

MUNKAERŐPIACI TÜKÖR 2015

**SZERKESZTETTE
BLASKÓ ZSUZSA
FAZEKAS KÁROLY**

**MTA KÖZGAZDASÁG- ÉS REGIONÁLIS TUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
KÖZGAZDASÁG-TUDOMÁNYI INTÉZET
BUDAPEST, 2016**

MUNKAERŐPIACI TÜKÖR
2015

MUNKAERŐPIACI TÜKÖR

Az évkönyvsorozat szerkesztőbizottsága

BUSCH IRÉN – főosztályvezető, Belügyminisztérium, Közfoglalkoztatási Statisztikai, Elemzési és Monitoring Főosztály • FAZEKAS KÁROLY – főigazgató, MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont • KOLTAY JENŐ – ny. tudományos főmunkatárs, MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet • KÖLLŐ JÁNOS – tudományos tanácsadó, MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet • LAKATOS JUDIT – szakmai főtanácsadó, Központi Statisztikai Hivatal • SZABÓ-MORVAI ÁGNES – senior elemző, Hétfa Kutatóintézet

Sorozatszerkesztő

FAZEKAS KÁROLY

MUNKAERŐPIACI TÜKÖR 2015

**SZERKESZTETTE
BLASKÓ ZSUZSA
FAZEKAS KÁROLY**

**MTA KÖZGAZDASÁG- ÉS REGIONÁLIS TUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
KÖZGAZDASÁG-TUDOMÁNYI INTÉZET
BUDAPEST, 2016**

A kiadó címe:
MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont
Közgazdaság-tudományi Intézet
1112 Budapest, Budaörsi út 45.
A kiadvány megrendelhető a kiadó címén
e-mail: biblio@econ.core.hu
telefon: (+36-1) 309-2649
telefax: (+36-1) 319-3136

E kiadvány megjelenését támogatta a Magyar Tudományos Akadémia
és a Közösén a Jövő Munkahelyeiért Alapítvány

Copyright © MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont
Közgazdaság-tudományi Intézet, 2016

Borító fotó: Tunnel. © Hernán Piñera

Forrás: <https://www.flickr.com/photos/hernanpc/18266466680/>

A Creative Commons licence alapján

ISSN 1586-460X

Felelős kiadó: Fazekas Károly
Olvasószerkesztő: Patkós Anna
Műszaki szerkesztő: Kravjánszki Róbert
Nyomdai előkészítés: font.hu
Typográfia: Garamond, Franklin Gothic
Nyomdai munkák: Oliton Kft.

TARTALOM

Előszó	9
A magyarországi munkapiac 2015-ben (<i>Bakó Tamás & Lakatos Judit</i>)	15
A gazdasági környezet alakulása	17
Munkaerő-kereslet és -kínálat	18
Munkanélküliek és a potenciális munkaerő-tartalék	22
A kereset alakulása	26
Hivatkozások	32
Közelkép: Nemzetközi vándorlás	33
Bevezető	35
1. Elvándorlás és bevándorlás Magyarországon a rendszerváltás után – nemzetközi összehasonlításban (<i>Hárs Ágnes</i>)	39
2. Elvándorlás	54
2.1. Migrációs szándékok a mai Magyarországon (<i>Sik Endre & Szeitl Blanka</i>)	54
2.2. A Magyarországról kivándorlók társadalmi és demográfiai összetétele (<i>Blaskó Zsuzsa & Gödri Irén</i>)	59
K2.2.1. Magyar bevándorlók az Egyesült Királyságban (<i>Moreh Christian</i>)	68
2.3. Munkaerő-migráció, ingázás, kivándorlás. A magyarok munkavállalási célú emigrációját magyarázó tényezők hatása és változása az uniós csatlakozás óta (<i>Hárs Ágnes & Simon Dávid</i>)	72
K2.3.1. Gyermekeket hátrahagyó migráció Magyarországon (<i>Blaskó Zsuzsa & Szabó Laura</i>)	86
2.4. Az orvosmigráció ütemének változásai, 2003–2011 (<i>Varga Júlia</i>)	89
2.5. A magyarországi orvosok külföldi munkavállalását befolyásoló tényezők (<i>Hárs Ágnes & Simon Dávid</i>)	96
2.6. A Magyarországra hazautalt pénzek és mérésük (<i>Kajdi László</i>)	104
2.7. Visszatérő kivándorlók (<i>Horváth Ágnes</i>)	109
K2.7.1. A hazatérést ösztönző közpolitikák Európában (<i>Kálmán Judit</i>)	116

3. Bevándorlás	121
3.1. A bevándorlók munkaerőpiaci integrációja Magyarországon – népszámlálási helyzetkép (<i>Gödri Irén</i>)	121
K3.1.1. Miért jobbak a bevándorlók foglalkoztatási mutatói? (<i>Károlyi Róbert</i>)	135
K3.1.2. A bevándorlás szerepe az európai „foglalkoztatási csodákban” (<i>Köllő János</i>)	138
3.2. A bevándorlás hatása a hazai munkavállalók munkapiaci helyzetére Európában – összefoglaló az empirikus eredményekről (<i>Bördös Katalin, Csillag Márton & Orosz Anna</i>)	141
3.3. Bevándorlók kulturális integrációját meghatározó tényezők (<i>Horn Dániel & Kónya István</i>)	149
4. Migrációs fogalomtár (<i>Tóth Judit</i>)	159
A munkapiaci szakpolitika eszközei (2015. május – 2016. március)	
(<i>Scharle Ágota</i>)	171
Intézményi változások	173
Támogatások	174
Szolgáltatások	174
Aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök és komplex programok	175
Munkapiaci hatású szakpolitikai eszközök	177
Függelék	178
Statisztikai adatok	181
1. Alapvető gazdasági adatok	183
2. Népeség	185
3. Gazdasági aktivitás	188
4. Foglalkoztatottak	196
5. Munkanélküliek	206
6. Keresetek	223
7. Oktatás	230
8. Munkaerő-kereslet	234
9. Regionális különbségek	236
10. Munkaügyi kapcsolatok	244
11. Jóléti ellátások	249
12. Munkát terhelő adók	255
13. Nemzetközi adatok	259
14. A fontosabb adatok forrásai	261
Munkapiaci kutatások. Válogatott bibliográfia (<i>Bálint Éva</i>)	269
Függelék. Táblázatok és ábrák jegyzéke	277

A KÖTET SZERZŐI

BAKÓ TAMÁS – MTA KRTK KTI

BÁLINT ÉVA – MTA KRTK KTI

BLASKÓ ZSUZSA – KSH, NÉPESSÉGTUDOMÁNYI KUTATÓINTÉZET

BÖRDŐS KATALIN – BUDAPEST SZAKPOLITIKAI ELEMZŐ INTÉZET

CSILLAG MÁRTON – BUDAPEST SZAKPOLITIKAI ELEMZŐ INTÉZET

CZETHOFFER ÉVA – MTA KRTK KTI

FAZEKAS KÁROLY – MTA KRTK KTI

GÖDRI IRÉN – KSH, NÉPESSÉGTUDOMÁNYI KUTATÓINTÉZET

HÁRS ÁGNES – KOPINT - TÁRKI

HORN DÁNIEL – MTA KRTK KTI

HORVÁTH ÁGNES – OGRESEARCH BUDAPEST

KAJDI LÁSZLÓ

KÁLMÁN JUDIT – MTA KRTK KTI

KÁROLYI RÓBERT

KÖLLŐ JÁNOS – MTA KRTK KTI

KÓNYA ISTVÁN – MTA KRTK KTI

LAKATOS JUDIT – KSH

MOREH CHRISTIAN – ESRC CENTRE FOR POPULATION CHANGE,
UNIVERSITY OF SOUTHAMPTON

OROSZ ANNA – BUDAPEST SZAKPOLITIKAI ELEMZŐ INTÉZET

SCHARLE ÁGOTA – BUDAPEST SZAKPOLITIKAI ELEMZŐ INTÉZET

SIK ENDRE – TÁRKI

SIMON DÁVID – ELTE TÁTK

SZABÓ LAURA – KSH NÉPESSÉGTUDOMÁNYI KUTATÓINTÉZET

SZEITL BLANKA – TÁRKI

TÓTH JUDIT – SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM ÁJTK ALKOTMÁNYJOGI TANSZÉK

VARGA JÚLIA – MTA KRTK KTI

ELŐSZÓ

Az MTA Közgazdaság-tudományi Intézete az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány támogatásával 2000-ben indította el a magyarországi munkapiac és foglalkoztatáspolitikai aktuális jellemzőit bemutató és a témakör egy-egy területét részletesen elemző *Munkaerőpiaci Tükör* című évkönyvsorozatot. A kötetek tartalmának összeállításánál arra törekedtünk, hogy az államigazgatásban dolgozó szakemberek, a foglalkoztatási szolgálat szervezeteiben, az önkormányzatokban, a civil szervezetekben, a közigazgatási hivatalokban, az oktatási intézményekben és a kutatóintézetekben dolgozó kollégák, az írott és elektronikus sajtó munkatársai napi munkájukban jól használható információkat kapjanak a magyarországi munkapiaci folyamatokról, a foglalkoztatáspolitikai jogszabályi és intézményi környezetéről, a magyarországi munkapiaccal foglalkozó hazai és nemzetközi kutatások friss eredményeiről.

Fontos szempont, hogy az évkönyvsorozatban publikált elemzések, adatok a felsőfokú oktatásban is jól felhasználható ismereteket adjanak a munkagazdaságtan, az emberierőforrás-gazdálkodás különböző témaköreiben. Olyan kiadványokat állítottunk össze, amelyek a rendelkezésünkre álló statisztikák, elméleti kutatások és empirikus elemzések alapján közérthető formában, jól áttekinthető szerkezetben, nemzetközi összehasonlításban mutatják be a magyarországi munkapiaci folyamatok jellemzőit és belső összefüggéseit.

Megőrizve a sorozat szerkesztőinek korábbi gyakorlatát, idén is kiválasztottunk egy területet, amelyet különösen fontosnak tartottunk a magyarországi munkapiaci folyamatok megértése, a tényeken alapuló foglalkoztatáspolitikai eredményessége szempontjából. A kiadvány öt fő részből áll.

A magyarországi munkapiac 2015-ben

2015-ben a munkaerőpiac szempontjából releváns külgazdasági folyamatok összességében kedvezően alakultak. A magyar gazdaság tartós növekedési pályára állt, a bruttó hazai termék volumenének bővülése a 2014 évi 3,6 % után 2015-ben közel 3% volt. Folytatódott a lakossági jövedelmek emelkedése, ami növekvő fogyasztást és ezen keresztül új munkahelyek létrejöttét eredményezte. 2015-ben, ha nem is az előző évvel azonos ütemben, de tovább nőtt a foglalkoztatottak létszáma. Éves átlagban a számuk meghaladta 4 millió 210 ezret, ez közel 110 ezer fővel volt magasabb az előző évinél, s egyben a munkaerő-felmérés 1992. évi indulása óta mért legmagasabb szintet érte el. A 15–64 éves népességre számított 63,9 százalékos foglalkoztatási ráta a válság mélypontját jelentő 2010. évi szinthez képest 9 százalékpontos javulást mutatott (bár ebből közel 2 százalékpont a nevező időközbeni csökkenésével magyarázható), s ezzel az uniós átlag már elérhető közelségbe került.

A kedvező eredmények mögött jelentős kormányzati beavatkozás is áll. A vállalkozások munkaerő-kereslete is jelentősen élénkült az utóbbi két évben. A legalább öt-

fős vállalkozásoknál 100 álláshelyre 1,5 olyan jutott, amelynek betöltése érdekében a munkáltatók lépéseket tettek. Az üres álláshelyek konjunktúra-előrejelzési mutatóként használt arányszáma (és a betöltésre váró állások száma) ezzel elérte a válság előtti szintet.

A munkanélküliség kezelésében bekövetkezett paradigmaváltás létrehozta a közfoglalkoztatottak szegregált munkaerőpiacát. 2015-ben az ilyen formában dolgozók száma éves átlagban megközelítette a 200 ezer főt, ami a költségvetési szférában alkalmazottak közel negyedét jelentette. A közfoglalkoztatás társadalmi elfogadottsága ugyan sokat javult, viszont nem sikerült megteremteni a nyílt munkaerőpiacra történő átmenetet segítő formákat. Nem mérséklődött a munkavállalási célú migráció intenzitása sem. A három legfontosabb célország változatlanul Ausztria, Németország és az Egyesült Királyság, de a migrációban érintettek strukturális jellemzői országonként különbözőek. A kereslet és kínálat területi egyensúlytalansága mellett a külföldi munkahelyek vonzóbb kereseti lehetősége is nagyban hozzájárult ahhoz, hogy egyre több területen kellett 2015-ben szembesülni a munkáltatóknak a szakképzett munkaerő hiányával. A munkanélküliségi ráta 2014 után 2015-ben is jelentősen csökkent, viszont az e téren jelentkező területi különbségek még markánsabbak lettek. A munkaerő piacon 2015-ben már jelen voltak azok a fiatalok is, akik a közoktatást 16 évesen legfeljebb alapfokú képzettség birtokában hagyták el, s akik számára így csak a közfoglalkoztatás nem túlzottan vonzó perspektívája maradt.

A bruttó kereset növekedési üteme 2015-ben meghaladta a 4 %-ot, a nominális kereset pedig elérte a 245 ezer forintot. A versenyszférában a növekedés ettől némileg elmaradt, illetve a kereseten belül a tartós elköteleződést nem jelentő nem rendszeres kereseti elemeket jellemezte a nagyobb dinamika. A költségvetési szférában dolgozók keresetének ez évi alakulását a pedagógus bérrendezés áthúzódo hatása mellett a rendvédelmi dolgozók júliusi fizetés emelése, illetve az egészségügyi és szociális területen dolgozók kereset kiegészítése befolyásolta a legnagyobb súllyal. A személyi jövedelemadó levonás szabályai, illetve a járulékok kulcsok változatlansága következtében a nettó kereset növekedési üteme megegyezett a bruttó keresetével, ami 99,9 %-os fogyasztói árindex mellett 4,2 %-os reálkereset emelkedést jelentett. A családi adókedvezmény átlagosan közel 6 ezer forint „többletet” eredményezett úgy, hogy a modell számítások eredménye szerint a legalább 3 eltartott után kedvezményt igénybevevő munkavállalók bruttó keresetéből 51 ezer forinttal nagyobb összeg maradt meg, mint a kedvezményben nem részesülőkéből.

Közelkép

A 2015. évi *Közelkép* tárgyául a nemzetközi migrációt választottuk. A döntést az elmúlt évek eseménysorai indokolják: míg néhány évvel ezelőtt a korábban meglehetősen alacsony szintről ütemesen emelkedni kezdő kivándorlási folyamatok, addig 2015 óta az Európába érkező menekülthullám irányította a figyelmet a nemzetközi vándorlásra és benne Magyarország szerepére. A nemzetközi vándorlás az érintett országok munkaerőpiaci folyamataiba mélyen beágyazódik, hat a foglalkoztatás szintjére, szerkezetére és

a relatív bérszintekre. Az elvándorlás elemzése során a migrációs döntés munkapiaci motivációit, valamint a rövid és hosszú távú következményeket kell számba vennünk. A bevándorlás pedig a fogadó ország szemszögéből veti fel azt a kérdést, hogy egy (esetleges) nagyobb volumenű bevándorlási hullám milyen hatással járhat a már ott élők foglalkoztatására, illetve a bérszintekre. A kötetben szereplő tanulmányok többsége a Magyarországot közvetlenül érintő folyamatokkal foglalkozik.

Hárs Ágnes bevezető tanulmánya egyszerre nyújt áttekintést a ki-, vissza- és bevándorlási folyamatokról oly módon, hogy a magyar helyzetet regionális összefüggéseiben, a többi új EU-tagállammal összehasonlítva vizsgálja. A statisztikai adatokon nyugvó elemzés legfőbb megállapítása, hogy Magyarország bár késve kapcsolódott be az Európát jellemző kelet–nyugat irányú migrációs áramlásokba, jelentős növekedés mellett mára a régióban közepesnek mondható éves elvándorlási szintet ért el, amelyet ugyanakkor korántsem ellensúlyoz bevándorlás.

A bevezető tanulmányt követő két nagy fejezet sorrendben a magyarországi kivándorlással- és bevándorlással már elkülönítetten foglalkozik. A második, kivándorlást tárgyaló fejezet a munkapiaci következményeket többnyire közvetett módon bemutató, változatos megközelítéseket és adatforrásokat alkalmazó tanulmányokat tartalmaz. A (várható) munkapiaci hatásokra következtethetünk a kivándorlás mértékéből, dinamikájából és a kivándorlók társadalmi összetételéből. Ezeket a tényezőket a kötet több tanulmánya is vizsgálja. *Sik Endre* és *Szeidl Blanka* a kivándorlási szándékok, az úgynevezett migrációs potenciál alakulását mutatják be. *Blaskó Zsuzsa* és *Gödri Irén*, valamint *Hárs Ágnes* és *Simon Dávid* írásai már a megvalósult migrációról szólnak. Míg az előbbi a Magyarországról elvándorolt népesség széles körének társadalmi és demográfiai összetételét mutatja be többféle adatforrásra támaszkodva, addig *Hárs Ágnes* és *Simon Dávid* tanulmánya a munkaerő-felvételek alapján részletesen elemzi egy szűkebb, de fontos migráns csoport, a külföldön munkát vállalók számára és összetételének alakulását. A külföldön munkát vállalók egy speciális – és elsősorban a társadalmi következményeket tekintve fontos – csoportját alkotják azok, akik családot és benne kiskorú gyermeket hátrahagyva vállalnak külföldön munkát. A vándorlás ilyen formájában érintett családokat számszerűsíti *Blaskó Zsuzsa* és *Szabó Laura* keretes írása.

Az elvándorlás várható munkapiaci hatásainak megértését tovább mélyítik azok a tanulmányok, amelyek a kivándorlók heterogén csoportja helyett egy-egy konkrét szakmai részipiacra koncentrálnak. A kötetben szereplő két orvosmigrációs tanulmány (*Hárs Ágnes* és *Simon Dávid*, valamint *Varga Júlia* elemzése) részletes és pontos képet ad arról, hogy hogyan és milyen tényezők hatására alakult az orvosok elvándorlása az elmúlt mintegy másfél évtizedben Magyarországon. Az Egyesült Királyságba vándorolt magyarokra „közelít rá” *Moreh Christian* keretes írása, bemutatva a Magyarországról az Egyesült Királyságba irányuló mozgások főbb trendjeit és az ott élő magyar bevándorlók munkapiaci jellemzőit.

A veszteségek mellett a kivándorlásnak kedvező hatásai is lehetnek a kibocsátó országra számára. Ilyenek a kivándorlók által hazaküldött, sokszor nemzetgazdasági

szinten is jelentős mértékű jövedelmek, valamint a visszatérő migránsok által külföldön felhalmozott, majd otthon befektetett emberi tőke is. *Kajdi László* elemzése a Magyarországról kivándorlók által hazaküldött pénz volumenének alakulását mutatja be, kitérve ezek mérésének nehézségeire is. *Horváth Ágnes* összefoglaló áttekintést nyújt a Magyarországra történő visszavándorlásról, és bemutatja a régió egyéb országaiban készült visszavándorlásról szóló vizsgálatok fő következtetéseit. Ugyanezt a témát érinti *Kálmán Judit* keretes írása, amely a visszavándorlást támogató közpolitikai programok nemzetközi tapasztalatait tekinti át.

A harmadik fejezet a bevándorlással foglalkozik, illetve a befogadó országokat érintő munkapiaci hatásokat veszi számba. A kötetben szereplő, hazai tendenciákat bemutató tanulmányok a Népszámlálás adatait használják fel. *Gödri Irén* azt mutatja meg, hogy milyen tényezők alakítják a magyarországi bevándorlók foglalkoztatási esélyeit, illetve hogy a munkapiaci esélyek hogyan különböznek a bevándorlók különböző csoportjai között. Elemzéséből kiderül, hogy a bevándorlók munkapiaci mutatói Magyarországon nemcsak hogy nem maradnak el a hazai népességétől, hanem a csoport összetételének (főként magasabb iskolázottságának) köszönhetően még felül is múlják azokat. Az eredményeket *Károlyi Róbert* keretes írása árnyalja, amely szerint a bevándorlóknak a magyarországi születésűekhez képest tapasztalt eltérő foglalkoztatottságát összetételük eltérései mellett egyes jellemzőik sajátos munkapiaci hatásai is magyarázzák. *Köllő János* keretes írásából kiderül, hogy – bár bevándorlóknak a hazai népességhez képest a 15–64 éves korcsoportban tapasztalt munkapiaci előnye inkább kivételnek számít Európában – egy szélesebb korosztályt tekintve a bevándorlók számának növekedése több európai országban is döntő mértékben járult hozzá a foglalkoztatás válság előtt tapasztalt jelentős emelkedéséhez.

Bördös Katalin, *Csillag Márton* és *Orosz Anna* szakirodalmi áttekintése a bevándorlóknak a fogadó ország munkavállalóinak foglalkoztatottságára és bérszintjére gyakorolt hatását elemző vizsgálatok következtetéseit foglalja össze. Ezek tanúsága szerint a bevándorlás rövid távú munkapiaci hatása elhanyagolható, hosszabb távon pedig inkább pozitív következmények mutathatók ki. *Horn Dániel* és *Kónya István* nemzetközi adatokon végzett elemzése a kulturális és a gazdasági asszimiláció közötti kapcsolatot vizsgálja. Elemzésük 16 országra vonatkozóan megerősíti a Gödri Irén tanulmányában is előrevetített következtetést: a nyelvi asszimiláció fontos előjelzője a bevándorlók munkapiaci sikerességének. A Közelkép utolsó írásában *Tóth Judit* ismerteti és érthetővé teszi a migrációs diskurzusban megjelenő legfontosabb jogi kategóriákat.

A Közelkép összeállításakor arra törekedtünk, hogy a migráció állandó mozgásban lévő folyamatait a megjelenés időpontjához minél közelebbi időpontig megmutathassuk. Több esetben ez valóban azt jelentette, hogy a szerzők a 2016 elején éppen hogy elérhetővé váló, legfrissebb adatokat elemzik. Más esetekben azonban a 2011-es népszámlálásig kellett visszanyúlni ahhoz, hogy egyes kérdésekre választ kaphassunk. Ez természetesen felveti az elemzett adatok időszerűségének kérdését, ám úgy ítéltük meg, hogy az így vizsgált kérdések fontossága miatt nem tekinthetünk el ezeknek az elemzéseknek a közlésétől.

A kötetben szereplő írók nem reflektálnak közvetlen módon az Európát sújtó menekültválságra. Ennek magyarázata kettős. A közelkép tanulmányai a migráció munkapiaci hatásait elemezték, és munkapiaci szempontból nincsen jelentősége annak, hogy az országban munkát vállalni kívánó bevándorló menekültként vagy (gazdasági) migránsként érkezett-e az országba. A várható munkapiaci következmények mindkét esetben hasonlóan alakulnak, illetve azokat ugyanazok a tényezők határozzák meg – ennek megfelelően tehát a bevándorlók integrációjának feltételeit boncolgató *Közelkép*-tanulmányok megállapításai álláspontunk szerint a menekültek munkapiaci integrációjára is érvényesek. Másrészt pedig, ahogyan azt korábban már jeleztük, válogatásunk a munkapiaci szempontból releváns, Magyarországot érintő áramlásokkal foglalkozik. Az Európába jelenleg érkező menekültek tömegei pedig vagy eleve elkerülik Magyarországot, vagy pedig, ha be is érkeznek az országba, többségük nem itt kíván letelepedni és munkát vállalni.

Változások a munkapiaci szakpolitika eszközeiben (2015. május – 2016. március)

A 2015. május és 2016. március közötti időszakban nem történt jelentős fordulat a munkapiacot meghatározó szakpolitikákban. Az intézményrendszer legjelentősebb változása, hogy 2016 januárjától bevezették az új ügyfél-kategorizálási rendszert, amely segítheti a munkapiaci programok jobb célzását. Ennél lényegesen nagyobb jelentőségű, de egyelőre csak tervként bejelentett kormányzati lépés a szakközépiskolák szakgimnáziumokká, illetve a szakiskolák szakközépiskolákká alakítása, amely együtt járna a közismereti tárgyak arányának csökkenésével és így a továbbtanulási esélyek korlátozásával.

A legnagyobb munkaerőpiaci program, a közfoglalkoztatás költségvetési kerete tovább bővül 2016-ban. Ugyanakkor kisebb módosítások történtek a programban annak érdekében, hogy a nyílt munkapiaci állásba kerülők aránya növekedjen. A kormányzati szándékok szerint ezt segítheti az is, hogy a közfoglalkoztatotti bér nem változott, miközben 2016 januárjától 5,7 százalékkal emelték a minimálbért (zérus körüli infláció mellett). Végül, nagyrészt uniós forrásból finanszírozott új aktív munkaerőpiaci programok indultak a tartós munkanélküliek, illetve a fiatal álláskeresők munkába állásának elősegítésére. A megváltozott munkaképességű álláskeresők rehabilitációját segítő civil szervezetek finanszírozását viszont nem sikerült megoldani, így ezek a szolgáltatások 2016-tól egyre kevesebb ügyfél számára lesznek elérhetők.

Statisztikai adatok

Ez a fejezet a korábbi években kialakult szerkezetben részletes információt ad a rendszerváltozás óta eltelt időszak alapvető gazdasági folyamatairól, a népesség, a munkapiaci részvétel, a foglalkoztatás, a munkanélküliség, az inaktivitás, a bérek, az oktatás, a munkaerő-kereslet, a regionális különbségek, a migráció, a munkaügyi kapcsolatok, a jóléti ellátások jellemzőiről és néhány munkapiaci mutató nemzetközi összehasonlításáról.

A fejezetben megjelenő adatoknak két fő forrása van: egyrészt a Központi Statisztikai Hivatal rendszeres intézményi, illetve lakossági típusú munkaügyi adatgyűjtése: munkaerő-felvétel (MEF), intézményi munkaügyi statisztika (IMS), munkaerő-mérleg (MEM), másrészt a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat regisztere és az általa lebonyolított adatgyűjtések: munkanélküli-regiszter adatbázis (NFSZ REG), rövid távú munkaerő-piaci prognózis (PROG), bértarifa-felvételek (BT), továbbá az NGM Munkaügyi Kapcsolatok Információs Rendszere (MKIR). Ezekről az adatforrásokról a statisztikai blokk végén részletesebb információk találhatóak. A két legnagyobb adatszolgáltatón kívül az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóságtól származnak a fejezetben szereplő öregségi és rokkantsági nyugdíjakkal és ellátásokkal kapcsolatos adatok. Továbbá egyes táblázatok és ábrák elkészítéséhez a KSH, a NAV és az Eurostat online adatbázisait használtuk.

A fejezet táblázatai és ábrái Excel-formátumban letölthetők az alattuk szereplő linkek segítségével. A 2000-től kiadott Munkaerőpiaci tükörben publikált munkapiaci folyamatokat leíró táblázatok teljes anyaga elérhető a http://adatbank.krtk.mta.hu/tukor_kereso honlapon.

Munkapiaci kuatások – Válogatott bibliográfia 2015

Jelen kötetbe a 2015-ben megjelent publikációkból válogattunk. A bibliográfia a magyar munkapiac jellemzőivel foglalkozó fontos hazai és külföldi szakirodalomra: könyvekre, folyóiratokra, műhelytanulmányokra, statisztikai kiadványokra, nemzetközi szervezetek munkapiaci témájú kiadványaira terjed ki. A korszerű bibliográfiakészítés elveit követve, igyekeztünk mindenütt megadni az elektronikus elérhetőségeket. Arra törekedtünk, hogy a kötet témaköréhez kapcsolódó releváns publikációkat – lehetőség szerint – a legteljesebben feltárjuk, a publikációkat könnyen áttekinthető, informatív módon csoportosítsuk.

***

A szerkesztőbizottság tagjai megköszönik az *MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont*, a *Központi Statisztikai Hivatal*, a *Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat*, az *Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság*, a *Belügyminisztérium*, a *Nemzetgazdasági Minisztérium*, az *Emberi Erőforrások Minisztériuma*, a *Budapest Szakpolitikai Elemző Intézet*, a *Magyar Nemzeti Bank*, a *Költségvetési Tanács* munkatársainak, az *MTA Emberi Erőforrások Gazdaságtana Tudományos Bizottsága* tagjainak a szükséges információk összegyűjtésében és ellenőrzésében, a kötet szerkesztésében, az egyes részanyagok elkészítésében és megvitatásában végzett munkáját. Köszönetet mondunk a Magyar Tudományos Akadémiának, az OTP Közösen a Jövő Munkaheleiért Alapítvány kuratóriumának a kiadvány anyagi támogatásáért.

**A MAGYARORSZÁGI
MUNKAPIAC 2015-BEN**

BAKÓ TAMÁS & LAKATOS JUDIT

A gazdasági környezet alakulása
Munkaerő-kereslet és -kínálat
Munkanélküliek és potenciális munkaerő-tartalék
A kereset alakulása
Hivatkozások

A GAZDASÁGI KÖRNYEZET ALAKULÁSA

A magyar GDP növekedési üteme – az előzetes adatok szerint – közel 3 százalék volt 2015-ben. A kedvező növekedési ütemhez nem csekély mértékben járult hozzá az uniós források lehívásának felpörgetése, a főbb uniós partnereink jó gazdasági teljesítménye, valamint az alacsony olajár, ami egyebek mellett finanszírozhatóvá tette a kormány rezsi csökkentési programját. A külkereskedelmi többlet mintegy kétharmada a szolgáltatásokhoz – különösen a turizmus, szállítás, valamint kisebb mértékben a számítástechnikai és információs szolgáltatások – kötődik (MNB, 2016).

A gazdasági élénkülés belföldi motorja termelési oldalról az ipar és a szolgáltatások, felhasználási oldalról pedig a lakossági fogyasztás bővülése mellett az export volt. A fogyasztásnövekedésből azonban a társadalom leszakadó rétegei, a szociális jövedelemből és kizárólagosan a közmunkából élők nem igazán részesültek. A jövedelem és a fogyasztás terén fennálló jelentős különbségeket 2015-ben sem sikerült csökkenteni. Mivel az uniós források ilyen mértékű beáramlásával hosszú távon nem lehet számolni, ezért a növekedési ütem fenntartása komoly kihívásokat jelent. Növekedési képességbe li lemaradásunk a régió többi országához képest az Európai Bizottság 2016. évi ország jelentése szerint nőtt (EB, 2016). Ennek okát a jelentés kidolgozói a termelékenység alacsony szintjében, a gyenge innovációban, az üzleti szférát érintő bizonytalanságban látják, valamint abban, hogy az ágazati különadók fékezik a beruházási kedvet.

A foglalkoztatási ráta impozáns emelkedése a népesség korstruktúrájának kedvezőtlen irányú változása ellenére is javított a munkának a növekedéshez történő hozzájárulásán. A foglalkoztatási mutatók alakulásában jelentős szerepet játszottak az elmúlt években végrehajtott strukturális reformok, különösen a munkanélküli-támogatási rendszer átalakítása, a közmunkaprogramokba bevontak körének kibővítése, illetve a korai munkapiaci kilépés lehetőségeinek drasztikus korlátozása. Elvileg idetartozik a tankötelezettség korhatárának 18 évről 16 évre történő leszállítása is, jóllehet ennek hatása egyelőre nem kimutatható.

A jelenlegi húzó ágazatok közepes fejlettségi szintet konzerválnak, miközben hiányzik a magas $k + f$ tartalmú területek kiemelt fejlesztése. Igaz, hogy ennek képzési oldalról sincsenek meg az előfeltételei. Döntően a jelentős bérkülönbségek miatt, a kelet-közép-európai országok – és köztük növekvő mértékben Magyarország is – fokozottan ki van téve a munkaerőpiaci migráció negatív következményeinek. Nem pusztán arról van szó, hogy ez egyes szakmáknál a migráció munkaerőhiányt okoz, hanem arról, hogy a külföldi mun-

kavégzés inkább a nagyobb szakmai tudással rendelkezőknek és mindenekelőtt az átlagosnál vállalkozóbb szelleműeknek jelent kihívást, azoknak tehát, akiknek munkájára itthon is nagy szükség lenne. Ugyanakkor azt is látjuk, hogy az ingázók között magasabb azoknak az aránya, akik korábban munkanélküliek voltak, mint a belföldön dolgozók között (Bodnár–Szabó, 2014).

MUNKAERŐ-KERESLET ÉS -KÍNÁLAT

2015-ben a munkaerőforrásnak számító 15–64 éves korosztály létszáma éves átlagban mintegy 60 ezer fővel maradt el az egy évvel korábbitól, amihez a demográfiai (születés, halálozás) eredetű csökkenés mellett a nemzetközi vándorlás negatív egyenlege is hozzájárult.¹ Az öregségi nyugdíjkorhatár emelése folyamatos, így egy közel 150 ezer főt számláló évjáratral nőtt azok száma, akiknek így még elvileg jelen kell lenniük a munkaerőpiacon. A potenciális munkaerő-kínálatot még két további, bár hatásukban az előbbihez képest jóval kisebb jelentőségű tényező is növeli: a kötelező közoktatási részvétel korhatárának 16 évre történő módosítása, illetve a gyermekgondozási ellátás melletti munkavállalás korlátainak lebontása. A foglalkoztatási ráta 2015. évi javulásában így részben kifejezésre jutott a hányados nevezője: a 15–64 éves népesség számának csökkenése, miközben számlálójának növekedéséhez a potenciális kínálatot bővítő intézkedések is hozzájárultak.

1. ábra: A foglalkoztatottak létszáma (bal tengely) és a 15–64 évesek foglalkoztatási rátája (jobb tengely), 2009–2015

Forrás: KSH munkaerő-felmérés.

¹ A népesség-továbbszámítás a vándorlási egyenlegnél csak a bizonylatolt be- és kivándorlással számol, ami az unián belüli szabad munkaerőmozgás lehetőségére és a külföldi munkavállalás be nem jelentésének következménymentességére tekintettel biztos, hogy a valószínűleg kisebb kivándorló létszámot jelenít meg.

A foglalkoztatottak létszáma 2013-ban már elérte a válság előtti szintet, 2014-ben pedig a KSH munkaerő-felmérése további igen jelentős, 208 ezres létszámnövekedést mutatott ki, aminek körülbelül egynegyede a közfoglalkoztatásba bevontak körének bővítéséből következett. 2015-ben, ha nem is az előző évivel azonos ütemben, de tovább nőtt a foglalkoztatottak létszáma. Éves átlagban a számuk meghaladta 4 millió 210 ezret, ez közel 110 ezer fővel volt ma-

gasabb az előző évinél, s egyben a munkaerő-felmérés 1992. évi indulása óta mért legmagasabb értéket jelentette. A 15–64 éves népességre számított 63,9 százalékos foglalkoztatási ráta a válság mélypontját jelentő 2010. évi szinthez képest 9 százalékpontos javulást mutatott (bár ebből közel 2 százalékpont a nevező időközbeni csökkenésével magyarázható), s ezzel az uniós átlag már elérhető közelségbe került.² A létszámnövekedésnek – hasonlóan a korábbi évekre jellemzőhöz – három fő forrása volt, de az ezek közötti arányok 2015-ben némileg eltértek a korábbi évekre jellemzőtől.

1) A növekedés legnagyobb súlyú tényezőjévé a hazai elsődleges munkaerőpiac vált. A KSH munkaerő-felmérésének adatai szerint mintegy 60 ezerrel többen találtak itt munkát, mint egy évvel korábban. Ez egybecseng az intézményi munkaügyi statisztika³ adataival, amely az öt fő feletti vállalkozások közel 1910 ezer embernek munkát adó körében 54 ezer fős létszámnövekedést regisztrált.

Ezen belül a legnagyobb létszámú nemzetgazdasági ág, a 646,6 ezer főt alkalmazó feldolgozóipar létszámnövekedése 0,2 százalékponttal haladta meg a vállalkozási szféra átlagát, de az egyes területek létszámdinamikája jelentősen eltért. Kiemelkedő ütemben, 7,4 százalékkal nőtt a járműgyártás, illetve 6,2 százalékkal a gumi-, műanyag és nem fém ásványi termékek gyártása ágazatcsoport alkalmazásban állóinak létszáma, miközben a nagyobb létszámúak közül a textiláru, ruházati, bőr és bőrtermék gyártása és a fafeldolgozás, papírtermékek gyártása, nyomdai tevékenységek ágazatcsoport az előző évinél kevesebb embert foglalkoztattak.

A százezren felüli létszámú ágazatok közül a kereskedelem, gépjárműjavítás ágazatban a – vasárnapi boltbezárás ellenére is – 3 százalékos volt a létszámbővülés, ráadásul úgy, hogy a teljes munkaidős foglalkoztatotti körben ez 4,4 százalékos jelentett, miközben kevesebben dolgoztak részmunkaidőben. Az adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység ágazatban 4,9 százalékkal, az építőiparban pedig 1,3 százalékkal dolgoztak többen az egy évvel korábbinál.

A kisebb létszámú nemzetgazdasági ágak közül a lakossági vásárlóerő bővülésének és kedvező idegenforgalmi mutatóknak köszönhetően kiugró, 6,6 százalékos létszámnövekedés jellemezte a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátást, míg a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység legalább öt fős vállalkozásainál még ennél is jelentősebb, 6,9 százalékos növekedés ment végbe.

A költségvetési szférában, normál munkakörben (azaz nem közfoglalkoztatottként) az előző évinél 0,5 százalékkal többen 698 ezren dolgoztak. A növekedés döntő része a közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás ágazatra összpontosult, miközben a humán egészségügyi és szociális ellátás csökkent.

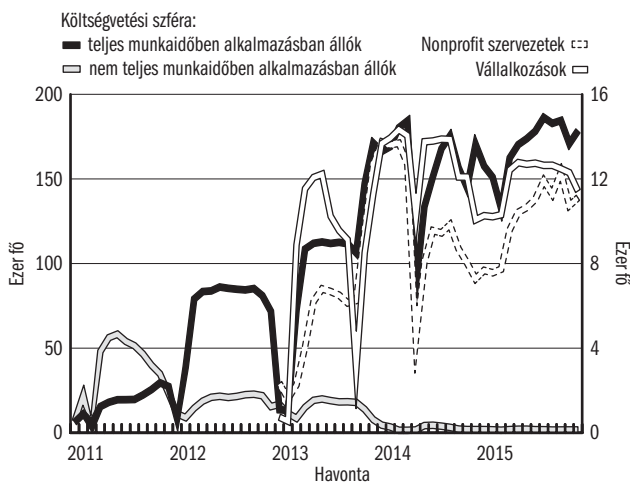
2) A foglalkoztatás 2015. évi növekedéséhez – ugyan a megelőző két évre jellemzőnél jóval kisebb mértékben – és a jelenlegi magas szinthez (és a kedvező munkanélküliségi mutatóhoz) igen erőteljesen járult hozzá az közfoglal-

2 – 2015. negyedik negyedévében az EU-28 15–64 évesekre vonatkozó foglalkoztatási rátája 66,0 százalék, a magyar mutató pedig 64,8 százalék volt.

3 Az intézményi statisztika valójában az álláshelyeket és nem a személyeket veszi számba, ez a két adat a vállalkozások körében lényegében megegyezik.

koztatás (2. ábra). A munkaerő-felmérésben 2015-ben éves átlagban 212 ezren kerültek ebbe a kategóriába, 36 ezerrel többen, mint egy évvel korábban.⁴ A közfoglalkoztatásért felelős Belügyminisztérium éves jelentésében 208,1 ezer fős átlagos létszám szerepel, míg a KSH adatai szerint a havi munkaügyi statisztika által megfigyelt körben átlagosan az előző évinél 5 százalékkal többen, 192 ezren közfoglalkoztatottként jutottak jövedelemhez. Azt, hogy a közfoglalkoztatás szerepe mennyire lényeges a foglalkoztatási helyzet, és át-
tételen az életszínvonal alakulásában, még jobban érzékelteti az a BM-adat, amely szerint 2015-ben összesen már 348 ezren voltak azok, akik legalább egy napot, (de jellemzően 6–10 hónapot) közfoglalkoztatottként dolgoztak. A nyilvántartott álláskereső több mint egyharmada (36,2 százaléka) a közfoglalkoztatás irányába lépett ki a rendszerből, de ez az arány a szakképzetlenek esetében 40 százaléknál feletti volt.⁵

2. ábra: A közfoglalkoztatottak számának havonkénti alakulása a költségvetési szférában (bal tengely) és a vállalkozások, valamint a nonprofit szervezetek szerint (jobb tengely), 2011–2015 (ezer fő)

Forrás: Havi munkaügyi jelentések.

4 A KSH munkaerő-felméréseinek létszámadata, de mindenekelőtt az éves növekedés mértéke magasabb, mint a BM nyilvántartásából számolt és megbízhatóbbnak tekinthető adat. Ennek fő oka vélhetően a válaszadók pontatlan visszajelzése (recall error). A közfoglalkoztatásban rendszeresen résztvevők, akik egy program lejártaival a következő indulásáig jellemzően nyilvántartott álláskereső, nem feltétlenül emlékeznek pontosan a kérdéses heti státusukra, illetve elképzelhető, hogy az átmeneti időszakban is közfoglalkoztatottnak tekintik magukat. Az információban rejlő bizonytalanságot növeli, amikor a célszemély helyett a háztartás egy felnőtt tagja adja meg a válaszokat.

5 Ez mutató az úgynevezett közfoglalkoztatási ráta, amely a közfoglalkoztatásban résztvevők számát viszonyítja a közfoglalkoztatottak és a regisztrált álláskereső együttes létszámához (BM, 2016).

Kétségtelen, hogy a közfoglalkoztatással elérhető jövedelem nagyobb, mint az évek óta változatlan összegű foglalkoztatást helyettesítő támogatásból származó jövedelem, és legalább a munkához szükséges alapvető készségek megőrzésében segít, viszont az elmúlt évek tapasztalatai és számos kutatás azt mutatják, hogy nem nyitja meg az elsődleges munkaerőpiacra való visszatérés útját (Csoba–Nagy, 2011, Köllő–Scharle, 2011, Cseres-Gergely–Molnár, 2015). 2015-ben a munkanélküliség kezelésére hivatott pénzügyi források 65 százalékát a közfoglalkoztatás finanszírozására fordították, míg a visszatérés szempontjából hatékonyabb programokra kevés pénz jutott. A közfoglalkoztatás munkaerőpiaca minden tekintetben, így földrajzilag is erősen szegregált,

2015 decemberében háromból egy közfoglalkoztatott Borsod-Abaúj-Zemplén, illetve Szabolcs-Szatmár-Bereg megye valamelyikében élt. A kiterjedt közfoglalkoztatás megítélése ambivalens. A legutóbbi európai uniós országértékelés úgy fogalmazott, hogy „közmunaprogram segített a munkanélküliségi ráta csökkentésében (és tegyük hozzá azt is, hogy javítja a foglalkoztatási mutatókat), de nem javítja kellő mértékben a résztvevők foglalkoztathatóságát ... nem támogatja kellőképpen a résztvevők nyílt munkaerőpiacra történő visszavezetését. Ez azzal a kockázattal jár, hogy a résztvevők a rendszerben ragadnak.” (EU, 2016, 3. és 46. o.) További fontos, bár a közfoglalkoztatáshoz csak közvetve kapcsolódó kritikai észrevétele volt a jelentésnek, hogy a társadalmi ellátórendszer nem tudja megvédeni a legsérülékenyebbeket, az oktatás sem segít a társadalmi különbségek áthidalásán, a munkanélküli-ellátás pedig a legrövidebb az EU-ban, és átlagosan nem elég arra, hogy valaki állást találjon. A közfoglalkoztatás kiterjesztése a munkaerőpiaci globális mutatók mellett számos más mutatót is markánsan befolyásol (például iskolai végzettség vagy terület szerinti foglalkoztatási ráta).

3) A foglalkoztatás bővülés harmadik és egyben információkban legszegényebb dimenziója a külföldi munkavállalás. A KSH munkaerő-felmérésében 2015-ben 111 ezren, az előző évinél 11 százalékkal többen jelöltek meg munkavégzésük helyül más országot. Közülük legtöbben Ausztriában dolgoztak, s állandó lakóhelyük alapján (határ menti megyék erős felülreprezentáltsága) vélelmezhető, hogy jelentős részük ingázó, illetve szezonmunkás volt (*I. táblázat*). A második helyen Németország állt, amely az úgynevezett kétlaki migráció (vagyis amikor a főkérdésű külföldön dolgozik, és keresetéből eltartja itthon élő családját) tipikus terepe. A harmadik legfontosabb célország az Egyesült Királyság, viszont itt egyértelmű, hogy a kint élő és dolgozó magyaroknak csak töredéke jelenik meg a hazai felvételben. Ennek egyik oka lehet, hogy magas a fiatalok aránya, akiket a szülői háztartás már nem sorol tagjai közé, illetve az, hogy anyaországtól való távolság miatt a kétlaki életmód válalása eleve nehezebb.

1. táblázat: A magyar munkaerő-felmérésben külföldi munkahelyet megadók száma

Ország	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ausztria	17 463	22 866	29 820	44 702	44 102	52 684
Németország	11 347	13 682	23 771	28 630	29 723	31 277
Egyesült Királyság	7 662	8 200	8 931	8 293	6 503	9 309
Egyéb EU-ország	9 549	12 465	12 927	10 973	13 319	12 425
Egyéb ország	3 513	4 137	4 940	4 777	6 094	5 362
Összesen	49 534	61 350	80 389	97 375	99 741	111 057

Forrás: Saját számítás a KSH munkaerő-felmérése alapján.

E három ország együttesen a külföldi munkahellyel rendelkezők több mint 82 százalékát jelentette meg. Ez az arány pontosan ugyanannyi, mint amely-

nyit az európai munkaerő-felmérés (*European Labour Force Survey, EU-LFS*) legalább egy éve az adott országban élő magyar állampolgárságú foglalkoztatottakra vonatkozóan kimutat,⁶ de a három fő célország közötti arány erősen eltér a KSH munkaerő-felmérésből származótól. Az osztrák felvétel szerint a magyar felvételen szereplőnek kevesebb mint fele a magyar állampolgárságú foglalkoztatott, ami egyben azt is bizonyítja, hogy az Ausztriában dolgozó magyarok jelentős része olyan ingázó, akinek nincs ausztriai lakás címe. Az Ausztriában dolgozó magyarok esetében tehát a két felvétel adata összeadható. A német munkaerő-felmérés adata több mint két és félszerese a magyarnak, de a két sokaság közötti átfedés biztos, hogy nagyobb, mint az Ausztriában dolgozók esetében, hiszen a Németországban dolgozóknak ott is kell lakóhellyel rendelkezniük. A legnagyobb eltérés a két adatsorban az Egyesült Királyság esetében mutatkozik. Míg a magyar felvétel az utóbbi öt évben stabilan 7–9 ezer körüli foglalkoztatotti létszámot jelzett, a megfelelő tükörstatisztikában magyar állampolgársággal rendelkező foglalkoztatottak száma 2011-ben ennek négyszerese, 2014-ben pedig már nyolcszorosa volt.

2011-hez képest a magyar munkaerő-felmérésben is épp úgy megduplázódott a külföldi munkahelyet megjelölők száma, mint ahogy a közösségi munkaerő-felmérésekben is kétszer annyi a magyar állampolgárságú foglalkoztatott szerepelt 2014-ben, mint 2011-ben. Az országonkénti arányok mellett azonban az abszolút számokban is jelentős az eltérés, míg a magyar munkaerő-felmérés 47 ezer fős növekedést, az uniós tükörstatisztikák közel 90 ezer fős növekedést jeleznek 2011 és 2014 között. *Varga* (2015) tanulmánya ugyanakkor arra hívja fel a figyelmet, hogy az orvosok esetében a külföldre vándorlás mellett ugyanolyan súlyú probléma a belföldi pályaelhagyás is.

A vállalkozások munkaerő-kereslete is jelentősen élénkült az utóbbi két évben. A legalább öt fős vállalkozásoknál 100 álláshelyre 1,5 olyan jutott, amelynek betöltése érdekében a munkáltatók lépéseket tettek. Az üres álláshelyek konjunktúra-előrejelzési mutatóként használt arányszáma (és a betöltésre váró állások száma) ezzel elérte a válság előtti szintet. Ami új vonás, hogy a betöltésre váró álláshelyek számának időbeli alakulása már nem követi a korábbi mintát (ami az első negyedévben a nyugdíjazások miatti magas, majd fokozatosan csökkenő betöltésre váró álláshelyi számot jelentett), mert az első negyedévihez képest 2015-ben év közben tovább növekedés következett be (3. ábra).

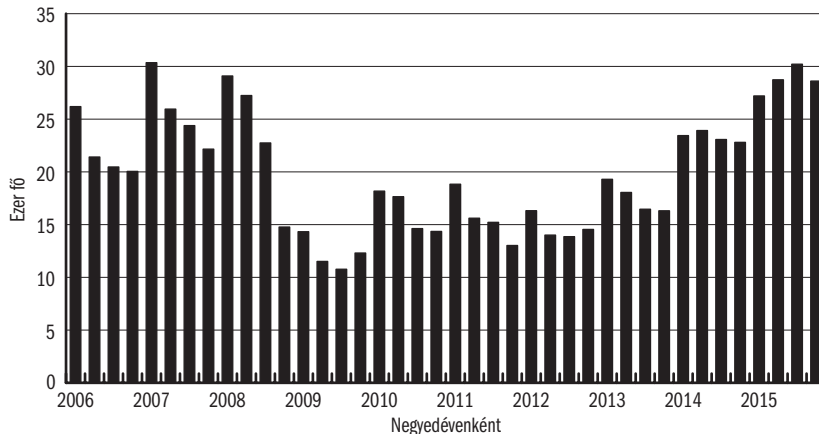
MUNKANÉLKÜLIEK ÉS POTENCIÁLIS MUNKAEERŐ-TARTALÉK

A munkanélküliek számának csökkenése a foglalkoztatottak létszámának emelkedését csak fáziskéséssel követte (4. ábra). Miközben a foglalkoztatottak létszáma 2010-től folyamatosan nőtt, és 2013-ban már lényegében elérte a válság előtti szintet, a munkanélkülieké egészen 2012-ig alig változott.

⁶ Az utolsó, már rendelkezésre álló uniós adatsor a 2014 évi, így az összehasonlításban is a 2014. évi magyar adatok szerepelnek.

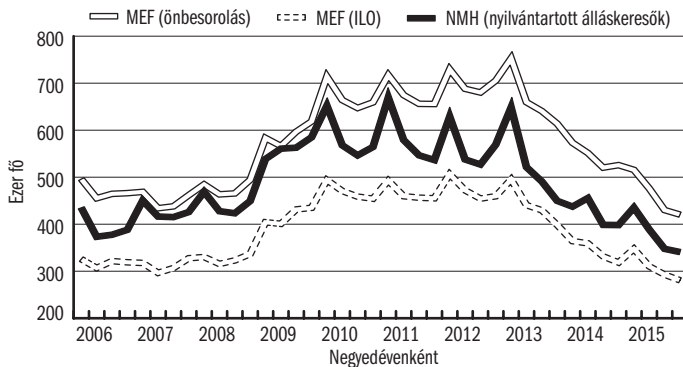

3. ábra: Üres álláshelyek a versenyszférában, 2006–2015 (ezer fő)

Forrás: Üres álláshelyek intézményi statisztikája.

4. ábra: A regisztrált álláskeresők, az ILO-definíciónak megfelelő és az önbesorolás szerinti munkanélküliek létszámának változása, 2006–2015

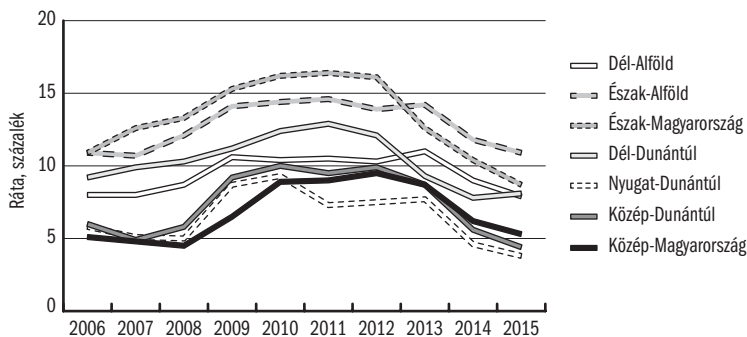
Forrás: NFSZ/NGM, KSH munkaerő-felmérés.

A 2013-tól megindult csökkenés is elmaradt attól, mint amit a foglalkoztatás bővülése elvileg indokolt volna, mivel a közfoglalkoztatás kiterjesztésére a korábbi inaktív státusúak egy részét is a munkaerőpiaci belépésre ösztönözte. Ez a folyamatos beáramlás 2015-re lényegében megszűnt, és a KSH munkaerő-felmérésében az ILO-definíció szerinti munkanélküliek száma éves átlagban 307,8 ezerre mérséklődött, ami 6,8 százalékos munkanélküliségi rátának felelt meg. Részben a foglalkoztatási szint növelését ösztönző kormányzati beavatkozásnak köszönhető, hogy a magyarországi munkanélküliség szintje az Európai Unió rangsorának legkedvezőbb harmadába került. A nyilvántartott álláskeresők száma 2015-ben 422 ezerről 378 ezerre csökkent, és a munkaerő-felmérésben magukat munkanélküliként meghatározóké is a 2000-es évek első felét jellemző szintre süllyedt.

Az úgynevezett ILO-munkanélküliek száma minden lényeges megközelítésben tovább mérséklődött. A férfiak közül csaknem 20 ezerrel, a nők közül pedig 16 ezerrel voltak 2015-ben éves átlagban kevesebben munkanélküliek, mint egy évvel korábban. Míg a válság egyik következményeként a férfiak munkanélküliségi rátája meghaladta a nőkéét, 2013-tól újra a nőkre jellemző a magasabb érték, és a különbség növekszik. 2015-ben a férfiak munkanélküliségi rátája 6,6 százalék volt, szemben a nők 7 százalékaival. Az ifjúsági munkanélküliségi ráta 20,4 százalékról 17,3 százalékra változott, de így is közel minden ötödik munkanélküli 25 évesnél fiatalabb. Míg sok országban a magas ifjúsági munkanélküliség magyarázata a tanulás melletti munkavállalási lehetőség keresése, Magyarországon a fiatal munkanélküliek jó részére a korai iskola elhagyás és az emiatti elhelyezkedési nehézség a jellemző. Az ifjúsági munkanélküliség csökkenése ellenére továbbra is magas a nem foglalkoztatott, az oktatásban és képzésben nem részesülő fiatalok aránya.

A legfeljebb alapfokú végzettségű munkanélküliek száma, hasonlóan a munkaerőpiacon szintén képzetlennek minősülő gimnáziumi érettségizettekhez, 2015-ben már alig csökkent, míg, a szakmunkásképzőt, szakiskolát végzettek 13 ezerrel, a szakközépiskolát végzettek közel 10 ezerrel lettek kevesebben. Az, hogy a munkanélküliség csökkenéséből főleg a szakirányú középfokú végzettségűek profitáltak (a munkanélküliek között csak kis számban jelenlevő diplomások mellett) egybe vág azzal, hogy az ilyen végzettségűeket nagy tömegben foglalkoztató vállalkozások foglalkozottjainak száma nőtt leginkább. A munkanélküliségi ráta valamennyi régióban csökkent, de hasonlóan a foglalkoztatási ráta által jelzethez, ez a jelentős regionális különbségeken semmit sem változtatott (5. ábra).

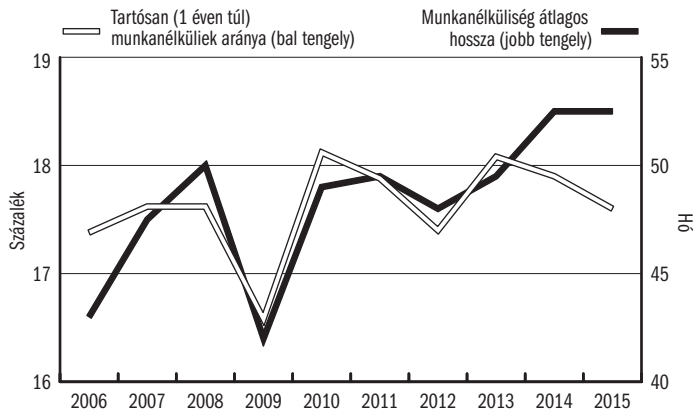
5. ábra: Munkanélküliségi ráta Magyarország régióiban, 2006–2015

Forrás: KSH munkaerő-felmérés.

A munkanélküliség átlagos időtartama 2015-ben az előző évvel megegyezően 18,5 hónap volt, a tartós munkanélküliek aránya viszont 49,5 százalékról 48 százalékra csökkent, azaz a tartósan munkanélküliek álláskeresési ideje meghosszabbodott (6. ábra).

6. ábra: A munkakeresés átlagos hossza (jobb tengely) és a tartósan (egy éven túl) munkanélküliek aránya (bal tengely), 2006–2015

Forrás: KSH munkaerő-felmérés.

A regisztrált álláskeresők létszámának alakulását a közfoglalkoztatás erőteljesebben és közvetlenebbül befolyásolja, mint az ILO-munkanélküliekét. Ezt jelzi, hogy márciusban, amikor a közfoglalkoztatás keretében dolgozók száma az előző évben indított programok befejeződésének következményeként a legalacsonyabb volt, a nyilvántartott munkanélküliek száma az éven belüli legmagasabb szintre nőtt.

A támogatási rendszer 2011. évi átalakításának hatása (az álláskeresési járadék folyósítási idejének három hónapra csökkentése, az álláskeresési segélyre való jogosultságnak a legfeljebb öt évvel a nyugdíjazás előtt állókra történő korlátozása, a szociális alapú juttatásnak a közmunkával, illetve az aktív programokban való részvétellel való összekapcsolása) lényegében már 2014-ben kiteljesedett, s így a 2015. évi trendeket már nem befolyásolta. Biztosítási alapon járó álláskeresési ellátásra 57 ezren voltak jogosultak, nagyjából ugyanannyian, mint az előző évben, miközben rendszeres szociális ellátásban 5 százalékkal kevesebben részesültek – tehát annyival, mint amilyen arányban a közfoglalkoztatottak száma nőtt.

A formális definíciónak (például ILO-munkanélküli vagy regisztrált álláskereső) eleget tevő munkanélküliek mellett a munkaerőpiacon nem kis számban vannak jelen olyanok, akik bizonyos feltételek teljesülése esetén foglalkoztatottá tudnának (kívánnak) válni. Az Eurostat a potenciális munkaerő-tartalék fogalmát az ILO-munkanélküliség definíciója mellett három további kategória hozzászámításával határozta meg. Ezek a következők: 1) alulfoglalkoztatottak, vagyis akik részidős állásukat teljes munkaidősre cserélnék, 2) a munkát kereső, de azt két héten belül megkezdeni nem tudók, illetve 3) akik szeretnének dolgozni, de valamilyen okból nem keresnek állást. Az potenciális munkaerő-tartalék definíciójának 2014-ben 623,4 ezren, 2015-ben pedig 525,4 ezren feleltek meg, amelyből 74,5 ezren voltak az ügy-

nevezett alulfoglalkoztatottak. Ha a magukat munkanélkülinek minősítők 460 ezres létszámához hozzáadjuk az ez utóbbi kategóriába tartozókat, az így kapott szám pontosan megegyezik a potenciális tartalékként definiáltak számával. A kétféle adatsor azt jelzi, hogy jelenleg összességében elvben mintegy félmillió kínálati többlet jellemzi a munkaerőpiacot, viszont tudható, hogy ennek egy része csak igen nehezen vagy speciális körülményei miatt egyáltalán nem tehető foglalkoztatottá.

A munkavállalási korúnak tekintett 15–64 évesek közül 2015-ben 2 millió 48 ezer fő gazdaságilag különböző okból nem volt aktív, 5,9 százalékkal kevesebben, mint egy évvel korábban (2. táblázat). Ebből a legnagyobb csoport, a nyugdíjasok, járadékosok számát döntően a nyugdíjkorhatár folyamatos emelése, a tanulókét a demográfiai ok mellett a kötelező közoktatási részvétel korhatárának leszállítása, illetve a korábbi évekre jellemzőnél kisebb felsőoktatási továbbtanulási kedv alakította. A pénzügyi munkanélküli-ellátás igénybevételének korlátozása miatt csökkent az ellátás mellett inaktívnak minősülők száma, a közmunkaprogramok kiterjesztése, illetve a gazdasági élénkülés pedig a korábbinál nagyobb számú úgynevezett egyéb inaktívnak biztosította a belépést a munkaerőpiacra.

2. táblázat: A 15–64 éves inaktívak száma nem és az inaktivitás oka szerint

Megnevezés	2015			2015/2014		
	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt
	ezer fő			százalék		
Nyugdíjas, járadékos	316,6	475,4	792,0	88,4	92,8	91,0
Gyermekgondozási ellátásban részesülő	3,1	236,9	240,0	104,0	100,9	101,0
Munkanélküliként ellátásban részesülő	27,4	22,9	50,3	73,1	66,0	69,7
Tanuló	345,1	343,7	688,8	97,8	98,5	98,2
Ápolási díjban és árva-ellátásban részesülő	13,9	33,5	47,4	99,8	111,2	107,6
Egyéb inaktív	91,3	138,0	229,3	93,8	90,8	92,0
15–64 éves inaktívak összesen	797,3	1250,3	2047,7	92,4	95,3	94,1

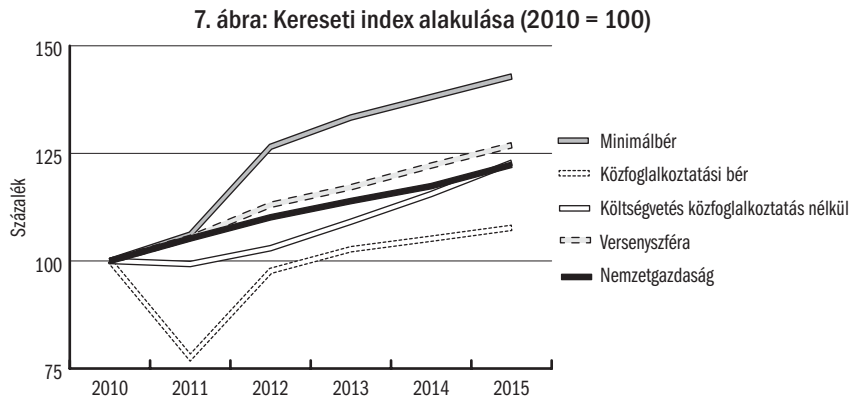
Forrás: KSH munkaerő-felmérés.

A KERESLET ALAKULÁSA

A keresetek alakulásának szabályozása szempontjából a gazdaságnak három szegmense különböztethető meg: 1) a versenyszektor, 2) központi költségvetés és 3) a bérezés tekintetében elkülönült közfoglalkoztatás (ez utóbbiban a kereseteket kizárólag a kormányrendeletek határozzák meg).

1) A vállalkozások körében (beleértve a nonprofit szervezeteket és az olyan többségi állami tulajdonú gazdálkodó szervezeteket, mint a Posta vagy

a MÁV) a minimálbér-megállapodás mellett csak a jóval kisebb súlyú bér-megállapodás képviseli az általános szabályzó elemeket, míg a kereseti átlagot a gazdálkodó szervezetek – eredményein alapuló – bérpolitikája alakítja (7. ábra).

Forrás: KSH intézményi munkaügyi statisztika.

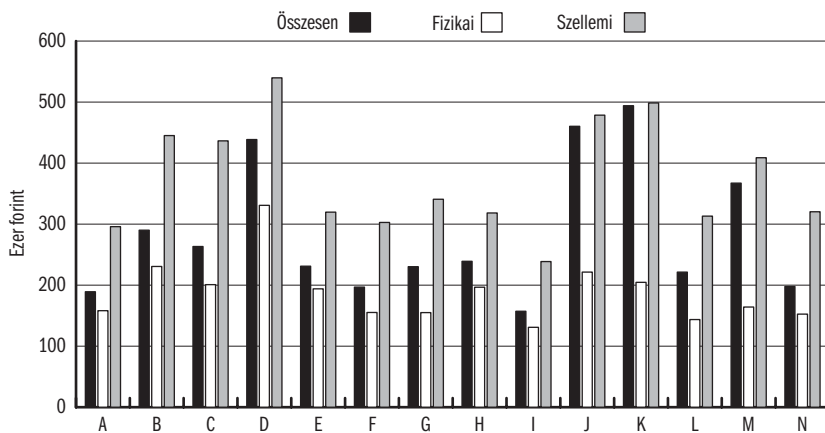
2015-ben a minimálbér (illetve a garantált bérminimum) 3,4 százalékkal nőtt (az előbbi havi bruttó 105 ezer, az utóbbi havi bruttó 122 ezer forintra), ami némileg alacsonyabb volt, mint a versenyszektor egészére jellemző 3,9 százalék, de lényegében 2013 óta a versenyszféra átlagkeresetének és a minimálbérnek a növekedési üteme egymással összhangban áll. Ez az összhang biztosítja azt, hogy az alacsony bérű területeken dolgozók kereseti lemaradása ne növekedjen, illetve a kisméretű gazdálkodóktól, ahol nemritkán csak a javadalmazás egy része jelenik meg kereset formájában, legalább a minimálbér utáni adók és járulékok befolyjanak, és a dolgozókat egy emelkedő befizetés alapján illessék meg a különböző juttatások (betegszabadság, nyugdíj). A relatíve magas összegű minimálbér ugyanakkor rontja a képzetlen, alacsony termelékenységű álláskeresők elhelyezkedési esélyét az elsődleges munkaerőpiacon, ezzel is kényszerítve őket a rosszul fizető, de teljesítménykövetelménytől lényegében mentes közfoglalkoztatás tartós vállalására.

Annak ellenére, hogy 2015 összességében sikeres évnek mondható, a versenyszektorban a keresetnövekedés üteme 0,4 százalékponttal elmaradt az előző évitől. Ami a két utolsó évben közös, hogy a kereseten belül növekszik a nem rendszeres kereseti elemek súlya. 2014-ben a rendszeres kereset 3,8 százalékos növekedési üteme mellett a nem rendszeres kereset 10,3 százalékkal múlta felül az előző évit, míg 2015-ben a megfelelő mutató 3,7 százalék, illetve 6,5 százalék volt. 2015-ben a teljes kereset 8 százalékát kitevő nem rendszeres kereseti rész a versenyszféra megfigyelt szegmensében átlagosan 21,1 ezer forintnak felelt meg. Súlya kiemelkedett a villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás, (17,0 százalék) a pénzügyi, biztosítási tevékenység (13,6 százalék) nemzetgazdasági ágakban, s még ennél is nagyobb részt képviselt

a feldolgozóiparon belül a kőolaj-feldolgozás, kokszyártás alágazatban (19,6 százalék). A fizikai állománycsoportba tartozók teljes keresetéből a nem rendszeres kereseti rész 5 százalékot, a szellemieknél 10,1 százalékot jelentett. (A versenyszférában a fizikai és szellemiek keresetét jellemző 2015 évi 2,15-szeres különbség csak 2,05 lenne, ha a nem rendszeres keresetből mindkét állománycsoportba tartozók azonosan részesülnének.)

A versenyszféra túlsúlya vagy kizárólagossága jellemezte nemzetgazdasági ágak közül hagyományosan a pénzügyi, biztosítási tevékenység keresetei a legnagyobbak, itt havi 494,0 ezer forint volt a bruttó kereseti átlag (8. ábra). Ezt az információ és kommunikáció (460,3 ezer forint), illetve a villamosenergia-, gáz-, gőzellátás légkondicionálás (438,6 ezer forint) nemzetgazdasági ágak követték. A keresetek nagysága tekintetében átlagosnak számító feldolgozóiparon belül 644 ezer forintos kereseti átlagával a kokszyártás, kőolaj-feldolgozás volt a csúcstartó, míg a második helyen 440,2 ezer forinttal a gyógyszergyártás állt. Az előbbi kereseti átlaga négyszerese volt a feldolgozóipar legrosszabbul fizető területére a textil, ruházati, bőr és bőrtermékek gyártására (160,1 ezer forint) jellemzőnek.

8. ábra: Bruttó kereset alakulása a versenyszféra jelentősebb nemzetgazdasági ágaiban, 2015 (ezer forint)

A: Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat, B: Bányászat, kőfejtés, C: Feldolgozóipar, D: Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás, E: Vízellátás; szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmosás, F: Építőipar, G: Kereskedelem, gépjárműjavítás, H: Szállítás, raktározás, I: Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, J: Információ, kommunikáció, K: Pénzügyi, biztosítási tevékenység, L: Ingatlanügyletek, M: Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység, N: Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység.

Forrás: KSH munkaerő-felmérése.

Annak ellenére, hogy a szellemi munkakörök esetében a munkavégzési jellemzők, illetve a követelmények homogénebbek, mint a fizikai munkáknál, a fizikai és szellemi munkakörben dolgozók esetében többé-kevésbé azonos

ágazati arányok érvényesülnek, viszont egy ágazat relatív kereseti helyzetét a két állománycsoport aránya is befolyásolja. Így jóllehet a villamosenergia-, gáz-, gőzellátás légkondicionálás 2015-ben csak harmadik helyen állt a nemzetgazdasági ágak kereseti sorrendjében, de mind a fizikai, mind a szellemi állománycsoportba tartozók bruttó keresete itt volt a legmagasabb (331 ezer forint, illetve 540 ezer forint). Bár a kereskedelem és járműjavítás nemzetgazdasági ágban az átlagkeresetek nagyság és növekedési üteme tekintetében is elmaradtak a vállalalkozási szférára jellemző átlagtól, a növekvő munkaerőgondok miatt az év utolsó harmadában több nagy áruházlánc is keresetemelésre kényszerült. A kereskedelmi dolgozók elvándorlásához a vasárnapi zárva tartás miatt kieső jövedelem és a megnövekedett pénteki, szombati forgalom miatti többletterher mellett a feldolgozóipari munkahelyeknek kedvezőbb munka- és bérezési feltételekből következő elszívó hatása is hozzájárult.

2) A központi szabályozás érvényesül a 2015-ben éves átlagban 698 ezer főt⁷ foglalkoztató költségvetési szférában. Itt az elvi sémáját tekintve az 1990-es években kialakított bérezési rendszer⁸ alapilleményei 2008 óta változatlanok, míg a többletjuttatások egy része (például a garantált 13. havi kereset) megszűnt. Az utóbbi években viszont folyamatosak voltak a munkavállalóknak csak egy meghatározott rétegre koncentráció, gyakran *ad hoc* jellegű bérkorrekciós intézkedések, egyes korábbi korlátozások fellazítása mellett. Mivel a változtatások parciálisak, esetenként egy munkahelyen belül is komoly feszültséget generálnak. Példa erre a pedagógus életpályamodell bevezetése, ami ha jelentős többletkövetelménnyel párosulva is, de érezhetően megemelte a tanári kereseteket, miközben változatlan maradt az ugyanazon intézményben nem tanárként dolgozók keresete. 2013 őszétől a pedagógusok, 2015 júliusától pedig a rendvédelmi dolgozók keresete nőtt a kiugró mértékben. Az utóbbi átlagosan 30 százalék volt, amit 2019-ig évi 5-5 százalék további bérfejlesztés követ, azaz hasonlóan a pedagógus előmeneteli rendszer bevezetéséhez, hatása a következő évek keresetnövekedési ütemében is tükröződni fog. Emellett több, hatásaiban kevésbé jelentős intézkedésre is sor került, amelyek jellemzően a szociális, illetve az egészségügyben dolgozók bizonyos csoportjait érintették. Ezek a területek évek óta munkaerőhiánnyal küzdenek, és a keresetkorrekció sem mértékében, sem a végrehajtás módjában (alapbérrendezés helyett hosszú távú elköteleződést nem jelentő formában – a szociális területen dolgozók 2014-ben pótlékként, 2015-ben hasonlóan az egészségügyi dolgozókhoz, bérkiegészítésként – kapták meg a többletjuttatást) nem volt olyan, ami megállíthatná az elvándorlást. A rosszul fizető és a családi kötöttségekkel nehezen összeegyeztethető foglalkozások nem népszerűek a fiatalok körében, így itt az a generációváltás az 1950-es évek első felében született nagy létszámú korosztályok nyugdíjba vonulása (amit a nőkre vonatkozó 40 éves szabály még fel is gyorsít), a közeli jövőben a már jelenleg is kritikus helyzetet még tovább fogja súlyosbítani.

⁷ A költségvetési intézményeknél ahol esetenként ugyanaz a személy több helyen is dolgozik, a tényleges dolgozói szám alatta marad az álláshelyekének. A NAV-adatokkal való összehasonlítás alapján a különbség tízezres nagyságrendű.

⁸ A rendszer távolról sem tökéletes, ennek jó példája, hogy még az előmeneteli kategóriák sem lettek hozzáigazítva az időközben jelentősen megemelt nyugdíjkorhatárhoz.

Az utóbbi évek intézkedéseinek következtében csökkent a költségvetési és a vállalkozási szféra közötti átlagkereset-különbség. 2015-ben 6,3 százalékos keresetnövekedési ütem mellett a költségvetés területén dolgozók bruttó keresete – közfoglalkoztatottak nélkül számolva – 256,4 ezer forint volt, ami csak hétezer forinttal maradt el a versenyszféra átlagától, bár állománycsoportonként a különbség, a költségvetési területek lemaradása, továbbra is jelentős. A keresetrendezésnél alkalmazott módszer miatt, hasonlóan a versenyszférához, a nem rendszeres kereseti elemek súlya a költségvetési szférában is megnőtt: a rendszeres keresetre jellemző 5,9 százalékkal szemben 14,1 százalékkal haladta meg 2015-ben az előző évi szintet.

A költségvetés nagy részterületei közül az év végi bérkiegészítés ellenére a humán-egészségügyi ellátásban dolgozók keresete mindössze 2,3 százalékkal nőtt. A 22 ezer fizikai dolgozó nettó keresete nem érte el a százezer forintot (99,1 ezer forint volt), a 78 ezer többségében magasan képzett szellemi dolgozó átlagkeresete 157,9 ezer forint volt. A szociális ellátás ágazatban a keresetek bár átlag felett növekedtek, de ez alig javított a terület nettó kereseti átlagának lemaradásán a (fizikaiak nettó kereseti átlaga 86,1 ezer forint, a szellemieké 114,6 ezer forint volt). Az oktatás mind kereseti átlag, mind növekedés üteme tekintetében közepes helyzetű volt 2015-ben (5,2 százalékos növekedési ütemhez 93,3, illetve 140,3 ezer forintos nettó kereset társult), míg 255 ezer főt foglalkoztató, meglehetősen heterogén tevékenységi struktúrájú közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás nemzetgazdasági ágban 7,9 százalékkal lettek magasabbak a keresetek. (A növekedés a fizikaiaknál a rendvédelmi dolgozókat differenciáltan érintő béremelésnek köszönhetően kiugróan magas, 16,2 százalékos volt.) A fizikaiak nettó kereseti átlaga így 171,8 ezer, a szellemieké pedig 205,7 ezer forintra emelkedett.

3) Bérezés tekintetében külön szférát jelentenek a közfoglalkoztatottak, mivel keresetüket teljes mértékben a kormányrendeletek határozzák meg. 2015-ben a „normál” közfoglalkoztatott bérét 79 155 forintban, a szakképzettséget igénylő munkakörben dolgozó kevesek bérét 101 480 forintban, míg a munkavezetőkét 111 660 forintban állapították meg. A közfoglalkoztatottak kiemelt bruttó kereseti átlaga 79 756 forint volt, ami 52 ezer forintos nettó keresetet jelentett. 2015-ben a megelőző két évvel ellentétben a közfoglalkoztatotti bér (és ebből következően átlag kereset) kevésbé nőtt, mint a minimálbér (átlagosan mindössze 2,2 százalékkal), de a különbség még így sem akkora, hogy a helyben végezhető, és valódi hatékonysági követelményektől mentes közfoglalkoztatotti munkával szemben egy normál, de minimálbérral díjazott állás valódi alternatíva legyen.

A béren felüli munkajövedelmek – a dolgozóknak közvetlenül jövedelmet jelentő tételek (mint például a cafeteria) – lényegében nem változtak az előző évhez képest (havi átlagban a versenyszférában 13,9 ezer forint, a költségvetési

szférában 12,3 ezer forint volt). A béren felüli juttatások tekintetében az ágazati különbségek még a keresetre jellemzőnél is nagyobbak. Míg a kiugróan magas keresetekkel jellemezhető gyógyszeriparban az egyéb munkajövedelem évi 730 ezer forintot jelentett, addig az egyébként is alacsony keresetű szociális ellátásban nem érte el 34 ezer forintot sem.

A jövedelemadó-szabályokba, illetve a munkabért terhelő levonási kulcsokban hasonlóan 2014-hez 2015-ben sem volt érdemi változás,⁹ azaz a nettó keresetek növekedési üteme megegyezett a bruttóéval, s a nettó keresetek átlagosan a bruttó kereset 65,5 százalékának feleltek meg, ami a 2011 előtti időszakra jellemzőnél lényegesen kedvezőbb arány. Az adórendszer átalakításának nyertesei egyértelműen a magas keresetűek voltak. Ahhoz pedig, hogy a kedvezmények megszüntetése miatt az alacsony keresetűek nettó bére ne csökkenjen, a vállalkozásoknak maguknak kellett kipótolniuk a jövedelmeket (bár ehhez kaphattak áthidaló pénzügyi segítséget). A költségvetési területen dolgozók számára ezt a problémát egységesen szabályozták. A keresetkorrekciós intézkedések és a munkaerő cserélődése eredményeként az érintettek száma ugyan folyamatosan csökken, de még 2015-ben is közel 180 ezren kaptak ilyen jogcímen átlagosan havi 9600 forint (illetve néhány ezren a nonprofit körben 9300 forint) összegű, szociális juttatásként nevesített – s így a keresetnek részét nem képező – kiegészítést.

A gyermeknevelés költségeihez történő társadalmi hozzájárulás döntő része az adókedvezményekben testesül meg. Az egy- és kétgyermekeseknél 2015-ig¹⁰ ez gyermekenként havi 62 500 forintot, három és több gyermek esetén pedig 206 250 forintot jelentett, amelyet 2014-től a megfelelő nagyságú jövedelemmel nem rendelkezők a nyugdíj-, illetve egészségbiztosítási járulékkal szemben is érvényesíthettek. Modellszámítás eredménye szerint a munkavállalók azon kisebbségének,¹¹ aki legalább három gyermeket nevelt, 2015. évi a kedvezmény figyelembevételével számított nettó keresete közel 51 ezer forinttal volt magasabb, mint az eltartotti kedvezményre nem jogosult többségé (3. táblázat).

3. táblázat: A családi kedvezmény figyelembevételével számított nettó- és reálkereset alakulása, 2015

Eltartott gyermekek száma	Egy főre számított havi nettó kereset (forint)	Nettó kereset		Az alkalmazásban állók létszámmegoszlása (százalék)
		Reálkereset*	2014-hez viszonyított változása (százalék)	
0 gyermek	158 945	4,2	4,3	48,6
1 gyermek	166 002	4,1	4,2	25,5
2 gyermek	185 827	4,0	4,1	20,0
3 vagy több gyermek	209 639	3,8	3,9	6,0

* A 2015. évi 99,9 százalékos fogyasztói árindekszel számolva.
Forrás: KSH (2016) 6. o. 7. tábla.

⁹ A munkavállalói közterhek kulcsa 2011-ben 0,5 százalékkal, majd 2012-ben további 1 százalékkal 18,5 százalékra nőtt (ebből 1,5 százalék a szolidáris járulék, 10 százalék a nyugdíj, 7 százalék az egészségbiztosítás díja), s az óta változatlan. A személyi jövedelemadó 2013-ban a szuperbruttósítás kivezetésével vált ténylegesen is egykulcsossá, ami a havi 200 ezer forint felett növelte meg – egyenes arányban a bruttó jövedelemmel – a nettó keresetet. Ugyanakkor megszűnt a nyugdíjjárulék felső korlátja.

¹⁰ 2016-tól a gyermekek utáni kedvezmény összege nő, mégpedig úgy, hogy korábbihoz képest a két gyermeket nevelők számára adja a rendszer a relatív legnagyobb előnyt.

¹¹ A modell a három és több gyermekeseknek még 6 százalékos arányával számolt, jóllehet 2015-ben a népszámlálásból továbbvezetett háztartási adatok szerint, ez már 5 százalék alá csökkent, miközben a gyermekek utáni kedvezményre nem jogosultaké 50 százalék fölé emelkedett. A háztartási struktúra módosulása a háztartástípus szerinti nettó összegek alakulását azonban érdemben nem befolyásolja.

HIVATKOZÁSOK

- BM (2016): **Havi tájékoztató a közfoglalkoztatás helyzetéről**, 2015. december.
- BODNÁR KATALIN–SZABÓ LAJOS TAMÁS (2014): **A kivándorlás hatása a hazai munkaerőpiacra**. MNB-tanulmányok, 114.
- CSERES-GERGELY ZSOMBOR–MOLNÁR GYÖRGY (2015): Munkapiaci helyzet a közfoglalkoztatásból való kilépés után. *Fazekas Károly–Varga Júlia* (szerk.): Munkaerőpiaci Tükör, 2014. MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet, Budapest, 143–153. o.
- CSOBA JUDIT–NAGY ZITA ÉVA (2011): A magyarországi képzési, bértámogatási és közfoglalkoztatási programok hatásvizsgálata. Megjelent: *Fazekas Károly–Kézdi Gábor* (szerk.): Munkaerőpiaci Tükör, 2011. MTA Közgazdaságtudományi Intézet–Országos Foglalkoztatási Közalapítvány, Budapest, 113–144. o.
- EB (2016): **2016. évi országjelentés**. (Magyarország, amely a makrogazdasági egyensúlyhiányok megelőzésével és kiigazításával kapcsolatos részletes vizsgálatot is tartalmazza.) SWD (2016) 85 végső, Európai Bizottság, Brüsszel, február 26.
- KÖLLŐ JÁNOS–SCHARLE ÁGOTA (2011): A közcélú foglalkoztatás kibővülésének hatása a tartós munkanélküliségre. Megjelent: *Fazekas Károly–Kézdi Gábor* (szerk.): Munkaerőpiaci Tükör, 2011. MTA Közgazdaságtudományi Intézet–Országos Foglalkoztatási Közalapítvány, Budapest, 145–160. o.
- KSH (2016): **Munkaerő-piaci folyamatok, 2015. I–IV. negyedév**. Statisztikai Tükör, március 11.
- MNB (2016): **Inflációs jelentés, Budapest, 2016 március**.
- VARGA JÚLIA (2015): Hova lettek az orvosok? Az orvosok külföldre vándorlása és pályaelhagyása Magyarországon, 2003–201. *Közgazdasági Szemle*, 63. évf. 1. sz. 1–26. o.

KÖZELKÉP
NEMZETKÖZI VÁNDORLÁS

Szerkesztette
BLASKÓ ZSUZSA

Bevezető

1. Elvándorlás és bevándorlás Magyarországon a rendszerváltás után – nemzetközi összehasonlításban
2. Elvándorlás
  - 2.1. Migrációs szándékok a mai Magyarországon
  - 2.2. A Magyarországról kivándorlók társadalmi és demográfiai összetétele
    - K2.2.1. Magyar bevándorlók az Egyesült Királyságban
  - 2.3. Munkaerő-migráció, ingázás, kivándorlás. A magyarok munkavállalási célú emigrációját magyarázó tényezők hatása és változása az uniós csatlakozás óta
    - K2.3.1. Gyermeket hátrahagyó migráció Magyarországon
  - 2.4. Az orvosmigráció ütemének változásai, 2003–2011
  - 2.5. A magyarországi orvosok külföldi munkavállalását befolyásoló tényezők
  - 2.6. A Magyarországra hazautalt pénzek és mérésük
  - 2.7. Visszatérő kivándorlók
    - K2.7.1. A hazatérést ösztönző közpolitikák Európában
3. Bevándorlás
  - 3.1. A bevándorlók munkaerőpiaci integrációja Magyarországon – népszámlálási helyzetkép
    - K3.1.1. Miért jobbak a bevándorlók foglalkoztatási mutatói?
    - K3.1.2. A bevándorlás szerepe az európai „foglalkoztatási csodákban”
  - 3.2. A bevándorlás hatása a hazai munkavállalók munkapiaci helyzetére Európában – összefoglaló az empirikus eredményekről
  - 3.3. Bevándorlók kulturális integrációját meghatározó tényezők
4. Migrációs fogalomtár

BEVEZETŐ

A *Közlelkép* idei tárgyául a nemzetközi migrációt választottuk. A döntést az elmúlt évek eseménysorai indokolják: míg néhány évvel ezelőtt a korábban meglehetősen alacsony szintről ütemesen emelkedni kezdő kivándorlási folyamatok, addig 2015 óta az Európába érkező menekülthullám irányította a figyelmet a nemzetközi vándorlásra és benne Magyarország szerepére. A nemzetközi vándorlás az érintett országok munkapiaci folyamataiba mélyen beágyazódik, hat a foglalkoztatás szintjére, szerkezetére és a relatív bérszintekre. Az elvándorlás elemzése során a migrációs döntés munkapiaci motivációt, valamint a rövid és hosszú távú következményeket kell számba vennünk. A bevándorlás pedig a fogadó ország szemszögéből veti fel azt a kérdést, hogy egy (esetleges) nagyobb volumenű bevándorlási hullám milyen hatással járhat a már ott élők foglalkoztatására, illetve a bérszintekre.

Az itt bemutatott tanulmányok – Magyarországot a nemzetközi migrációs térben elhelyezve – ezeket a problémákat többnyire Magyarország nézőpontjából elemzik, illetve olyan nemzetközi kitekintést nyújtanak, amelyek számunkra (is) fontos kérdéseket segítenek megválaszolni. A témakört széles körben áttekintő bevezető tanulmányt követő második fejezetben a szerzők a magyarországi kivándorlás különböző jellemzőit elemzik. A harmadik, bevándorlással foglalkozó fejezet ugyan szintén a hazai folyamatok megértéséhez kíván támpontokat nyújtani, ám itt többségben vannak a kitekintő jellegű tanulmányok. Ez nem véletlen, hiszen a bevándorlás alacsony szintje miatt Magyarországon jelenleg igen kevés tapasztalat áll rendelkezésre a bevándorlás hatásaira vonatkozóan.

Hárs Ágnes bevezető tanulmánya egyszerre nyújt áttekintést a ki-, vissza- és bevándorlási folyamatokról oly módon, hogy a magyar helyzetet regionális összefüggéseiben, a többi új EU-tagállammal összehasonlítva vizsgálja. A statisztikai adatokon nyugvó elemzés legfőbb megállapítása, hogy Magyarország bár késve kapcsolódott be az Európát jellemző kelet–nyugat irányú migrációs áramlásokba, jelentős növekedés mellett mára a régióban közepesnek mondható éves elvándorlási szintet ért el, amelyet ugyanakkor korántsem ellensúlyoz bevándorlás.

Magyarországon egyelőre hiányoznak a szakirodalomból azok a standard munkapiaci elemzések, amelyek a kivándorlásnak a munkapiacra gyakorolt hatásait közvetlen módon elemeznék. Ennek oka egyrészt a megfelelő adatok hiánya, másrészt pedig a folyamatok viszonylagos újdonsága. A *Közlelkép* kivándorlással foglalkozó fejezete ezért a munkapiaci következményeket közvetett módon bemutató, változatos megközelítéseket és adatforrásokat alkalmazó tanulmányokat tartalmaz. A (várható) munkapiaci hatásokra kö-

vetkeztethetünk a kivándorlás mértékéből, dinamikájából és a kivándorlók társadalmi összetételéből. Ezeket a tényezőket a kötet több tanulmánya is vizsgálja. *Sik Endre* és *Szeitl Blanka* a kivándorlási szándékok, az úgynevezett migrációs potenciál alakulását mutatják be. A migrációs potenciál ugyan nem mutat közvetlen összefüggést a megvalósuló migrációval, de segít megismerni a várható mozgások mértékét és a kivándorlók várható összetételét. *Blaskó Zsuzsa* és *Gödri Irén*, valamint *Hárs Ágnes* és *Simon Dávid* írásai már a megvalósult migrációról szólnak. Míg az előbbi a Magyarországról elvándorolt népesség széles körének társadalmi és demográfiai összetételét mutatja be többféle adatforrásra támaszkodva, addig *Hárs Ágnes* és *Simon Dávid* tanulmánya a munkaerő-felvételek alapján részletesen elemzi egy szűkebb, de fontos migráns csoport, a külföldön munkát vállalók számának és összetételének alakulását. A külföldön munkát vállalók egy speciális – és elsősorban a társadalmi következményeket tekintve fontos – csoportját alkotják azok, akik családot és benne kiskorú gyermeket hátrahagyva vállalnak külföldön munkát. A vándorlás ilyen formájában érintett családokat számszerűsíti *Blaskó Zsuzsa* és *Szabó Laura* keretes írása.

Az elvándorlás várható munkapiaci hatásainak megértését tovább mélyítik azok a tanulmányok, amelyek a kivándorlók heterogén csoportja helyett egy-egy konkrét szakmai részpiacra koncentrálnak. A kötetben szereplő két orvosmigrációs tanulmány (*Hárs Ágnes* és *Simon Dávid*, valamint *Varga Júlia* elemzése) részletes és pontos képet ad arról, hogy hogyan és milyen tényezők hatására alakult az orvosok elvándorlása az elmúlt mintegy másfél évtizedben Magyarországon. Az Egyesült Királyságba vándorolt magyarokra „közelít rá” *Moreh Christian* keretes írása, bemutatva a Magyarországról az Egyesült Királyságba irányuló mozgások főbb trendjeit és az ott élő magyar bevándorlók munkapiaci jellemzőit.

A veszteségek mellett a kivándorlásnak kedvező hatásai is lehetnek a kibocsátó országra számára. Ilyenek a kivándorlók által hazaküldött, sokszor nemzetgazdasági szinten is jelentős mértékű jövedelmek, valamint a vizsztatérő migránsok által külföldön felhalmozott, majd otthon befektetett emberi tőke is. *Kajdi László* elemzése a Magyarországról kivándorlók által hazaküldött pénz volumenének alakulását mutatja be, kitérve ezek mérésének nehézségeire is. *Horváth Ágnes* összefoglaló áttekintést nyújt a Magyarországra történő visszavándorlásról, és bemutatja a régió egyéb országaiban készült visszavándorlásról szóló vizsgálatok fő következtetéseit. Ugyanezt a témát érinti *Kálmán Judit* keretes írása, amely a visszavándorlást támogató közpolitikai programok nemzetközi tapasztalatait tekinti át. Ezek az írások egyúttal árnyalják a *ki-* és *be*vándorlás egyszerűsítő dichotómiáját, hiszen – ahogyan az *Hárs Ágnes* bevezető tanulmányából, valamint *Moreh Christian* írásából is világossá válik – megtévesztő lenne a kivándorlásról mint egyirányú folyamatról beszélni. Napjaink európai migrációs áramlá-

saira különösen jellemző a *fluiditás*, az oda-, vissza- vagy éppen továbbvándorlások egymásutánja.

A harmadik fejezet a bevándorlással foglalkozik, illetve a befogadó országokat érintő munkapiaci hatásokat veszi számba. *Gödri Irén* népszámlálási adatokon mutatja meg, hogy milyen tényezők alakítják a magyarországi bevándorlók foglalkoztatási esélyeit, illetve hogy a munkapiaci esélyek hogyan különböznek a bevándorlók különböző csoportjai között. Elemzéséből kiderül, hogy a bevándorlók munkapiaci mutatói Magyarországon nemcsak hogy nem maradnak el a hazai népességétől, hanem a csoport összetételének (főként magasabb iskolázottságának) köszönhetően még felül is múlják azokat. Az eredményeket *Károlyi Róbert* keretes írása árnyalja, amely szerint a bevándorlóknak a magyarországi születésűekhez képest tapasztalt eltérő foglalkoztatottságát összetételük eltérései mellett egyes jellemzőik sajátos munkapiaci hatásai is magyarázzák. *Köllő János* keretes írásából kiderül, hogy – bár bevándorlóknak a hazai népességhez képest a 15–64 éves korcsoportban Magyarországon tapasztalt munkapiaci előnye inkább kivételnek számít Európában – egy szélesebb korosztályt tekintve a bevándorlók számának növekedése a gazdasági válság előtt több európai országban is döntő mértékben járult hozzá a foglalkoztatás jelentős emelkedéséhez.

Bördös Katalin, *Csillag Márton* és *Orosz Anna* szakirodalmi áttekintése a bevándorlóknak a fogadó ország munkavállalóinak foglalkoztatottságára és bérszintjére gyakorolt hatását elemző vizsgálatok következtetéseit foglalja össze. Ezek tanúsága szerint a bevándorlás rövid távú munkapiaci hatása elhanyagolható, hosszabb távon pedig inkább pozitív következmények mutathatók ki. *Horn Dániel* és *Kónya István* nemzetközi adatokon végzett elemzése a kulturális és a gazdasági asszimiláció közötti kapcsolatot vizsgálja. Elemzésük 16 országra vonatkozóan megerősíti a *Gödri Irén* tanulmányában is előrevetített következtetést: a nyelvi asszimiláció fontos előjelzője a bevándorlók munkapiaci sikerességének. A Közelkép utolsó írásában *Tóth Judit* ismerteti és érthetővé teszi a migrációs diskurzusban megjelenő legfontosabb jogi kategóriákat.

A Közelkép összeállításakor arra törekedtünk, hogy a migráció állandó mozgásban lévő folyamatait a kötet megjelenéséhez minél közelebbi időpontra megmutathassuk. Több esetben ez valóban azt jelentette, hogy a szerzők a 2016 elején éppen hogy elérhetővé váló, legfrissebb adatokat elemzik. Más esetekben azonban a 2011-es népszámlálásig kellett visszanyúlni ahhoz, hogy egyes kérdésekre választ kaphassunk. Ez természetesen felveti az időszerűség kérdését, ám úgy ítéltük meg, hogy az így vizsgált kérdések fontossága miatt nem tekinthetünk el ezeknek az elemzéseknek a közlésétől.

A kötetben szereplő írások nem reflektálnak közvetlen módon az Európát sújtó menekültválságra. Ennek magyarázata kettős. Egyrészt munkapiaci szempontból nincsen jelentősége annak, hogy az országban munkát vállalni kívánó bevándorló menekültként vagy (gazdasági) migránsként érkezett-e az

országba. A várható munkapiaci következmények mindkét esetben hasonlóan alakulnak, illetve azokat ugyanazok a tényezők határozzák meg – ennek megfelelően tehát a bevándorlók integrációjának feltételeit boncolgató *Közelkép*-tanulmányok megállapításai a menekültek munkapiaci integrációjára is érvényesek. Másrészt pedig, ahogyan azt korábban már jeleztük, válogatásunk a munkapiaci szempontból releváns, Magyarországot érintő áramlásokkal foglalkozik. Az Európába jelenleg érkező menekültek tömegei pedig vagy eleve elkerülik Magyarországot, vagy pedig, ha be is érkeznek az országba, többségük nem itt kíván letelepedni és munkát vállalni.

1. ELVÁNDORLÁS ÉS BEVÁNDORLÁS MAGYARORSZÁGON A RENDSZERVÁLTÁS UTÁN – NEMZETKÖZI ÖSSZEHASONLÍTÁSBAN

HÁRS ÁGNES

A kelet-európai régióban a rendszerváltással szabadabbá váltak a határok, megszűnt a kiutazás állami kontrollja, az egyes országok – bár eltérő intenzitással – ismét szereplőivé váltak a nemzetközi migrációs folyamatoknak. Magyarországon az elmúlt csaknem tíz évben a gyorsan növekvő elvándorlás, majd 2015 óta az erőteljes menekülthullám irányította a közbeszédet és a szakemberek érdeklődését is a migráció jelenségére. Alig tíz éve még alacsony elvándorlásról, a mobilitási hajlandóság hiányáról s még korábban a régióban viszonylag jelentős bevándorlásról szóltak a szakmai viták.

Mekkora valójában a magyarországi elvándorlás, mikor és hogyan változott ez, és hol a helye a gyorsan megindult kelet-európai emigrációban? Az elvándorlást ellensúlyozza-e bevándorlás? A bevezető fejezetben a leíró statisztika eszközeivel megvizsgáljuk a Magyarországon érzékelt változásokat, szembe-ítve a többi kelet-európai országban lezajlott folyamatokkal. Összehasonlító statisztikákkal bemutatjuk, hogy miként alakult a migráció a többi kelet-európai országban, ahol a magyarországihoz hasonló módon és hasonló környezetben változtak a vándorlást meghatározó feltételek. A terjedelmesebb első rész az elvándorlásról, a második rész a bevándorlásról szól, végül a Magyarország számára fontos következtetéseket összegezzük.

Elvándorlás a kelet-európai országokból

Változások és várakozások

A rendszerváltással a határok újbóli szabad átjárhatósága a bevándorlás, az elvándorlás és a visszavándorlás terén is új lehetőséget teremtett a kelet-európai rendszerváltó országokban élők számára. A migráció többé nem volt egyszeri és egyirányú, a nyitott határok mellett természetessé vált a folyamatos mozgás, az el- és a visszavándorlás. A régiók közötti jelentős gazdasági különbségek miatt közzgazdászok az 1990-es évek elején – a kiutazás korábbi kontrolljának a megszűnése után – erőteljes migrációs nyomást és dinamikát jósoltak a rendszerváltó kelet-európai országokból a világ fejlettebb régiói irányába (*Layard és szerzőtársai*, 1992). Az egységesülő Európa és így annak a lehetősége, hogy az Európai Unió munkapiaca megnyílik a kelet-európai országok polgárai előtt, kelet–nyugat irányú migrációs várakozásokat indított el Európán belül, és már az előkészítés időszakában ténylegesen megindította a kelet-európai migrációt Európa fejlettebb országai felé. A mobilitást akadályozó adminisztratív korlátok fokozatos leépülése más régiókhoz képest könnyeb-

bé tette – és ezzel ösztönözte – az Európán belüli mozgást, és csökkentette a migrációval járó anyagi és nem anyagi jellegű terheket.

A szabad mozgás lehetősége valójában a migráció révén a klasszikus Harris–Todaro-modell szerinti határok nélküli munkaerő-allokáció szabadságát jelentette az európai egységes munkapiacra (*Harris–Todaro, 1970*). Azok a kutatások, amelyek az országok közötti GDP-különbségek alapján becsülték meg a migráció mértékét és jellemzőit (*Bauer–Zimmermann, 1999, Boeri–Brücker, 2001, Dustmann és szerzőtársai, 2003*), valamint amelyek a migrációs szándékokat és lehetőségeket elemezték, erőteljes, országonként eltérő intenzitású mobilitást vetítettek előre. A kutatások többsége a befogadó országokra vizsgálta a fokozatos piacnyitást (*Boeri–Brücker, 2005, Baas–Brücker, 2008*), majd a megvalósult migráció gazdasági hatását (*Kahanec–Zimmermann, 2010, Kahanec, 2013*).

A lehetséges fogadó országokban a migrációt korlátozó szabályozások, mindenekelőtt a munkavállalás lehetőségének a korlátozása az Európai Unió bővüléséig határt szabott a feltételezett folyamatok szabadságának és intenzitásának, miközben részben kétoldalú egyezményekkel terelt munkavállalási célú vándorlás kísérte az európai uniós integrációt előkészítő időszakot (*Hárs, 2003*). Amikor a munkavállalás 2004-ben végül szabaddá vált, erőteljes munkavállalási célú migráció indult el a lehetséges irányokba.

Az Európai Unió csatlakozási okmánya szerint az EU–15 tagállamai legfeljebb hét évre korlátozhatták Málta és Ciprus kivételével a nyolc új tagállam (EU–8) állampolgárainak a foglalkoztatását egyéni munkavállalóként. Csupán három ország nyitotta meg munkaerőpiacát 2004 májusában: az Egyesült Királyság, Írország és Svédország. A legfeljebb hét-éves átmeneti időszakokkal az országok többsége részben élt és fokozatosan nyitott, míg az Európai Unió keleti régióival határos Németország és Ausztria kihasználta a teljes átmeneti időszakot, elhalasztva a szabad munkavállalást 2011 májusáig. Az átmeneti időszakban korlátozott módon vállalhattak az EU–8 polgárok munkát az érintett országokban. 2007-ben Románia és Bulgária csatlakozását követően csak az EU–8 országok nyitották meg munkapiacikat (Magyarország kivételével) Románia és Bulgária munkavállalói előtt, két év múlva Dánia, Görögország, Portugália, Spanyolország és Magyarország is. A többi EU-tagállam 2014-ig elodázta a szabad munkavállalás lehetőségének a megadását.

A következőkben ennek a folyamatnak az intenzitását, a vándorlás nagyságát, valamint az országok közötti eltéréseket, az arányokat és a trendeket vizsgáljuk meg.

Az adatokról

Az emigráció nemzetközi összehasonlítását megnehezíti az adatok korlátozott elérhetősége és megbízhatósága. A célszágokban rendelkezésre állnak a bevándorlási adatok egy régió országaiból, a kibocsátó országokból való elvándorlás pedig úgynevezett tükörstatisztikákkal – a fogadó országokban megjelenő migránsállománnyal – közelíthető. Az emigráció nagyságára ezért – célszágokként egy-egy adott országból elvándorlókra elérhető adatok alap-

ján – *összegzett tükörstatisztikákat* számítottuk. A rendszerváltás óta eltelt időszakban a kelet-európai országok vándorlásának jelentős része Európán belül zajlott, s még inkább így volt ez az EU bővítését követően. Ezért a rendszerváltást követő időszak elvándorlását vizsgálva nem hibázunk nagyot, ha az EU-n belüli kelet–nyugati irányú vándorlásra szorítkozunk.¹

A globális (ENSZ- és OECD-) adatforrások születési ország szerint definiált migrációt tartalmaznak. Ez az állampolgárság alapján számított statisztikáknál lényegesen magasabb migráns populációt és jelentős Európán kívüli migráns népességet mutat, ami félrevezető lehet. Az EU–8+2-ben született és a legjelentősebb Európán kívüli célországokban (Egyesült Államok, Kanada, Ausztrália, illetve Bulgária esetében Törökország) élők 70–90 százaléka régen emigrált, és már a befogadó ország állampolgára volt 2000-ben.² 2000 és 2015 között az elvándorlás fő iránya az EU volt, összességében az emigráns népesség körében 20-30 százalékkal emelkedett az EU-országokból származók részaránya.³

Két adatforrás alapján számítottunk összegzett tükörstatisztikákat kibocsátó országok szerint: a 2011. évi országokénti népszámlálás felhasználásával, illetve a népességszám alapján az EU–8 + 2 egyes országaiból az EU–15 országokba vándorlókról évente és országoként publikált adatok alapján.⁴ Az adatok tartalma szerint a tartós (a szándék szerint egy évnél hosszabb idejű) emigrációt vizsgáljuk. Egy-egy ország külföldön élő állampolgárait tekintettük emigráns népességnek, feltételezve, hogy ez a születési országukhoz jobban kötődő, közelmúltban emigráltak legjobb közelítése. Az összegzett tükörstatisztikákat *online* felületen elérhető adatbázisokból számítottuk oly módon, hogy minden kibocsátó országra külön-külön azonosítottuk azon állampolgárait, akik az EU–15 valamelyik országában regisztráltak, majd ezeket a számokat összegeztük.⁵ A népszámlálási adatok megbízhatóbbak, a 2011-ben mért emigráns népességet (az adott országban élő külföldi állampolgárokat) mutatják. A népességszám-adatok évente az egyes országokban élő migránsok nyilvántartásából származnak, az időbeli változások vizsgálatára is alkalmasak, azonban hiányosak, de pótlásokkal összehasonlításra alkalmassá tehetők.

A tükörstatisztika az egyes kibocsátó országokból az EU fejlettebb országaiba tartósan (rendszerint legalább egy éve) költözött létszáma alapján évente képzett mátrixokkal számítható. Mivel a számításhoz a mátrixoknak teljesnek kell lenniük, és az online adatbázis több országban hiányos, az adatokat imputálni és a megfelelő népszámlálásokkal harmonizálni kellett. Az adatmátrixok pótlásához 2011-ig *Fic és szerzőtársai* (2011) adatait használtuk, illetve az időközben frissített Eurostat-adatokkal a korábbiakat korrigáltuk. Az utolsó három év hiányzó adatait az említett forrásnak megfelelő eljárásokkal pótoltuk. Az Egyesült Királyságban élőkre vonatkozó hiányzó adatok pótlásához a megfelelő növekedést becsültük az országba belépők új társadalombiztosítási száma (NINO) alapján. A kis létszámú és a korábbi években nem növekvő migrációt egyes országokban változatlanul tételeztük. Így a becsült értékek kis torzítását is figyelembe véve, a folyamatokat jól közelítő adatforrást kaptunk. Az így számított migráns népességre vonatkozó adatokban a migránsok az egyes országok eltérő számbevételéből fakadóan nem pontosan harmonizálhatók, de az összehasonlításokat ez nem zavarja, hiszen az minden ország esetében évről évre ugyanúgy történik.

1 Az Európai Unió belüli szabad mozgás szabályai is eltérnek az egyéb irányú migrációtól, ezért célszerű a külön elemzés. Ahol lehetséges volt, ott a teljesség kedvéért a munkapiaci szempontból hasonló státusú EGT-országokra, mindenképp Norvégia és Svájcra is kiterjesztettük a számítást.

2 Saját számítások a népszámlálási adatok alapján: **OECD DIOC** adatbázis.

3 Az **ENSZ migrációs adatbázis** alapján).

4 A kézenfekvő lehetőség ellenére nem használhattuk az Európai munkaerő-felmérés (*European Labour Force Survey, EU-LFS*) adatait tükörstatisztika számítására, mert a migránsok állampolgársága, illetve születési helye szerint azok csak anonimizáltan érhetőek el.

5 a népszámlálási adatok elérhetősége: **Census**, a népességstatisztikáé: **Eurostat**.

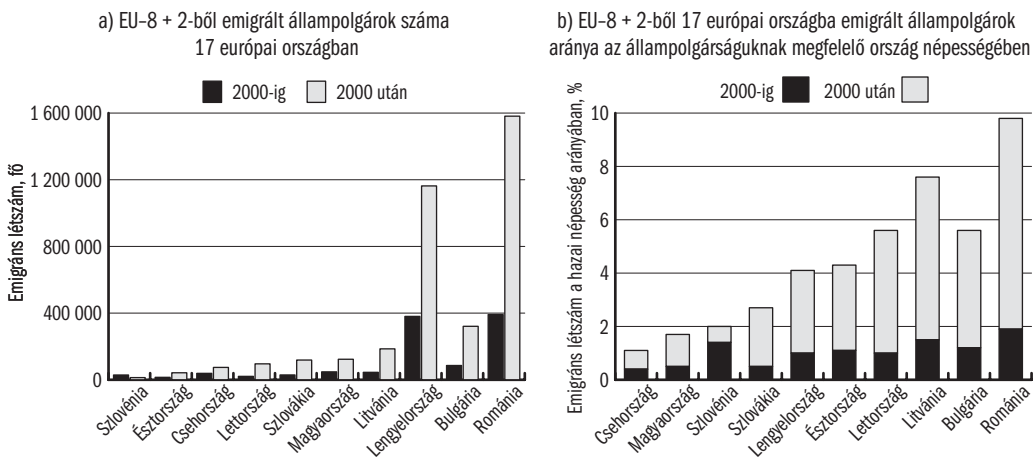
Az áramlásokat jól leíró összehasonlítható adatok hiányában a migráció változását az egyes időpontok közötti állományváltozás hagyományos módszerével közelítjük, így az adatok a letelepedett és legalizáltan külföldön élők adott pillanatban jellemző – részben változó és cserélődő – sokaságának a bemutatására korlátozódnak. Ezzel alábecsüljük a teljes – rövidebb vagy hosszabb ideig – külföldön élő emigráns népességet, és nem tudjuk megmutatni a migrációban érintettek, az áramlásokban résztvevők teljességét. A számok tehát a tartósan elköltözött emigráns népesség méretének alsó becslését adják. A statisztikai összehasonlítással az elvándorlás mértékét és az arányokat vizsgáljuk. Az elvándorlást motiváló tényezőket, szerkezetét és hatását célzott kutatások alapján elemezhetjük.

Az emigráns népesség nagysága

Az 1.1. ábrán a cenzusadatokból összegzett tükörstatisztikákkal egy adott időpontban, 2011-ben, kibocsátó országok szerint látható a Nyugat-Európában élő kelet-európai emigráns népesség, különválasztva a 2000 előtt és azt követően elvándoroltakat.⁶ A jelenlegi migrációs folyamat nagyságát pontosabban közelítő adatot kapunk a 2000 utáni időszakot vizsgálva. Az 1.1. ábra a) része az emigránsok népszámlálás alapján számított létszámadatait mutatja 2000-ben és 2011-ben: az ebben az időszakban végbement növekedés jelentős. A létszám szerint a teljes kelet–nyugati emigrációt a lengyel és a román elvándorlás dominálja.

6 A korszakolást a korábbi cenzus időpontja határozza meg. Ez a korszakhatár közelítően alkalmas arra, hogy az Európai Unió bővülését és a szabad munkaerőmozgást jellemző időszakban megnövekedett migrációt elkülönítve vizsgáljuk a korábbiaktól.

1.1. ábra: Az EU-8 + 2-ből az EU-15-be és két EGT-országba 2000 előtt vagy azóta érkezett bevándorló népesség, állampolgárság szerint, 2011

Megjegyzés: A két EGT-ország: Norvégia és Svájc.

Forrás: Saját számítások az egyes országok 2011. évi népszámlálás adatai alapján.

A kibocsátó országok szempontjából az igazán fontos kérdés az, hogy az ország népességének mekkora hányada él külföldön. Az arányokat a 2011. évi népességszámhoz viszonyítva mutatja az *1.1. ábra b)* része. A 2011-ben külföldön élők többsége 2000 után érkezett, 2000–2011 között a népesség eláramlása a balti országok közül Lettországból és Litvániából, emellett Bulgáriából és Romániából volt a legjelentősebb. Lengyelországból – a számottevő emigráns népesség ellenére – az elvándorlás aránya a középmezőnybe tartozott Észtorzszággal és kicsit lemaradva Szlovákiával együtt, és alacsony volt Csehországból, Szlovéniából és Magyarországról is.

Az előzőekben az összegzett tükörstatisztikák segítségével egy-egy ország teljes népességéhez viszonyítottuk az emigránsok számát. A népszámlálásokból látható, hogy az emigráns népesség 85–90 százaléka minden országban 50 éves vagy fiatalabb, ezért a valósághoz közelebb áll, ha az elvándorlási arányt a kibocsátó ország 50 év alatti népességéhez viszonyítjuk. Így a megfelelő fiatalabb korcsoporthoz arányítva az előzőekben számítottokhoz képest közel másfélszeres az elvándoroltak aránya. 2011-ben a 15–49 éves aktív korú román állampolgárok 15 százaléka, a litvánok 12 százaléka, a lettek és a bolgárok 9 százaléka, az észtek és lengyelek több mint 6 százaléka, a szlovákok, csehek, szlovének és magyarok 2–4 százaléka élt Nyugat-Európa országaiban.

Az összegzett tükörstatisztikák szerint a népszámlálás alapján azt is látjuk, hogy az emigráns népesség nagy része aktív, ami a várt folyamatoknak megfelelően gazdasági, munkavállalási célú migrációra utal. 2000 után a 15–64 éves emigráns kelet-európaiak aktivitása messze meghaladta az EU–15 országokra átlagosan számított 60 százalékos aktivitási rátát. Különösen magas volt a lett, litván, lengyel, szlovák és magyar emigránsok aktivitási rátája (80 százalékos körüli), ettől alig maradt el a román és a bolgár arány (76–77 százalékos). A cseh 75 százalékos, az észtek és a szlovén aktivitási ráta kicsit alacsonyabb (71–73 százalékos) volt.

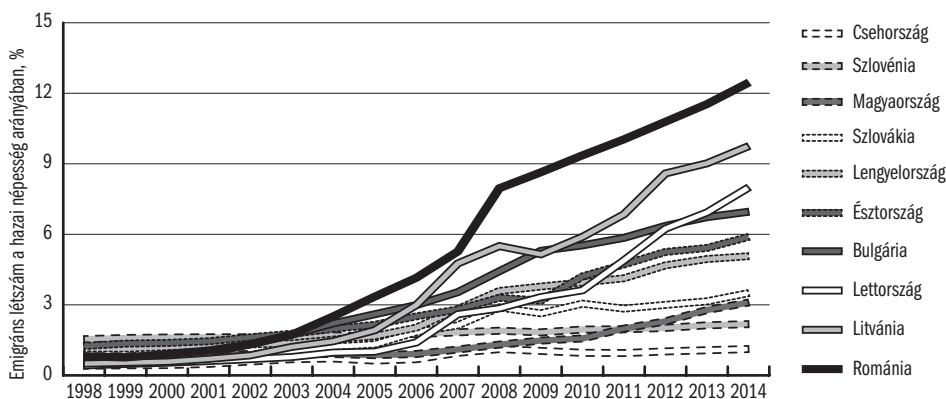
Az elvándorlás dinamikája a külföldön élők arányának a változása alapján

Az országok szerint 2011-re vizsgált arányok pillanatképet adnak az egyes kelet-európai országokban az elvándorlás nagyságáról. A népességstatisztika alapján számított összegzett tükörstatisztikák az elvándorlás időbeli változásáról adnak jelzést. Azt nem látjuk az adatokból, hogy mennyien költöztek el, és mekkora a hazatérők aránya, a trendek a *nettó elvándorlást* és annak változását mutatják. Az emigráns népesség hazai népességen belüli arányát látjuk évente és országonként az *1.2. ábrán*. Az EU-csatlakozást követően gyors növekedés indult el minden országból. Míg 2004-ben a hazai népességhez képest a Nyugat-Európában élő kelet-európaiak statisztikában látható aránya alig 1-2 százalékos volt, 2004 után az arány szinte minden országban nőtt. A növekedés üteme országonként eltérő.⁷ Romániából és a balti országok közül Lettor-

⁷ A 2004-ben történt gyors növekedést jelző statisztikákban az is szerepet játszott, hogy a korábban már (nem legálisan) külföldön tartózkodók regisztrálására csak ekkor került sor. A migráció hirtelen növekedése az erős migrációs hajlandóságot mutató országokból érkezők korábbi nem regisztrált jelentős létszámát tette láthatóvá, ez a változás az időben elsimult.

szágból és Litvániából különösen intenzív az elvándorlás. Ettől elmaradva is jelentős mértékű és folyamatos – bár az élbolynál kisebb mértékű – Lengyelországból, Észtországból és Bulgáriából a kivándorlás. Az előbbiektől lassan elmaradt a szlovák kivándorlás aránya, miközben hasonló szintre emelkedett a magyaroké. A cseh és szlovén emigráció változatlanul alacsony.⁸

1.2. ábra: Az EU-15 országokban élő EU-8 + 2 állampolgárok aránya az állampolgárságuknak megfelelő ország népességében (január 1-re vonatkozó értékek)

Forrás: Saját számítások az egyes országokban élő külföldi népesség állampolgárság szerinti Eurostat-adatok alapján, a hiányzó adatok kiegészítve a már leírtak szerint.

Jól elkülöníthető időszakokra osztható az elmúlt másfél évtized: az EU-8 országok uniós csatlakozást megelőző időszakára (2004 előtt), a válságig tartó kezdeti gyors migrációs évekre (2004–2008), a válságra (2008–2010) és végül a német és az osztrák munkapiac megnyitásának időszakára (2010 után). A gyors növekedést a válság rövid időre megtörte, de a folyamatok tartósak tűnnek, az egyes időszakokban országonként különböző intenzitású volt az elvándorlás. Az 1.3. ábra az előző ábrán látott összegzett tükörstatisztikákból számított emigráció éves átlagos változását mutatja az egyes időszakokban az állampolgárságuknak megfelelő ország népességének arányában.

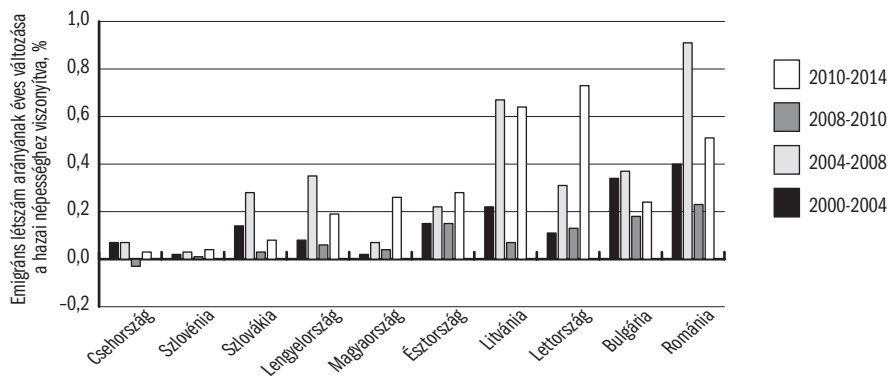
Az EU-8 többségéből már a csatlakozást megelőzően volt több-kevesebb elvándorlás, de 2004 után hirtelen megugrott, a válság időszakában mindennél lelassult, és 2010 után ismét felgyorsult. Az EU-8 közül a balti országokban a válságot követően folytatódott az azt megelőző intenzív növekedés, Lengyelországban és különösen Szlovákiában – ahol a gazdasági folyamatok kedvezően alakultak – elmaradt a válság előttitől. Csehországot és Szlovéniát az elvándorlás lényegében nem érintette. A csatlakozás idején még Magyarországon is hasonló volt a helyzet, 2010 után azonban már jelentősebb mértékű migráció indult el. Bulgáriában és Romániában valamelyest eltérnek a folyamatok. A két ország 2007-ben történt csatlakozását megelőzően már jelentős volt az elvándorlók aránya,⁹ ezt követően tovább erősödött, majd a válság

8 Elvben becsülhető az elvándorlás országonként az EU-LFS szerinti tükörstatisztikák alapján is, noha az adatok anonimizálatlan elérése nem lehetséges. Ilyen számításokat közöl az EU (2014) – az LFS 2013-as adatai alapján – a 15–64 éves népesség migrációjára, az eredmények nagyon közel vannak az általunk számítottéhoz.

9 Jellemző volt a Spanyolországba irányuló, kétoldalú szerződésekkal terelt, továbbá irreguláris és ismétlődő amnesztiák révén legalizált Olaszországba irányuló munkavállalási célú migráció (vö. Peixoto és szerzőtársai, 2012).

után a nagyon intenzív növekedés mérséklődött. Ebben vélhetően a dél-európai fő célszörzörök gazdaságának a romló felszívóképesége játszhat szerepet.

1.3. ábra: Az EU-15-ben élö EU-8 + 2 állampolgárok arányának éves változása az állampolgárságuknak megfelelő ország népességében, január 1-re vonatkozó értékek

Forrás: Saját számítások az egyes országokban élö külföldi népesség állampolgárság szerinti Eurostat-adatok alapján, a hiányzó adatok kiegészítve a már leírtak szerint.

Magyarországon az elvándorlás – a többi országtól eltérően – megkésve indult el. A csatlakozással beindult erős migrációs szívó hatás kismértékben érvényesült, a válság és következményei, az elkerülhetetlen megszorításokkal járó reformok a 2000-es évek második felében, majd a 2010 óta regnáló kormány intézkedései egy irányba mutattva jelentettek migrációt ösztönző hatást (Hárs, 2013). Az elvándorlás aránya ugyan elmaradt az EU-bövülés kedvező környezetében számos országban tapasztalt erőteljes – éves átlagban a hazai népesség 0,4 százalékát közelítő vagy azt meg is haladó – elvándorlási aránytól, de elérte a közepes intenzitású elvándorló országokra jellemző, átlagosan évi 0,2 százalékos arányt. Magyarország népességének 3,1 százalékát tette ki az EU-15-be vándorlás mértéke 2014 elején az összegzett tükörstatisztikákból számítva. Az EU csatlakozást követően 2004–2014 között a külföldön élö magyar népesség aránya 2,2 százalékkal növekedett. Az elvándorlás 2007 után fokozatosan emelkedett, majd 2010 után gyorsult fel, és 2010 és 2014 között 1,6 százalékkal nőtt a külföldre költözöttek aránya. A 2007 után érzékelt elvándorlási ráta növekedése szerény, de eltérően Csehországtól vagy Szlovéniától, a folyamat nem állt meg a válság időszakában. A hazai szakirodalomban ez a szerény növekedés már érzékelhető volt (vö. Blaskó és szerzőtársai, 2014, Hárs–Simon, 2015).

A Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala (KEK KH) személyi adat- és lakcímnnyilvántartása alapján a 18–49 évesekre vonatkozó, 2013 elején egy időpontra számított legmegbízhatóbb állományi (*stock*) becslése szerint 335 ezer fő élt életvitelszerűen külföldön (KSH NKI, 2013). A teljes népességhez számítva ez mintegy 3,4 százalékot jelent. A két becslés hasonló időpontra mért nagyságában az eltérést az adat-

tartalom különbözősége megnyugtatóan magyarázza, mindenekelőtt a számított tükörstatisztika adatait technikai okból regionálisan lehatároltuk a vizsgálatunk időszakában legfontosabb EU-15 régióra. A tükörstatisztika adatai az elvándorlás alsó becslését jelentik, azt tudjuk, mennyien élnek legalább tartósan a tükörstatisztika alapján az EU-15-ben.

Migráció, munkapiac és gazdasági kilátások

Az új EU-tagállamokból induló elvándorlást alapvetően munkavállalási cél motiválta: mindvégig magas volt az emigránsok munkavállalási hajlandósága és aktivitási rátája (*Kahanec és szerzőtársai*, 2010). Az országok közötti gazdasági különbségek alapján az elérhető bérnyereség, a kelet-európai kedvezőtlen munkapiaci helyzet (a munkanélküliség szintje) és a gazdasági kilátások mellett országspecifikus sajátosságok is alakították a kivándorlás folyamatát.

Az alfejezet végén található *F1. Függelék F1.1. ábrája* stilizált tények alapján mutatja országonként a kelet-európai elvándorlást befolyásoló főbb tényezők együttlétét: a munkanélküliség alakulása a munkapiaci hatásokat, a GDP éves változása a gazdasági kilátásokat. *Oblath* (2014) alapján az országok közötti jelentős bérkülönbségek hatásának állandóságát feltételezzük.¹⁰

A rendszerváltás során átalakult a gazdasági szerkezet, a munkahelyek tömege tűnt el. A 2000-es évek első felében az EU-8 többségében magas volt a munkanélküliség, és kedvezőtlenül alakultak a foglalkoztatási kilátások. A balti országokban a 10 százalék feletti, Lengyelországban és Szlovákiában a 20 százalékot is meghaladó munkanélküliség miatt – a szabad munkavállalás és a fogadó országokban szinte korlátlan munkaerő-kereslet teremtette lehetőségek közepette – gyorsan elindult az elvándorlás. A magas munkanélküliség gyorsan csökkenni kezdett, majd a válság által súlyosan érintett balti országokban ismét magasra szökkent, újabb migrációt indukálva, ami újból enyhítette a munkanélküliséget. Lengyelországban a válság hatása mérsékeltebb volt, Szlovákia is gyorsan stabilizálódott, az elvándorlás nettó növekedési üteme lelassult, amiben a visszavándorlás is szerepet játszott. Lengyelországban, a balti országokban és Szlovákiában a munkanélküliség csökkenését gazdasági növekedés kísérte (*Kaczmarczyk és szerzőtársai*, 2010, *Hazans–Philips*, 2010).

A migráció azonban nem oka a javulásnak, az egyes országok gazdasági növekedési ciklusa határozta meg a gazdasági mutatók javulását, az elvándorlás lehetősége egybeesett ezekkel a folyamatokkal. A munkapiaci szelekció részletes elemzése a lengyel és a balti esetben is igazolták, hogy a migráció hatására csökkent munkapiaci túlkínálat, hosszabb távon javult a piaci egyensúly, így a feszesebbé váló munkapiacra csökkent a munkaerő-kínálat, emelkedtek a bérek, kialakultak a gazdaság korszerűsítésének és modernizációjának a feltételei (*uo.*).

Románia és Bulgária kedvezőtlen munkapiaci helyzete a 2007-es EU-csatlakozásukat megelőzően is gyors elvándorlást indított el, ami azonban nem járt együtt a gazdaság érezhető javulásával: a GDP növekedése stagnált, az elvándorlás aránya folyamatosan nőtt (*Mereuta*, 2013).

10 Az elvándorlás hatását és szerkezetét részletesen elemző országtanulmányok további tényezőket, így a demográfiai következményeket, strukturális különbségeket, a rövid és a hosszabb távú hatásokat is vizsgálják (*Kaczmarczyk és szerzőtársai*, 2010, *Hazans–Philips*, 2010, *Hazans*, 2013). Ezekre hely hiányában nem térünk ki, a stilizált tények leírására szorítkozunk.

Az erőteljes migráció strukturális hiányokat teremthet a munkapiacon, aminek hatása függ az elvándorlás szerkezetétől, a migránsok szelekciójától. A javuló gazdasági és munkapiaci változásokat visszavándorlás követheti, a hiányzó munkaerőt a visszavándorlás és a bevándorlás ellensúlyozhatja (különösen a balti országok esetében lenne erre szükség, ahol stabilan intenzív volt az elvándorlás) Az említett kelet-európai országok visszavándorlási programjai azonban nem bizonyultak sikeresnek, és a bevándorlási programok is szerények (*Hazans, 2013, Kaczmarczyk és szerzőtársai, 2010, Kaczmarczyk, 2013, Mereuta 2013*).

Magyarországon (valamint Csehországban és Szlovéniában, utóbbiakat az *FI.1. ábrán* nem szerepeltetjük) ugyanakkor a csatlakozást követő időszakban alacsony volt a munkanélküliség, és szerény az elvándorlás. 2010 körül a munkanélküliség (közmunkával korrigált) növekedése és állandósult szintje érezteti hatását, és a gazdasági kilátások sem javulnak (a GDP alakulása stagnál). A magyarországi migráció rövid története a kelet-európai országok közül Románia és Bulgária modelljéhez áll közelebb, a stagnáló gazdasági és a kedvezőtlen munkapiaci kilátások mellett egyéb országspecifikus tényezők is befolyásolták az elvándorlást. Rövid távon ez stabilan növekvő migrációt valószínűsít, és nem látszódnak olyan gazdasági változások, amelyek a migráció gazdasági előnyeinek realizálásához, piaci egyensúlyhoz és a gazdasági szerkezet átalakítását kikényszerítő modernizációhoz vezetnének.

Migrációs áramlások iránya és mintázatai

A migrációs áramlásokat, az éves migráció nettó növekedését országonként szintén a tükörstatisztikák alapján vizsgáljuk (Csehországot és Szlovéniát ismét kihagyva – lásd *FI. Függelék FI.2. ábra*). 2004-ben a vándorlás irányát a csatlakozással megnyíló migrációs lehetőségek, a célországok gazdasági vonzereje és regionális hatások határozták meg. Az Egyesült Királyság (és Írország) munkapiacának gazdasági vonzereje és azonnali megnyitása gyorsan átrendezte az EU–8 migrációs mintáit. Az EU–8 egy részében a két ország a legfontosabb célországokká vált. Németország korábbi vonzereje elmaradt az átmeneti időszakban bevándorlás korlátozásának hatására, 2011 óta vonzereje lassan növekszik. Ettől eltért Románia és Bulgária migrációjának a fő iránya a mediterrán régió felé.

Az előzőekben látott erőteljes elvándorlás jellegzetes kétpúpú grafikonra rajzol fel a balti országokban és Lengyelországban is, a vándorlás iránya 2004 után az első hullámban meghatározóan az Egyesült Királyság és Írország (Észtország esetében a szomszédos Finnország) volt. A válságot követően a migráció Írországra leállt. Szlovákiából is 2004 után intenzív volt a kiáramlás az Egyesült Királyságba, majd fokozatosan csökkent. Románia és Bulgária fő célországa kezdetben Spanyolország (Románia esetében emellett kismértékben Olaszország) volt. A 2007-es csatlakozás gyorsan növelte a migrációt Romániából Olaszországba, Bulgáriából többek között Görögországba, de ezt már a kö-

vetkező évben követte a világgazdasági válság, ami kényszerűen megváltoztatta az elvándorlás korábbi irányait.

A főáramtól kicsit eltérő volt a magyarországi elvándorlás: kezdetben az alacsony intenzitás mellett a sokféleség jellemezte. A 2010 után gyorsan növekvő migráció fő iránya az Egyesült Királyság lett, majd 2011-től a teljesen szabaddá vált a német és az osztrák munkapiac felé is jelentős volt a migráció növekedése. Összességében az Egyesült Királyság és Németország irányába hasonló intenzitású és jelentős az eláramlás, emellett Ausztria felé is jelentősen növekedett a kivándorlás.

Ellensúlyozza-e a bevándorlás az elvándorlást?

A kelet-európai régió országaiban a rendszerváltást követően szabaddá vált határokon keresztül megindultak a bevándorlási folyamatok is. A motiváló tényezők között a migráció gazdasági szívó hatása, a hagyomány, a kapcsolati hálórendszer és a befogadó környezet is fontos volt (*Wallace–Stola*, 2001). A rendszerváltást követő időszak gazdasági növekedési várakozásai erősítették a régió országainak migránsokat vonzó képességét. Modellként a mediterrán országok migrációs folyamata szolgált, ahol az elvándorlás bevándorlásba váltott (*Peixoto és szerzőtársai*, 2012). *Arango* (2012) általánosabb elméleti keretben írja le – a nyugat-európai régi és a dél-európai új bevándorló országok mellett – a bevándorlóvá transzformálódó kelet-európai országokat. Az előző részhez hasonlóan a leíró statisztikák segítségével nemzetközi összehasonlításban mutatjuk be a kelet-európai országokba – kiemelve a Magyarországra – való bevándorlás folyamatait.

Adatok

A vizsgálathoz ismét a népszámlálásokhoz fordulhatunk. Az előző fejezetben vizsgálthoz hasonló népességet, a tartósan – egy évnél hosszabban – letelepedettek állampolgárság szerint vizsgáljuk, ez pontosabban közelíti az újabb bevándorlást.¹¹ A rövidebb folyamatokat és áramlásokat nem látjuk, de a népszámlálások kicsi elemszám mellett megbízhatóbb *arányokat* mutatnak.¹²

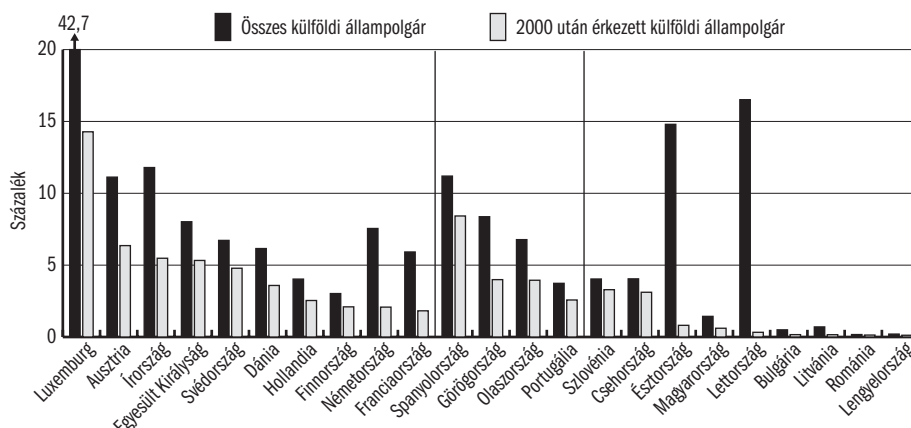
Bevándorlás – számok és várakozások

Az *1.4. ábra* a hazai népességhez mérve mutatja a külföldi állampolgárok, valamint a 2000 után érkezettek arányát. Az utóbbiak valósabb képet adnak a közzelt múlt migrációjáról. Az arányokat az egyes országok migrációs folyamatai határozzák meg. Külön csoportosítottuk Észak- és Nyugat-Európa, Dél-Európa és Kelet-Európa országait. Az előbbieken a bevándorlás országonként különböző arányú, de minden országban számottevő tartós migráns népesség akkumulálódott már 2000 előtt, és ez a beáramlás folytatódik 2000 óta. A kelet-európai országok többségében azonban a bevándorló népesség aránya alacsony. A 2000 előtti időszakban a beáramlás valós mértékét etnikai és tör-

11 Az állampolgárság alapján vizsgált bevándorlás kiszűri az etnikai alapon nyert új állampolgárokat a migránsok köréből.
12 A munkaerő-felmérés a bevándorlás vizsgálatára elegendően nagy migráns népesség mellett alkalmas, azonban a bevándorlás alacsony szintje és a minta nem megfelelő súlyozása miatt a kelet-európai országok bevándorlását nem méri megbízhatóan. A módszertani nehézségekről lásd *KSH* (2015). Hasonlóan az előző részhez, az EU országok on-line módon elérhető cenzusadatait használtuk a bevándorlás összehasonlítására lásd: [Census](#).

téneti átrendeződések is módosították, a 2000 óta bevándorlók száma jobban közelíti a közelmúltbeli tényleges migráció folyamatát, és azt látjuk, hogy az országok többségében 2000 óta a bevándorlás növekedése nagyon szerény. *Drbohlav és szerzőtársai* (2011) Lengyelország, Csehország és Magyarország példáján részletesen vizsgálta a migrációs áramlásokat és állományokat. A szerzők a kelet-európai kétezres évek végi bevándorlást mint szerényen növekvő „embriónális” folyamatot írták le, ahol kitapinthatók, de kicsik a változások. Magyarország a rendszerváltás éveinek élénk bevándorlását követően belesimult a régió mérsékelt bevándorlási trendjébe (*Hárs*, 2010).

1.4. ábra: Külföldi állampolgárok aránya a teljes népességben, az összes és a 2000 után érkezettek bevándorlása az EU országaiba, 2011 (százalék)

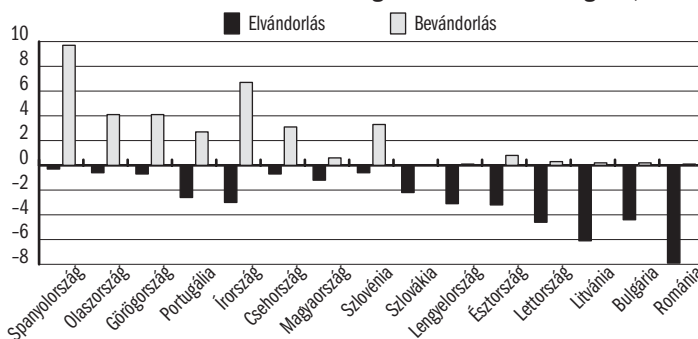
Megjegyzés: Luxemburg kiugró létszámát az ábrán elváltuk, a grafikon tetején számmal jelezzük. Észtország és Lettország bevándorlási adatai a nem állampolgár orosz nemzetiségeket is tartalmazza, ez virtuális bevándorlást mutat (lásd *Lagzi*, 2008).
Forrás: Saját számítások az egyes országok 2011. évi népszámlálás adatai alapján.

A szerény bevándorlás mellett az elvándorlás mértéke, ahogy az előző részben láttuk, a kelet-európai országok többségében számottevő volt és gyorsan növekedett. A jelentős mértékű elvándorlás a hazai munkapiacokon hiányt, ezzel a hazai bérek emelkedése mellett bevándorlást indíthat el. Az emigráció rövid története alapján megállapíthatjuk, hogy bár a bérhatás megjelenik, de nincs érzékelhető bevándorlás.

Az 1.5. ábra az elvándorlást és a bevándorlást együtt mutatja az EU-8-ban (és összehasonlításként az öt, újonnan befogadóvá váló EU-országban). A folyamatok együtt járása egyértelműnek látszik: azokba a kelet-európai országokba vándoroltak be komolyabb mértékben, ahol egyébként nem volt elvándorlás. Szlovénia és Csehország a kelet-európai országokat érintő emigrációban lényegében érintetlen maradt. A bevándorlás mértéke ugyanakkor hasonlít a bevándorló országokban látott arányokra. Az új befogadó országok egyértelmű képet mutatnak: 2000 után az országok mindegyikébe jelentős volt

a bevándorlás, és az elvándorlás megállt. A folyamatok nem egyidejűek, a bevándorlás a migrációs transzformációval indult meg, és időlegesen vissza is fordulhat, amennyiben a gazdasági feltételek változnak.¹³

1.5. ábra: Külföldi állampolgárok 2000 utáni bevándorlása és a hazai népesség elvándorlása az EU-8-ban és 5 befogadóvá váló EU-országban, 2011

Forrás: Saját számítások az egyes országok 2011. évi népszámlálás adatai alapján.

Összegzés

A migráció leíró statisztikai elemzése nemzetközi összehasonlításban megmutatta, hogy a későn induló magyar elvándorlás gyorsan növekvő mértéke (még) elmarad azon országokétól, ahol már rég megindult ez a folyamat. A migráció állományának a tanulmányban vizsgált időbeli változása végbe-mehetett kisebb és nagyobb migrációs áramlás mellett is.

Erős migrációs nyomás esetén a gyorsan növekvő elvándorlással kapcsolatban megfogalmazódik az a feltételezés, hogy a folyamat egyirányú. A vélekedés mögött az elvándorlást ösztönző tényezők túlértékelése, és a visszaáramlást ösztönző vagy kényszerítő hatások lehetőségének az elvetése rejlik. A főbb célországok adatait vizsgálva arra következtethetünk, hogy az elvándorlás mellett számottevő a visszavándorlás mértéke is (erről lásd a Közelkép 2.7. alfejezetét).

A növekvő elvándorlás mellett a régió országaihoz hasonlóan szerény mértékű a bevándorlás Magyarországon. A rendszerváltáskori intenzív beáramlás mértéke visszaesett (ráadásul a vizsgált adatokban nem látszanak a bevándorlás honosítással végződött esetei). Korábbi kutatások és a Közelkép további alfejezetei részletesen bemutatják a bevándorlás strukturáját és munkapiaci helyét, elméletileg lehetséges gazdasági szerepét.

13 A mediterrán országok migrációs transzformációját részletesen mutatja be Peixoto és szerzőtársai (2012).

Hivatkozások

ARANGO, J. (2012) Early starters and latecomers. Comparing countries of immigration and immigration regimes in Europe. Megjelent: *Okólski, M.* (szerk.): *European Immigrations. Trends, Structures and Policy Implications*. Amsterdam University Press, Amsterdam, 45–64. o.

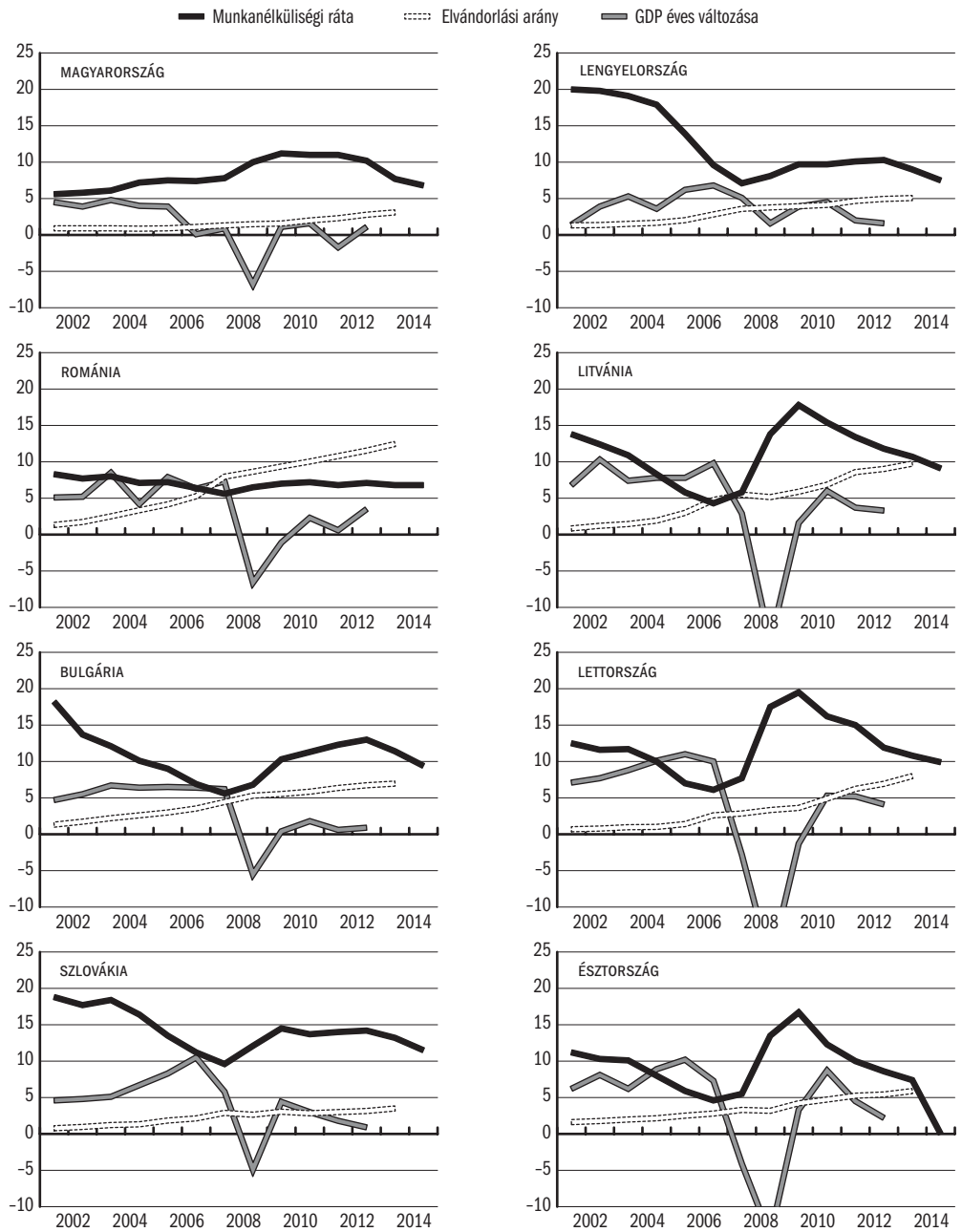
BAAS, T.–BRÜCKER, H. (2008): Macroeconomic consequences of migration diversion. A CGE simulation for Germany and the UK. IAB Discussion Paper, No. 3.

BAUER, T.–ZIMMERMANN, K. (1999): Assessment of Possible Migration Pressure and its Labour Market Im-

- fact Following EU Enlargement to Central and Eastern Europe. IZA Research Report, No 6.
- BLASKÓ ZSUZSA–LIGETI ANNA SÁRA–SIK ENDRE (2014): Magyarok külföldön – Mennyien? Kik? Hol? Megjelent: *Kolosi Tamás–Tóth István György*: (szerk.): Társadalmi Riport 2014. Társki, Budapest, 351–372. o.
- BOERI, T.–BRÜCKER, H. (2001): The Impact of Eastern Enlargement on Employment and Labour Markets in the EU Member States. Report for the European Commission, DG Employment and Social Affairs, Brüsszel.
- BOERI, T.–BRÜCKER, H. (2005): **Migration, Co-ordination Failures and EU Enlargement**. DIW Discussion Papers, No. 481.
- DRBOHLAV, D.–GRABOWSKA-LUSINSKA, I.–HÁRS ÁGNES (2011): Immigration puzzles. Comparative analysis of the Czech Republic, Hungary and Poland before and after joining the EU. Lambert Academic Publishing, Saarbrücken.
- DUSTMANN, C.–CASANOVA, M.–FERTIG, M.–PRESTON, I.–SCHMIDT, C. M. (2003): **The Impact of EU Enlargement on Migration Flows**. Home Office Online Report, 25.
- EU (2014): Recent trends in the geographical mobility of workers in the EU. EU Employment and Social Situation Quarterly Review, Supplement, június, 37–69. o.
- FIC, T.–HOLLAND, D.–PALUCHOWSKI, P.–RINCON-AZANAR, A.–STOKES, L. (2011): Labour Mobility within the EU – The Impact of Enlargement and Transitional Arrangements, NIESR Discussion Paper No. 379. National Institute of Economic and Social Research, London.
- HARRIS, J.–TODERO, M. (1970): Migration, unemployment and development: A two-sector analysis. *American Economic Review*, Vol. 60. No. 1. 126–142. o.
- HÁRS ÁGNES (2003): Channelled East-West labour migration in the frame of bilateral agreements. BWP, No 1.
- HÁRS ÁGNES (2010): Migráció és munkaerőpiac Magyarországon. Megjelent: *Hárs Ágnes–Tóth Judit* (szerk.): Változó migráció – változó környezet. Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 15–53. o.
- HÁRS ÁGNES (2013): Munkapiaci válságok, változások, válságok. Megjelent: *Kolosi Tamás–Tóth István György* (szerk.): Társadalmi riport, 2012. Társki, Budapest.
- HÁRS ÁGNES–SIK ENDRE–SIMONOVITS BORI (2004): Munkaerőpiac és migráció – fenyegetés vagy lehetőség. Megjelent: *Kolosi Tamás–Tóth István György* (szerk.): Társadalmi riport, 2004, Társki, Budapest, 272–289. o.
- HÁRS ÁGNES–SIMON DÁVID (2015): A munkaerő-migráció változása a kétezres években Magyarországon Budapest. Munkagazdaságtani Füzetek, BWP 2015/2.
- HAZANS, M. (2013): **Emigration from Latvia: Recent trends and economic impact**. Megjelent: *Coping with Emigration in Baltic and East European Countries*. OECD, 65–101. o.
- HAZANS, M.–PHILIPS, K. (2010) The Post-Enlargement Migration Experiences in the Baltic Labor Markets. Megjelent: *Kahanec–Zimmermann* (2010) 255–304. o.
- KACZMARCZYK, P. (2013): **Matching the skills of return migrants to labour market needs in Poland. Romania**. Megjelent: *Coping with Emigration in Baltic and East European Countries*. OECD, 111–126. o.
- KACZMARCZYK, P.–MIODUSZEWSKA, M.–ZYLICZ, A. (2010): Impact of the Post-Accession Migration on the Polish Labor Market. Megjelent: *Kahanec–Zimmermann* (2010) 219–253. o.
- KAHANEC, M. (2013): Labor Mobility in an Enlarged European Union. Megjelent: *Constant, A. F.–Zimmermann, K. F.* (szerk.): *International Handbook on the Economics of Migration*. Edward Elgar, Cheltenham–Northampton, 137–153. o.
- KAHANEC, M.–ZAICEVA, A.–ZIMMERMANN, K. F. (2010): Lessons from migration after EU enlargement. Megjelent: *Kahanec–Zimmermann* (2010) 3–45. o.
- KAHANEC, M.–ZIMMERMANN, K. F. (szerk.) (2010): *EU labor markets after post-enlargement migration*. Springer-Verlag, Berlin–Heidelberg.
- KSH (2015) Első és második generációs migránsok munkaerő-piaci helyzete (a munkaerő-felmérés 2014. II. negyedévi ad hoc moduljának főbb eredményei). Statisztikai Tükör, 48.
- KSH NKI (2013): A Magyarországon állandó lakcímmel rendelkező 18–49 éves magyar állampolgárok mintegy 7,4 százaléka tartózkodik jelenleg tartósan külföldön. Korfa, Népesedési Hírlevél, 13. évf. 3. sz.
- LAGZI GÁBOR (2008): Kisebbségi kérdés, nemzeti kisebbségek Ísztországban, Lettországban és Litvániaiban a rendszerváltást követő időszakban. Európai Összehasonlító Kutatások Közalapítvány, Műhelytanulmány, 33.
- LAYARD, R.–BLANCHARD, O.–DORNBUSCH, R.–KRUGMAN, P. (1992): *East–West Migration: The Alternatives*. MIT Press, Cambridge MA.
- MEREUTA, C. (2013): **Mobilising migrants skills and resources in Romania**. Megjelent: *Coping with Emigration in Baltic and East European Countries*. OECD, 127–141. o.
- OBLATH GÁBOR (2014): Felzárkóztak az árak és lemaradtak a bérek? Tévhitek, tények és közgazdasági összefüggések. Statisztikai Szemle, 92. évf. 8–9. sz. 745–765. o.
- PEIXOTO, J.–ARANGO, J.–BONIFAZI, C.–FINOTELLI, C.–SABINO, C.–STROZZA, S.–TRIANDAFYLIDOU, A. (2012): Immigrants, markets and policies in Southern Europe. The making of an immigration model? Megjelent: *Okólski, M.* (szerk.): *European Immigrations. Trends, Structures and Policy Implications*. Amsterdam University Press, Amsterdam, 107–148. o.
- WALLACE, C.–STOLA, D. (szerk.) (2001): *Patterns of Migration in Central Europe*, Palgrave.

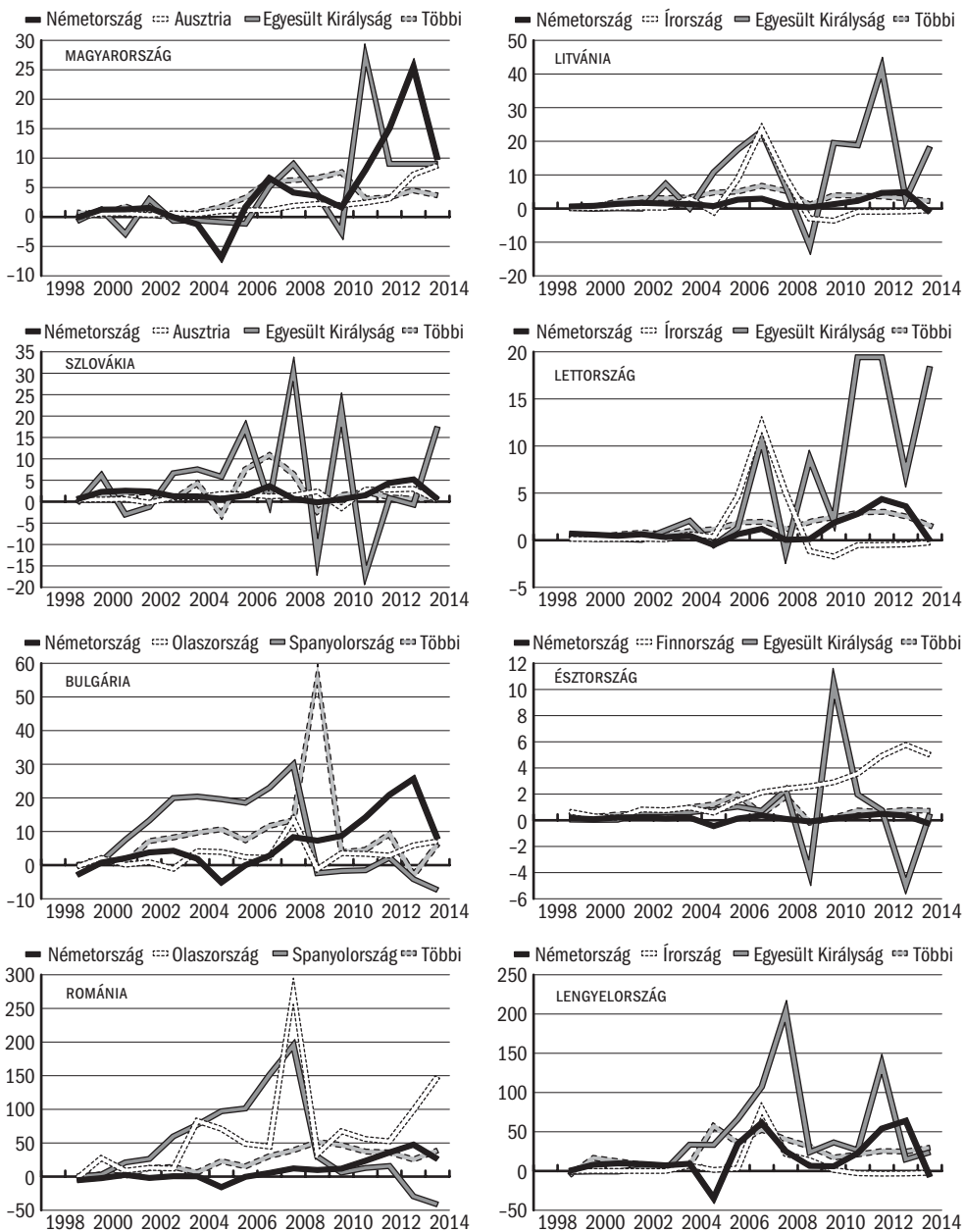
F1. Függelék

F1.1. ábra: A migrációs arány, a GDP növekedési ütemének éves változása és a munkanélküli ráta együttes alakulása, százalék

Forrás: Elvándorlási arány: 1.2. ábra, munkanélküliségi ráta és a GDP éves változása: Eurostat.

F1.2. ábra Az EU 15 országába áramló EU-8 állampolgárok éves létszámváltozása az egyes célországokban, ezer fő, január 1-re vonatkozó értékek

Forrás: 1.2. ábra.

2. ELVÁNDORLÁS

2.1. MIGRÁCIÓS SZÁNDÉKOK A MAI MAGYARORSZÁGON

SIK ENDRE & SZEITL BLANKA

1 A definícióban nem véletlenül szerepel a „szándék” és a „terv” kifejezés egyaránt, mivel a migrációs potenciál mértéke nagymértékben függ attól, hogy milyen megfogalmazással élünk a kérdés során. Az általunk alkalmazott megoldás „tervezi-e”, a lehetséges kérdéstechnikák (mondjuk, a „gondolt-e már arra” vagy a „szívesen menne-e” típusú kérdéstechnikához képest) legszigorúbb változata.

2 A kutatás belső érvényességét növeli, vagyis a migrációs szándék komolyságát a lehető legjobban közelíti, ha kiegészítő kérdésekkel „tisztítjuk” meg a migrációs potenciált az „álmodozástól” és az ötletszerű válaszoktól. Ennek sok lehetséges módja ismert, például (mint azt mi is tesszük) rákérdezzünk a tervezett migráció időtávjára, de érdeklődhetünk arról, hogy mikor, hová akar menni a kérdezett, illetve munkavállalás esetén milyen munkát és milyen bérért tervez végezni (részletebben lásd Sik, 2003).

3 A megvalósult migráció szociodemográfiai és célszágok szerinti összetételét vizsgálva (Blaskó-Gödri, 2014) a migrációs potenciállal foglalkozó kutatások eredményeihez nagyon hasonló képet látunk.

4 A 2015. évi három és a 2016. januári adatfelvétel azonos módszertannal készült, a 18 év feletti felnőtt lakosságot reprezentálja országosan, az elemszám hullámonként körülbelül ezer fő.

5 A három kérdésre (Tervezi-e, hogy néhány hétre külföldre megy dolgozni? Tervezi-e, hogy néhány hónapra/évre külföldre megy dolgozni? Tervezi-e, hogy kivándorol?) külön-külön válaszolt a kérdezett. A „halmozott” migrációs hajlandóság a legalább egy kérdésre igennel válaszolók arányán alapul.

A migrációs szándék (avagy potenciál) elnevezésű mutató a külföldi munkavállalás, illetve a kivándorlás szándékát vagy tervét méri.¹ Az ilyen mérések eredménye nem több egy egyszerű aránymutatónál vagyis, hogy a népességben belül mekkora azok köre, akik migrációt terveznek.² Munkaerőpiaci szempontból a migrációs potenciál kínálati oldali megközelítésnek tekinthető, s már csak ezért sem tekinthető a migrációs potenciál kutatása a várható mozgások becslésére alkalmas eszköznek, mert a munkaerőpiacot a keresleti oldal mozgatja erősebben. Sokkal inkább tekinthetjük olyan korai előrejelző információnak (Gödri-Feledy, 2013), amely alapján a várható kínálat mértékét, még inkább összetételét ismerhetjük meg.³

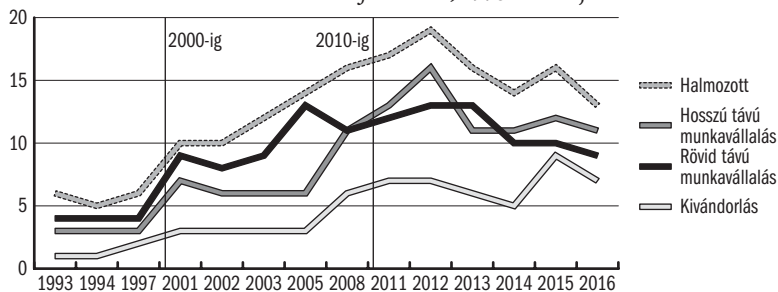
Tanulmányunk két kérdése a következő.

1. Hogyan alakul a magyar társadalom migrációs potenciálja az 1990-es évek óta?
2. Milyen tényezők hatnak legerősebben a migrációs szándékok kialakulására 2015/2016-ban?⁴

Az elemzést a migrációs szándék három időtáv és/vagy cél szerint eltérő típusára (rövid és hosszú távú munkavállalás, illetve kivándorlás) külön végezzük, azért hogy elkerüljük az aggregálás okozta esetleges kiegyenlítő hatásokat.⁵

2.1.1. ábra: A magyar lakosság migrációs potenciálja 1993 és 2016 között (százalék)

Forrás: Tárki Monitor- és Omnibusz-felvételek, 1993–2016. január.

Az 2.1.1. ábrán látható, hogy a magyar lakosság migrációs potenciálja a rövid és a hosszú távú munkavállalást tekintve a kilencvenes évekhez képest a 2000-es évek alatt megnőtt, majd az igen magas 2012. évi érték után 2014-ig csökkent, azóta kis ingadozással a 9–11 százalékos szinten maradt. A kivándorlást tervezők aránya 2005-ig alig változott, majd 2014-ig 5 és 6 százalék között ingadozott. 2015 áprilisában a kivándorlást tervezők aránya a korábbi kétsze-

resére nőtt, majd júliusra kismértékben csökkent, és októberre összességében változatlan maradt. A migrációs hajlandóság halmozott értéke sem változott lényegesen a 2012. évi kiugró érték óta, 2013 és 2016 januárja között 13 és 16 százalék között ingadozik.

Ami az egyes társadalmi csoportok migrációs hajlandóságát illeti, a korábbi kutatások eredményei azt mutatják, hogy ennek értéke ott magasabb az átlagnál, ahol a lehetőségek (fiatalok, emberi és kapcsolati tőkével rendelkezők), illetve a kényszerek (elégedetlenek, pesszimisták, diszkrimináltak) egymást erősítik (Sik–Simonovits, 2002, Sik–Örkény, 2003).

Az 2.1.1. táblázat a rövid és hosszú távú munkaerőpiaci migrációt, illetve a kivándorlást befolyásoló lehetséges tényezőket mutatja.

2.1.1. táblázat: A migrációs potenciál létrejöttének esélyét befolyásoló tényezők a migráció időtávja szerint (2015/2016 egyesített adatbázis, N = 3919, logisztikus regresszió)

	Rövid távú	Hosszú távú	Kivándorlás
	munkaerőpiaci migráció		
Pseudo R ² (százalék)	18	21	19
Korcsoport (referenciakategória: 65 év feletti)			
18–28 éves	10,42*	14,2*	6,44*
29–38 éves	4,17*	6,10*	3,42*
39–53 éves	2,49*	2,29*	0,49**
Nem (referenciakategória: nő)			
Férfi	2,14*	2,01*	1,81*
Régió (referenciakategória: Közép-Magyarország)			
Nyugat-Dunántúl	2,83*	n. sz.	n. sz.
Észak-Magyarország	2,23*	n. sz.	n. sz.
Településtípus (referenciakategória: város)			
Budapest	1,79**	n. sz.	n. sz.
Nagyváros (megyeszékhely)	0,51**	0,57*	0,36*
Roma/cigány származású	1,71**	n. sz.	n. sz.
Templomba jár	1,36**	n. sz.	n. sz.
Fidesz szavazó	0,61*	0,66**	0,53*
Jobbik szavazó	1,70*	1,41**	n. sz.
Demokratikus Koalíció szavazó	1,98**	1,75***	n. sz.
Internetezik	1,57**	1,55**	1,85*
Lakástulajdonos	0,72**	0,70**	0,61*
Van másik ingatlanuk	1,54**	1,97*	1,71**
Beosztással kijönnek	0,66*	n. sz.	n. sz.
Anyagi helyzetük javulni fog	1,67*	1,81*	1,76*
Anyagi helyzetük jó	n. sz.	0,71***	n. sz.
Gond nélkül kijönnek	n. sz.	n. sz.	0,41**
Szaktanács	n. sz.	n. sz.	0,54**

Megjegyzés: A cellákban csak a legalább egy esetben szignifikáns hatású esélyhányadosok találhatóak. Egy esetben sem szignifikáns hatású kategóriák: Közép-Dunántúl, Közép-Magyarország, Dél-Dunántúl, Dél-Alföld, Észak-Alföld, község,

MSZP-szavazó, a szavazási hajlandóság minden kategóriája, autótulajdonos-e, anyagi helyzetük rossz, anyagi helyzetük romlani fog, nélkülözve élnek, jövedelméből könnyedén kijönnek, diplomás, általános iskolai végzettséggel rendelkezik. ***1 százalékos, **5 százalékos, * 10 százalékos szinten szignifikáns, n. sz.: nem szignifikáns.

A migrációs szándék mindhárom típusa esetében szignifikánsan növeli a migrációs hajlandóság esélyét, ha a kérdezett fiatal és férfi. Hasonlóan erős (és a migrációs hajlam mindhárom formájára kiterjedő hatású) egyrészt az internetezés, az ingatlantulajdon, az anyagi helyzet javulásába vetett hit migrációs hajlamot *növelő* ereje, másrészt a nagyvárosi lét, a lakástulajdon, illetve a kormánypárt iránti szimpátia migrációs hajlamot *csökkentő* hatása. Csak a rövid távú munkavállalás esetében érzékelhető, hogy a budapestiek, a nyugat-dunántúli és az észak-magyarországi régió lakosai, a roma származásúak, a Demokratikus Koalíció és (mint a hosszú távú munkavállalás esetében is) a Jobbik szimpatizánsai, valamint a templomjárók másoknál hajlamosabbak, míg azok, akik jövedelmeikből csak beosztással képesek megélni, másokhoz képest kevésbé hajlamosak a rövid távú külföldi munkavállalásra.

A hosszú távú munkavállalás és a kivándorlás tervezése annyiban tér el az eddigiekben kialakuló képtől, hogy a jó anyagi helyzet indikátorai és (a kivándorlás esetében a szakmunkás végzettség) csökkentik a migrációs hajlandóság e típusát.

Az egyesített adatbázis nagyobb elemszáma lehetővé teszi a migrációs szándék tervezett irányainak részletesebb elemzését is (2.2.2. táblázat).

2.1.2. táblázat: A rövid és hosszú távú külföldi munkavállalást, illetve kivándorlást tervezők célországainak megoszlása (2015/2016, a rövid távú migráció országválasztásának csökkenő sorrendjében, százalék)^a

	Rövid távú migráció N = 686	Hosszú távú migráció N = 823	Kivándorlás N = 494		Rövid távú migráció N = 686	Hosszú távú migráció N = 823	Kivándorlás N = 494
Ausztria	51	44	34	Egyesült Államok	4	5	9
Németország	42	46	30	Kanada	4	3	6
Egyesült Királyság	28	30	29	Finnország	3	1	3
Hollandia	11	9	9	Dánia	2	3	4
Magyarországgal szomszédos ország (Ausztriát kivéve)	6	4	2	Franciaország	3	2	2
Írország	6	7	6	Spanyolország	5	4	4
Svédország	5	4	4	Egyéb nem európai	2	3	5
Egyéb európai ország	5	3	4	Görögország, Belgium, Luxemburg, Olaszország, Portugália	1	1	1

^a A minta 100 százaléka a válaszadók által jelölt (maximum három-három célország) halmaza mindhárom migrációs típus esetében.

Forrás: *Tárki Omnibusz-felvételei*, 2015–2016. január.

Mint azt a korábbi kutatások is mutatták (Nyíró, 2013), 2015/2016-ban is Ausztria (elsősorban a rövid távú munkavállalás terén), Németország (inkább a hosszú távú munkavállalás esetében) és az Egyesült Királyság tekinthető a migrációt tervezők fontosabb célállomásának.

A 2.1.3. táblázatban azt vizsgáljuk, hogy eltér-e, s ha igen miben az Ausztriába, Németországba és az Egyesült Királyságba irányuló rövid- és hosszú távú munkaerőpiaci migrációt, illetve a kivándorlást befolyásoló tényezők szerkezete.⁶

⁶ Az egyes célország választásának esélyét azon válaszadók csoportján belül vizsgáljuk, melyek az adott típusú migrációt tervezik. Azaz azt vizsgáljuk, hogy min múlik, hogy például egy rövid távú migrációt tervező személy Ausztriát (is) választja vagy sem a migráció célországaként.

2.1.3. táblázat: Az országválasztás esélyét befolyásoló tényezők a migráció időtávja szerint Ausztria, Németország és az Egyesült Királyság esetében (2015/2016 egyesített adatbázison futtatott kilenc logisztikus regresszió)

	Rövid távú migrációs potenciál N = 381			Hosszú távú migrációs potenciál N = 475			Kivándorlás N = 326		
	Ausztria	Németország	Egyesült Királyság	Ausztria	Németország	Egyesült Királyság	Ausztria	Németország	Egyesült Királyság
	N = 193	N = 159	N = 107	N = 211	N = 219	N = 140	N = 111	N = 99	N = 96
Pszedo R^2 (százalék)	20	16	13	20	17	16	29	17	15
Településtípus (referenciakategória: község)									
Budapest	n. sz.	n. sz.	n. sz.	3,94*	n. sz.	n. sz.	7,5*	3,24**	n. sz.
Város	2,08**	1,99**	n. sz.	1,84**	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.
Régió (referenciakategória: Közép-Magyarország)									
Nyugat-Dunántúl	0,14*	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	0,23**	3,23***	4,92**
Dél-Dunántúl	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	0,23**	n. sz.	n. sz.
Észak-Magyarország	n. sz.	0,31**	n. sz.	2,63**	0,33**	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.
Észak-Alföld	n. sz.	n. sz.	n. sz.	5,74*	n. sz.	n. sz.	3,46***	n. sz.	n. sz.
Dél-Alföld	n. sz.	n. sz.	0,17*	n. sz.	n. sz.	n. sz.	0,38***	n. sz.	n. sz.
Életkor (referenciakategória: 54–65 évesek)									
29–38 évesek	n. sz.	0,34**	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.
Iskolai végzettség (referenciakategória: diploma)									
Szaktanulmányok	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	2,15***	0,23*	n. sz.	n. sz.	n. sz.
Érettség	n. sz.	3,94**	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	3,38***	n. sz.
Van lakása	n. sz.	n. sz.	n. sz.	0,53**	n. sz.	n. sz.	0,45**	n. sz.	n. sz.
Roma/cigány származás	0,39**	n. sz.	n. sz.	3,21*	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.

Megjegyzés: A modellek minden esetben csak az adott migrációs típust tervezőket vették figyelembe. A cellákban csak a legalább egy esetben szignifikáns hatású esélyhányadosok találhatóak. Egy esetben sem szignifikáns hatású kategóriák: megyeszékhely, Közép-Dunántúl, Közép-Magyarország, vallásosság, autótulajdonos-e, diplomás, 18–28 éves, 39–53 éves.

***1 százalékos, **5 százalékos, *10 százalékos szinten szignifikáns, n. sz.: nem szignifikáns.

A rövid távú munkavállalásra vonatkozó szándék esetében jól látható, hogy az országválasztást nagymértékben befolyásolja a regionális elhelyezkedés. Ez nem meglepő, hiszen a rövid távú munkavállalás közé soroljuk az ingázást is, ami a célországhoz közelebbi régiókból valósítható meg leginkább. A kiván-

dorlást tervezők körében Németország és az Egyesült Királyság esetében is a Nyugat-Dunántúli lakóhely növeli az országválasztás esélyét. Ausztriába és Németországba jóval nagyobb eséllyel vándorolnak ki Budapestről, mint az ország más tájairól, ugyanakkor, akinek van saját lakása, az nem szándékozik Ausztriában munkát vállalni. A rövid távú migrációs tervek esetében igaz továbbá, hogy a roma származás kismértékben csökkenti az Ausztriába irányuló rövid távú migrációs potenciált, ugyanakkor a fiatalok (de nem a legfiatalabbak) és az érettségizettek inkább Németországba mennének.

A hosszú távú munkavállalást Ausztriában inkább a nagyvárosokból és a legrosszabb helyzetű régiókból terveznek. Kétszer akkora eséllyel indulnának hosszú ideig dolgozni Németországba a szakmunkás végzettségűek (akik ezzel szemben alig terveznek az Egyesült Királyságban munkát vállalni), ugyanakkor a roma származás ebben az esetben erősen növeli, a saját lakás megléte viszont csökkenti az Ausztriába irányuló migráció esélyét.

Hivatkozások

- BLASKÓ ZSUZSA–GÖDRI IRÉN (2014): *Kivándorlás Magyarországról: szelekció és célország-választás az „új migránsok” körében*. Demográfia, 57. évf. 4. o. 271–307. o.
- GÖDRI IRÉN–FELEDY GÁBOR ATTILA (2013): *Migrációs tervek megvalósulása egy követéses vizsgálat tükrében*. Demográfia, 56. évf. 4. 281–332. o.
- NYÍRÓ ZSANNA (2013): *A migrációs potenciál alakulása Magyarországon*. Magyar Tudomány, 174. évf. 3. sz. 281–285. o.
- SIK ENDRE (2003): A migrációs potenciál kutatásának alapfogalmai. Megjelent: *Örkény Antal* (szerk.): *Menni vagy maradni? Kedvezménytörvény és migrációs várakozások*. MTA Kisebbségkutató Intézet–Nemzetközi Migrációs és Menekültügyi Kutatóközpont, Budapest, 15–18. o.
- SIK ENDRE–ÖRKÉNY ANTAL (2003): A migrációs potenciál kialakulásának mechanizmusa. Megjelent: *Örkény Antal* (szerk.): *Menni vagy maradni? Kedvezménytörvény és migrációs várakozások*. MTA Kisebbségkutató Intézet–Nemzetközi Migrációs és Menekültügyi Kutatóközpont, Budapest, 188–202. o.
- SIK ENDRE–SIMONOVITS BORBÁLA (2002): *Migrációs potenciál Magyarországon, 1993–2001*. Megjelent: *Kolosi Tamás–Tóth István György–Vukovich György* (szerk.): *Társadalmi riport 2002*. Társadalmi Résztervezési Intézet, Budapest, 207–219. o.

2.2. A MAGYARORSZÁGRÓL KIVÁNDORLÓK TÁRSADALMI ÉS DEMOGRÁFIAI ÖSSZETÉTELE

BLASKÓ ZSUZSA & GÖDRI IRÉN

A kivándorló – illetve az országot hosszabb-rövidebb időre elhagyó – népesség demográfiai és társadalmi összetétele jelentős következményekkel jár az érintett országokra nézve. A kibocsátó ország esetében alapvetők a munkapiaci hatások, melyeket nagyban meghatároz az elköltözők életkora, iskolai végzettsége, korábbi munkapiaci helyzete és munkatapasztalata. A képzettek, szaktudással rendelkezők távozása az ország gazdasági növekedését is negatív befolyásolhatja. Emellett számolni kell még a kivándorlók életkorából, családi helyzetéből, meglévő, illetve születendő gyermekeik számából adódó (hosszabb távon szintén munkapiaci hatásokat generáló) demográfiai hatásokkal is. Bár az emberi tőke állományában elszenvedett veszteséget hosszabb távon a visszavándorlás kompenzálhatja (lásd erről *Közlelkép* 2.7. alfejezetét), rövidebb távon a negatív hatások a meghatározók.

Egy ország elvándorlóinak társadalmi és demográfiai összetétel szerinti vizsgálata számos módszertani nehézségbe ütközik. A fellelhető adatforrások jellemzően nem fedik le a teljes vizsgálni kívánt népességet, csupán annak különböző – részben egymást átfedő – alcsoportjait; nem tartalmaznak kellő részletezettségű adatokat, sokszor nem eléggé megbízhatók és nem naprakészek. A következőkben röviden számba vesszük a külföldön élő/dolgozó magyarokról rendelkezésre álló adatforrásokat, ezek főbb előnyeit, illetve korlátait. Ezt követően bemutatjuk a belőlük készült leíró statisztikák alapján felvázolható kivándorlóprofilokat, majd egy kérdőíves adatfelvételtől készült többváltozós elemzésünk eredményei alapján árnyaljuk a kivándorlók összetételéről alkotott képet.

Adatforrások

A 2011. évi népszámlálás a külföldön élő népesség két csoportját különböztette meg: az ideiglenesen (legfeljebb egy évig) külföldön élőket és a tartósan (egy évnél hosszabb ideig) külföldön élőket. Az előbbi csoport esetében ugyanazokat az adatokat rögzítették, mint az itthon élő népesség esetében (azonos személyi kérdőív alapján), míg a tartósan távol lévőknek csak a számát rögzítették a lakáskérdőíven (és ebből adódóan a területi megoszlásuk ismert). Azok a személyek azonban, akik a teljes háztartásukkal külföldön tartózkodtak miközben magyarországi lakásuk üresen állt, vagy bérlők laktak benne, nem feltétlenül szerepelnek az összeírtak közt.¹

Az úgynevezett tükörstatisztikák – azaz a fogadó országok bevándorlási vagy munkaügyi statisztikái – szintén fontos adatforrást jelentenek a kiván-

¹ A népszámlálás értelemszerűen azokról az elvándorlókról sem nyújt információt, akik távozásukat bejelentve végleges szándékkal (azaz korábbi lakcímüket felszámolva) hagyták el az országot.

dorolt, illetve külföldön élő és/vagy dolgozó népesség összetételének vizsgálatához. Ezek előnye abból fakad, hogy a célországban huzamosabb ideig tartózkodók, illetve ott munkát vállalók adatainak rögzítése pontosabb, mint a kibocsátó országban a távozók nyilvántartása. Továbbá – a népszámlálástól eltérően – a tükörstatisztikák a teljes háztartásukkal külföldön lévőket is tartalmazzák. Az EU-tagállamok bevándorlási statisztikáit az Eurostat gyűjti össze, és közli évente. Ezekben a fogadó országban legalább egyéves huzamos ott-tartózkodást tervező és hivatalosan bejelentkező személyek jelennek meg bevándorlóként, és mind állampolgárság, mind születési ország alapján leválogathatók az adott kibocsátó országból származók. A rögzített jellemzők köre azonban meglehetősen szűk: mindössze nem és korcsoport szerinti elemzést tesz lehetővé.

A külföldön élők egy meghatározott csoportját, a 15–74 éves népességben belül a legfeljebb egy évig külföldön dolgozókat veszi számba a KSH munkae-ferő-felméréseinek (MEF) folyamatos, negyedévenként zajló összeírása, amely az úgynevezett munkamigránsokat tartalmazza.²

Az elvándorlókról két – közelmúltban készült – mintavételen alapuló adatfelvétel is rendelkezésünkre áll. Az Életünk fordulópontjai elnevezésű vizsgálat 2012 novembere és 2013 februárja között a Magyarországon bejelentett lakcímmel rendelkező 18–49 éves személyek 8917 fős mintáján zajlott (a minta az országos lakcímnnyilvántartásból lett kiválasztva). A vizsgálatot a Népeségtudományi Kutatóintézet készítette. Mindazokban az esetekben, amikor a nyilvántartásban szereplő személy nem volt megtalálható az adott lakcímen, a kérdezőbiztosok külön erőfeszítéseket tettek a távollét okának kiderítésére, amely okok között nagy számban a külföldön tartózkodás szerepelt (nem látogattak haza a vizsgálat ideje alatt, illetve ha megtették, úgy nyilatkoztak magukról, hogy életvitelszerűen külföldön élnek). A kérdés ezekben az esetekben kiterjedt a külföldön tartózkodás céljának, illetve célországának megnevezésére, valamint ismert az érintett személyek neme, életkora és természetesen bejelentett lakcímének földrajzi elhelyezkedése is (*Kapitány–Rohr*, 2014).³

Hasonló időszakban készült a másik kérdőíves adatfelvétel, a Magyarok külföldön elnevezésű kutatás, amely a KSH 2013 első negyedévi munkae-ferő-felméréséhez kapcsolódva jött létre a SEEMIG (*Managing Migration and Its Effects in South-East Europe*) projekt keretében és szintén a Népeségtudományi Kutatóintézet vezetésével. Az Életünk fordulópontjai vizsgálatnál részletesebb adatokat gyűjtött a kivándorlókról, és a többi adatfelvételhez képest a kivándorlók szélesebb körére terjedt ki. Az adatfelvételbe bevont mintegy 27 ezer háztartásban összesen 1606 kivándorlót – az adatfelvételkor külföldön élő (azaz ideje nagyobb részét Magyarországon kívül töltő) személyt – azonosított be, akik a felkeresett magyarországi háztartásoknak tagjai, volt tagjai vagy valamely háztartástag testvérei voltak (*Blaskó–Gödri* 2014, *Blaskó*, 2015).

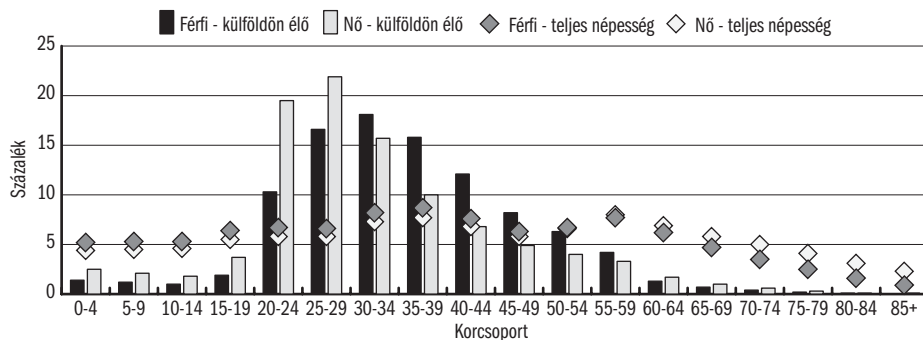
2 Erről az adatforrásról és a belőle levonható fő következtetésekről lásd a Közelkép 2.5. alfejezetében Hárs Ágnes és Simon Dávid munkamigrációról szóló írását.

3 Az Életünk fordulópontjai vizsgálatnak a kivándorlók összetételére vonatkozó főbb megállapításai egybevágóak a más adatforrásokból leszűrhető következtetésekkel, ezért ezekre helyhiány miatt itt nem térünk ki.

Az elvándorlók összetétele a 2011. évi népszámlálás alapján

A 2011. évi népszámlálás során 70 059 fő egy évnél rövidebb ideje külföldön élő – és ezért a hazai állandó népesség részének tekintett – személyt írtak össze.⁴ E népességre jelentős férfitöbbség (65 százalék) jellemző, ami még hangsúlyosabb (70 százalék feletti) a 35 és 59 év közötti – azaz a munkapiaci szempontból legaktívabb – korcsoportokban. A csoport korösszetételét tekintve a migráns népességre általában jellemző sajátosság figyelhető meg: mindkét nem esetében a teljes népességen belüli arányukhoz képest felülreprezentáltak a fiatal korcsoportok, a nők esetében főleg a 20 és 34 év közöttiek, a férfiak esetében pedig a 20 és 44 év közöttiek (2.2.1. ábra). Ezzel szemben a 15 év alattiak aránya alacsony, a 65 felettié elenyésző. A fiatal korösszetételből adódóan az egyedülállók aránya is magasabb volt a külföldön élők körében, mint a teljes népességben: a 15 éves és idősebb nők 62 százaléka volt hajadon, a férfiak 50 százalék nőtlen, míg a teljes népességben ezek az arányok 27 százalék, illetve 39 százalék. A rövid távú (vagy legalábbis annak tervezett) migráció nemek szerint eltérő mintázatát mutatja, hogy családi állásukat nézve az ideiglenesen külföldre távozó 15 év feletti férfiak 43 százaléka férj vagy élettárs szerepet töltött be a hátrahagyott háztartásban, míg a nők mindössze 20 százaléka volt feleség vagy élettárs.

2.2.1. ábra: Az egy évnél rövidebb ideig külföldön lévők és a teljes népesség korcsoportos megoszlása

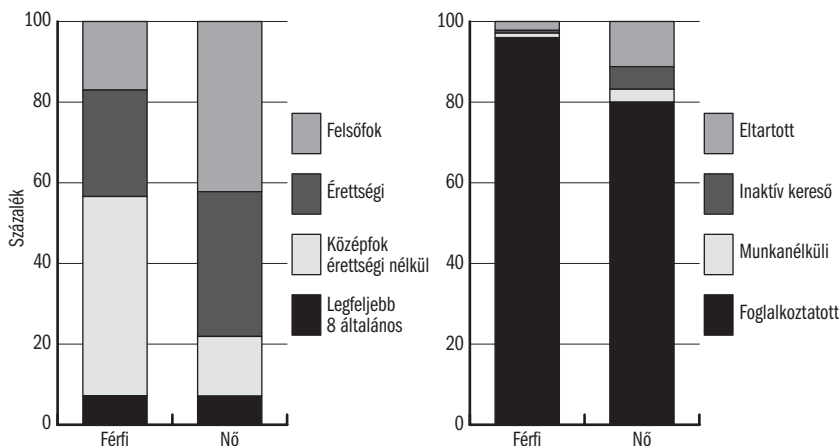
Forrás: Népszámlálás, 2011.

Különösen fontos a kibocsátó ország szempontjából az országot elhagyók *iskolai végzettség* szerinti szelekciója (2.2.2. ábra). Az ideiglenesen külföldön élő nőkre az átlagosnál jóval magasabb iskolai végzettség volt jellemző: a 18–64 évesek közt 80 százalék volt a legalább érettségivel rendelkezők aránya, míg a 25–64 évesek közt 42 százalék volt a felsőfokú végzettségüké (szemben a teljes népesség azonos korcsoportjaira jellemző 60 százalékkal, illetve 24 százalékkal). A férfiak esetében az iskolázottak aránya egyik mutató szerint sem volt kiemelkedő, viszont mindkét korcsoportban jóval átlag feletti volt a szakmunkás végzettséggel rendelkezőké. Különösen a 35 és 55 év közötti,

⁴ Közel kétharmaduk három célországban tartózkodott: Németországban (33 százalék), az Egyesült Királyságban (16 százalék) és Ausztriában (14 százalék); ettől jóval elmarad, de nem elhanyagolható a Hollandiában (5 százalék), illetve az Olaszországban (4 százalék) élők aránya.

valamint a községekből távozott férfiak körében volt kiugróan magas a szakmunkás végzettségűek aránya (57–60 százalék, illetve 56 százalék). A felsőfokú végzettség viszont inkább a fiatalabb, 25 és 34 év közötti nőkre volt jellemző (47–51 százalék), és mind a férfiak mind a nők esetében kiugróan magas volt a budapestiek körében (46 százalék, illetve 56 százalék).

2.2.2. ábra: Az egy évnél rövidebb ideig külföldön lévő 25–64 éves népesség iskolai végzettség és gazdasági aktivitás szerinti megoszlása nemek szerint

Forrás: Népszámlálás, 2011.

Az ideiglenesen külföldön lévő népesség gazdasági aktivitás szerinti megoszlása (2.2.2. ábra) jól tükrözi, hogy ezt a csoportot alapvetően munkavállalási célú migráció jellemzi. A 15–64 évesek 86 százaléka, a 25–64 évesek 91 százaléka foglalkoztatott volt (míg a hazai népességben ezek az arányok 57 százalék, illetve 64 százalék). Főként a 25–64 éves férfiak foglalkoztatottsági rátája volt különösen magas (96 százalék), míg a nők azonos korcsoportjában a 80 százalékos foglalkoztatottság mellett az eltartottak csoportja is viszonylag jelentős (11 százalék).

A népszámlálás során összeírt külföldön élő népesség körében nagyobb a külföldi állampolgársággal (is) rendelkezők (9,6 százalék), illetve a külföldön születettek aránya (8,8 százalék), mint a teljes népességben (ahol ezek az arányok 2,3 százalék, illetve 3,9 százalék). Ez megerősíti azt a más adatokból is kirajzolódó összefüggést, hogy a korábbi migrációs tapasztalat növeli az újabb migráció esélyét, valamint a külföldi születésű népesség nagyobb migrációs hajlandóságára, illetve Magyarországhoz való gyengébb kötődésére is utal (Blaskó–Gödri, 2014).

Az elvándorlók összetétele a tükörstatisztikák alapján

A tükörstatisztikák összesített adatai alapján 2014 elején mintegy 330 ezer magyar állampolgár élt az európai célországokban (Gödri, 2015).⁵ Társadal-

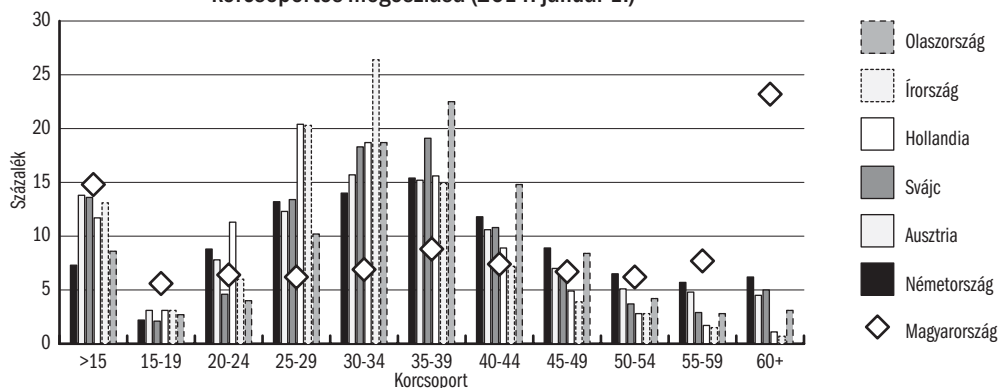
5 Ez a huzamosabb ideje külföldön élő csoport az ideiglenesen külföldön élőkhez képest még jobban koncentrált a három fő célországban: 38 százalékuk Németországban, 23 százalékuk az Egyesült Királyságban és 14 százalékuk Ausztriában élt; ezt követte messze elmaradva (de a 3 százalékot túllépve) a Svájcban és Hollandiában élők aránya.

mi-demográfiai összetételükről nagyon keveset árulnak el ezek a források, mindössze a nem és a korcsoport szerinti megoszlásuk ismert. Ez alapján összességében egy a hazai népességnél fiatalabb csoport képe rajzolódik ki, amelyre enyhe férfitöbblet (55 százalék) jellemző. A különböző célországokban tartózkodó népesség összetétele azonban jelentős eltéréseket mutat.

A Németországban élő *magyar állampolgárok* esetében hangsúlyos (62 százalék), míg az Egyesült Királyságban, Írországban és a skandináv országokban élők esetében enyhe (52–56 százalék) férfitöbblet figyelhető meg. Ezzel szemben az Olaszországban élők jelentős többsége nő (72 százalék), és ugyancsak kissé magasabb a nők aránya (53–55 százalék) az Ausztriában, Hollandiában, Spanyolországban, valamint a Belgiumban élők körében is. A fiatal korösszetétel valamennyi célország esetében jellemző, a főbb célországokban 51 és 68 százalék közötti volt a 20–39 évesek aránya, míg a hazai népességben ez mindössze 28 százalék. Főként az új célországokban, mint Hollandia és Írország volt különösen magas a fiatalok aránya, míg a hagyományos célországok (Németország, Ausztria, Svájc) esetében az idősebb korcsoportok is nagyobb arányban voltak képviselve (2.2.3. ábra). Az Egyesült Királyságban – noha az Eurostat adatbázisában erről az országról korcsoportos adatok nem szerepelnek – szintén nagyon fiatal migráns népesség képe rajzolódik ki (lásd erről a K2.2.1. keretes írást).

2.2.3. ábra: A főbb célországokban élő magyar állampolgárok és a hazai népesség korcsoportos megoszlása (2014. január 1.)

Megjegyzés: Az ábrán a főbb célországok szerepelnek (amelyekben legalább 7,5 ezer magyar állampolgár élt); Ausztria esetében csak a 2013-as adatok állnak rendelkezésre; az Egyesült Királyság adatai hiányoznak.

Forrás: Eurostat adatbázis (frissítve: 2016. január 28-án).

A magyarországi születésű népesség száma a befogadó országok többségében – de különösen a hagyományos célországokban – meghaladja a magyar állampolgárok számát. E csoportok esetében is az előzőekben leírthoz hasonló nemi összetétel figyelhető meg (Olaszország esetében még hangsúlyosabb, 75 százalékos a nőtöbblet), korösszetételük azonban jóval idősebb. Az Ausztriában élők körében a hazai népességéhez közeli (21 százalék) a 65 év feletti arány.

nya, a Svájcban élőknel ezt jóval meghaladja (31 százalék), de Olaszország és Hollandia esetében is 13 százalék körüli. A főbb célszágok közül mindössze Írországból hasonló a magyar állampolgárságú és a magyarországi születésű népesség korösszetétele, ami jól mutatja, hogy viszonylag új (2004 után indult) migrációs hullámról van szó.

Az elvándorlók összetétele a SEEMIG-adatfelvétel alapján

Részletes elemzésünk a fentebb bemutatott SEEMIG-vizsgálat mintájából a 20–59 éves magyar állampolgárokra terjed ki.⁶ Ebből a korcsoportból a mintában 1989 után vándorolt ki 1198 fő, ebből pedig 2009 után ment el 618 fő. Összhangban más források adataival, ez a külföldön élő népesség is egy fiatal, munkapiaci szempontból aktív korosztály képét mutatja. Iskolai végzettség szerint erősen alulreprezentáltak közöttük a legfeljebb nyolc általánost végzetek (6 százalék), miközben mind a főiskolai, mind az egyetemi végzettségűek aránya meghaladja a Magyarországon élő népességben mért értékeket (20 százalék szemben a 12 százalékkal, illetve 13 százalék szemben a 8 százalékkal). A férfiak és nők aránya a SEEMIG-adatfelvétel szerint szinte azonos az 1989 után kivándoroltak körében. A 2009 után elvándorolt népesség összetétele ehhez nagyon hasonlóan alakul, bár enyhe férfiféltet jellemzi.⁷

Hogy az egymással szorosan összefüggő társadalmi és demográfiai jellemzők tisztított hatásait vizsgálhassuk, többváltozós elemzést – logisztikus regressziót – készítettünk, melyben a külföldön élőket hasonlítottuk össze a Magyarországon élő népességgel. Modelljeinket az 1989 után elvándorlók mellett külön elkészítettük a 2009 után eltávozott népességre is. Az elemzés eredményeit a 2.2.1. táblázat mutatja be.

Elemzésünk munkapiaci szempontból legfontosabb megállapítása, hogy az iskolai végzettség önmagában is alapvető tényező a kivándorlás valószínűségének alakításában. Vagyis a kivándorlók átlagosan magas iskolai végzettségét nem pusztán az okozza, hogy az átlagosnál iskolázottabb, fiatal népességből kerülnek ki. Életkorukat (és egyéb jellemzőiket) kiszűrve is igaz, hogy a legfeljebb nyolc általánost végzetekhez képest a szakmunkás végzettségűek és az érettségizettek bő két és félszeres, a diplomások pedig mintegy ötszörös valószínűséggel döntenek a kivándorlás mellett. Ugyanakkor a diplomások felülreprezentáltsága időben csökkenő tendenciát mutat: ha csupán a 2009 után kivándoroltakat tekintjük, akkor a diplomások esélyhányadosa 4 alá esik vissza.

Az 1989 után kivándoroltaknál az életkor hatása jellegzetes, fordított *U* alakot mutat: a 20–29 évesekhez képest a 30–39 évesek szignifikánsan nagyobb, míg a 40–49 évesek valamelyest kisebb, a 49 felettiek pedig jelentősen kisebb valószínűséggel élnek külföldön. A 30–39 évesek nagyobb esélye azonban inkább a migráció óta eltelt időből adódik (a húszas éveikben távozóik is idősebbek), erre utal az is, hogy a 2009 után elköltözők körében nem mérhető számottevő különbség a húszas és a harmincas éveikben járók elvándorlási valószínűsége között.

⁶ Az itt következő elemzés részletes leírása megtalálható: *Blaskó-Gödri* (2014).

⁷ A részletes adatokat lásd *Blaskó-Gödri* (2014) 303. o. F1. táblázat.

2.2.1. táblázat: A külföldön élés esélyét befolyásoló tényezők a 20–59 évesek körében (logisztikus regressziós modellek esélyhányadosai)

	1989 után kivándorolt		2009 után kivándorolt	
	I. modell	II. modell	III. modell	Exp(B)
Magyarázó változók				
Nem (referenciakategória: nő)				
Férfi	1,17**	1,23**	1,58	
Életkor (referenciakategória: 20–29 éves)				
30–39	1,27***	0,72	0,97	
40–49	0,77**	0,46***	0,46***	
50–59	0,34***	0,23***	0,21***	
Iskolai végzettség (referenciakategória: nyolc általános)				
Szakmunkás	2,70***	2,70***	1,91***	
Érettségi	2,69***	2,35***	2,30***	
Főiskola	4,77***	3,72***	3,48***	
Egyetem	5,13***	3,59***	3,37***	
Családi állapot (referenciakategória: nőtlen/hajadon)				
Házas	0,70***	0,53***	0,51***	
Özvegy	0,74	0,00	0,00	
Elvált	0,76**	0,85	0,89	
Születési hely (referenciakategória: Magyarország)				
Nem Magyarország	2,02***	2,66***	2,80***	
Nem × életkor				
Férfi × 30–39			1,87***	
Férfi × 40–49			1,28	
Férfi × 50–59			1,92	
Nem × iskolai végzettség (referenciakategória: nő × iskolai végzettség)				
Férfi × szakmunkás			2,95***	
Férfi × érettségi			1,06	
Férfi × főiskola			0,73	
Férfi × egyetem			0,65	
Nem × családi állapot (referenciakategória: nő × családi állapot)				
Férfi × házas			2,27***	
Férfi × özvegy			0,58	
Férfi × elvált			2,20***	
Férfi × válaszhány				
-2log likelihood	9702,90	6020,17	5936,60	
Cox-Snell-féle R^2	0,036	0,022	0,024	
Nagelkerke-féle R^2	0,144	0,131	0,144	

Megjegyzés: Kontrollálva a kivándorlás előtti utolsó lakóhely régiójára és település-típusára.

***1 százalékos, **5 százalékos, *10 százalékos szinten szignifikáns.

Forrás: SEEMIG – Magyarok külföldön 2013 (Blaskó–Gödri, 2014, 286. o.).

Nem meglepő módon az egyedülállókhoz képest kisebb valószínűséggel költöznek külföldre a házások, míg a külföldi születési hely növeli az elvándorlás esélyét. Ami a nemek szerinti különbségeket illeti: más tényezők hatását

kiszűrve a SEEMIG-adatok is a férfiak enyhe felülreprezentáltságát mutatják mind az időszak egészét, mind csak az utolsó éveket tekintve. Ezt az eredményt azonban tovább finomítja a III. modell, amelybe a korábbiak mellett interakciós hatásokat is beépítettünk. Ezek a becslések lehetővé teszik, hogy a népesség speciális, kisebb alcsoportjaira is megállapítsuk a kivándorlás esélyét. Eredményeinkből kiderül, hogy csak bizonyos részcsoportok esetében állja meg a helyét az az állítás, hogy a férfiak nagyobb eséllyel döntenek a kivándorlás mellett, mint a nők. Ilyen csoportok a 30–39 évesek, a szakmunkás végzettségűek, valamint a házások és az elváltak.

A különböző országokba vándorlók eltérő összetételét támasztja alá a multinomiális regressziós elemzésünk (*Blaskó–Gödri, 2014*). Eszerint az Egyesült Királyságot választókra a nőtlen/hajadon fiatalok túlsúlya, valamint a szakmunkások alulreprezentáltsága, míg a Németországba vándorlókra éppen a szakmunkások, továbbá az idősebb korosztályokba tartozók és a házások relatív túlsúlya jellemző.

Következtetések

A kivándorlók összetételét a felsorolt adatforrások alapján vizsgálva arra az általános következtetésre juthatunk, hogy az utóbbi bő évtized magyar kivándorlóit az itthon élő népességnél átlagosan iskolázottabbak, fiatalabbak, többségében hajadonok, illetve nőtlenek, és valamelyest felülreprezentáltak körükben a férfiak. Elemzéseink szerint ezek a sajátosságok a többi tényezőre kontrollálva is jellemzik az utóbbi évtized kivándorlóit. Az általános kép mögött azonban fontos és jellemző különbségek ragadhatók meg az egyes migráns csoportok között – akár célország szerint, akár a kivándorlás más sajátosságai szerint vizsgáljuk is őket.

Ami a munkapiaci következmények szempontjából leginkább meghatározó iskolai végzettség szerinti szelekciót illeti, a különböző adatforrások egyértelműen és egybehangzóan jelzik a szakmunkások és a felsőfokú végzettségűek felülreprezentáltságát a kivándorlók körében. Míg azonban a források egy része (KSH népszámlálás, munkaerő-felmérés) inkább a szakmunkások jelenlétét mutatja dominánsnak, addig a SEEMIG-adatfelvétel alapsorai szerint a felsőfokú végzettségűek tekinthetők a leginkább felülreprezentáltak. Feltételezésünk szerint az eltérések a különböző iskolázottságú csoportok eltérő migrációs stratégiájából származhatnak, technikailag pedig a különböző adatforrásokban megjelenő migráncsoportok különbözősége magyarázhatja őket. A diplomások erőteljes migrációs-aktivitását mutató SEEMIG-adatok nem tartalmazzak ingázókat (legfeljebb olyanokat, akik nagy időközönként, idejük nagyobb részét külföldön töltve mozognak két ország között), viszont szerepelnek a mintában a teljes háztartásukkal külföldre költözők is. A minta tagjainak túlnyomó része az adatfelvétel idején már egy évnél jelentősen hosszabb ideje élt külföldön. Ezzel szemben a mérsékelt diplomás és erőtelje-

sebb szakmunkás jelenlétet mutató adatforrásokban a hazai háztartásokhoz jobban kötődő, (részben) rövidebb időre külföldre települő népesség jelenik meg. A népszámlálásban az ideiglenesen, azaz legfeljebb egy évig távol lévő személyek szerepelnek, akiknek háztartás tagjai az adatfelvétel idején Magyarországon éltek, a munkaerő-felmérés mintájában pedig (elvileg legfeljebb egy éve) külföldön dolgozó, magyarországi háztartással rendelkező személyek vannak – köztük jelentős arányban ingázók is.

Ennek alapján azt feltételezhetjük, hogy a munkapiacon értékesíthető tudással legjobban ellátott két csoport – a szakmunkások és a diplomások csoportja – különböző migrációs stratégiát folytat: míg a felsőfokú végzettséggel rendelkezőkre a hosszabb távú, családdal együtt történő migráció a jellemzőbb, a szakmunkások kiemelkedő arányban vannak jelen a rövidebb időtávra, a hazai kapcsolatokat fenntartva elmozdulók és ingázók között.⁸

⁸ Ezt a következtetésünket több közvetett adat is megerősíti. A SEEMIG-adatokból kiderül, hogy a szakmunkások a diplomásoknál nagyobb arányban támogatnak rendszeresen anyagiilag magyarországi háztartást (Blaskó, 2015). Ezzel teljesen egybecsengő eredmény olvasható a Közélpép 2.5. alfejezetében, amelyben Blaskó Zsuzsa és Szabó Laura azt állapítja meg, hogy a gyermeket hátrahagyó migránsok csaknem kétharmad része szakmunkás végzettségű.

Hivatkozások

BLASKÓ ZSUZSA (2015): [Studying emigration by extending a large scale household survey. Methodology, evaluation and descriptive findings](#). Working Papers on Population, Family and Welfare, No. 21. Hungarian Demographic Research Institute, Budapest.

BLASKÓ ZSUZSA–GÖDRI IRÉN (2014): [Kivándorlás Magyarországról: szelekció és célország-választás az „új migránsok” körében](#). Demográfia, 57. évf. 4. o. 271–307. o.

GÖDRI IRÉN (2015): [Nemzetközi vándorlás](#). Megjelent: *Monostori Judit–Őri Péter–Spéder Zsolt* (szerk.): Demográfiai portré, 2015. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest, 187–211. o.

KAPITÁNY BALÁZS–ROHR ADÉL (2014): [Kivándorlás Magyarországról – egy új becslési eljárás eredményei](#). Megjelent: *Spéder Zsolt* (szerk.): A család vonzásában. Tanulmányok Pongrácz Tiborné tiszteletére. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest, 67–85. o.

K2.2.1. Magyar bevándorlók az Egyesült Királyságban

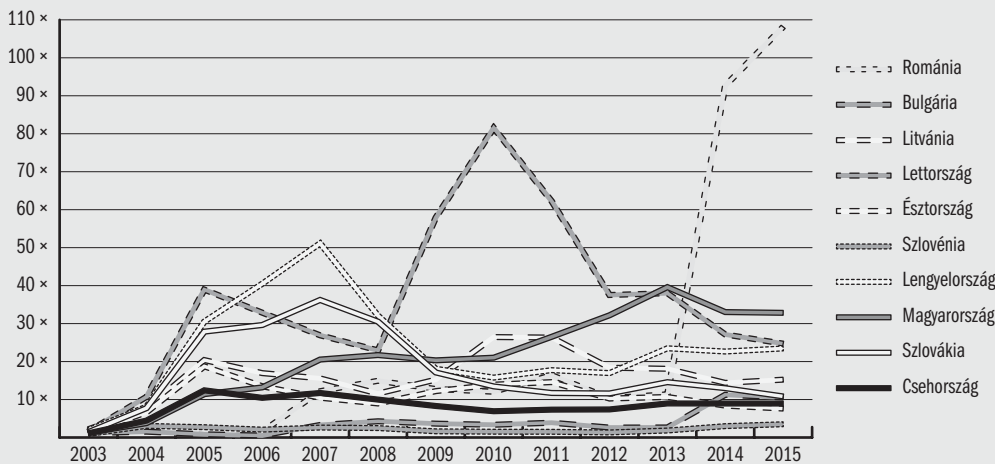
MOREH CHRISTIAN

A külföldön munkát vállaló magyar állampolgárok számára jelenleg az Egyesült Királyság a második legfontosabb célország Németország után. A 2004-es európai uniós csatlakozást követő hét évben – abban az időszakban, amikor a brit munkaerőpiac a legtöbb más nyugat-európai országgal szemben teljesen megnyílt a magyar munkavállalók előtt – a Magyarországról bevándorlók száma az Egyesült Királyságban 39 400 fővel emelkedett. Ugyanakkor a legnagyobb növekedést az ezt követő években regisztrálták: a társadalombiztosítási nyilvántartásba (*National Insurance, NI*) belépő magyar migránsok száma 2011 januárja és 2015 decembere között 48 százalékkal volt magasabb a 2004–2011 közötti időszakinál (DWP, 2016).

A magyarok vándorlása eltér a többi régióbeli ország állampolgáraitól (K2.2.1.1. ábra). Az uniós

csatlakozás előtt regisztrált arányokhoz viszonyítva a balti államokból eredendő migráció „kétpúpú”, míg a 2004-ben csatlakozott kelet-közép-európai országok migránsai többnyire egy 2007-ben kicsúcsosodó „egypúpú” pályagörbét követtek 2003 óta, amellyől a Magyarországról érkezők mozgása 2008 folyamán kezdett eltérni. Ebben az évben a többi országból származó migráció viszonylagos aránya csökkenésnek indult, a magyar munkavállalók migrációja viszont éves 14 ezer fős szinten stabilizálódott (ami az EU-csatlakozás előtti éves áramlás hússzorosát tette ki), majd észrevehető növekedésnek indult 2010 és 2013 között, 2014 után pedig enyhe mérséklődés figyelhető meg. Mára a velük egy időben uniós polgárokra válók közül a magyarok vándorlási aránya a legmagasabb, és csupán a 2014 januárja óta szabadon munkát vállaló román állampolgárok aránya múlja felül.

K2.2.1.1. ábra: A kelet-közép-európai migráció mintázatai az Egyesült Királyságban (éves növekedési arány, 2002 = 100 százalék)

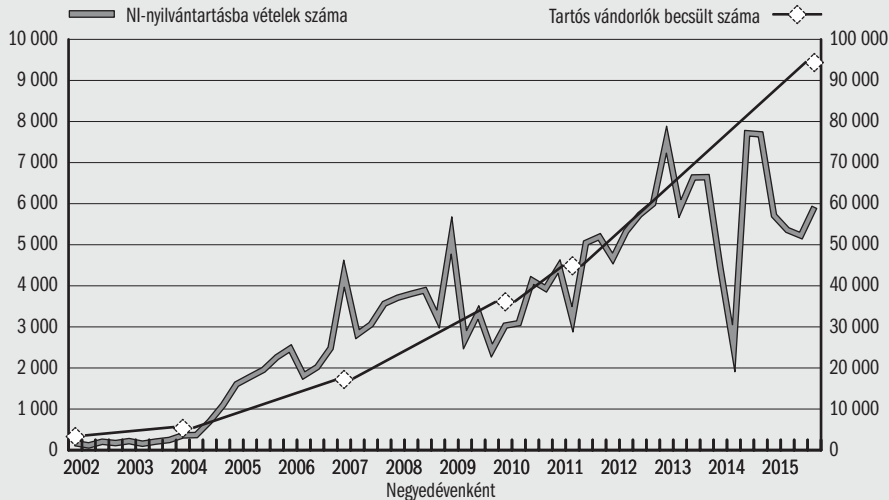

Forrás: Saját szerkesztés a DWP (2016) adatai alapján.

Saját becslésünk alapján – melynek módszertana a 2011-es népszámlálás egyik adatsora az NI-nyilvántartás adataival való összevetésének extrapolálásán alapul (bővebben lásd Moreh, 2014: 147–150.

o.) – 2016 elején a tartósan az Egyesült Királyságban élő magyarok száma meghaladta a 94 ezer főt, ami a népszámlálás idején regisztrált 44 877 magyar állampolgár több mint kétszerese (K2.2.1.2. ábra).

K2.2.1.2. ábra: A magyar bevándorlók számának alakulása az Egyesült Királyságban
(összes NI-nyilvántartásba vettek száma 2002 óta: 190 775)

Megjegyzés: A 2014. április–júniusi negyedévre vonatkozó adatok nem egy valós számbeli csökkenést tükröznek, hanem a DWP tájékoztatása szerint egy, az adatfelvétel módszertanában végbement változtatásnak tudható be. Ez ugyanakkor nem befolyásolja az éves adatokat.

Forrás: A szerző saját számításai különböző nemzeti adatbázisok adatai alapján (lásd *Moreh*, 2014).

Jóllehet a brit statisztikai források a kilépőkre vonatkozó megbízható adatok hiányában nem teszik lehetővé a migrációs *áramlások* mérését, a magyar bevándorlók számának becslésére alkalmazott módszer erre a folyamatra is enged következtetni. Eszerint, ha a népszámlálás napján jelenlévő, 2004 januárja óta érkezettek számát összevetjük az ugyanazon időszakban kibocsátott NI-azonosítók számával, az derül ki, hogy a társadalombiztosítási nyilvántartásba vett magyar bevándorlók 50 százaléka volt jelen a népszámlálás idején, azaz 2011-ben. Ugyanakkor, a 2004 és 2007 között NI-számot szerzők mintegy 63 százaléka volt jelen a népszámláláskor, míg a 2007–2010 között, illetve a 2010 után érkezettek csupán 45, illetve 47 százaléka. A közben eltávozókat arányát nevezhetjük akár „továbbvándorlási” vagy „mozgékonyági” aránynak, bár bizonyára egyéb tényezők is szerepet játszottak a fentebb említett eltérés alakulásában.

Lehetséges, hogy az EU-s csatlakozást követő három év folyamán adó- és társadalombiztosítási számot szerzők körében nagy arányban voltak olyanok, akik már korábban érkeztek huzamos tartózkodási szándékkal, azonban mindaddig nem voltak jogosultak NI-számot kérelmezni. Ezt a hipotézist alátámasztja az a tény, hogy hasonló eltérés jellemző a lengyel migránsok „mozgékonyági arányának” alakulására is. A lengyelek esetében a 2004 és 2007 között érkezettek 80 százaléka volt jelen 2011-ben, míg a 2007–2010 között érkezettek alig 45, a 2010. január és a népszámlálás napja között érkezettek pedig 58 százaléka. Összességében azonban az látható, hogy a magyar migránsok a lengyeleknél „mozgékonyabbak”.

A munkaerőpiaci beilleszkedést illetően kevés a megbízható statisztikai adat a magyar bevándorlókra nézve, azonban a negyedévenkénti munkaerő-felmérés (*Quarterly Labour Force Survey*;

UK–LFS) 2008–2015 közötti összesített egyedi háztartásaira vonatkozó adatsorának összehasonlító elemzése néhány fontos jellegzetességre rámutat.¹ Figyelemre méltó először is, hogy a mintában szereplő magyarok között a 16 év alattiak aránya 14 százalék, ami megegyezik a „rég” európai uniós állampolgárokéval (EU–15), azonban alacsonyabb a többi „új” tagállamból (EU–11) származókénál, akik körében a 16 évnél fiatalabbak 22 százalékot tesznek ki.

A 16–64 év közötti aktív korúakra szűkítve a mintát, az látható, hogy a Magyarországról bevándorlók gazdasági aktivitásának mértéke vala-

mivel magasabb a többi „új” tagállamból származókénál, ami főként a háztartási tevékenységeket ellátó inaktívak arányában tapasztalható különbségnek köszönhető (*K2.2.1.1. táblázat*). Ugyanakkor a gazdaságilag aktív magyar bevándorlók között alacsonyabb az önálló munkavállalók aránya, ami pedig a 2014-ig alkalmazotti státushoz csak körülményesen hozzáférő román és bolgár munkavállalók magas arányának tudható be. Továbbá, a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) meghatározása szerinti munkanélküliek aránya is a legalacsonyabb a mintában szereplő magyar bevándorlók esetében.

K2.2.1.1. táblázat: Gazdasági aktivitás 2008–2015 között, a 16–64 éves korúak körében (százalék)

	Magyarország	EK	EU-15	EU-11*	Egyéb külföldiek	Összesen
Aktív	82,5	71,7	72,6	80,5	61,0	71,5
- Alkalmazott	73,3	61,7	61,8	67,6	52,8	61,4
- Önálló munkavállaló	9,2	9,6	10,5	12,7	7,7	9,6
ILO szerinti munkanélküli	4,7	5,1	5,4	5,0	6,9	5,1
Inaktív	12,8	23,2	22,0	14,5	32,1	23,4
- Inaktív (tanuló)	4,0	4,9	6,3	3,9	10,6	5,2
- Inaktív (háztartásvezető)	5,8	5,5	6,4	7,7	12,6	5,9
- Inaktív (nyugdíjas)	0,2	4,4	2,6	0,3	1,1	4,2
- Inaktív (egyéb)	2,7	8,4	6,7	2,6	7,8	8,2
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N	446	422 526	8 559	9 270	19 766	460 567

* Az EU–11 a 2004-ben és 2007-ben az Európai Unióhoz csatlakozó országokat jelöli Magyarország kivételével.
Forrás: UK–LFS.

1 Minthogy az egyes negyedéves mintákban a magyarok száma igencsak alacsony, az esetszámok maximalizálása érdekében a 2008 és 2015 közötti felmérések adatait összevontuk. Valamennyi negyedéves adatsor összevonását azonban az LFS-adatgyűjtés rotációs paneles módszertana korlátozza, minthogy mindegyik kiválasztott háztartás öt negyedévenkénti hullámon keresztül marad a felmérésben, ugyanakkor minden negyedévben új háztartások kerülnek felvételre úgy, hogy bármelyik egymást követő negyedév között körülbelül 80 százalékos az átfedés. Következésképpen, ahhoz hogy egyedi esetszámokkal dolgozhassunk, csak minden ötödik negyedévet vonhattuk

A foglalkoztatás főbb iparágak szerinti eloszlásával kapcsolatban kitűnik, hogy a magyar bevándorlók több mint egynegyede dolgozik a szálloda- és vendéglátóipar valamelyik ágazatában, ami az EU–11-ből származók esetében tapasztalhatótnál több mint kétszer magasabb arány (*K2.2.1.2. táblázat*). Ugyancsak számottevően

be az elemzésbe, a legfrissebb elérhető felméréstől (2015. július–szeptember) visszafelé számolva. Ez az eljárás mindössze 527 egyedi magyar esetet (magyar állampolgárságú válaszadót) eredményezett.

magasabb a magyar bevándorlók között az egészségügyi és szociális dolgozók aránya a többi kelet-közép-európai migráncsoportéhoz képest, míg a feldolgozóiparban és az építőiparban arányuk jó-

val alacsonyabb. Mint látható, ez utóbbi iparágakban, a mintában szereplő magyar bevándorlók inkább követik a „régibb” tagországokból származók eloszlását.

K2.2.1.2. táblázat: Aktív munkavállalók főbb iparágak szerinti eloszlása 2008–2015 között (százalék)

	Magyar	EK	EU-15	EU-11*	Egyéb külföldiek	Összesen
Szálloda- és vendéglátóipar	26,5	4,3	8,3	11,2	10,3	4,8
Nagykereskedelelem, kiskereskedelelem és gépjármű-kereskedelelem	13,4	14,0	10,2	14,5	12,3	13,9
Ingatlan, bérbeadási és üzleti tevékenységek	13,1	12,9	17,1	12,4	16,9	13,1
Egészségügyi és szociális munka	12,3	13,7	14,0	7,6	18,9	13,8
Feldolgozóipar	11,5	10,8	9,3	23,2	8,2	10,9
Szállítmányozás, raktározás és kommunikáció	6,3	6,2	6,2	8,5	5,9	6,3
Egyéb közösségi, szociális és személyi ellátás	5,5	6,1	5,8	3,6	4,6	5,9
Építőipar	4,9	7,4	5,2	10,3	3,3	7,3
Oktatás	3,8	10,6	12,3	2,8	7,8	10,3
Egyéb	2,7	14,1	11,6	5,9	11,7	13,8
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N	366	312 660	6 337	7 430	12 077	338 870

* Az EU-11 a 2004-ben és 2007-ben az Európai Unióhoz csatlakozó országokat jelöli Magyarország kivételével.

Forrás: *UK-LFS*.

Hivatkozások

CENSUS OFFICE FOR NORTHERN IRELAND (2011): [QS-206NI: Country of Birth. Full Details](#). Census Office for Northern Ireland, online adatbázis.

DWP (2016): [National Insurance Number \(NINo\) Registrations to Adult Overseas Nationals Entering the UK](#). Department for Work and Pensions. Online adatbázis.

MOREH CHRISTIAN (2014): [Magyar bevándorlók az](#)

[Egyesült Királyságban: demográfiai, földrajzi és szociológiai körkép](#). *Demográfia*, 57. évf./4. 309–343. o.

NATIONAL RECORDS OF SCOTLAND (2013): [QS203SC: Country of Birth. National Records Of Scotland](#). Online adatbázis.

ONS (2014): [QS213EW: Country of Birth \(Expanded\)](#). Office for National Statistics. Online adatbázis.

2.3. MUNKAERŐ-MIGRÁCIÓ, INGÁZÁS, KIVÁNDORLÁS

A magyarok munkavállalási célú emigrációját magyarázó tényezők hatása és változása az uniós csatlakozás óta

HÁRS ÁGNES & SIMON DÁVID

Emigráció és munkavállalás

Az Európai Unióhoz csatlakozással 2004 után szabaddá vált az európai országokban a munkavállalás, bővült a munkát kereső magyarok munkapiaci választási lehetősége, csökkent a külföldi munkavállalás költsége. Elvben a magyarországi munkapiachoz hasonló feltételekkel lehetett munkát vállalni külföldön, természetesen a fogadó ország munkapiaci keresletétől és szabályozásától függő lehetőségek mellett. Tanulmányok sora vizsgálta a külföldi munkavállalás vonzerejét és munkapiaci következményeit, a döntéseket befolyásoló vonzó és taszító tényezőket, a migráció szelektív jellegét, és a gazdasági és munkapiaci magyarázatokon túlmutató társadalmi és egyéni tényezőket (*Hazans–Philips, 2010, Kahanec, 2013, Kahanec és szerzőtársai, 2010, Kahanec–Zimmermann, 2010, Kaczmarczyk, 2010, Massey és szerzőtársai, 1993*).

A migráció tervezett tartóssága, a munkaidőben, a munka nehézségében és a magánéletet érintő vállalt áldozatokban mérhető költsége a munkavállalás sokféleségét eredményezi. A mobilitás egyirányúsága és változékony, ingázó, cirkuláris formái egymás mellett és egymásba érve határozzák meg az emigránsok migrációs és munkapiaci stratégiáit. A migránsok egy része a biztosabb megélhetés reményében vagy más okok miatt elköltözik, és tartós jövőt tervez külföldön, mások a külföldi munkavállalást a pénzkereset átmeneti vagy a Piore-i értelemben instrumentális eszközének tekintik (*Piore, 1971*). A csoportok között nincsen éles és végleges határ, a variációk is sokfélék, a migrációt meghatározó tényezőkben és hatásokban mégis meg lehet különböztetni a munkavállalás vagy az elköltözés döntésével elvándorlók csoportjait. A következőkben a munkavállalási célú migrációt vizsgáljuk – milyen csoportokat érint, s ez hogyan változott az időben.¹ A migráció leírása alapján becsülhetjük mindezek hatását a hazai munkapiacra.

Az adatok és a vizsgálat módszere

Emigráns munkavállalók a munkaerő-felmérésben

A emigráció jól azonosíthatónak tűnő szegmense a *munkavállalási célú migráció*. A KSH munkaerő-felmérése (MEF) egyedülálló lehetőséget kínál arra, hogy nagymintás adatbázison egyéni szintű adatokkal és részletes magyarázó modellekkel vizsgáljuk a külföldi munkavállalásra ható tényezőket.

¹ A Közelkép 2.2. alfejezetében Blaskó Zsuzsa és Gödri Irén ír az elköltözők csoportjáról.

A MEF-ben rendelkezésre álló adatok alapján a *külföldi telephelyen dolgozók* eseteivel közelítjük a munkavállalási célú migrációt.

A munkaerő-felmérésben (MEF) a munkáltató telephelyére irányuló kérdésre abban az esetben, ha ez nem Magyarországon van, a válasz „külföld”, és itt a megfelelő ország is szerepel. A kérdés egyrészt azokra vonatkozik, akik munkahelye jelenleg külföldön van, illetve azokra, akik utolsó munkahelyének a telephelye volt külföldön (az elmúlt nyolc évben). A korábban külföldön dolgozók csoportja heterogén és esetleges, a vizsgálat ezért a jelenleg dolgozókra szorítkozik. A MEF alapján azonosított külföldön dolgozók között csak a hazai háztartásokkal rendelkezők szerepelnek (akiket a MEF kérdezőbiztosa el tud érni), a korábban vagy a közelmúltban külföldre költözött teljes családok tagjai nem. Akik külföldön élnek, de nem dolgoznak külföldön, valamint a válaszmegtagadók szintén kimaradnak a mintából.²

A MEF alapján olyan munkavállalókat azonosíthatunk, akik a hazai munkapiachoz a háztartásuk révén kötődnek, de külföldön dolgoznak. A továbbiakban a migránsoknak ezt a szűkebb csoportját *munkaerőmigránsoknak* nevezzük.³ Értelmezésünk szerint azok, akik külföldi telephelyen dolgoznak, a magyar munkahelyek alternatívájaként teszik ezt külföldön.⁴ Vizsgálatunk erre a népességre fogalmaz meg eredményeket az uniós csatlakozástól 2014 végéig.

A minta sajátosságai

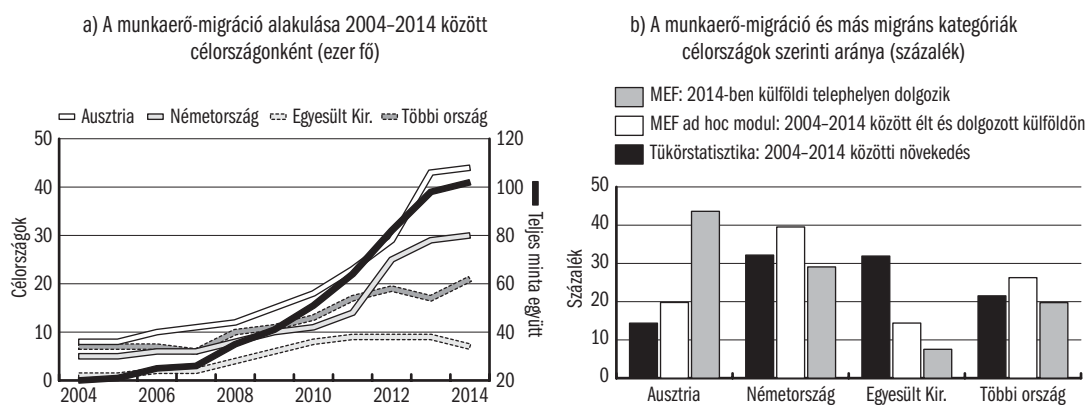
A külföldi telephelyen dolgozók létszáma folyamatosan növekszik, hasonlóan a migrációt leíró más adatforrások alapján látható trendekhez, noha a növekedés az időszak végén lassulni látszik. Ezt az 2.3.1. ábra a) része mutatja: az ábra jobb tengelyén a teljes munkaerő-migráció alakulását látjuk, a bal tengelyén a célországok szerinti trendeket.

2 Az adatokat anonimizálatlan formában a jelen kutatás számára adta át a KSH az MTA KRTK KTI adatbankja számára.

3 Hárs–Simon (2015), valamint Czibik és szerzőtársai (2014) vizsgálta korábban ezt a csoportot.

4 A külföldi telephelyen dolgozók a KSH MEF alapján számított foglalkoztatott létszámában is szerepelnek, befolyásolják a magyarországi foglalkoztatás alakulását, miközben az emigráns népesség részét is alkotják.

2.3.1. ábra: A munkaerő-migráció alakulása és célországok szerinti aránya

Forrás: Munkaerő-migráció: MEF; tükörstatisztika: saját számítás a *Közelmép* 1. fejezete alapján; 2004–2014 között külföldön: MEF 2014 2. negyedévi *ad hoc* modul.

A munkaerő-migráció sajátos szerkezetű csoportot ír le: a teljes mintában az Ausztriában dolgozók aránya magas, és alacsony – az időszak végén csökkenő – az Egyesült Királyságban dolgozóké. Két adatforráshoz hasonlítva vizsgáljuk a munkaerő-migráció karakterét: a tükörstatisztika a *külföldön élő* magyar állampolgárok állományának a 2004–2014 közötti növekedését mutatja, a MEF-minta 2014. második negyedévi kiegészítő kérdésblokkja pedig a 2004–2014 között legalább hat hónapig nem ingázóként külföldön élt és dolgozott népességet (utóbbiak értelemszerűen a MEF által elért Magyarországon élő vagy itthoni háztartással rendelkezők csoportjába tartoznak). Az eltérő összetétel ellenére a fő célországok azonosak és eszerint összehasonlíthatók a csoportok, az arányokat az 2.3.1. ábra b) része mutatja.

Az összevetés szerint az Ausztriában dolgozó munkaerőmigránsok aránya kiugróan magas, és nagyon alacsony az Egyesült Királyságban dolgozóké. A munkaerő-felmérés kiegészítő blokkja alapján a 2004–2014 időszakban szerzett munkatapasztalatok alapján is alacsony azok aránya, akik az Egyesült Királyságban dolgoztak, vagy jelenleg is kinn dolgoznak. Ez arra utal, hogy az Egyesült Királyságba költöző teljes háztartások aránya magasabb a más célországokénál, és a MEF alapján megkérdezettek közül csak a hazai háztartással még rendelkezők látszanak. Ezt a feltételezést támasztja alá *Blaskó* (2014) és *Blaskó és szerzőtársai* (2014), kísérletet téve a külföldre elköltözötték migrációjának a becslésére. Mindkét tanulmány szerzői megállapították, hogy ebben a csoportban jelentős az Egyesült Királyságban élők aránya. A feltételezést erősíti az is, hogy alacsony, majd stagnáló és az időszak végén csökkenő a munkaerő-migráció az Egyesült Királyságba, ami vélhetően az Egyesült Királyságba költözés növekvő mértékének tulajdonítható.

Az Ausztriában dolgozók kiugróan magas arányát a jelentős mértékű ingázás magyarázza, azonban számottevő itt a nem ingázó munkavállalás is. A MEF-ben nincs alkalmas változó, ami segítene elválasztani az ingázókat a többi munkaerőmigránstól. 2014. 2. negyedévre megbecsülhető az ingázás. A rendelkezésre álló kiegészítő kérdésblokk és a MEF-alapváltozók alapján összehasonlíthatjuk ugyanazon munkaerőmigráns, illetve nem ingázó egyedek korábbi munkavállalási tapasztalatát. A kiegészítő kérdésblokk kérdése kizárja az ingázást, így az adott negyedévben külföldi telephelyen dolgozók közül meg tudjuk különböztetni azokat, akik nem ingázók (éltek és dolgoztak külföldön, illetve azokat, akik legalább 6 hónapig dolgoztak), valamint azokat, akik a kiegészítő kérdés szerint nem éltek külföldön, de munkaerőmigránsok, értelemszerűen ők tehát ingázók. Ezt mutatja az 2.3.1. táblázat. A 2014. 2. negyedévében munkaerőmigráns népesség 60 százaléka nem volt ingázó, ebből 53 százalék dolgozott legalább 6 hónapot külföldön, 40 százalék volt ingázó. Ausztriában az ingázók aránya több mint 60 százalék, a többi célországban lényegesen alacsonyabb.

2.3.1. táblázat: Ingázó és nem ingázó munkaerőmigránsok aránya (százalék)

2004–2014 között külföldi munkatapasztalat	Munkaerő-migráció célországok szerint				Összes munkaerőmigráns
	Ausztria	Németország	Egyesült Királyság	Más célország	
Élt és dolgozott külföldön	39	77	81	77	60
- ebből: élt és legalább 6 hónapot dolgozott külföldön	34	70	68	64	53
Ingázó (Nem élt külföldön, de munkaerőmigráns)	61	23	19	23	40
Összes munkaerőmigráns	100	100	100	100	100

Forrás: Munkaerő-migráció: MEF 2014. 2. negyedév; 2004–2014 közötti munkatapasztalat: MEF 2014. 2. negyedév, *ad hoc* modul, 2014. 2. negyedév.

Akár ingázással, akár anélkül lehet stabil, állandó a munkaviszony: az átlagos munkaviszony hossza elmarad ugyan a hazai átlagtól (kilenc év), de tartósan külföldön dolgozókról beszélhetünk.⁵ Ausztriában a leghosszabb a munkaerőmigránsok aktuális munkahelyen töltött munkaviszonyának az átlagos hossza (4,6 év), Németországban 3,7 év, az Egyesült Királyságban 2,4 év, és a többi EU-országban is viszonylag magas, 4,2 év volt.

Elemzési módszer

Logisztikus regressziós modellekkel vizsgáltuk, hogy a hazai munkavállaláshoz képest mi magyarázza a munkaerő-migrációt, és ez hogyan változott az EU-csatlakozás és 2014 vége között a munkaerő-migráció egészében és a fő célországok (Ausztria, Németország, Egyesült Királyság, többi EU- és EGT-ország) irányában. Modellünk egyenlete minden célország esetén a következő volt:

$$\ln \left(\frac{p}{1-p} \right) = b_0 + b_1 X_{nem} + b_2 X_{kor} + b_3 X_{kor}^2 + b_4 X_{isk} + b_5 X_{fogl.kat} +$$

$$+ b_6 X_{fogl.visz} + b_7 X_{szerz} + b_8 X_{vall.munkaidő} + b_9 X_{fogl.stat1.éve} + b_{10} X_{régio} + b_{11} X_{szül.orsz} +$$

$$+ b_{12} X_{csal.áll.} + b_{13} X_{gyerm.0-6éves} + b_{14} X_{gyerm.7-18éves} + b_{15} X_{nyugd.házt.tag} +$$

$$+ b_{16} X_{segélyezett.házt.tag} + b_{17} X_{nem} t + (\dots) + b_{32} X_{segélyezett.házt.tag} t + b_{33} X_{nem} t^2 + (\dots) +$$

$$+ b_{48} X_{segélyezett.házt.tag} t^2 + b_{49} t + b_{50} t^2,$$

ahol p a munkaerőmigránsok aránya a vizsgált populációhoz (hazai foglalkoztatottak és munkaerőmigránsok együttesen) képest összesen, illetve célországonként.

Demográfiai változók

X_{nem} : nem (referenciakategória: férfi)

X_{kor} : kor (hazai foglalkoztatottakra centrál)

X_{isk} : legmagasabb iskolai végzettség (referenciakategória: legfeljebb 8 általános)

⁵ A gyorsuló migráció időszaka, 2010–2015. 1. negyedévre számítottunk átlagot a MEF alapján a munkaerőmigránsok munkaviszonyára. A létszám folyamatos emelkedésével csökken az átlagos munkavállalási idő, noha az új munkamigránsok várható külföldi munkavállalásának a hossza természetesen bizonytalan.

Munkapiaci változók

$X_{fogl.kat}$: foglalkozás (referenciakategória: gépkezelő vagy szakképzetlen foglalkozás)

$X_{fogl.visz}$: foglalkozási viszony (referenciakategória: alkalmazott)

X_{szerz} : munkaszerződés jellege (referenciakategória: határozatlan idejű)

$X_{vall.munkaidő}$: potenciális vállalt munkaidő (óra/hét) (hazai foglalkoztatotakra centrált)

$X_{fogl.stat1.éve}$: egy évvel korábbi foglalkoztatási státusz (referenciakategória: dolgozott)

Regionalitás változók

$X_{régio}$: régió (referenciakategória: Közép-Magyarország)

$X_{szül.orsz}$: születési ország (referenciakategória: Magyarország)

Háztartási változók

$X_{csal.áll}$: családi állás (referenciakategória: házastárs)

$X_{gyerm.0-6éves}$: 0-6 éves gyermekek száma a háztartásban (referenciaérték: 0)

$X_{gyerm.7-18éves}$: 7-18 éves gyermekek száma a háztartásban (referenciaérték: 0)

$X_{nyugd.házt.tag}$: öregségi nyugdíjasok száma a háztartásban (referenciaérték: 0)

$X_{segélyezett.házt.tag}$: segélyen élők száma a háztartásban (referenciaérték: 0)

Idő

t : negyedév (referenciaérték: 2004. 3. negyedév)

A modellek illeszkedését több eljárással is vizsgáltuk. Az általánosan elfogadott Hosmer–Lemeshow-teszt kidolgozói leírják, hogy nagy elemszám esetén egyébként zavart nem okozó illeszkedési eltérés is szignifikáns hibaként jelenik meg (Paul–Pennell–Lemeshow, 2013). E teszt mellett a mintaméretre szintén érzékeny Link-tesztet (Pregibon, 1980) és a mintamérettől független ROC-elemzést (Receiver Operating Characteristic) és az ezen alapuló c -statisztikát használtuk a modellilleszkedés vizsgálatára.⁶ Emellett minden modell esetében megadjuk a modellre jellemző Nagelkerke-féle pszeudo- R^2 értékét is (a modellek illeszkedését leíró paraméterek a 2.3.2. táblázatban találhatóak). A c -statisztika alapján minden modell legalább elfogadható, a Link-teszt alapján a modellek magyarázó ereje szignifikáns, és kis (bár esetenként a mintaméret miatt szignifikáns) illeszkedési eltérést mutatnak. A Hosmer–Lemeshow-tesztek szignifikánsak ugyan, de a fentiek értelmében ezt nem tekintjük problematikusnak. A modellekre jellemző Nagelkerke-féle pszeudo R^2 érték 0,19 és 0,26 között változik.

A modellek konstans tagja minden esetben szignifikáns, az egyéb tényezőktől független időbeli változás azonban csak a teljes minta esetén bizonyult szignifikánsnak – jelezve a más tényezők azonossága esetén a külföldi munkavállalás gyorsuló ütemben növekvő valószínűségét. A modellek eredményeit a marginális valószínűségek, illetve marginális hatások időbeli változásain keresztül mutatjuk be (amennyiben az időbeli változás nem szignifikáns,

⁶ A c -statisztika értéke Hosmer–Lemeshow (2000) szerint 0,7 felett elfogadható, 0,8 felett nagyon jó, 0,9 felett kiváló.

egy eseten az esélyhányadost adjuk meg). A marginális valószínűségek esetén a teljes populáción (hazai és külföldi munkavállalók) belül adjuk meg a külföldi munkavállalás, illetve az adott országban történő munkavállalás becsült valószínűségét.

2.3.2. táblázat: A modellek illeszkedésének paraméterei

	Teljes minta	Ausztria	Németország	Egyesült Királyság
c-statisztika	0,849	0,812	0,802	0,741
Link-teszt: modell-magyarázó-erő	2,610***	2,253***	2,350***	1,633***
Link-teszt: illeszkedéseltérés	0,994	1,020***	1,013***	1,010***
Hosmer-Lemeshow-teszt ^a	17,12(8)*	24,92(8)**	84,63(8)***	106,90(8)***
Nagelkerke-féle R ²	0,190	0,271	0,189	0,262

^a Zárójelben: a szabadságfok száma.

***1 ezrelékes, **1 százalékos, *5 százalékos szinten szignifikáns.

A külföldi munkavállalást befolyásoló tényezők hatása és időbeli változása

A külföldi munkahelyen dolgozók összességét és a három fő célországban (Ausztriában, Németországban és az Egyesült Királyságban) dolgozókat vizsgáljuk. A teljes minta mutatja a többi EU-országba (és kisebb arányban az Európai Unió túlra) irányuló heterogénabb összetételű munkaerő-migráció hatását is, ezt külön részletesebben itt nem mutatjuk be. A munkaerő-migráció nagyon szelektívnek bizonyult a fő célországok szerint, együtt mutatjuk be az egyéni és demográfiai adottságok, a munkapiaci jellemzők és a családi tényezők hatását az egyes célországokra és a teljes munkaerő-migrációra.

Az egyéni és a demográfiai tényezők hatása

A nők feleakkora eséllyel dolgoznak külföldi telephelyen, mint a férfiak, ez időben nem változott szignifikánsan. A teljes mintához hasonló az esély Ausztriában, Németországban valamivel még alacsonyabb (0,4), míg az Egyesült Királyságban a nemnek nincsen szignifikáns hatása a külföldi munkavállalásra.

A munkaerő-migráció valószínűsége az *életkorral* változik. A teljes mintában az életkor hatása időben nem változott szignifikánsan: 39 éves korig emelkedik, majd csökken a külföldi munkavállalás marginális valószínűsége (2014 végén 25 éves korban 0,55 százalék, 39 évesen 0,8 százalék volt). Mivel a modellben az időbeli változás szignifikánsnak bizonyult (lásd korábban), így évente gyorsuló mértékben növekszik a munkaerő-migráció marginális valószínűsége. (2010 végén még alig 0,15 százalék volt a 25 évesek munkavállalásának a marginális valószínűsége és 0,2 a 39 éveseké, 2013-ban már 0,4, illetve 0,55 százalék). Ausztriában a teljes mintához hasonló volt az életkor

hatása, míg Németországban nem mutatkozott szignifikáns hatás. Az Egyesült Királyságban időben is változott a munkavállalás marginális valószínűsége, a válság éveiben mind idősebb korra tolódott az átlagos életkor, az utóbbi néhány évben azonban átlagosan egyre fiatalabbak az Egyesült Királyságban dolgozók. 2004-ben, az uniós csatlakozáskor a 30 évesek, 2009-ben a 33 évesek, 2010-ben a 33–34 évesek, 2011-ben a 35 évesek, 2012–2013-ban a 34 évesek és 2014 végén a 32 évesek munkaerő-migrációjának a marginális valószínűsége volt a legmagasabb.

A *születési hely* befolyásolja a mobilitási hajlandóságot, a Magyarországon születetteknél mobilabbnak bizonyulnak azok, akik külföldön születtek. Esetükben a külföldi munkavállalás esélye 4,8-szoros, ami időben szignifikánsan nem változott. 2014 végén a teljes munkaerőmigráns minta szerint 1,3 százalékponttal növelte – minden más tényező változatlansága mellett – a munkaerő-migráció valószínűségét, hogyha valaki külföldön született, ugyanez a hatás az ausztriai munkavállalás esetén 0,64 százalékpont, a németországi esetén 0,2 százalékpont volt 2014-ben, és mindkét országban, de különösen Ausztriában, 2011 óta gyorsan növekedett a marginális hatás mértéke.

A munkaerőmigránsok teljes mintájában az *iskolai végzettséggel* a külföldi munkavállalás valószínűsége számottevően emelkedik (2.3.2. ábra). Ez időben állandó a szakmunkás végzettségűek kivételével, akiknél a külföldi munkavállalás valószínűsége gyorsuló mértékben növekedett.

Célországokként erős szelektivitás látszik: Ausztriában minden, az alapfokú végzettségnél magasabb iskolai végzettség szignifikánsan növeli a külföldi munkavállalás valószínűségét. 2011 után – amikor az osztrák munkapiac a magyar munkavállalók számára teljesen szabaddá vált – a növekedés erőteljesnek bizonyult, és 2014 végére a marginális valószínűség iskolai végzettségként nagyon hasonlított egymásra, számottevően meghaladva az alapfokú végzettségűek munkaerő-migrációjának a valószínűségét. Németországban az alacsony iskolázottságúakhoz képest – minden más tényező változatlansága mellett – a szakmunkások munkavállalása növekedik szignifikánsan. Az Egyesült Királyságban az érettségizettek és a felsőfokú végzettségűek munkaerő-migrációjának folyamatos növekedése megállt, a gimnáziumi végzettségűeké csökkenni is kezdett, ami arra utal, hogy a korábbiakhoz képest inkább a tartós kivándorlást választhatják ezek a csoportok. Hasonló módon változik a szakközépiskolai végzettségűek munkaerő-migrációjának a marginális valószínűsége is. A szakmunkás, a betanított és a segédmunkás végzettségűek munkaerő-migrációjának a valószínűsége az előzőktől elmarad, az időben folyamatosan növekvő migrációval együtt növekszik.

A *lakóhely régiója* a teljes munkaerőmigráns mintában lényegesen befolyásolja a külföldi munkavállalás valószínűségét, és ez egyedül Észak-Magyarországon nem változott a vizsgált időszakban (2.3.3. ábra).

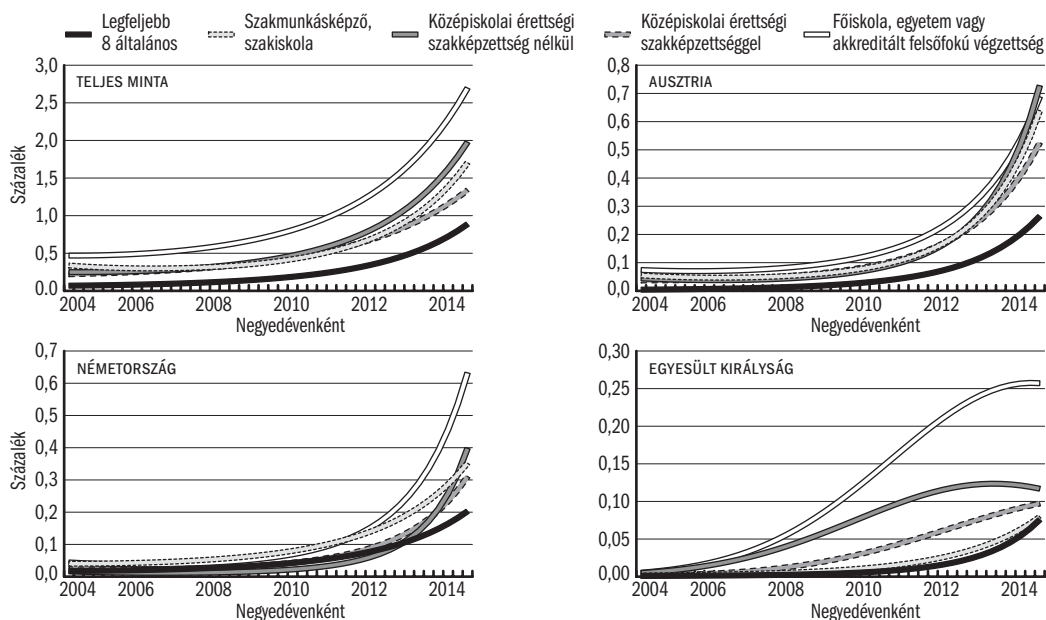
A Nyugat-Dunántúlon élők külföldi munkavállalásának a valószínűsége messze a legmagasabb, és gyorsuló ütemben növekvő: itt minden más tényező

változatlansága mellett 2014 végén 4,5 százalék a munkaerő-migráció valószínűsége. A Dél- és Nyugat-Dunántúlon élők munkaerő-migrációjának a marginális valószínűsége ettől elmaradva is jelentősen emelkedik, hasonlóan alakult az Észak-Magyarországon élők külföldi munkavállalásának a marginális valószínűsége. Észak- és Dél-Alföldön alacsony a külföldi munkavállalás marginális valószínűsége, és a növekedés üteme fokozatosan csökken.

A lakóhely régiója alapján különösen szelektív a munkavállalási célú migráció a fő célországok szerint. Az Ausztriában dolgozók esetében a Nyugat-Dunántúlon lakók munkaerő-migrációjának a marginális valószínűsége minden más régiót messze meghaladó mértékű (2014 végén 4,5 százalék), több mint négyszerese még a többi Dunántúli régióban élők marginális valószínűségének is. Ez arra utal, hogy a szomszédos Ausztriában vállalt munka moti-

2.3.2. ábra: Az iskolai végzettség hatása a munkaerő-migrációra, marginális valószínűsége (százalék)

Referenciakategória: legfeljebb nyolc osztály.

Teljes minta: időben szignifikáns: szakmunkásképző, szakiskola, időben nem szignifikáns: középiskolai érettségi, középiskolai érettségi szakképzettséggel, felsőfokú végzettség.

Ausztria: időben szignifikáns: minden változó.

Németország: időben nem szignifikáns: szakmunkásképző, szakiskola, nem szignifikáns: középiskolai érettségi, középiskolai érettségi szakképzettséggel, felsőfokú végzettség.

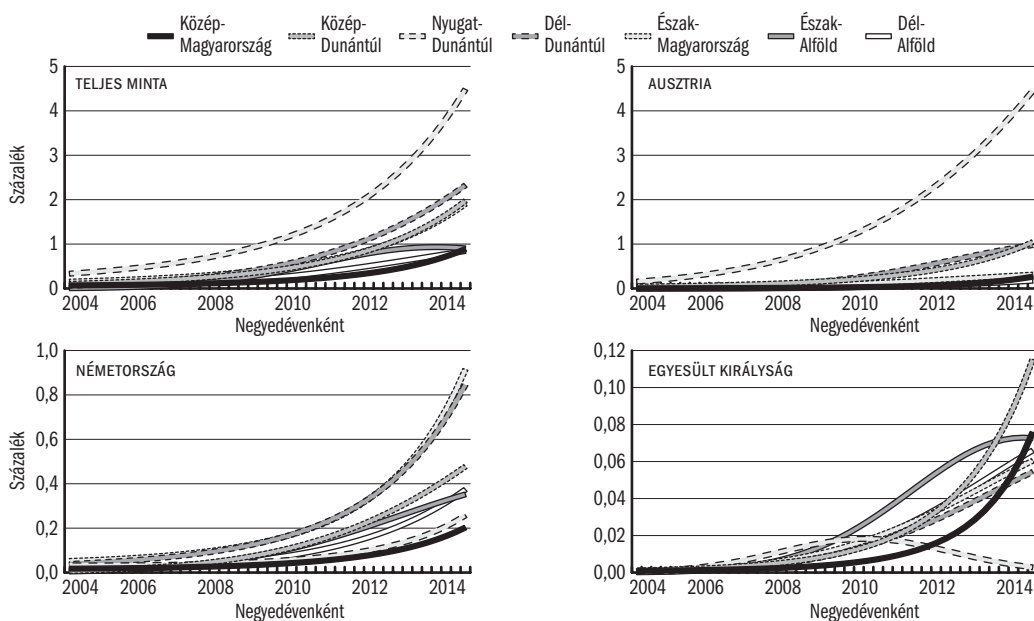
Egyesült Királyság: időben szignifikáns: középiskolai érettségi, felsőfokú végzettség, középiskolai érettségi szakképzettséggel, nem szignifikáns: szakmunkásképző, szakiskola.

vációjában erős a regionális munkapiac, a régiók közötti ingázás szerepe (a nyugat-magyarországi régióban munkaerőmigránsok több mint 80 százaléka Ausztriában dolgozik).

A Németországban való munkavállalás is szelektívnek tűnik régiók szerint, noha ez kevésbé erős, mint az Ausztriában dolgozók esetében. Minden más tényező változatlansága mellett az Észak-Magyarországon vagy a Dél-Dunántúlon lakók esetében a legnagyobb a munkaerő-migráció marginális valószínűsége, és ez a hatás időben állandó. Ez tartós kapcsolatokat, hagyományos együttműködést, esetleg szervezett munkatoborzást is sejtet ezekben a régiókban. A többi régió esetében ettől elmaradva növekszik a németországi munkavállalás marginális valószínűsége, kivétel Észak-Alföld, ahol csökken.

Az Egyesült Királyság esetében nem látunk különösebb regionális szelektivitást, minden más régióhoz képest fokozatosan növekszik a Közép-magyar-

2.3.3. ábra: A lakóhely régiójának hatása a munkaerő-migrációra, marginális valószínűsége (százalék)

Referenciakategória: Közép-Magyarország.

Teljes minta: időben szignifikáns: Közép-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl, Észak-Alföld, Dél-Alföld, Dél-Dunántúl, időben nem szignifikáns: Észak-Magyarország, Ausztria: időben szignifikáns: Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Dunántúl időben nem szignifikáns: Közép-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl, nem szignifikáns: Dél-Alföld.

Németország: időben szignifikáns: Közép-Dunántúl, Észak-Alföld, Dél-Alföld, időben nem szignifikáns: Nyugat-Dunántúl, Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország.

Egyesült Királyság: időben szignifikáns: Észak-Alföld, Nyugat-Dunántúl, Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Dél-Alföld, időben nem szignifikáns: Közép-Dunántúl.

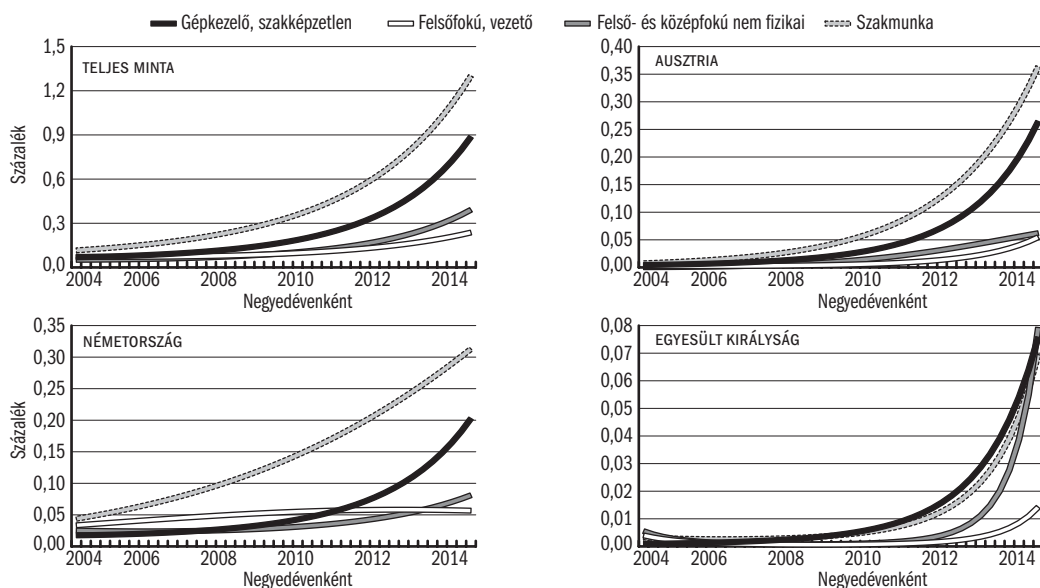
országi régióban lakók munkaerő-migrációjának a marginális valószínűsége, összességében azonban az Angliába irányuló munkaerő-migráció marginális valószínűségét a régiók nagyon kis mértékben befolyásolják.

A munkapiaci tényezők hatása

A munkaerő-migráció esetében a szakmunkát igénylő *foglalkozások* növelik leginkább a külföldi munkavállalás kilátásait (2.3.4. ábra). A teljes mintában a szakmunkát igénylő foglalkozást végzők külföldi munkavállalásának marginális valószínűsége – minden tényező változatlansága mellett – 2014 végén 1,3 százalék, időben a hatás nem változott szignifikánsan. A fehérgaléros foglalkozások a külföldi munkavállalás valószínűségét nem befolyásolták szignifikánsan.

Az Ausztriában végzett szakmunkát igénylő foglalkozások marginális valószínűségei növekedtek, a nem fizikai foglalkozások pedig csökkentették az átlagosnak

2.3.4. ábra: A foglalkozás hatása a munkaerő-migrációra, marginális valószínűsége (százalék)

Referenciakategóriaegória: gépkezelő, szakképzetlen.

Teljes minta: *időben nem szignifikáns*: szakmunkát igénylő foglalkozás, *nem szignifikáns*: felsőfokú szaktudást igénylő és vezető foglalkozás, felső vagy középfokú szaktudást igénylő nem fizikai foglalkozás.

Ausztria: *időben szignifikáns*: felső vagy középfokú szaktudást igénylő nem fizikai foglalkozás, *időben nem szignifikáns*: felsőfokú szaktudást igénylő és vezető foglalkozás, szakmunkát igénylő foglalkozás.

Németország: *időben szignifikáns*: szakmunkát igénylő foglalkozás, *nem szignifikáns*: felsőfokú szaktudást igénylő és vezető foglalkozás, felső vagy középfokú szaktudást igénylő nem fizikai foglalkozás.

Egyesült Királyság: *időben szignifikáns*: minden változó.

tekintett gépkezelő és szakképzettséget nem igénylő foglalkozásokhoz képest a külföldi munkavállalás marginális valószínűségét. Németországban is a szakmunkát igénylő foglalkozások növelik leginkább – minden tényező változtatlansága mellett – a külföldi munkavállalás valószínűségét, ez a hatás azonban időben lassuló. Az Egyesült Királyságban kicsit eltérő a kép: a szakképzettséget nem igénylő és gépkezelő foglalkozásokhoz képest minden más foglalkozás csökkenti a munkavállalás marginális valószínűségét, de a felsőfokú képzettséget igénylő és vezető foglalkozásokon kívül minden más foglalkozás marginális valószínűsége közeledett egymáshoz, és 2014 végére közel azonos mértékű.

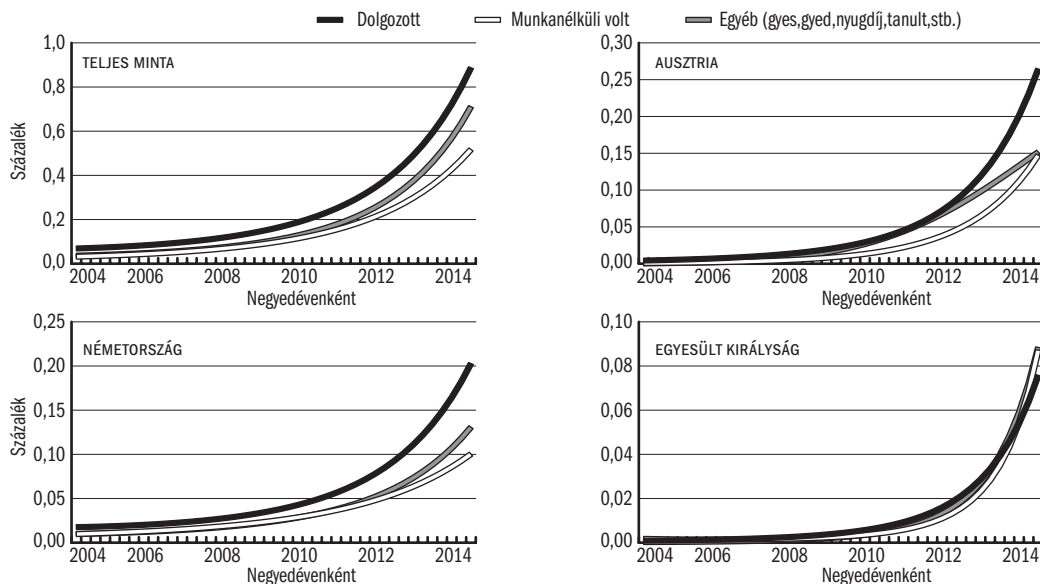
A *munkaviszony jellege* is befolyásolja a külföldi munkavállalás valószínűségét. Az alkalmi munkavégzés egyébként változatlan feltételek mellett a teljes mintában a munkaerő-migráció valószínűségét növeli az alkalmazotti státushoz képest, 2010 végén alig 0,05 százalékkal, 2012 végén 0,02 százalékkal és 2014 végén már csaknem 0,8 százalékkal. Ausztriában is gyorsuló mértékben növeli a munkaerő-migráció valószínűségét az alkalmi munka (2014 végén a marginális valószínűség 0,4 százalék volt), Németországban a marginális valószínűség ennél szerényebb (0,1 százalék), és az időben nem változik. Az Egyesült Királyságban nem volt szignifikáns a hatás.

Azt feltételeztük, hogy a korábbi kedvezőtlen munkapiaci helyzet, a munkanélküliség vagy a munkapiacra gyermekgondozás, illetve tanulás után bevagy visszalépés nehézsége erősíti a migráció valószínűségét. Várakozásunktól eltérően azt látjuk, hogy a most külföldön dolgozók munkaerő-migrációjának a valószínűségét – minden tényező változtatlansága mellett – csökkenti, ha az illető *egy évvel korábban* nem dolgozott (2.3.5. ábra).

A teljes mintában a munkaerő-migráció marginális valószínűségét a referenciának tekintett egy évvel korábban dolgozottakéhoz képest csökkenti a korábbi munkanélküliség és minden egyéb munkapiaci státus is. 2014 végén 0,5 százalék volt a korábban munkanélküliek munkavállalásának a marginális valószínűsége, 0,7 százalék a gyermekgondozás, tanulás után visszatérőké, és 0,9 százalék azoké, akik egy évvel korábban is dolgoztak. Hasonló a korábbi munkapiaci státus hatása Ausztriában és Németországban is, bár Ausztriában csak 2011 után csökkenti a munkaerő-migráció marginális valószínűségét a korábbi gyermekgondozás vagy tanulás. Az Egyesült Királyságban nem látszik különbség a marginális valószínűségekben.

A *potenciális vállalt munkaidő hossza* – a munkaerő-migráció használdozata – növeli a munkaerő-migráció valószínűségét, a hatás azonban nagyon gyenge. Az egy órával hosszabb vállalt munkaidő minden más tényező változtatlansága mellett a munkaerő-migráció valószínűségét alig 0,035 százalékkal növeli 2014 végén. Időben növekvő ez a hatás, 2010 végén még alig 0,01 százalékos valószínűség növekedést jelentett a vállalt hosszabb munkaidő. Ausztriában nagyon alacsony és csökkenő a hatás, Németországban és az Egyesült Királyságban is szerény és az időben nem változik.

2.3.5. ábra: Egy évvel korábbi munkapiaci státus hatása a munkaerő-migrációra, marginális valószínűség (százalék)

Referenciakategóriaegória: dolgozott.

Teljes minta: *időben nem szignifikáns*: munkanélküli volt, egyéb (gyes, gyed, nyugdíj, tanult stb.).

Ausztria: *időben szignifikáns*: egyéb (gyes, gyed, nyugdíj, tanult stb.), *időben nem szignifikáns*: munkanélküli volt.

Németország: *időben nem szignifikáns*: munkanélküli volt, *nem szignifikáns*: egyéb (gyes, gyed, nyugdíj, tanult stb.).

Egyesült Királyság: *időben szignifikáns*: munkanélküli volt, *nem szignifikáns*: egyéb (gyes, gyed, nyugdíj, tanult stb.).

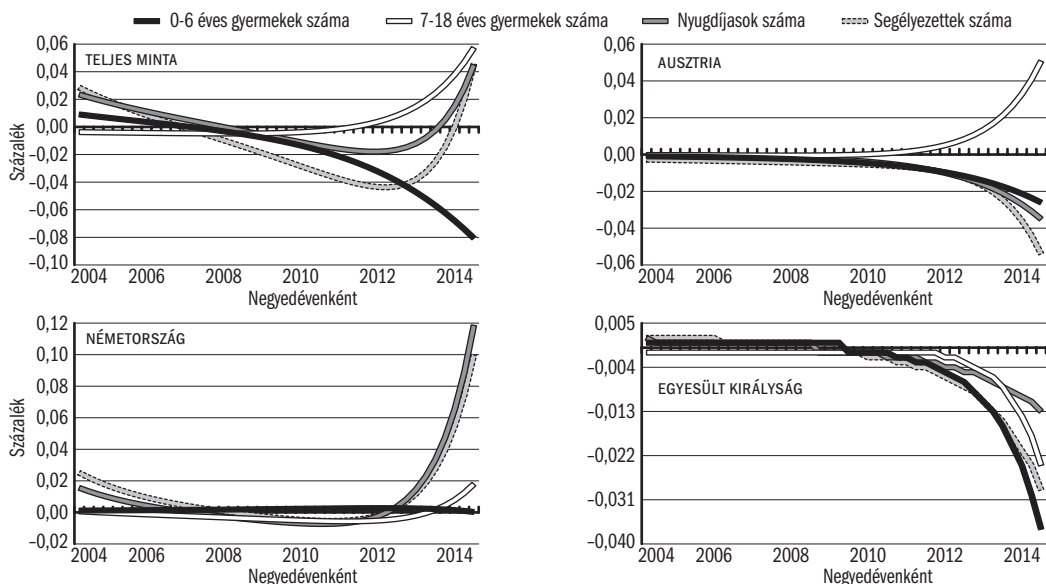
A családi tényezők hatása

A családban élő eltartottak, így a kisebb és nagyobb gyerekek, segélyezettek és nyugdíjasok is befolyásolhatják a munkaerő-migrációt érintő döntéseket (2.3.6. ábra).

A teljes migránsmintában a nyugdíjasok és a segélyezettek száma az uniós csatlakozást követően növelte, majd a válság időszakában csökkentette a munkaerő-migráció valószínűségét. Az időszak végére ismét megfordult a helyzet, és ismét növelte a külföldi munkavállalás valószínűségét, a marginális hatás azonban nagyon kicsi volt: 2014 végén a háztartásban élő eggyel több nyugdíjas, illetve segélyezett a munkaerő-migráció valószínűségét mindkét esetben 0,04 százalékkal növelte. A gyerekek száma azonban nem mutatott szignifikáns hatást. Ausztriában a hat év alatti gyerekek és a háztartásban élő segélyezettek száma szignifikánsan csökkentette a munkaerő-migrációt, a többi inaktív hatása nem volt szignifikáns. Németországban, ahova egyébként

a kedvezőtlen munkapiaci régiókból volt jelentősebb a munkaerő-migráció valószínűsége, a nyugdíjasok és a segélyezettek száma is érzékelhetően növelte a munkaerő-migráció valószínűségét, és ez a hatás időben gyorsan nőtt 2011 után, amikor a német munkapiac teljesen megnyílt a munkavállalók előtt. A háztartásban élő eggyel több nyugdíjas 0,12 százalékkal, a segélyezett 0,1 százalékkal növelte a munkaerő-migráció valószínűségét. Az Egyesült Királyságban minden inaktív családtag számának a növekedése csökkentette a munkaerő-migráció valószínűségét.

2.3.6. ábra: A háztartásban élők összetételének a hatása a munkaerő-migrációra, marginális hatásváltozás (százalék)

Teljes minta: *időben szignifikáns*: nyugdíjasok száma a háztartásban, segélyezettek száma a háztartásban, *többi nem szignifikáns*: 0–6 éves gyermekek száma, 7–18 éves gyermekek száma.

Ausztria: *időben nem szignifikáns*: 0–6 éves gyermekek száma, segélyezett száma a háztartásban, *nem szignifikáns*: 7–18 éves gyermekek száma, nyugdíjasok száma a háztartásban.

Németország: *időben szignifikáns*: nyugdíjasok száma a háztartásban, segélyezettek száma a háztartásban, *nem szignifikáns*: 0–6 éves gyermekek száma, 7–18 éves gyermekek száma.

Egyesült Királyság: *időben szignifikáns*: 7–18 éves gyermekek száma, nyugdíjasok száma a háztartásban, *időben nem szignifikáns*: 0–6 éves gyermekek száma, segélyezettek száma a háztartásban.

Összegzés

A migráció egy jól körülhatárolt szegmensét, a munkaerő-migrációt befolyásoló tényezőket vizsgálva a legjelentősebb hatása a demográfiai tényezők mellett

a regionális szelekciónak és a végzett foglalkozásnak van. Az időbeli változásokat vizsgálva, azt láthatjuk, hogy a jelentősen növekvő munkaerő-migráció önmagában minden érintett esetében növelte a külföldön vállalt munka marginális valószínűségét, valójában ez bizonyult a legerősebb hatásnak, miközben az egyes tényezők hatása sokszor időben nem változott. A munkaerő-migráció stabil és tartós munkavállalói stratégiát jelentett Ausztriában és Németországban is a szakmunkát végzők számára. Eltért ettől az Egyesült Királyságba irányuló munkavállalás: itt a magasabb iskolai végzettségű munkaerőmigránsok inkább betanított vagy segédmunkát végeztek, így feltételezhetően jelentős a túlképzettség is esetükben. Láttuk, hogy a migráció egy másik (itt nem vizsgált) része elköltözést jelenthet, ami kiegészíti a munkaerő-migráció alapján látott képet. A bemutatott célszörzágok mellett a többi EU-orozszágba irányuló nem elhanyagolható mértékű munkaerő-migrációt heterogén, részben ez Egyesült Királyságban, részben Németországban és Ausztriában látotthoz hasonló munkaerő-migráció jellemezte.

Hivatkozások

- BLASKÓ ZSUZSA (2014): Surveying the Absentees – Surveying the Emigrants. Seemig Working Papers Series, No. 4. Hungarian Demographic Research Institute, Budapest.
- BLASKÓ ZSUZSA–LIGETI ANNA SÁRA–SIK ENDRE (2014): Magyarok külföldön – Mennyien? Kik? Hol? Megjelent: *Kolosi Tamás–Tóth István György*: (szerk.): Társadalmi Riport 2014. Tárki, Budapest, 351–372. o.
- CZIBIK ÁGNES–HAJDU MIKLÓS–NÉMETH NÁNDOR–NYÍRÓ ZSANNA–TÓTH ISTVÁN JÁNOS–TÜREI GERGELY (2014): [A migráció és a magyar migránsok jellemzői, 1999–2011. Tendenciák és a migránsok profilja a KSH Munkaerő-felmérés adatai alapján](#). Műhelytanulmányok, MT-DP 2014/4.
- HÁRS ÁGNES–SIMON DÁVID (2015): [A munkaerő-migráció változása a kétezres években Magyarországon](#). Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek, BWP, 2015/2.
- HAZANS, M.–PHILIPS, K. (2010): The Post-Enlargement Migration Experiences in the Baltic Labor Markets. Megjelent: *Kahanec–Zimmermann* (szerk.) (2010) 255–304. o.
- HOSMER D. W.–LEMESHOW S. (2000): Applied Logistic Regression. 2. kiadás, John Wiley and Sons, New York, NY.
- KACZMARCZYK, P.–MIODUSZEWSKA, M.–ZYLICZ, A (2010): Impact of the Post-Accession Migration on the Polish Labor Market. Megjelent: *Kahanec–Zimmermann* (szerk.) (2010) 219–253. o.
- KAHANEC, M. (2013): Labor mobility in an enlarged European Union. Megjelent: *Constant, A. F.–Klaus F. Zimmermann* (szerk.): International Handbook on the Economics of Migration. Edward Elgar, Cheltenham–Northampton, 137–153. o.
- KAHANEC, M.–ZAIČEVA, A.–ZIMMERMANN, K. F. (2010): Lessons from migration after EU enlargement. Megjelent: *Kahanec–Zimmermann* (szerk.) (2010) 3–45. o.
- KAHANEC, M.–ZIMMERMANN K. F. (szerk.) (2010): EU labor markets after post-enlargement migration. Springer-Verlag, Berlin–Heidelberg.
- MASSEY, D. S.–ARANGO, J.–HUGO, G.–KOUAOUCI, A–PELLEGRINO, A.–TAYLOR, J. E. (1993): Theories of international migration: A review and appraisal. Population and Development Review, Vol. 19. No. 3. 431–466. o.
- PAUL, P.–PENNELL, M. L.–LEMESHOW, S. (2013): [Standardizing the power of the Hosmer–Lemeshow goodness of fit test in large data sets](#). Statistics in Medicine, Vol. 32. No. 1. 67–80. o.
- PIORE, M. J. (1979) Birds of Passage. Cambridge University Press, Cambridge.
- PREGIBON, D. (1980): [Goodness of Link Tests for Generalized Linear Models](#). Journal of the Royal Statistical Society. Series C (Applied Statistics) Vol. 29. No. 1. 15–14.

K2.3.1. Gyermeket hátrahagyó migráció Magyarországon

BLASKÓ ZSUZSA & SZABÓ LAURA

A *Children Left Behind* nevű szervezet (<http://www.childrenleftbehind.eu>) által publikált jelentés (EC, 2012) alapján úgy számolhatunk, hogy a 2010-es évek elején mintegy félmillió gyermek élt az Európai Unió országaiban úgy, hogy egyik vagy másik szülője külföldi munkavégzés miatt volt tőle távol. Eszerint a legnagyobb számban Romániában és Lengyelországban élnek ilyen gyerekek, de tudjuk más forrásokból, hogy Bulgária, illetve más EU-n kívüli országok, például Moldova, még inkább érintettek (Blaskó, 2016). Bár a Magyarországról kivándorlók állománya korántsem éri el az említett országokra jellemző szintet, a migráció növekedése nálunk is fontossá teszi a téma vizsgálatát. Ez már csak azért is indokolt, mert elemzések szerint – a külföldön dolgozó családtag által hazaküldött jövedelem pozitív hatásai mellett – a szülői távollétnek számottevő jóléti veszteségei is megjelenhetnek ilyen esetekben, amelyek például a gyermekek iskolai előmenetelében vagy egészségi állapotában mérhetők.¹ A gyermekeket érő negatív hatások nem csupán az anya távolléte esetén léphetnek fel – a vizsgálatok egy része nem is differenciál aszerint, hogy melyik szülő van távol; illetve van olyan is, amelyik kifejezetten apai távollétre vonatkozik.

E rövid elemzésben a 2011. évi népszámlálás alapján mutatjuk be első becsléseinket a Magyarorszá-

gon is jelenlévő, gyermekeket hátrahagyó migráció-óról.² Alkalmazkodva a népszámlálás logikájához, két esetet különítettünk el: amikor csak ideiglenesen, illetve amikor tartósan van távol egyik vagy mindkét szülő. Az első esetben a 18 évnél fiatalabb gyermeket nevelő családok közül azokat vizsgáltuk, ahol egyértelműen megállapítható, hogy az apa, az anya, esetleg mindkettő (ideiglenesen) külföldön él. Esetükben pontosan el tudtuk különíteni az egyszülős családokat (ahonnan az az egy szülő is külföldön tartózkodott), és az érintett személyek adatainak viszonylag széles köre állt rendelkezésünkre. Az egy évnél hosszabb, tartós külföldön tartózkodás esetén szigorú feltételezésekkel kellett élnünk, mivel ezekben az esetekben személyi adatokat nem, csak lakásszintű adatokat tartalmaz a népszámlálás. Azokat a családokat tekintettük a gyermeket hátrahagyó, tartós migráció által érintettnek, amelyek olyan lakásban élnek, ahonnan legalább egy személy tartósan külföldön van, miközben az érintett családban csak az egyik szülő van jelen úgy, hogy annak családi állapota nem elvált és nem is özvegy.³ Két szülő tartós külföldi távollétét akkor feltételeztük, ha élt a háztartásban 18 év alatti személy, akivel nem élt együtt szülői státusú személy (hanem csak egyéb rokon, egyéb személy), és a háztartást magába foglaló lakásból legalább két személy tartósan külföldön tartózkodott. Mivel elképzelhető, hogy a lakáshoz tartozó, tartósan külföldön levő személyek mégsem a szülők, a kétszülős családok esetében a tartós távollétre vonatkozó adataink felső becslésnek tekinthetők.

Elemzésünk mintáját tehát azok a családok alkotják, amelyek 18 év alatti, Magyarországon élő gyermeket nevelnek: 2011-ben összesen 1 056 674 család. Közülük 11 064 családból hiányzik az egyik vagy mindkét szülő ideiglenes külföldi tartózkodás miatt, azaz legfeljebb egy évig (legalábbis a válaszadók szerint), míg legfeljebb 2947-re becsültük azon családok (illetve háztartások) számát, ahonnan tartósan van távol legalább egy szülő. Az érintett családok túlnyomó részét azok a kétszülős családok

1 Lásd például *Giannelli–Mangiavacchi* (2010), *Maz-zucato–Schans* (2011), *Antman* (2013), *Gréen* (2014), *Mastorillo–Fagiolo* (2015), *Botezat–Pfeiffer* (2014), *Sorensen–Vammen* (2014) – magyar nyelvű összefoglaló: *Blaskó* (2016).

2 Magyarországon a gyermeket hátrahagyó migráció vizsgálatára jelenleg két adatforrás áll rendelkezésünkre, az egyik a 2011. évi népszámlálás, a másik pedig a 2013 első negyedében a KSH-nak a SEEMIG-adatfelvétellel kiegészített munkaerő-felvétele. Amint azt máshol megmutattuk (*Blaskó*, 2015), a MEF–SEEMIG adatállományból a népszámláláshoz nagyságrendileg hasonló, ám azoknál magasabb értékeket számoltunk. Mivel azokban a becslésekben több a bizonytalanság, közlésüktől most eltekintünk.

3 Vagy ha özvegy, illetve elvált, akkor is van élettársi kapcsolata.

teszik ki, ahol az apa él külföldön (10 002 esetben ideiglenesen, 2391 esetben feltételezhetően tartósan). Mindössze 413 olyan kétszülős családot találtunk, ahol az anya vállalt átmenetileg külföldön munkát, illetve további 211 olyat, ahonnan tartósan lehet távol az anya. Azoknak a 18 év alatti gyermeket nevelő családoknak, illetve háztartásoknak a száma, ahonnan mindkét szülő – ideiglenesen vagy tartósan – külföldön tartózkodik, összesen 530. Viszonylag kis számú esetben, de olyan családokat is találtunk, ahonnan gyermeket egyedül nevelő szülő ment külföldre dolgozni.⁴

A szülői migráció által érintett gyermekek száma természetesen magasabb, mint az érintett családoké. Összesen több mint 18 ezer 18 éves vagy fiatalabb

gyermek élt Magyarországon ideiglenesen külföldön tartózkodó egyik vagy mindkét szülője nélkül a 2011. évi népszámlálás idején. 16 721 gyermeknek az apja volt távol, 776-nak az anyja, 245-nek pedig mindkét szülője. Az érintett gyermekek mintegy harmada nem érte még el az iskoláskort (*K2.3.1.1. táblázat*). Összesen 296 hatéves vagy annál fiatalabb gyermeknek él külföldön az édesanyja ideiglenesen egyedül, vagy az apával együtt (beleszámítva ebbe az értékbe a gyermeküket egyedül nevelő anyák gyermekeit is.) Ha ezekhez az értékekhez hozzászámítjuk a tartósan külföldön lévő szülők kiskorú gyermekeinek számát (4361), akkor látható, hogy összességében mintegy 22 ezer kiskorút érinthetnek a szülők külföldi távollétéből fakadó problémák.

K2.3.1.1. táblázat: A Magyarországon élő kiskorú gyermeket nevelő családok száma, valamint a bennük élő gyermekek száma a szülők migrációs helyzete szerint

	Család	0-6 éves	0-14 éves	0-18 éves
Mindkét szülő a családban él	811 017	559 977	1 137 743	1 393 252
Egyszülős család, és otthon él a gyereket nevelő szülő	231 991	93 845	256 365	347 818
Kétszülős család, az apa ideiglenesen külföldön él	10 002	6164	13 321	16 556
Kétszülős család, az anya ideiglenesen külföldön él	413	147	435	611
Mindkét szülő ideiglenesen külföldön él	185	67	152	245
Egyszülős család csak apával, aki ideiglenesen külföldön él	124	48	96	165
Egyszülős család csak anyával, aki ideiglenesen külföldön él	340	82	268	452
Kétszülős család, apa tartósan külföldön	2391	1128	2942	3641
Kétszülős család, anya tartósan külföldön	211	61	197	296
Kétszülős család, mindkét szülő tartósan külföldön*	345	na.	na.	424
Együtt	1 057 019	661 519	1 411 519	1 763 460

* 18 év alatti gyermekkel élő háztartások, szülő nélkül, és a lakásból legalább két személy tartósan külföldön tartózkodik.

Forrás: *Népszámlálás*, 2011.

4 Azon eredményünk, hogy az átmenetileg távollévő szülők száma jelentősen meghaladja a tartósan távol lévőket, egyrészt lehet annak is a jele, hogy gyermeket hátrahagyva valóban nem vállalnak egy évnél hosszabb idejű távollétet a szülők. Nem zárható ki azonban az sem, hogy a népszámlálás némileg bizonytalanul definiált ideiglenes távollévő kategóriája vonzó választás azok számára, akik családjukat egységként látják az egyik szülő távolléte ellenére is. Bár általánosságban igaz az, hogy a népszámlálás „nem fogja be” a tartósan külföldön tartózkodókat, a mi esetünkben ettől kevésbé kell tartani, hiszen hazai háztartásokhoz erősen kötődő, itthon élő, 18 év alatti gyermeket nevelő családokat/háztartásokat elemeztünk.

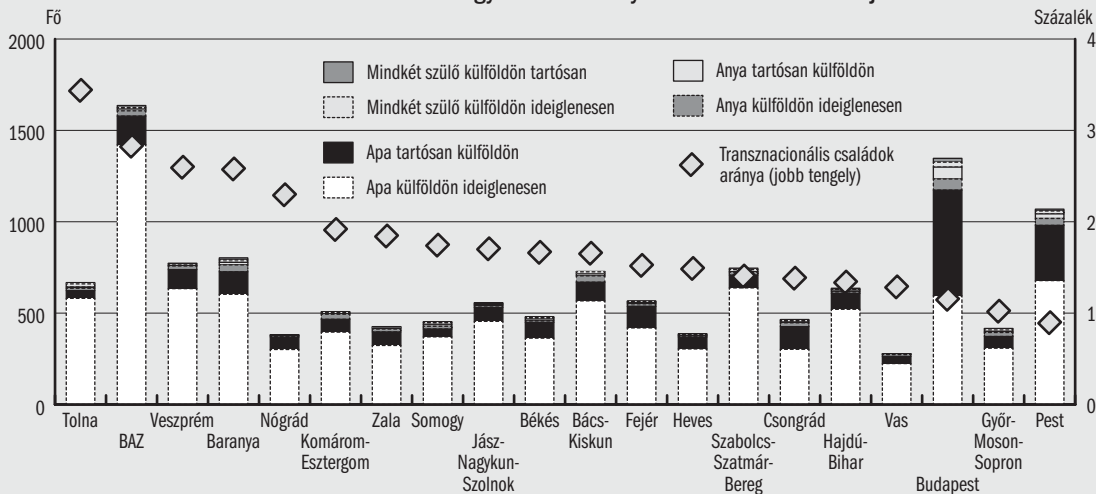
A szülői migrációt választó családok nem egyenletesen oszlanak meg az ország területén. Az országos átlagnál (1,6 százalék) jelentősen magasabb a kétszülős családok körében a külföldi munkavállalást választók aránya Tolna megyében, de viszonylag magas Borsod-Abaúj-Zemplénben, Veszprém megyében és Baranyában is. Számszerűen a legmagasabb értéket Borsodban találjuk, ahol több mint 1600 család él migráció miatt földrajzilag elválasztva. A legalacsonyabb arányokat Pest megyében, illetve Győr-Moson-Sopron megyében mértük. Érdekes, hogy Budapestet egyedülként lényegében

azonos számban találunk a családtól tartósan és átmenetileg távol lévő apákat (K2.3.1.1. ábra).⁵

Demográfiai jellemzők szerinti bontásban csak az ideiglenesen távol lévőket tudjuk vizsgálni. Az adatok megerősítik a szakirodalomból ismert ténytet: a családot hátra hagyó migráció szinte ki-

vétel nélkül munkavállalási célú: a kétszülős családtól távol lévő apák 99 százaléka foglalkoztatott, míg az anyáknál ez az arány 87 százalék. Figyelemre méltó, hogy az apák nagy többsége, csaknem kétharmad része (64 százalék) szakmunkás végzettségű.

K2.3.1.1. ábra: Különböző típusú kétszülős transznacionális családok száma megyénként, a kétszülős transznacionális családok megyén belüli arányának csökkenő sorrendjében

Forrás: Népszámlálás, 2011.

Hivatkozások

- ANTMAN, F. (2013): *The Impact of Migration on Family Left Behind*. Megjelent: *Constant, A.–Zimmerman, K. K.* (szerk.): *International Handbook on the Economics of Migration*. Edward Elgar Publishing Ltd, Northampton, MA.
- BLASKÓ ZSUZSA (2014): *The Impact of Parents Migration on the Well-being of Children Left Behind. Initial Evidence from Romania*. Discussion Paper, No. 14-029 ZEW.
- BLASKÓ ZSUZSA (2015): *Transznacionális családok növekvő kivándorlás idején*. Konferencia előadás. Fókuszban a család konferencia, Pécs 2015 május 15.
- BLASKÓ ZSUZSA (2016): *Transznacionális családok hátrahagyott gyerekek Dél- és Kelet-Európában*. *Socio.hu* 2016/1. 71-88.
- EC (2012): *Social Impact of Emigration and Rural-Urban Migration in Central and Eastern Europe*. *Children Left Behind*. Synthesis Report. European Commission, Employment, Social Affairs.

- GIANNELLI, G. C.–MANGIAVACCHI, L. (2010): *Children's schooling and parental migration: Empirical evidence on the 'left behind' generation in Albania*. Discussion paper series, Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit, No. 4888.
- GRÉEN, O. S. (2014): *Labour migration in the enlarged Europe: children left behind in Central and Eastern Europe*. Paper presented at the Centre for Baltic Sea Region and Eastern European Studies (CBES), CBES Annual Conference 2014, december 4–5.
- MASTRORILLO, M.–FAGIOLO, G. (2015): *International Migration and School Enrollment of the Left-Behinds in Albania: A Note*. *Eastern European Economics*, Vol. 53. No. 3. 242–254. o.
- MAZZUCATO, V.–SCHANS, D. (2011): *Transnational Families and the Well-Being of Children: Conceptual and Methodological Challenges*. *Journal of Marriage and Family*, Vol. 73. No. 4. 704–712. o.
- SORENSEN, N. B.–VAMMEN, I. M. (2014): *Who Cares? Transnational Families in Debates on Migration and Development*. *New Diversities*, Vol. 16. No. 2. 89–108. o.

⁵ Az egyszülős családok adatait helyhiány miatt nem közöljük megyei bontásban.

2.4. AZ ORVOSMIGRÁCIÓ ÜTEMÉNEK VÁLTOZÁSAI, 2003–2011

VARGA JÚLIA

Az orvosok külföldre áramlásának mérése a legtöbb országban nehézségekbe ütközik, mivel nem állnak rendelkezésre megbízható adatok és idősorok. A migráció változását, a kiáramlás alakulását rendszerint a külföldi munkavállaláshoz kiadott diplomaigazolások és elismerések számával mérik, mivel általában ez az egyetlen rendelkezésre álló adat. Ez a mérőszám azonban pontatlan: egyrészt nem minden orvos megy külföldre, aki kikéri az igazolásokat, másrészt sokan anélkül vállalnak más országban állást, hogy igazolásért folyamodnának (*Wisnar és szerkesztőtársai*, 2011). A mobilitás és a foglalkoztatás formái egyre változatosabbak: rövid távú szerződések, részmunkaidős foglalkoztatás, a hétvégi ügyeletek vállalása stb. Ez még nehezebbé teszi a migráns orvosok számának meghatározását. (*Glinos*, 2014). A Magyarországra vonatkozó korábbi vizsgálatok egyrészt a külföldi munkavállaláshoz kiadott diplomaigazolások és elismerések száma alapján próbálták leírni az orvosok külföldi munkavállalásának változását (*Eke és szerzőtársai*, 2009, *Eke és szerzőtársai*, 2011, *Balázs*, 2012), másrészt kérdőíves adatfelvételekre támaszkodva a migrációs szándékokat elemezték (*Girasek–Eke–Szócska*, 2009).

A következőkben nagymintás, egyéni paneladatokat segítségével mutatjuk be, hogyan változott a magyarországi orvosok külföldre vándorlásának valószínűsége a 2003 és 2011 közötti időszakban. Az adatbázis az Országos Egészségpénztártól (OEP), az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóságtól (ONYF), a Nemzeti Adó- és Vámhivataltól (NAV), az Oktatási Hivataltól (OH) és az Nemzeti Munkaügyi Hivataltól (NMH) származó egyéni adatok összekötésével keletkezett. A kiinduló adatbázis mintája a 2003. januári 5–74 éves népesség 50 százaléka volt. Az adatbázisban a mintába került egyénekről kilenc éven keresztül, 2003 januárja és 2011 decembere között hónapról hónapra követhető, hogy a megfigyelt egyén dolgozott-e, milyen munkakörökben és jogviszonyokban, milyen munkáltatóknál, ha nem dolgozott, részesült-e valamilyen transzferben (gyes, gyed, nyugdíj, munkanélküli-ellátás stb.), tanult-e. Emellett a mintából ismerjük az egyének néhány egyéb jellemzőjét: születési évét és hónapját, nemét, lakóhelyének régióját, foglalkozásaik FEOR-kódját, ágazatát, valamint valamennyi munkaviszonyukból származó havi jövedelmüket, így összes havi munkajövedelmüket is.

A fenti mintából orvosmintát képeztünk, amelybe minden egyént beválogattunk, aki 2003 januárja és 2011 decembere között *legalább egy hónapig* orvosi munkakörben dolgozott, vagyis akinek legalább egy hónapban általános orvos/szakorvos vagy fogorvos FEOR-kódja volt akár első, akár máso-

dik foglalkoztatási viszonyában. Az orvosmintába 18 645 különböző egyén került be, akiknek hónapról hónapra követni tudjuk státusváltozásait.¹ Az elemzéshez az adatbázisban szereplő részletes munkapiaci státusváltozók és egyéb információk alapján összevont státuscsoportokat alakítottunk ki. Öt csoportot képeztük: 1) orvosként dolgozik, 2) valószínűsíthetően külföldön van, 3) nem orvosként dolgozik Magyarországon, 4) inaktív vagy munkanélküli, 5) meghalt.

A külföldön dolgozók csoportjának meghatározásakor nemcsak azokat az orvosokat kívántuk azonosítani, akik kijelentkeztek Magyarországról (vagyis leadták lakcímkártyájukat, és bejelentették, hogy külföldön telepedtek le), hanem azokat is, akik fenntartják magyarországi lakcímküket, de tartósan külföldön dolgoznak. A külföldön dolgozók azonosításakor a következő eljárást követtük. Azokat az egyéneket tekintettük külföldön dolgozóknak, akik:

- legalább négy hónapon keresztül nem jelentek meg az ONYF adataiban foglalkoztatottként,
- ezen időszak alatt nem kaptak semmilyen transzfert (gyes, gyed, gyet, munkanélküli-ellátás, nyugdíj stb.),
- az OEP adataiban nem volt jelölve, hogy fekvőbeteg-ellátás utáni tb-támogatást kapott,
- az OEP nem jelölt tanulói jogviszonyt sem ezen időszakban a megfigyelt egyénre, és
- még nem haltak meg.

Tehát azok kerültek be a külföldön dolgozók csoportjába, akik „eltűntek” a rendszerből. Az „eltűnés” lehetséges másik oka az lehetne, hogy regisztrálatlan munkanélküli-státusba kerül az egyén. Mivel ez az orvosok esetében nagyon kis valószínűségű esemény, ezért az eljárás valószínűleg jól közelíti a külföldre költözőket.

További szigorító feltételként csak azokat soroltuk be külföldön dolgozóként, akik a fentebb leírt „eltűnést” megelőzően bármikor, legalább három hónapig orvosként dolgoztak. Az ONYF-bejelentésekben felfedezett hiányosság miatt a leírt kritériumoknak megfelelő esetek közül nem jelöltük be azokat, akiknél az „eltűnés” pontosan adott év januártól decemberig tartott, és az eltűnést megelőző hónapban ugyanannál a vállalatnál dolgoztak, mint a visszatérésekor. Ezekre az esetekre úgy tekintettünk, mint akiknél valószínűbb, hogy a munkaadó adott évre nem jelentette be, mint hogy külföldre ment volna. Ugyanakkor ezek között az esetek között lehetnek olyanok is, akik meghatározott időre, egy évre vállaltak külföldön állást. Így az alkalmazott korlátozó feltételezések miatt a ténylegesen tartósan külföldön dolgozó orvosokra vonatkozóan *alsó becslést* adunk. A külföldön dolgozók csoportjába sorolás leírt módszere következtében az elemzési idő *első három hónapjában* definíció szerint nem tudjuk megfigyelni azokat, akik külföldön dolgoznak,

1 A minta részletes leírását lásd: Varga (2015).

és a megfigyelési időszak *utolsó három hónapjában* is kevesebb külföldön dolgozót tudtunk csak azonosítani a ténylegesnél.

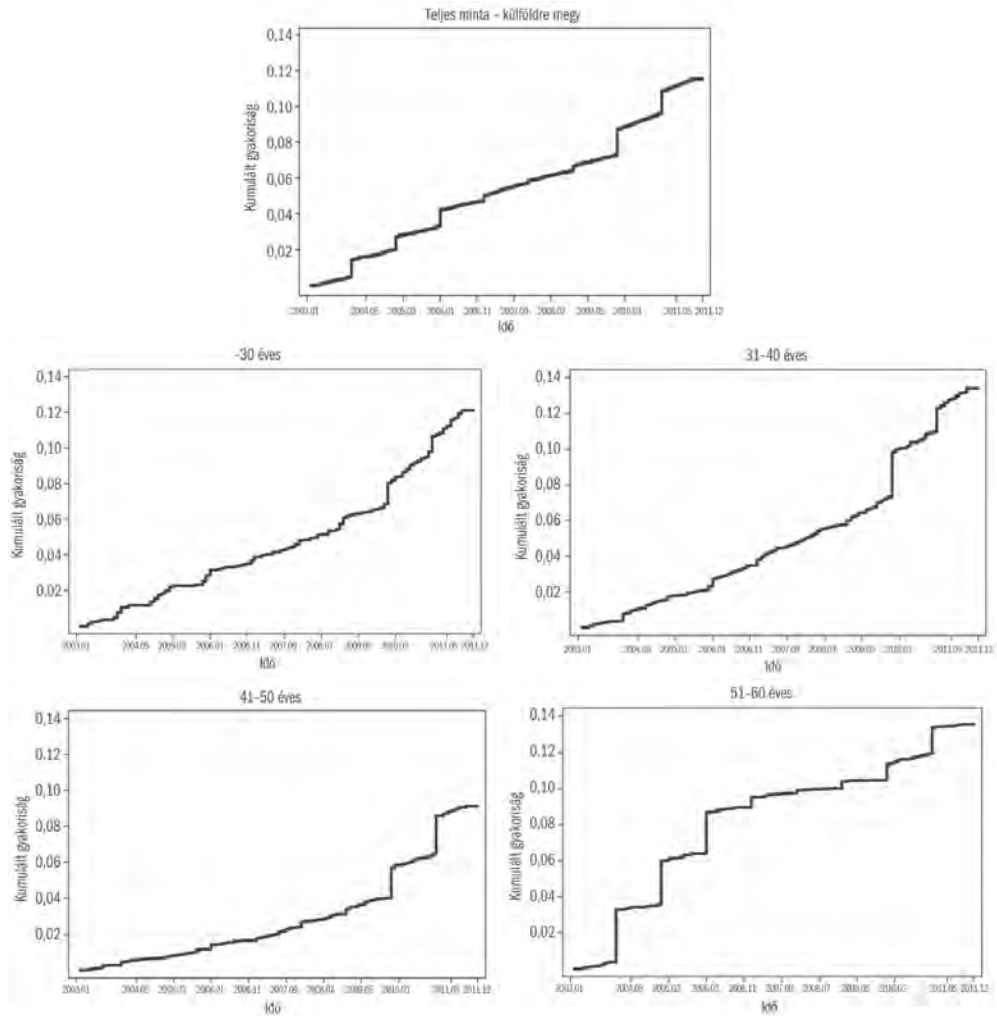
Az orvosok külföldi munkavállalása valószínűségének a változását eseménytörténeti elemzés segítségével vizsgáltuk.² Az esemény az egyik állapotból a másikba történő átmenetként határozható meg, esetünkben az orvosként dolgozók – különböző okokból és időpontokban bekövetkező – magyarországi pályaelhagyásaként. Mivel azok, akik elhagyják az orvosi pályát, ezt különböző, egymást kizáró okokból tehetik (külföldre mennek, más pályán helyezkednek el itthon, valamilyen inaktív státusba kerülnek, vagy meghalnak), *versengő kockázati modelleket (competing risk model)* becsültünk (Fine–Gray, 1999). A versengő kockázati modellekben az egyén több egymást kölcsönösen kizáró kockázatnak van kitéve (esetünkben: külföldre megy, itthon lesz pályaelhagyó, inaktív, munkanélküli-státusba kerül vagy meghal). A Fine–Gray-modell az egyes versengő kimenetekre szubhazardokat számol, mutatva annak a pillanatnyi kockázatát, hogy valaki, aki még az orvosi pályán van az adott hónapban, pályaelhagyó lesz az egyik vizsgált okból.

A modellekben a következő magyarázó változók szerepeltek: az egyén neme, életkora, lakóhelyének régiója (a 2003. évi besorolás szerint), általános orvos/szakorvos-e vagy fogorvos-e, valamint az egyénnek a megfigyelési hónapot megelőző havi relatív munkajövedelme. A relatív munkajövedelmet az egyén havi összes munkajövedelme és az adott hónapban megfigyelhető országos átlagos munkajövedelem hányadosaként kaptuk. Az orvosok munkajövedelme a bevallott hálapénzt is tartalmazza. Természetesen lehetséges, hogy az orvosok egy része eltitkolja a hálapénz valamekkora hányadát. Az így eltitkolt munkajövedelmet nem tudtuk vizsgálni az elemzésben. Mivel az egyes jellemzőknek az életpálya különböző szakaszain más-más hatása lehet a pálya-elhagyási döntésekre, ezért a teljes mintából korcsoportok szerint öt almintát képeztünk, és az elemzést a korcsoportos almintákra külön is elvégeztük. Az egyes almintákba az adott hónapokban a megfelelő korcsoportokhoz tartozók kerültek. A 70 évesnél idősebbek a teljes mintában szerepelnek, de rájuk az elemzést külön nem végeztük el.

Az elemzést az összes versengő kimenetre elvégeztük, itt csak a külföldre költözésre vonatkozó eredményeket mutatjuk be (a részletes eredményeket lásd Varga, 2015). Az 2.4.1. ábra a *külföldre költözés* teljes mintán és a korcsoportos mintákon számított okspecifikus kumulált gyakorisági függvényeit mutatja be. Az okspecifikus kumulált gyakorisági függvény azoknak az orvosoknak az arányát mutatja meg t -edik hónapban, akik a t -edik hónapig az adott okból (esetünkben külföldre költözés miatt) elhagyták az orvosi pályát, figyelembe véve, hogy ez nemcsak külföldre költözés, hanem más okból (magyarországi pályaelhagyás, inaktív vagy munkanélküli-státusba kerülés, elhalálozás) okból is történhet.

² Az eseménytörténeti elemzés különféle események előfordulásának és időbeli lefolyásának vizsgálatára használt módszerek összefoglaló elnevezése.

2.4.1. ábra: Kumulált gyakorisági függvények – külföldre költözik

A teljes mintában a következőket figyelhetjük meg a külföldre költözés valószínűségének változásaiban. 2003 januárja és 2010 márciusa között az orvosok 7 százaléka költözött külföldre, eddig az időpontig megközelítően egyenletes volt a kiáramlás. 2010 márciusától azonban a kiáramlás felgyorsult, és további gyorsulást látunk a 2011 májusát követően. 2010. március és 2011. április között az orvosok újabb 5 százaléka hagyta el Magyarországot. A 2011 májusát követő gyorsulás azt a hatást mutatja, hogy az orvosok nagyobb valószínűséggel mentek külföldre azután, hogy Ausztria és Németország feloldotta a szabad munkavállalás terén érvényesített korlátozásait az új (2004-ben

csatlakozott) EU-tagállamokkal szemben. A 2010 márciusát követő gyorsulás okainak feltárása további vizsgálatokat igényel.

Ha korcsoportonként külön vizsgáljuk a *külföldre költözés valószínűségének változását*, a következőt figyelhetjük meg. A legnagyobb arányban a 31–40 éves orvosok költöztek külföldre 2003. január és 2011. december között. A megfigyelési periódus végére a 31–40 éves orvosok 14 százaléka vállalt külföldön állást. Csaknem ugyanilyen arányban költöztek külföldre az 51–60 éves orvosok is.

A két korcsoport között viszont különbözött a *külföldre költözés dinamikája*.

Az 51–60 évesek körében az elemzési időszak elején, az EU-csatlakozást követően igen gyors volt a kiáramlás. 2004 májusától 2007 januárjáig az 51–60 éves orvosok csaknem 10 százaléka költözött külföldre, ezt követően viszont a 2010 márciusáig megállt a kiáramlás, majd 2010 márciusától kezdve ismét felgyorsult, és további gyorsulást figyelhetünk meg a 101. hónaptól kezdve, az osztrák és német korlátozások feloldását követően. 2010 márciusa és 2011 decembere között az 51–60 éves orvosok újabb 4 százaléka vállalt külföldön állást.

A 31–40 évesek között viszont 2010 márciusáig végig egyenletes volt a kiáramlás. Ez alatt az időszak alatt a 31–40 éves orvosok 7 százaléka költözött külföldre, majd ezt követően a kiáramlás felgyorsult, és ebben a korcsoportban is tovább gyorsította a kiáramlást az osztrák és német korlátozások feloldása. 2010 márciusa és 2011 decembere között a 31–40 éves orvosok újabb 7 százaléka költözött el.

Hasonlóan alakult a legfiatalabbak, a 30 év alattiak korcsoportjában a külföldi munkavállalás dinamikája. 2010 márciusáig egyenletes kiáramlás mellett 7 százalékkuk költözött külföldre, majd a legfiatalabbak külföldre költözési valószínűsége is felgyorsult, és ebben a korcsoportban is még tovább gyorsult a kiáramlás az osztrák és német korlátozások eltörlése után. 2010 márciusa és 2011 decembere között a 30 évesnél fiatalabb orvosok újabb 5 százaléka vállalt külföldön állást.

A legkisebb arányban a 41–50 éves orvosok hagyták el Magyarországot 2010 márciusáig, mindössze 4 százalékkuk költözött ez alatt az időszak alatt külföldre, de az ő külföldi munkavállalási hajlandóságok is megnőtt először 2010 márciusa után, majd tovább gyorsult 2011 májusától. Közülük 6 százalékkuk ment külföldre 2010 márciusa és 2011 decembere között.

A 2.4.1. táblázat mutatja be a versengő kockázati modellek külföldre költözésre vonatkozó eredményeit: az orvosok jellemzőinek a hatását a külföldre költözés kockázatára – a teljes mintára és az egyes korcsoportos almintákra vonatkozóan. A táblázat szubhazárd rátákat, részkockázati arányokat közöl.³ A táblázat első oszlopában például a férfiak szubhazárd rátája 1,29, ami azt mutatja, hogy a férfi orvosok 29 százalékkal nagyobb valószínűséggel költöznek külföldre, mint a nők. Az életkor szubhazárd rátája ugyanebben a táblázat-

³ A szubhazárd ráta egynél nagyobb értéke mellett a pályaelhagyás valószínűsége nő az adott változó értékének növekedésével, az egynél kisebb érték mellett a pályaelhagyás valószínűsége csökken.

ban 0,98, ami azt mutatja, hogy az életkor egy-egy évvel történő növekedése a teljes mintában a pályaelhagyás valószínűségét 2 százalékkal csökkenti. Az összes orvost tekintve a férfiak tehát nagyobb valószínűséggel mennek külföldre. Az életkor növekedésével pedig a külföldre költözés kockázata csökken. A teljes mintában nem találtunk szignifikáns különbséget az általános orvosok/szakorvosok és a fogorvosok külföldre költözési valószínűségében, ahogy regionális különbségeket sem. Azok az orvosok viszont, akiknek orvosként munkajövedelmük alacsonyabb volt az országos átlagos munkajövedelemhez viszonyított, szignifikánsan nagyobb valószínűséggel költöztek külföldre

**2.4.1. táblázat: Külföldön dolgozók
(versengő kockázati modellek, szubhazard ráták)**

Változó	Teljes minta	-30 éves	31-40 éves	41-50 éves	51-60 éves	61-70 éves
Nem (férfi = 1, nő = 0)	1,29*	1,56*	1,79*	n. sz.	0,80**	n. sz.
Életkor	0,98*	-	-	-	-	-
Régió						
Nyugat-Dunántúl	n. sz.	n. sz.	0,64**	n. sz.	n. sz.	n. sz.
Egyéb régiók	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.
Általános- vagy szakorvos	n. sz.	n. sz.	2,37*	n. sz.	0,68*	n. sz.

Versengő kockázatok: Magyarországon dolgozik nem orvosként, inaktív, vagy munkanélküli státuszba kerül, meghal.

Referenciakategória: nő, lakóhely régiója Közép-Magyarország, fogorvos.

***1 százalékos, **5 százalékos, *10 százalékos szinten szignifikáns, n. sz.: nem szignifikáns.

A korcsoportokra külön becsült versengő kockázati modellek eredményei szerint a két fiatal (a 30 évesnél alacsonyabb, és 31–40 éves) korcsoportban a férfiak szignifikánsan nagyobb valószínűséggel költöznek külföldre, mint a nők. A 41–50 évesek korcsoportjában már nincs szignifikáns különbség a nemek között. Az 51–60 éves orvosok közül viszont már a nők vállalnak szignifikánsan nagyobb valószínűséggel külföldi állást.

A munkajövedelem hatásáról a következőt látjuk. A 30 évesnél fiatalabbak és a 31–40 évesek közül azok költöznek nagyobb valószínűséggel külföldre, akiknek alacsonyabb az országos átlagos munkajövedelemhez viszonyított relatív munkajövedelmük. Tehát a külföldi munkavállalási döntésekben a jövedelmi helyzetnek szignifikáns hatása van. A hatás erőssége a korcsoportokban felfelé haladva csökken, vagyis a munkajövedelem melletti egyéb tényezők hatása erősödik az életkor előre haladtával.

Az 51–60 évesek közül már azok mennek el nagyobb valószínűséggel külföldre, akiknek a velük egykorúakhoz és azonos egyéb megfigyelt jellemzőjű orvosokhoz képest magasabb a relatív munkajövedelmük. Ez nem jelenti azt, hogy a külföldön elérhető keresetek ne játszanának szerepet a külföldi munkavállalás valószínűségében, hanem inkább arra utal, hogy az idősebbek közül a sikeresebb orvosok vállalkoznak a költözésre.

Néhány korcsoportban szignifikáns különbséget találtunk az általános orvosok/szakorvosok és a fogorvosok között. A 31–40 évesek között az általános orvosok/szakorvosok csaknem két és félszer akkora valószínűséggel keresnek külföldi állást, mint az ugyanehhez a korcsoporthoz tartozó fogorvosok, az 51–60 éves orvosok között viszont az általános orvosok/szakorvosok 32 százalékkal kisebb eséllyel költöznek külföldre.

Hivatkozások

- BALÁZS PÉTER, DR. (2012): [Orvosi létszámok és a nemzetközi orvismigráció aktuális hatása Magyarországon](#). Orvosi Hetilap, 153. évf. 7. sz. 250–256. o.
- EKE EDIT–GIRASEK EDMOND–SZÓCSKA MIKLÓS (2009): Migráció a magyar orvosok körében. Statisztikai Szemle, 87. évf. 7–8. sz. 295–827. o.
- EKE EDIT–GIRASEK EDMOND–SZÓCSKA MIKLÓS (2011): [From melting pot to laboratory of change in central Europe. Hungary and health workforce migration](#). Megjelent: *Wismar és szerkesztőtársai* (2011) 13. fejezet, 365–394. o.
- FINE, J.–GRAY, R. (1999): [A proportional hazards model for the subdistribution of a competing risk](#). Journal of the American Statistical Association, Vol. 94. No. 446. 496–509. o.
- GIRASEK EDMOND–CSERNUS RÉKA–RAGÁNY KÁROLY–EKE EDIT (2013): Migráció az egészségügyben. Magyar Tudomány, 3. sz. 292–298. o.
- GLINOS, I. A. (2014): [Going beyond numbers: A typology of health professional mobility inside and outside the European Union](#). Policy and Society, Vol. 33. No. 1. 25–37.
- VARGA JÚLIA (2015): [Hova lettek az orvosok? Az orvosok külföldre vándorlása és pályaelhagyása Magyarországon, 2003–2011](#). BWP, 6.
- VARGA JÚLIA (2016): [Hova lettek az orvosok? Az orvosok külföldre vándorlása és pályaelhagyása Magyarországon, 2003–2011](#). Közgazdasági Szemle, 63. évf. 1. sz. 1–26. old.
- WISMAR, M.–MAIER, C. B.–GLINOS, I. A.–DUSSAULT, G.–FIGUERAS, J. (szerk.) (2011): [Health professional mobility and health systems: Evidence from 17 European countries](#). European Observatory on Health Systems and Policies, Observatory Studies Series, 23.

2.5. A MAGYARORSZÁGI ORVOSOK KÜLFÖLDI MUNKAVÁLLALÁSÁT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK*

HÁRS ÁGNES & SIMON DÁVID

Az orvosok iránti kereslet erőteljes növekedése az elmúlt néhány évtizedben felgyorsította az orvosmigrációt. Ebbe a globális folyamatba fokozatosan kapcsolódtak be a kelet-európai országok, és az uniós csatlakozást követően fel erősödött a kelet-európai orvosok Nyugat-Európába vándorlása (*Kaczmarczyk, 2006, Dumont–Zurn, 2007, Glinos és szerzőtársai, 2014, Merçay és szerzőtársai, 2015*). Az orvosvándorlás növekedését kísérő érdeklődést lassan követik a leírására alkalmas statisztikák, adatforrások (*Buchan és szerzőtársai, 2014, Dumont–Zurn, 2007, Merçay és szerzőtársai, 2015*). Ez jellemzi a magyarországi orvosmigráció vizsgálatát is, az adatok hiányát közelítő eljárások pótolják. A magyarországi orvosok számáról nincsen megbízható nyilvántartás.¹ A bizonytalanság azzal a lehetőséggel jár, hogy az orvosok létszámát túl- vagy alulbecsülik, a nyilvántartásból eltűnt orvosokról pedig az feltételezhető, hogy külföldre mentek.² Rendszerint nem a tényleges elvándorlást (*flow*), hanem ennek a lehetőségét mérik a migrációs potenciálra vonatkozó vizsgálatok, illetve a külföldi munkavállaláshoz szükséges hatósági igazolás igénylésekre építő elemzések is (*Balázs, 2012, Csernus és szerzőtársai, 2013, Eke és szerzőtársai, 2009, 2011*). Mindkét eljárás értelemszerűen felülbecsli az orvosok tényleges elvándorlását, és nem foglalkozik az orvosok visszavándorlásának a lehetőségével. Az emigráns orvosok számát (*stock*) tükörstatisztikák alapján a külföldön regisztrált magyar orvosok számával becsülhetjük, így a hazai orvoselvándorlás aránya is számszerűsíthető, eszerint 2012-ben a magyar orvosok 9–11 százaléka, mintegy 3250 orvos élt külföldön.³ A hazai orvoslétszámot a Gyógyszerészeti és Egészségügyi Minőség- és Szervezetfejlesztési Intézet állami foglalkoztatásban állókra vonatkozó adatai, a KSH házi orvosokra vonatkozó adatai és a csak magánorvosként dolgozóakra vonatkozó szakértői becslés alapján 30 000-re becsülhetjük. A tükörstatisztikák alapján az emigráns magyar orvosok állománya Németországra, az Egyesült Királyságra, valamint a Svédországra ismert (*OECD, 2015*), a három országban kiadott hatósági bizonyítványok aránya az összes kiadottnak 60 százaléka tehető (*Katona, 2015*), ezek alapján becsültük meg a külföldön dolgozó magyar orvosok számát.

A vizsgálat módszere, adatok

Adatfelvételünk a korábbi közelítő eljárások helyett a ténylegesen külföldön dolgozó orvosok megkérdezésével az orvosmigrációt magyarázó tényezőket kereste. Az adatfelvétel 2014 tavaszától 2015 teléig tartott. A vizsgálat a 2000–

* Az alfejezet alapjául szolgáló vizsgálatot a *Migráció az egészségügyben: jelenségek és magyarázatok* című, 101067. azonosító számú OTKA kutatási projekt támogatta.

1 A működési engedéllyel rendelkező orvosok nyilvántartásában a ténylegesen nem dolgozók is szerepelnek, az állami intézményben dolgozó orvosokról készült adatgyűjtésben nem szerepelnek a magánorvosok (a házi orvosok, fogorvosok, kizárólag magánklinikán dolgozók), akikről viszont nincsen önálló nyilvántartás.

2 Varga (2015) becslése igazolja, hogy a szakmaelhagyók aránya meghaladja a külföldre vándorlókat.

3 Varga Júlia a 2.4. alfejezetben eltérő adattartalommal adott becslése szűkebb sokasághoz (a nem teljes orvos népességhez) viszonyít, és a visszatérés feltételezésének az elvetésével magasabb elvándorlási arányt becsül.

2015 közötti időszakra vonatkozott. Két célcsoportot vizsgáltunk: a külföldi munkavállalással érintett orvosokat, akik 2000–2015 között bármikor legalább egy hétig külföldön dolgoztak, valamint – kontrollcsoportként – azokat, akik soha nem dolgoztak külföldön. A nehézséget a *jelenleg külföldön munkát vállaló* orvosok elérése jelentette, hálózati mintavételi módszert alkalmaztunk, amelyhez a külföldön munkát vállaló orvosok közösségi oldalainak tagjait használtuk kiinduló mintaként. A közösségi oldalon a válaszadó-vezérelt mintavétel (*Salganik, 2006*) egy módosított változatának az újra súlyozott véletlen bolyongás (*reweighted random walk*) szabályainak megfelelő mintát vettünk (*Gjoka és szerzőtársai 2010*). Az így kapott minta hibája nem tér el jelentősen a szokásos többlépcsős mintavételekétől [a mintavétel tervezésének (*design*) – az eltérő bekerülési valószínűségek – hatása 2 körülinek tekinthető], amely a mintaméret populációhoz viszonyított relatív nagysága (becslésük szerint 7 százalékra tehető ebben a szegmensben) miatt még alacsonyabb is lehet. Azokat a *hazai orvosokat*, akik sohasem dolgoztak külföldön, a munkahely régiójára, a foglalkoztatás típusára rétegzett véletlen mintán kérdeztük, majd az adatokat ezeknek és a korcsoportoknak megfelelően súlyoztuk. A *korábban külföldön munkát vállaló, de jelenleg Magyarországon dolgozó* orvosok esetében az előbb leírt mintavételi eljárással szűrőkérdezést végeztünk, és azokat kértük meg a kérdőív kitöltésére, akik célcsoportunk definíciójának (2000–2015 között dolgoztak külföldön) megfeleltek. A kérdésre minden esetben online felületen került sor. A minta összetétele a súlyozatlan elemszámok szerint: csak Magyarországon dolgozó orvos 736 fő, jelenleg Magyarországon, de korábban külföldön dolgozó orvos 154 fő, jelenleg külföldön dolgozó orvos 196 fő.

A külföldi munkavállalást motiváló tényezők

A migrációt motiváló legfontosabbnak tartott tényező, a várt reálbéryanereség méréséhez a kérdőívben szereplő kérdések közül a Magyarországon dolgozók esetében a hazai tényleges nettó jövedelmet és az azonos tapasztalattal külföldön várt bér mértékét, a külföldön dolgozók esetében a tényleges külföldi bért és az azonos tapasztalattal megszerezhető hazai bért használtuk, a külföldi bérek reálértékének kiszámításához pedig a külföldi megélhetési költségek hazaihoz viszonyított, válaszadó által vélt arányát alkalmaztuk. Annak érdekében, hogy a korábbi külföldi munkavállalás ne befolyásolja eredményeinket, az adatokat a jelenleg külföldön dolgozókra és a Magyarországon kívül korábban soha nem dolgozókra szűkítettük. A reálbéryanereség várakozást meghatározó tényezők átlagait a 2.5.1. táblázat mutatja.

A csak Magyarországon dolgozó orvosok a szakmájukban magasabbnak tartják a hazai havi nettó fizetéseket, mint a külföldön dolgozók. (Ezt a különbséget feltehetően az is magyarázza, hogy a külföldön dolgozó orvosok fiatalabbak.) A két csoport tagjai egyformán látják a magyarországi és külföldi

bérek közötti különbséget. A külföldön dolgozók az általuk vélt hazai szakmabeli bérekhez képest ténylegesen mintegy hatszoros jövedelemre tesznek szert. A hazai orvosok tényleges átlagos jövedelme meghaladja az általuk becsült átlagos szakmai bért. A külföldi és hazai megélhetési költségek különbségét a Magyarországon dolgozók valamelyest túlértékelik. Összességében az így számított reálbérnyereséget a Magyarországon élők magasabbra becsülik, de az eltérés nem szignifikáns.

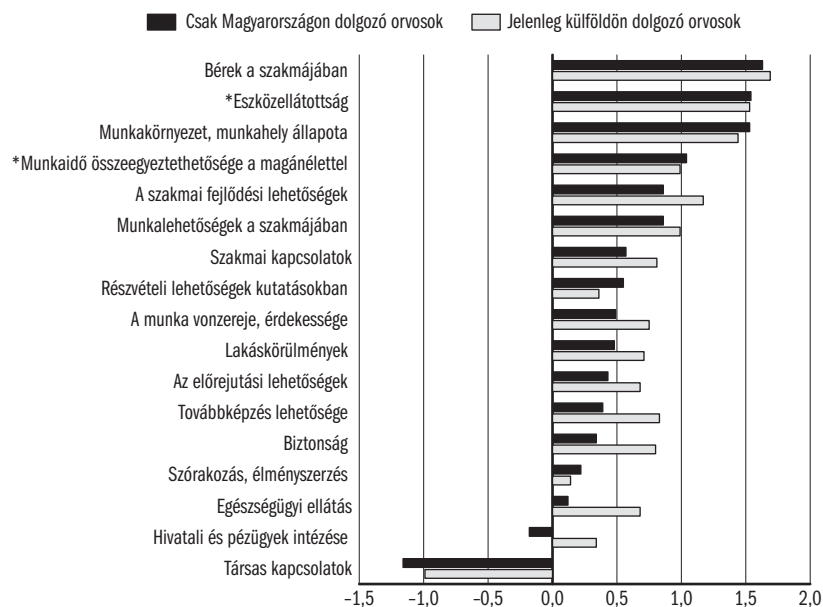
2.5.1. táblázat: A reálbérnyereség meghatározásához használt egyes tényezők átlaga

Tényező	Csak Magyarországon dolgozó orvosok		Jelenleg külföldön dolgozó orvosok		Tesztstatisztika	
	átlag	standard hiba	átlag	standard hiba	t	szignifikancia
Válaszadó szerinti havi nettó fizetés Magyarországon a szakmájában és tapasztalatával (ezer forint)	299,5	10,7	219,1	6,89	6,32	0,000
A válaszadó jelenlegi összes jövedelme (ezer forint)	326,8	7,38	1389,7	67,3	-15,7	0,000
Külföldi és hazai bér válaszadó által becsült aránya	6,44	0,09	6,52	0,17	-0,40	0,685
Külföldi és hazai megélhetési költségének válaszadó által becsült aránya	2,99	0,05	2,58	0,09	4,07	0,000
Számított reálbérnyereség (ezer forint)	407,8	23,31	374,9	22,34	1,01	0,309

A bérnyereség mellett további fontos tényezők is befolyásolhatják az orvosok elvándorlását. Ezeket a munkakörülményeket és az életkörülményeket vizsgáltuk. A vizsgált tényezők a következők voltak: 1) a szakmai fejlődés lehetősége, 2) előrejutási lehetőségek, 3) részvételi lehetőségek kutatásokban, 4) a munka vonzereje, érdekessége, 5) továbbképzés, 6) további szakképzés megszerzésének lehetősége, 7) szakmai kapcsolatok (főnök–beosztotti, csapatmunka), 8) munkalehetőségek a szakmájában, 9) társas kapcsolatok (rokonok, barátok), egészségügyi ellátás (hozzáférés, költségek), 10) hivatali és pénzügyek intézése (nyelvhasználat, szokások), 11) biztonság, 12) lakáskörülmények, 13) szórakozás, élményszerzés, 14) bérek a szakmájában, 15) eszközellátottság, 16) munkakörnyezet és a munkahely állapota, 17) a munkaidő összegegyeztetetősége a magánélettel.

Minden esetben azt a kérdést tettük fel, hogy az adott szempontból Magyarországot vagy a preferált külföldi országot értékeli e kedvezőbbnek. Az egyes területek megítélésének a fontosságát is mértük, majd minden tényezőt ezzel súlyoztunk. A 2.5.1. ábrán összevetettük a csak Magyarországon dolgozó és a csak külföldön dolgozó orvosok véleményét.

2.5.1. ábra: Egyes munkavállalást befolyásoló tényezők megítélése
(az átlagértékek növekvő rendjében)

Megjegyzés: az egyes tényezők egyéni fontosságával súlyozott értékek átlagai, ötfokú skála, ahol a -2 az jelenti, hogy Magyarországon sokkal jobb, míg a +2 azt jelenti, hogy a preferált külföldi országban sokkal jobb.

A csillaggal jelzett tényező esetén az átlagok között nem volt szignifikáns különbség (minden egyéb esetben igen).

Az eltérések a két csoport között nem voltak jelentősek. Komolyabb különbségeket a Magyarországon dolgozó és a csak külföldön dolgozó orvosok között éppen azoknál a tényezőknél tapasztaltunk, amelyekben a külföldi és magyarországi helyzet között nem láttak jelentős eltérést. A vizsgált 17 tényezőtől 12-ben a külföldön dolgozó orvosok a külföldi helyzetet a hazai orvosoknál jobbnak látják, és mindössze három tényező volt, amelyben szignifikánsan rosszabbnak, ezek: 1) a munkakörnyezet és munkahely állapota, 2) a részvételi lehetőség kutatásokban és 3) a szórakozás, élményszerzés.

A külföldi munkavállalás magyarázatai és hatása

Logisztikus regressziós modellekkel vizsgáltuk az egyes tényezőknek a külföldi munkavállalás valószínűségére gyakorolt hatását. A kimeneti változó a külföldi vagy hazai munkavállalás volt, a becült marginális valószínűségeket mutatjuk be. Modellünk a jelenleg külföldön dolgozóakra és azokra vonatkozik, akik nem dolgoztak Magyarországon kívül. A külföldön munkát vállalók arányát a hazai orvosok 12 százalékára becsültük.⁴

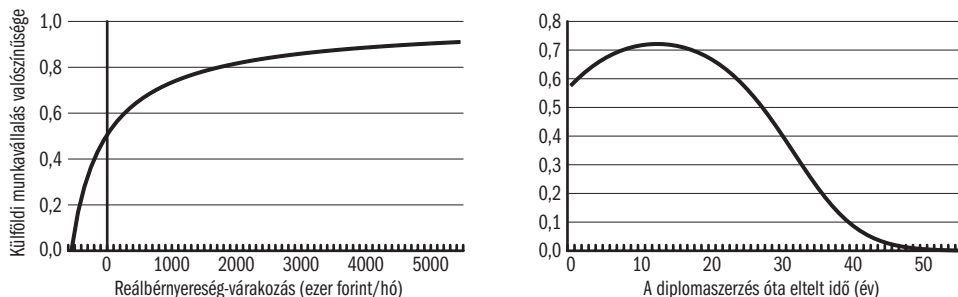
Alapmodellünkben a reálbérnyereség-várakozás hatását vizsgáltuk a külföldi munkavállalás valószínűségére. A jobb illeszkedés érdekében a modellben

⁴ Az előzőekben 2014-re 12 százalékra becsültük előre a külföldön dolgozó orvosok arányát a hazai orvosokhoz képest. Amennyiben becslésünktől a jelenleg külföldön munkát vállaló orvosok aránya eltér, az a becült eloszlások eltolódásával járhat, de nem befolyásolja azok alakját, illetve egyes értékek közötti eltérés irányát, mértékét.

a várt reálbérnyereség logaritmusá szerepelt. Alapmodellünket kontrolláltuk nemre, szakmára (orvos vagy fogorvos), a diplomaszerezés óta eltelt időre (és annak négyzetére), a szakvizsga státusára, valamint a potenciális célországra.⁵ A modell jó illeszkedést és megfelelő magyarázóerőt mutatott (Hosmer–Lemeshow-teszt: $p = 0,351$; Nagelkerke-féle pszeudo $R^2 = 0,291$).

Modellünk szerint az orvosok már bérnyereség nélkül is hajlandók lennének külföldön munkát vállalni. A további bérnyereség egyre csökkenő mértékben emeli tovább a külföldi munkavállalás valószínűségét, amely végül az igen magas havi 3,5 millió forinttól nagyon kis mértékben konvergál a 90 százalékhoz. Minden vizsgált kontrolltényező szignifikáns volt. A diplomaszerezés óta eltelt idő eleinte kismértékben növeli a külföldi munkavállalás valószínűségét, majd tíz évvel a pályakezdést követően csökkenteni kezdi ezt a valószínűséget, és a pálya végére hatása lényegében nullára esik vissza (2.5.2. ábra).

2.5.2. ábra: A reálbérnyereség-várakozás és a diplomaszerezés óta eltelt idő hatása a külföldi munkavállalás valószínűségére

A férfiak, a szakvizsgával nem rendelkezők és az orvosok nagyobb valószínűséggel vállalnak külföldön munkát, mint a nők, a szakvizsgával rendelkezők, illetve a fogorvosok. A Németországot választók vállalnak legnagyobb valószínűséggel munkát külföldön, az Egyesült Királyságot, illetve a skandináv országokat preferálók esetében a külföldi munkavállalás valószínűsége minden egyéb tényező azonossága esetén 14–17 százalékponttal alacsonyabb (2.5.2. táblázat).

Modellünket két irányba bővítettük: egyrészt figyelembe vettük a külföldi munkavállalás további tényezőit, másrészt a hazai munkaerőpiacra gyakorolt hatás szempontjából fontos tényezőket.

A bérnyereség mellett a külföldi munkavállalás további tényezőit (lásd a korábban felsorolt 17 tényezőt) vizsgáló modellünk főbb eredményeit a 2.5.3. ábra mutatja be.

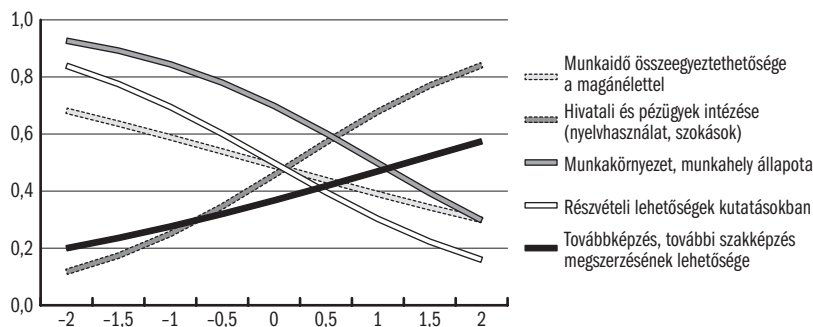
A munka- és életkörülmények közül öt tényező volt szignifikáns. A továbbképzés lehetősége és a hivatali és pénzügyek intézése esetén a választott ország jobb megítélése a külföldi munkavállalás nagyobb valószínűségével jár együtt. Három másik tényező esetén az összefüggés fordított volt.

⁵ A számított marginális valószínűség vonatkoztatási csoportja minden esetben a célországgént Németországot megjelölő, pályakezdő, szakvizsga nélküli, férfi orvos – átlagos bérnyereség várakozással.

2.5.2. táblázat: Egyes kontrolltényezők hatása a külföldi munkavállalás valószínűségére

Tényező	Wald-statisztika	Szignifikancia	Külföldi munkavállalás valószínűsége
Nem	6,27	0,012	
Férfi			0,58
Nő			0,42
Szakma	4,77	0,029	
Orvos			0,58
Fogorvos			0,33
Szakvizsga	15,54	0,000	
Nincs			0,58
Van			0,17
Célország (preferált ország)	22,68	0,000	
Németország			0,58
Egyesült Királyság			0,44
Skandinávia			0,41
Egyéb ország			0,25

2.5.3. ábra: A munka- és életkörülmények megítélésének marginális hatása a külföldi munkavállalásra

A bérnyereség hatása ebben a modellben kisebb volt. Csak 630 ezer forintos bérnyereség esetén dolgoznának az orvosok inkább külföldön, mint otthon. A bérnyereség növekedésével egyenletesen növekedett a külföldi munkavállalás valószínűsége. Ez az eltérés arra utal, hogy a bérnyereség hatása nem független a várt életkörülményektől (ezt azonban közvetlenül nem tudtuk tesztelni a kis mintaméret miatt). A végzés óta eltelt idő hatása is kissé módosul: a külföldi munkavállalás valószínűségének maximuma a pályakezdést követő körülbelül hetedik évre tolodott és ezt követően rohamosan csökken (a huszadik évre a maximum harmadára esett vissza).

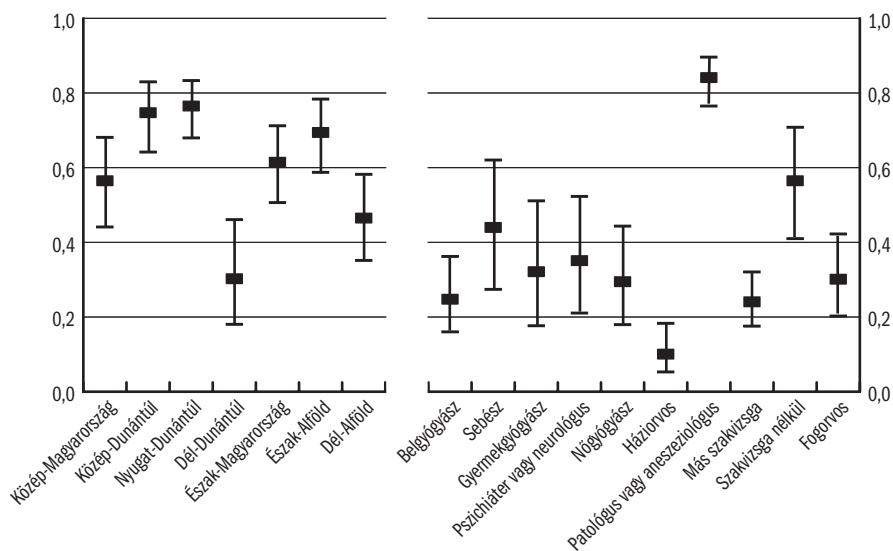
A munkakörnyezet és a kutatásokban való részvételi lehetőség megítélésének negatív hatása azzal magyarázható, hogy a külföldön munkát vállaló orvosok *ceteris paribus* igazolhatóan rosszabbnak értékelik ezt a szempontot, mint az otthon dolgozók.⁶ Másként fogalmazva e tényezők esetén a hazai or-

⁶ Ezt külön regressziós modellel igazoltuk, melyre itt hely hiányában nem térünk ki részletesen.

vosok képe idealizált a külföldi viszonyokról. Hasonló lehet a helyzet a munka és magánélet összeegyeztethetősége terén is, azonban itt a minta mérete nem tette lehetővé a szignifikáns eltérés kimutatását.

Utolsó modellünk az alapmodellen túl két tényező, a magyarországi tartózkodás régiója és a szakvizsga alapján a hazai munkaerőpiacra gyakorolt hatást igyekszik megbecsülni (2.5.4. ábra).

2.5.4. ábra: A régió és a szakvizsga hatása a külföldi munkavállalásra

Megjegyzés: a sávok a becslések standard hibáját jelzik.

A régiók között jelentősek a különbségek. A Dél-Dunántúlról a külföldi munkavállalás valószínűsége kicsi, a Közép- és Nyugat-Dunántúlról, valamint az Észak-Alföldi régióból inkább magas, hasonlóan az általános elvándorlást jellemző képhez (Hárs–Simon, 2015). Elsősorban a patológusok és az aneszteziológusok, illetve a szakvizsga nélküliek esetében magasabb a külföldi munkavállalás valószínűsége. Közismert, hogy patológusok és aneszteziológusok alacsony paraszolvenciából származó jövedelme az, ami magyarázhatja a nagyobb mobilitási hajlandóságot. A háziorvosok esetében ezzel szemben az átlagos alatt mozog a külföldi munkavállalás valószínűsége. (A vizsgált modell megfelelő illeszkedésű és jó magyarázó erejű: Hosmer–Lemeshow-teszt: $p = 0,420$; Nagelkerke-féle pszeudo $R^2 = 0,379$.)

Következtetések

A külföldi bérelőnyt az orvosok jelentősnek látják, a válaszadók által becslés alapján átlagosan több mint hatszorosnak bizonyult. A kiszámított nettó reálbérenyereség azonban alig több mint kétszeres volt. A külföldön dolgozó orvosok hazatérését a munka- és életkörülmények közül kevés tényező

motiválhatja, a tényezők döntő többségében a hazai kollégáiknál kedvezőtlenebbnek látták a külföldön dolgozók a magyarországi helyzetet. Ugyanakkor modellünk alapján úgy tűnik, már kisebb mértékű béremelés is alkalmas a külföldi munkavállalás valószínűségének csökkentésére. Különösen fontos ez a pályakezdő, szakvizsga előtt állók esetében, mivel később a külföldi munkavállalás valószínűsége meredeken esik. Fontos a képzés, továbbképzés színvonalának javítása is, mivel ez az a tényező, ami modellbecsléseink szerint csökkenti a külföldi munkavállalás valószínűségét. A szakmai tényezőkön túl fontos visszatartó erő lehet a hivatali és pénzügyek intézésének könnyítése (ez utóbbi az általános ügyintézés hazai nehézségeinek külföldi munkavállalásra gyakorolt hatására utal).

Hivatkozások

- BALÁZS PÉTER (2012): Orvosi létszámok és a nemzetközi orvosmigráció aktuális hatása Magyarországon. *Orvosi Hetilap*, 153. évf. 7. sz., 250–256. o.
- BUCHAN, J.–WISMAR, M.–GLINOS, I. A.–BREMNER, J. (szerk.) (2014): [Health professional mobility in a changing Europe. New dynamics, mobile individuals and diverse responses](#). Vol. II. The European Observatory on Health Systems and Policies, Observatory Studies Series 32. WHO, Koppenhága.
- CSERNUS RÉKA–EKE EDIT–GIRASEK EDMOND–RAGÁNY KÁROLY (2013): Migráció az egészségügyben. *Magyar Tudomány*, 173. évf. 3. sz. 292–298. o.
- DUMONT, J.-CH.–ZURN, P. (2007): [Immigrant Health Workers in OECD Countries in the Broader Context of Highly Skilled Migration](#). International Migration Outlook, OECD, Párizs, 161–207. o.
- EKE EDIT–GIRASEK EDMOND–SZÓCSKA MIKLÓS (2009): A migráció a magyar orvosok körében. *Statistikai Szemle*, 87. évf. 7–8. sz. 795–827. o.
- EKE EDIT–GIRASEK EDMOND–SZÓCSKA MIKLÓS (2011): From melting pot to laboratory of change in central Europe: Hungary and health workforce migration. Megjelent: *Wismar, M.–Maier, C. B.–Glinos, I. A.–Dussault, G.–Figueras J.* (szerk.): [Health professional mobility and health systems: Evidence from 17 European countries](#). Observatory studies series, 23. World Health Organization, Genf.
- GJOKA, M.–KURANT, M.–BUTTS, C. T.–MARKOPOULOU, A. (2010): [Walking in Facebook: A case study of unbiased sampling of OSNs](#). IEEE INFOCOM, 2010, 1–9. o.
- GLINOS, I. A.–BUCHAN, J.–WISMAR, M. (2014): Health professional mobility in a changing Europe: lessons and findings. Megjelent: *Buchan és szerzőtársai* (2014) 17–32. o.
- HÁRS ÁGNES–SIMON DÁVID (2015): [A munkaerő-migráció változása a kétezres években Magyarországon](#). Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek, BWP, 2015/2.
- KACZMARCZYK, P. (2006): [Highly Skilled Migration from Poland and Other OECD Countries – Myths and Reality](#). Reports and Analyses, 17/06, Center for International Relations, Varsó.
- KATONA ESZTER (2015): Migráció az egészségügyben. Az orvosmigráció alakulása 2009 és 2013 között. Az Egészségügyi Engedélyezési és Közigazgatási Hivatal adatainak elemzése alapján. OTDK dolgozat.
- MERÇAY, C.–DUMONT, J.-CH.–LAFORTUNE, G. (2015): Changing patterns in the international migration of doctors and nurses to OECD countries. Megjelent: *OECD* (2015) 105–176. o.
- OECD (2015): International Migration Outlook, 2015. OECD Publishing, Párizs.
- SALGANIK, M. J. (2006): Variance Estimation, Design Effects, and Sample Size Calculations for Respondent-Driven Sampling. *Journal of Urban Health, Bulletin of the New York Academy of Medicine*, Vol. 83. No. 7. 98–112. o.
- VARGA JÚLIA (2016): [Hova lettek az orvosok? Az orvosok külföldre vándorlása és pályaelhagyása Magyarországon, 2003–2011](#). *Közgazdasági Szemle*, 63. évf. 1. sz. 1–26. old.

2.6. A MAGYARORSZÁGRA HAZAUTALT PÉNZEK ÉS MÉRÉSÜK

KAJDI LÁSZLÓ

A Magyarországról kivándorlók számának fokozatos növekedésével párhuzamosan egyre fontosabbá válik annak vizsgálata, hogy a külföldön élők hazautalásai milyen mértékben járulnak hozzá a magyar háztartások megélhetéséhez és a hazai gazdaság fejlődéséhez. A jelentős számú emigráns népséggel rendelkező országok esetében világszerte jellemző, hogy fontos forrásoknak látnak ezekben a pénzáramokban, amelyeket sok helyen igyekeznek a lehető legjobban kihasználni, becsatornázni a fogadó országok fejlesztési forrásaiba. Magyarországon csak a közelmúltban indult meg a hazautalt pénzek olyan mértékű növekedése, hogy már érdemes vizsgálni, hogy mi lenne ezeknek a pénzáramoknak a nemzetgazdaságilag legmegfelelőbb felhasználása, ám viszonylag kevés adat áll rendelkezésre a témában.

A *World Bank* (2015) által közzétett adatok alapvetően makrogazdasági becslések, amelyek irányítúként szolgálhatnak a küldött pénzek volumenének vizsgálatában, ugyanakkor aggregált jellegüknél fogva nem alkalmasak arra, hogy segítségükkel részleteiben lehessen vizsgálni a kérdést. Többek között nincsenek információink arról, hogy hány háztartás és milyen társadalmi-gazdasági háttérrel érintett e pénzek fogadásában, milyen módon érkeznek ezek az összegek, és hogyan használják fel őket. Ez az alfejezet bemutatja, hogy jelenleg milyen információk állnak rendelkezésre a Magyarországra hazautalt pénzekkel kapcsolatban, melyek a további mérési lehetőségek, és ezeknek milyen előnyeik és korlátaik vannak.

A hazautalt pénzek mérési nehézségei

Mivel összetett társadalmi-gazdasági jelenségről beszélünk, ezért a hazautalások mérése is sokoldalú megközelítést kíván. A mérésnél fontos tényező, hogy a pénzeket milyen módon, könnyebben nyomon követhető elektronikus formában, vagy nehezebben számszerűsíthető magántranszferekkel készpénzben küldik haza. Erre nagy hatással van az elektronikus transzferek költsége és az ezeket kiszolgáló pénzügyi infrastruktúra fejlettsége az érintett országokban. Egyes esetekben – bár ez Európában nem jelent gondot – a célországok pontos beazonosítását nehezíti, hogy a nem megfelelő biztonsági helyzet vagy az elégtelen pénzügyi infrastruktúra miatt nem a tényleges célországba irányul a könnyebben nyomon követhető elektronikus tranzakció, hanem egy szomszédos országba, ahonnan készpénz formájában jut el a végső felhasználóhoz (*Sander–Maimbo*, 2005). További probléma, hogy az egyébként egyszerűbben nyomon követhető elektronikus tranzakciók között is nehézségekbe ütközik.

közik annak meghatározása, hogy mi számít ténylegesen hazautalásnak. Nem egyértelmű, hogy milyen összeghatárt szükséges választani e tranzakciók kiszűrésére, és hogy milyen módon lehetséges a más, például üzleti, turisztikai célú utalások kiszűrése.

A számos mérési hiba lehetősége miatt érdemes lehet egy időben több adatforrásra támaszkodni a hazautalások vizsgálata során, erre tesz javaslatot az *IMF* (2009) is. A többféle adatfelvételi mód alkalmazása lehetővé teszi az egyes adatforrások hiányosságainak mérséklését és a valósághoz leginkább közelítő adatok összeállítását.

Az adminisztratív adatforrások, valamint a központi bankok vagy nemzeti statisztikai hivatalok által a pénzforgalmi szolgáltatóktól (például bankoktól) gyűjtött forgalmi adatok segítségével viszonylag mérsékelt ráfordítással rendszeresen nyerhető adatok a határon átnyúló elektronikus pénzforgalomról, így a hazautalásokról. Hátránya ennek a módszernek, hogy nem alkalmas az informális úton (személyesen készpénzben) hazaküldött pénzek mérésére, továbbá nehéz a hazautalt összegeket megkülönböztetni az egyéb, például üzleti célú tranzakcióktól. Ez utóbbira megoldást jelenthet, ha csak bizonyos értékhatár alatti tételeket vesznek figyelembe, a megfelelő értékhatár meghatározása ugyanakkor nem könnyű feladat és nagyban befolyásolhatja a kapott eredményeket.

További lehetséges megoldás a mintavételes lakossági adatfelvételek alkalmazása, amelyek segítségével a fogadó háztartásoktól közvetlenül nyerhető információk. Ennek előnye, hogy részletesebb adatok kaphatók mind a hazautalt pénzek összegéről, a hazautalás módjáról és gyakoriságáról, mind pedig a fogadó háztartások jellemzőiről. Hátránya ugyanakkor, hogy számottevően drágább az adminisztratív adatgyűjtésekhez képest, továbbá az érzékeny adatkör miatt magas lehet a nem válaszolási arány. A fogadó háztartások területi eloszlása gyakran nem egyenletes a fogadó ország népességében, ezért a megfelelő számú háztartás megtalálása speciális mintavételi eljárások alkalmazását teheti szükségessé.

A felsorolt két fő megoldás kiegészíthető becslési eljárások alkalmazásával, amelyek fő előnye, hogy költséghatékonyan lehet velük rosszabb minőségű alapadatok esetén a valósághoz közelebb álló képet kapni, valamint rugalmasan alakíthatók az adott ország és az adott statisztikai adatforrások jellemzőihez alkalmazkodva. Nehézséget jelent azonban az ilyen módon kapott eredmények és az adatok számításához felhasznált feltételek validálása, mivel ezek jellemzően szakértői véleményeken és feltételezéseken alapulnak.

A Magyarországra hazautalt pénzek alakulása

A hazautalt pénzek nagyságára vonatkozóan a legteljesebb adatkört a World Bank publikálja, amely az egyes országok fizetési mérlegeiben megjelenő munkavállalói jövedelmek (*compensation of employees*) és személyes utalások

(*personal transfers*) kategóriák adatait veszi alapul. A fizetésimérleg-adatokat további becslési eljárásokkal egészítik ki a hazautalt pénzek küldő és fogadó országok közötti áramlásának meghatározására (*Ratha–Shaw*, 2007). A közölt adatokból megállapítható, hogy világszinten az egyes országokba érkező hazautalt pénzek nagysága az ezredforduló után meredeken emelkedett, a 2014-ben hazaküldött több mint 583 milliárd dollár (*World Bank*, 2015) több mint négy és félszeres bővülést mutat a 2000-ben közölt adatokhoz képest. A Világbank (*Maimbo–Ratha*, 2005) és a Nemzetközi Valutaalap (*IMF*, 2009) egyaránt felhívja a figyelmet, hogy a hazautalt pénzek sokkal kisebb ingadozást mutatnak a közvetlen külföldi tőkebefektetésekhez (*Foreign Direct Investment – FDI*) képest, valamint nagyságuk nem kötődik a fogadó ország gazdasági helyzetéhez, így biztos forrást jelentenek gazdasági visszaesések idején is.

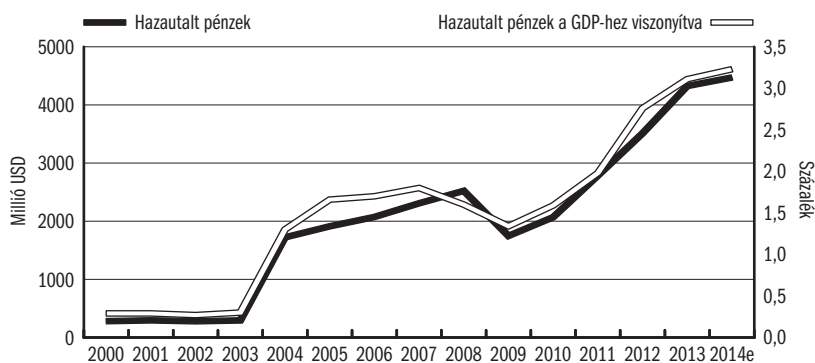
Számos kutatás vizsgálta világszerte, hogy milyen tényezők befolyásolják a küldött összegek nagyságát. Ezek között vannak országspecifikus jellemzők (például a rokoni kapcsolatok szorossága és ennek hatása a pénzek nagyságára), de megfogalmazhatók bizonyos általános szempontok is. Ilyen például, hogy az *IMF* (2009) elemzése szerint az emigráns személy által külföldön töltött idő nagymértékben befolyásolja a küldött összegek nagyságát is. Amennyiben a migráns csak rövid időre hagyja el származási országát, akkor általában több pénzt küld haza, mint ha hosszú távú elköltözés miatt egy teljesen új élet megalapozására használná fel jövedelmét. Egyes kutatások (*Chimhowu–Piese–Pinder*, 2005) azt is bizonyították, hogy a nők jellemzően egyenletesebben, megbízhatóbban segítik a származási országban maradt háztartásokat, mint a férfiak. A munkavállalás országának gazdasági helyzete ugyanakkor kevésbé lényeges tényező, mivel a célországok jellemzően a fejlett jóléti államok, ahol a szociális transzferek kompenzálják a jövedelemszint csökkenését (*Ratha*, 2005).

A Magyarországra hazautalt pénzeket (*World Bank*, 2015) az elmúlt 15 évben idősorosan vizsgálva látható, hogy 2004-ben volt egy jelentősebb növekedés, feltehetően az EU-csatlakozással összefüggésben, majd 2009-től újabb növekvő periódus következett. Ez utóbbi összhangban van azzal, hogy ebben az időszakban számottevő emelkedés jelentkezett a Magyarországról kívándorlók számában (2.6.1. ábra). Abszolút értékben ez azt jelenti, hogy a 2000-ben hazánkba érkezett valamivel több mint 280 millió dollár 15 év elteltével mintegy 16-szorosára nőtt és 2014-ben már megközelítette az évi 4500 millió dollárt (4473 millió dollár).

A hazautalt pénzek magyar GDP-hez viszonyított arányában hasonló tendencia látható. Az EU-csatlakozást követő első néhány évben a bruttó hazai össztermék 1,5-2 százalékát tette ki a hazaküldött pénzek összértéke, majd a 2010-ben megindult meredek emelkedésnek köszönhetően a legutolsó, 2014. évre vonatkozó előzetes adatok már 3 százalék körüli értéket mutatnak.

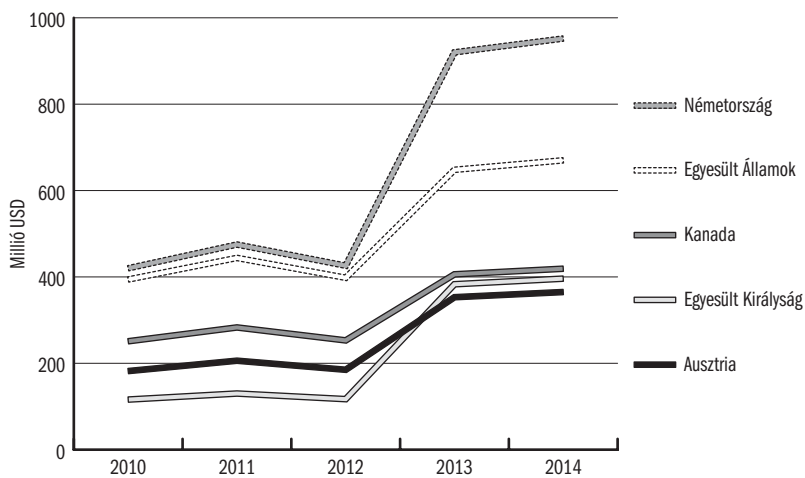
A küldő területek körét vizsgálva a kivándorló magyarok fő célpontjai tekinthetők a legfontosabb országoknak a hazautalt pénzek szempontjából (2.6.2. ábra). Ezek között a legnagyobb küldő ország Németország, ahonnan 2014-ben több pénz érkezett (952,2 millió dollár), mint az Egyesült Királyságból (396,3 millió dollár) és Ausztriából (365,1 millió dollár) együttvéve. Az Egyesült Államok és Kanada is a legjelentősebb küldő országok között szerepel, ami abból a szempontból is lényeges, hogy az ezekbe az országokba irányuló kivándorlás kevésbé került előtérbe az utóbbi évek kutatásainál. A további főbb küldő országok között megtalálható Ausztrália, Svájc, Svédország és Szlovákia is.¹

2.6.1. ábra: A Magyarországra hazautalt pénzek nagysága és arányuk a GDP-hez viszonyítva, 2000–2014 (millió dollár)

Forrás: World Bank (2015), KSH (2015), 2014-es adatok előzetesek.

2.6.2. ábra: A főbb küldő országok által Magyarországra hazautalt pénzek nagysága, 2010–2014 (millió dollár)

Forrás: World Bank (2015), 2014-es adatok előzetesek.

1 A Magyarországról küldött pénzek nagysága 2006 óta 1–1,5 milliárd dollár között mozog, azaz az ide érkező pénzek nagyságának körülbelül negyedét teszi ki. Ellentétben a hazánkba érkező pénzekkel, itt nem látszik lényeges növekedés az elmúlt években, sőt a 2008-as gazdasági válság óta inkább enyhe csökkenés jellemzi e pénzáramokat. A viszonylag stabil értéket feltehetően az magyarázza, hogy ezek a pénzek elsősorban nem a jelenlegi, főleg gazdasági okokra visszavehető migrációhoz kötődnek, hanem a határon túl élő magyar nemzetiségű rokonok állandó anyagi támogatásához.

A fizetési mérlegben közölt adatok vizsgálata mellett a kérdés másik megközelítését jelentette a kelet-közép-európai országok migrációs folyamatait vizsgáló SEEMIG-projekt keretében készített mintavételes lakossági adatfelvétel. Az adatfelvétel – amely a rendszeresen, negyedévente lebonyolított munkaerő-felvételen alapult (lásd *Blaskó–Jamalia*, 2014) – fő célja az volt, hogy speciális mintavételi eljárásokkal reprezentatív eredmények álljanak rendelkezésre a Magyarországról külföldre vándorolt népesség jellemzőiről. Az adatgyűjtés keretében a hazautalásokat is vizsgálták, az elemzések azt mutatták, hogy a külföldön élő magyarok negyede küld támogatást magyarországi háztartásnak.

Összefoglalás

A hazautalt pénzek kérdése rendkívül összetett, számos társadalmi, gazdasági, demográfiai vetülete van, ennek megfelelően a jelenség vizsgálata és a pontos kép alkotása is számos nehézséget rejt magában. A publikált világbanki adatok alapján megállapíthatjuk, hogy Magyarország esetében az utóbbi években nagymértékű emelkedés következett be mind a hazautalt pénzek abszolút nagyságában, mind ezeknek a bruttó hazai össztermékhez viszonyított arányában. A 2014-ben a GDP több mint 3,2 százalékát kitevő, közel 4,5 milliárd dollárnyi beáramló pénz a magyar fizetési mérleg szempontjából is jelentős tételnek tekinthető. Emiatt indokolt lenne, hogy a kérdés vizsgálata egyre nagyobb hangsúlyt kapjon. Ennek érdekében hasznos lenne egy kifejezetten a hazautalt pénzek vizsgálatára irányuló nagymintás lakossági felvétel lefolytatása. Egy mintavételes felvétellel nyert adatok nem csupán a fogadó háztartások részletes szocio-demográfiai jellemzőinek megismerése miatt lennének fontosak, de hasznos alapot jelenthetnének a kisebb költségigényű adminisztratív adatforrások és becslési eljárások pontosabb alkalmazásához is.

Hivatkozások

- BLASKÓ ZSUZSA–JAMALIA NATALIE (2014): [Surveying emigration II](#). Report on the second stage of the SEEMIG pilot study in Hungary and Serbia. Research report developed within the project 'SEEMIG Managing Migration and its Effects – Transnational actions towards evidence based strategies'.
- CHIMHOWU, A.–PIESSE, J.–PINDER, C. (2005): The socio-economic impact of remittances on poverty reduction. Megjelent: *Maimbo, S. M.–Ratha, D.* (szerk.) (2005) 83–103. o.
- IMF (2009): [International transactions in remittances: Guide for compilers and users](#). International Monetary Fund, Washington.
- KSH (2015): [A bruttó hazai termék \(GDP\) értéke forintban, euróban, dollárban, PPS-ben](#). Központi Statisztikai Hivatal, Stadat-táblák, 3.1.2.
- MAIMBO, S. M.–RATHA, D. (szerk.) (2005): [Remittances: Development impact and future prospects](#). The World Bank, Washington.
- RATHA, D. (2005): Worker's remittances: An important and stable source of external development finance. Megjelent: *Maimbo, S. M.–Ratha, D.* (szerk.) (2005) 19–53. o.
- RATHA, D.–SHAW, W. (2007): South-south migration and remittances. World Bank Working Paper No. 102. The World Bank, Washington
- SANDER, C.–MAIMBO, S. M. (2005): Migrant remittances in Africa: A regional perspective. Megjelent: *Maimbo, S. M.–Ratha, D.* (szerk.) (2005) 53–81. o.
- WORLD BANK (2015): [Bilateral Remittance Matrix, 2010–2014](#). The World Bank, Washington.

2.7. VISSZATÉRŐ KIVÁNDORLÓK*

HORVÁTH ÁGNES

A migráció nem feltétlenül egyirányú út. Empirikus adatok alapján a gazdasági migránsok egy jelentős része (20–50 százalék) öt évnél kevesebb időt tölt a célsországban – ők vagy visszatérnek a küldő országba, vagy tovább vándorolnak. A visszavándorlás nagyságrendje tehát igen jelentős, így lényeges, hogy a küldő (és a fogadó) országra gyakorolt hatásoknak milyen az előjele.

A visszatérők nyomon követése számottevő késleltetéssel és csak közelítéssel lehetséges, emiatt hatásuk a fogadó és a küldő országra nehezen számszerűsíthető. Arányukra áramlásadatokból következtethetünk, amelyek azonban fogadó ország szerint nem egységesek, és nem tartalmaznak részletes adatokat a visszavándorlók főbb jellemzőiről. A visszavándorlással kapcsolatos ismeretek ezért főképp célzott vizsgálatokból származnak.

A visszatérők jellemzően a külföldön szerzett tapasztalatuk és/vagy felhalmozott megtakarításuk révén járulhatnak hozzá pozitívan a küldő ország gazdaságához. A kivándorlás is, a visszavándorlás is szelektív (ezt nevezzük dupla szelekciónak), emiatt mindkét irányú vándorlásról sokkal részletesebb információkra lenne szükség a visszavándorlás hatásának (illetve a kivándorlás nettó hatásának) megítéléséhez. A küldő ország akkor profitálhat a legtöbbet a visszavándorlásból, ha a visszatérők a kivándorlók közül pozitívan szelektáltak. A pozitív hatás további feltétele, hogy a visszatérők a megszerzett tapasztalattal találjanak munkát, vagy tudjanak vállalkozni, a megtakarításokat pedig az emberi vagy a fizikai tőke növelésére fordítsák.

Kik vándorolnak vissza és miért?

Az *OECD* (2008) becslése szerint a migránsok vissza- vagy továbbvándorlási rátája évente 20–75 százalék között mozog, és a legmagasabb az emigrálást követő első öt évben. Ugyanakkor a visszavándorlás mértéke jelentősen szóródik az egyes országok között. A küldő és a fogadó ország fejlettsége közötti eltérés negatív kapcsolatban áll a remigrációs rátával. Emellett a gazdasági ciklusnak is fontos szerepe van: a gazdasági visszaesés a migránsokat általában jobban sújtja, ezért nagyobb mértékben vándorolnak vissza vagy tovább (*Bijwaard–Wahba*, 2014). *Papademetriou–Terrazas* (2009) szerint azonban a küldő ország gazdasági-társadalmi berendezkedése nagyobb mértékben befolyásolja a visszavándorlási döntést, mint a fogadó ország gazdasági ciklusa.

A visszavándorlás motivációi sokfélék lehetnek, és – akárcsak a kivándorlás esetében – időben változhatnak, illetve egyszerre több kiváltó ok is megjelenhet. A visszavándorlás motivációit is „toló” (a fogadó országhoz kapcsolódó) és „húzó” (a küldő országhoz kapcsolódó) tényezőkre oszthatjuk. A legfon-

* Köszönettel tartozom Bodnár Katalinnak értékes kiegészítőseiért és építő kritikájáért.

tosabb toló tényezők a fogadó országban az állástalálási valószínűség; annak a valószínűsége, hogy a migráns a végzettségének megfelelő munkát talál, a jövedelem és az azzal elérhető megtakarítások, valamint az integráció sikeressége, mértéke (például van-e házastársa, hol él, van-e lakástulajdona). A húzó tényezők a gazdasági és politikai viszonyok, valamint a munkalehetőségek a küldő országban, a megszerzett tapasztalatokkal a visszatérés után elérhető „hozam”, valamint a személyes preferenciák (OECD, 2008, *Dustman és szerzőtársai*, 2011). Még számos más visszavándorlási motiváció is megjelenhet, gyakori például a nyugdíjazás utáni visszavándorlás.

A visszavándorlás mértékét meghatározó egyéni tényezők jelentőségét a kivándorlás célja is meghatározza. A nemzetközi migráció Roy-féle standard modellje (Roy, 1951) alapján a visszatérő migránsok a pozitívan szelektált kivándorlók közül jellemzően a negatívan szelektáltak (a legjobbak közül a legrosszabbak), a negatívan szelektáltak közül pedig a pozitívan szelektáltak (a legrosszabbak közül a legjobbak) lesznek (Borjas, 2014). Ha a kivándorlás célja a tartós letelepedés egy másik, magasabb jövedelemszintű országban, akkor a visszavándorlás a kivándorlási döntés kudarcának következménye, és a visszavándorlók negatívan szelektáltak lesznek: azok térnek vissza, akik a célországban munkanélküliek, jövedelmük alacsony, illetve a fogadó országban kisebb, a küldőben nagyobb mértékben integrálódtak (Constant–Massey, 2002). Ha azonban a kivándorlás előre tervezetten átmeneti, akkor a magasabb jövedelemmel, illetve megtakarításokkal rendelkező, foglalkoztatott migránsok vándorolnak vissza, azaz a kivándorlók közül a pozitívan szelektáltak lesznek a visszatérők.

A kétféle kivándorlás a valóságban vegyesen van jelen, ez magyarázhatja az empirikus vizsgálatok által kimutatott U-alakú kapcsolatot a jövedelem, az életkor, valamint a képzettségi szint és a visszavándorlási valószínűség között (OECD, 2008, *Bijwaard–Wahba*, 2014). *Pungas és szerzőtársai* (2012) szerint ugyanakkor a képzettség nem, de a túlképzettség szerepet játszik a visszavándorlási hajlamban (például a Finnországban dolgozó észtek esetében). A visszatérők felhalmozott tapasztalata és megtakarításai mellett a migránsok innovációs készsége és újításra való hajlandósága is meghatározza, hogy a küldő országban a visszavándorlás képes-e változásokat elindítani (Cassarino, 2004). Erre vonatkozóan azonban nem állnak rendelkezésre empirikus adatok.

Visszavándorlás Kelet-Közép-Európába

A kelet-közép-európai országok 2004-es európai uniós csatlakozását követően 2008-ig, a kelet–nyugati migráció növekedésével egyre többen szereztek külföldi tapasztalatokat ezekben az országokban. Ekkor a kivándorlás túlnyomó részt átmeneti migrációt jelentett: a kivándorlók többsége számára a külföldi tartózkodás tervezett és tényleges hossza is rövidebb volt, mint egy-két év (Randveer–Room, 2009), *Blanchflower–Shadforth* (2009). A válság előtti

időszakban a kivándorlók többsége alacsony képzettséget megkívánó munkakörökben helyezkedett el, ami összefügghet a migráció átmenetiségével (*Zaiceva–Zimmermann*, 2013).

2008 után a régi tagállamok ciklikus problémái miatt többen a kivándorlás csökkenését, a visszavándorlás növekedését várták (*Martin–Radu*, 2012). Bár van, ahol ez átmenetileg megtörtént (például Lengyelország, Szlovákia), ennek ellenkezőjére is van példa (Lettország). A kelet–nyugati vándorlás összességében tovább emelkedett, amit Németország és Ausztria munkapiacának 2011-es teljes megnyitása tovább erősített.

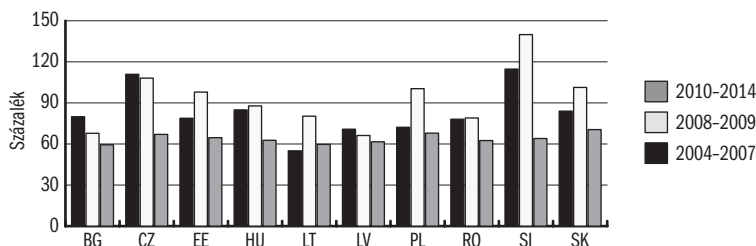
A kelet-közép-európai országokról rendelkezésre álló adatok és az empirikus elemzések megerősítik, hogy a visszavándorlás nagyságrendje jelentős. *Martin–Radu* (2012) becslései alapján 2006–2008-ban a kelet-közép-európai országokban 2,6 és 9,1 százalék között mozgott azoknak az aránya, akik legalább félféves külföldi munkatapasztalatot szereztek. A szerzőpáros az európai munkaerő-felmérés (*European Labour Force Survey, EU–LFS*) adatait vizsgálta 2002 és 2007 között öt országban: Csehországban, Lengyelországban, Litvániában, Magyarországon és Romániában. Azt találta, hogy a visszatérők többsége férfi, és az egyedülállók, illetve a közép- és felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya nagyobb, mint a nem migráns népességben. A legtöbb kelet-közép-európai országban a visszatérők pozitívan szelektáltak mind a kivándorlókhoz, mind a kinn maradókhöz képest. Az egyéni jellemzőkre kontrollálva, a szerzőpáros eredményei azt mutatták, hogy a visszatérők nagyobb valószínűséggel válnak inaktívvá vagy vállalkoznak, mint a nem migránsok.

Zaiceva–Zimmermann (2013) a 2008 után visszavándorlókat vizsgálta, és szintén azt találta, hogy a visszatérők általában pozitívan szelektáltak, azaz magasabban képzettek, mint a nem migráns népesség vagy a nem visszatérő migránsok. Ezt támasztja alá az is, hogy a kelet-közép-európai országokba a válság kezdetén visszatérők többsége egy évvel korábban a fogadó országban foglalkoztatott volt. A szerzőpáros hangsúlyozta ugyanakkor, hogy a visszatérés is lehet átmeneti, és a fogadó országok gazdasági ciklusának javulásával a visszatérők újra kivándorolhatnak. Az egyedi országvizsgálatok is többnyire azt mutatják, hogy a visszatérők munkapiaci integrációja sikeres volt – kivéve Lengyelországban, ahol a visszatérők munkanélküliségi rátája magasabb volt, mint a nem migráns népességé (*OECD*, 2013, *Kahanec–Kureková*, 2014).

A 2004 után csatlakozó kelet-közép-európai (EU–8 + 2) tagországba Németországból visszatérők aránya az onnan Németországba vándorlókhoz képest a 2010-es években lecsökkent, elsősorban az EU–8 + 2-ből kivándorlók számának növekedése miatt (2.7.1. ábra). A német bevándorlási hivatal adatai alapján a Németországból kelet-közép-európai országokba vándorlók aránya az onnan érkezőkhöz képest küldő országonként 2008 előtt viszonylag stabil volt, majd néhány országban emelkedett. 2010 óta a visszatérők aránya, és az EU–8 + 2 országok közötti különbségek jelentősen lecsökkentek, elsősor-

ban a Németországba emigrálók számának növekedése miatt. Az alacsonyabb visszatérési arány ellenére megnőtt a külföldi tapasztalattal rendelkezők aránya az EU-8 + 2 népességében, mivel a viszonyítási alap (a Németországba vándorlók sokasága) is megemelkedett.

2.7.1. ábra: A Németországból emigrálók aránya az EU-8 + 2-tagországokban az onnan Németországba vándorlókhoz képest (százalék)

Ország rövidítések: BG: Bulgária, CZ: Csehország, EE: Észtország, HU: Magyarország, LT: Litvánia, LV: Lettország, PL: Lengyelország, RO: Románia, SI: Szlovénia, SK: Szlovákia.

Megjegyzés: Az ábra a kiindulási, illetve célország szerinti vándorlókat mutatja. Nem biztos, hogy az egyes kiindulási országokból Németországba, illetve a Németországból a célországokba vándorlók a kiindulási vagy a célország ország állampolgárai.

Forrás: *BMF* (2016) 220. és 224. o.

Visszavándorlás Magyarországra

Magyarország a rendszerváltás kezdeti éveiben nettó fogadó országgá vált: a rendszerváltás előtt kivándorolt magyarok visszatérése, a környező országokbeli magyar kisebbségek és az egykori jugoszláv nemzetiségek bevándorlásának mértéke az 1990-es években együttesen jelentősen meghaladta az országot elhagyók számát. Ebben az időszakban a magyar állampolgárságúak esetében is nettó bevándorlást tapasztalhatunk az alacsony kivándorlás és a magas (zömében nyugdíjcélú) visszavándorlásnak köszönhetően. *Ambrosini és szerzőtársai* (2015) 2. táblázata szerint az 1990–2000 közötti időszakban a vizsgált kilenc kelet-európai ország¹ közül Magyarországon volt a legmagasabb a visszatérők kivándorlókhoz viszonyított aránya (1,34), az ENSZ adatbázisa alapján.

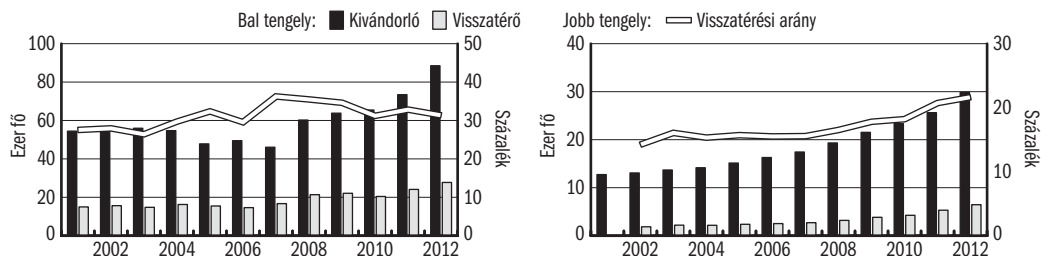
A magyar állampolgárságúak nettó vándorlása a 2000-es évek elején, valamint a 2008-as válság idején negatívba váltott. Ráadásul a visszatérők aránya 2002–2007 között már jóval alacsonyabb volt, mint a kelet-közép-európai országok átlaga a European Social Survey (ESS) adatbázis alapján (*Martin-Radu*, 2012). A pénzügyi válság időszakában a kivándorlók száma annak ellenére haladta meg a visszatérő magyarok számát, hogy a magyarországi születésűek száma a visszatérők között abszolút és relatív értelemben is nőtt, több mint megduplázódott 2005 és 2011 között a 2000-es évek előtti időszakhoz képest (*KSH*, 2016).

¹ Albánia, Bulgária, Csehország, Észtország, Magyarország, Litvánia, Lettország, Lengyelország, Románia.

A jelenleg rendelkezésre álló adatok a visszatérők pontos arányának meghatározását nem teszik lehetővé. Ugyanakkor a tükörstatisztikák és a hivatalos magyar statisztikák alapján a kivándorlók 25–42 százaléka becslhetjük azok arányát, akik a válságot követő időszakban visszaérhettek Magyarországra. Fontos hangsúlyozni, hogy a visszatérők arányát nehéz mérni, ráadásul az arány időben változhat.

2001 és 2012 között a külföldön dolgozó magyar állampolgárok átlagosan több mint 70 százaléka Németországot, Ausztriát vagy az Egyesült Királyságot választotta célországként. Mivel 2014-ben a három ország aránya már 81 százalék volt (KSH, 2014, 8.2.25. táblázat), a visszatérőket is ezekből az országokból várjuk a legnagyobb számban. Németország és Ausztria esetében részletes nemzeti statisztikák állnak rendelkezésre a visszatérők számának vizsgálatához. Ezekbe az országokba a hivatalos statisztikák szerint a teljes, 2001 és 2012 közötti időszakban Magyarország nettó küldő országnak számított. Mindkét országra igaz, hogy 2008 után jellemzően magasabb a kivándorlók száma, mint a válságot megelőzően. Míg azonban a visszatérők aránya Ausztriából fokozatosan növekszik 2007-et követően, addig a Németországból visszatérők aránya a 2007-es kiugró értékhez képest folyamatos csökkenést mutat (2.7.2. táblázat).

2.7.2. ábra: Migráns magyarok száma (ezer fő) és a visszatérési százalékaránya Németországban és Ausztriában

Megjegyzés: A kivándorlók állományi, a visszatérők áramlás adat.

Forrás: Németország: Eurostat (2014), Destatis (2013). Ausztria: Statistik Austria (2013). Gödri és szerzőtársai (2014): 66. és 68. o. alapján.

Több összehasonlító tanulmány alapján megállapítható, hogy a magyar visszatérők sajátosságai nem térnek el lényegesen a többi kelet-közép-európai országtól. A külföldön dolgozó magyarok jelentős része is tudatosan tervezi a visszatérést. A többi kelet-közép-európai ország kivándorlóihhoz képest a válság kitörése előtti időszakban a magyarok jellemzően többször töltöttek, rövidebb időszakot külföldön (Hárs, 2009). Smoliner és szerzőtársai (2011) kiemeli, hogy a magyar emigránsok többsége férfi, Hárs (2009) szerint a férfiak aránya a 2008–2009-es időszakban a 75 százalékot is elérhette, ezért a visszatérők között is átlagot meghaladó arányban találhatók meg. A legfrissebb, 2014-

es adatok szerint is több férfi visszatérő van, mint nő, azonban arányuk jóval kisebb, 56 százalék (*KSH*, 2014, 8.2.24. táblázat). *Co és szerzőtársai* (2000) számításai szerint a visszatérő magyar férfiak nem tudtak magasabb béreket elérni itthon maradt társaiknál, ellentétben a visszatérő magyar nőkkel, akik jellemzően a pénzügyi szektorban helyezkedtek el és bérük akár 40 százalékkal magasabb is lehetett, mint az otthon maradtaké.

Martin–Radu (2012) azt találta, hogy a magyar visszatérők jellemzően pozitívan szelektáltak voltak a válságot megelőző időszakban (fiatalabbak és magasabban kvalifikáltak, mint a hazai populáció), kiegészítve azzal, hogy a visszatérők Magyarországon nagyobb arányban lettek egyéni vállalkozók, mint alkalmazottak. Ugyanezen felmérés szerint a bevallottan visszatérők közös jellemzője, hogy tipikusan stabil párkapcsolatban vagy házasságban éltek, és a kinn maradókhöz képest jóval kisebb arányban voltak gyermektelenek (69 százalék versus 44 százalék). Mind külföldön, mind pedig a hazatérést követően találtak állást, és döntő többségük teljes munkaidőben dolgozott. A külföldi munkavállalás legfőbb motivációjaként a magasabb jövedelem lehetőségét és a karrierépítést említették. A visszatérés legfőbb motivációja a magyar megkérdezettek körében pedig egyértelműen a család és a barátok hiánya volt.

Következtetések

A 2010 és 2014 közötti időszakban a magyar állampolgárságú kivándorlók számának megsokszorozódásával párhuzamosan a visszatérő magyarok száma is nőtt. A magyar visszatérők, hasonlóan a többi kelet-európai migránshoz, jellemzően pozitívan szelektáltak, vagyis fiatalabbak és magasabban képzetek, mint a nem migráns populáció egésze, emellett munkapiaci integrációjuk is sikeres lehetett. Ezért az „agyelszívás” várható negatív hatása csökkenhetett valamelyest a válságot követő időszakban, a visszatérők számának növekedésével – bár arra vonatkozóan nem rendelkezünk adatokkal, hogy a pozitív szelekció a hosszabb időre külföldön letelepedett népességhez képest is fennáll e.

Hivatkozások

- AMBROSINI, W.–MAYR-DORN, K.–PERI, G.–RADU, D. (2015): *The Selection of migrants and returnees in Romania: Evidence and Long-Run Implications*. *Economics of Transition*, Vol. 23. No. 4. 753–793. o.
- BIJWAARD, G.–WAHBA, J. (2014): Do High-Income or Low-Income Immigrants Leave Faster? *Journal of Development Economics*, 108. 54–68. o.
- BLANCHFLOWER, D. G.–SHADFORTH, C. (2009): Fear, Unemployment and Migration. *Economic Journal*, Royal Economic Society, Vol. 119. No. 535. F136–F182.
- BMF (2016): *Migrationsbericht 2014*. Bundesamt für Migration und Flüchtlinge.
- BORJAS, G. J. (2014): *Immigration Economics*. Harvard University Press, Cambridge, MA.
- CASSARINO, J. P. (2004): *Theorising Return Migration: the Conceptual Approach to Return Migrants Revisited*. *International Journal on Multicultural Societies*, Vol. 6. No. 2. 253–279. o. UNESCO.
- CO, C. Y.–GANG, I. N.–YUN, M. (2000): Returns to returning. *Journal of Population Economics* Vol. 13. No. 1. 57–79. o.
- CONSTANT, A. AND D. S. MASSEY (2002): Return Migration by German Guestworkers: Neoclassical versus New Economic Theories, *International Migration*, Vol. 40. No. 4. 5–38. o.

- DUSTMAN, C.–FADLON, I.–WEISS AND Y. (2011): Return Migration, Human Capital Accumulation, and the Brain Drain. *Journal of Development Economics*, Vol. 95. No. 1. 58–67. o.
- GÖDRI IRÉN–SOLTÉSZ BÉLA–BODACZ-NAGY BORÓKA (2014): Immigration or Emigration Country? Migration trends and their socio-economic background in Hungary: A longer-term historical perspective. Working Papers on population, family and welfare, No 19. Hungarian Demographic Research Institute, Budapest.
- HÁRS ÁGNES (2009): *Immigration countries in Central and Eastern Europe: The Case of Hungary*. IDEA Working Papers, No. 12. Centre for Migration and Refugee Studies of the Ethnic and National Minority Studies Institute Hungarian Academy of Sciences.
- KAHANEČ, M.–KUREKOVÁ, L. M. (2014): Did Post-Enlargement Labor Mobility Help the EU to Adjust During the Great Recession? The Case of Slovakia. IZA DP No. 8249.
- KSH (2014): Demográfiai Évkönyv, 2014. KSH, Budapest.
- KSH (2016): 2011. évi népszámlálás. Műhelytanulmányok, No. 19. Központi Statisztikai Hivatal Budapest.
- MARTIN, R.–RADU, D. (2012): Return Migration: The Experience of Eastern Europe. *International Migration*, Vol. 50. No. 6. 109–128. o.
- OECD (2008): *Return Migration: A New Perspective*. International Migration Outlook. OECD.
- OECD (2013): *Coping with Emigration in Baltic and East European Countries*. OECD.
- PAPADEMETRIOU, D. G.–TERRAZAS, A. (2009): *Immigrants and the Current Economic Crisis: Research Evidence, Policy Challenges, and Implications*. Migration Policy Institute, Washington DC.
- PUNGAS, E.–TOOMET, O.–TAMMARU, T.–ANNISTE, K. (2012): *Are Better Educated Migrants Returning? Evidence from Multi-Dimensional Education Data*. Norface Migration Discussion Paper, No. 2012-18.
- RANDVEER, M.–ROOM, T. (2009): *The Structure of Migration in Estonia: Survey-Based Evidence*. Bank of Estonia Working Paper, 1/2009.
- ROY, A. D. (1951): Some thoughts on the distribution of earnings. *Oxford Economic Papers*, Vol. 3. No. 2. 135–146. o.
- SMOLINER, S.–FÖRSCHNER, M.–HOCHGERNER, J.–NOVÁ, J. (2012): *Comparative Report on Re-Migration Trends in Central Europe*. Regions benefitting from returning migrant (Re-Turn) project, Leibniz Institute for Regional Geography.
- ZAIČEVA, A.–ZIMMERMANN, K. F. (2013): Returning home at times of trouble? Return migration of EU enlargement migrants during the crisis, RECent Center for Economic Research, Working Paper, 89.

K.2.7.1. A hazatérést ösztönző közpolitikák Európában

KÁLMÁN JUDIT

Ez az írás egy rövid kitekintés után az Európán belüli mobilitási folyamatokra reagáló, hazatérést ösztönző közpolitikai beavatkozásokat veszi számba. Mivel a kivándorlás, hazatérés motivációi és a hazatérő migránsok jellegzetességei is különböznek egymástól, az ezeket befolyásolni szándékozó kormányzati beavatkozások céljai és eszközei is sokféle lehetnek. A főképp magasan kvalifikált emigránsok hazahívására (*brain re-gain*) koncentráló programok elsősorban a hazatérők megszerzett képességeit, tapasztalatait szeretnék az innovációra építő gazdasági fejlődés és versenyképesség szolgálatába állítani. Ezek lehetnek csak a munkaerőpiacra koncentráló vagy integrált, többféle közpolitikát érintő programok is. Az *K2.7.1. táblázat* összefoglalja főbb jellegzetességeiket.

ránsok hazahívására (*brain re-gain*) koncentráló programok elsősorban a hazatérők megszerzett képességeit, tapasztalatait szeretnék az innovációra építő gazdasági fejlődés és versenyképesség szolgálatába állítani. Ezek lehetnek csak a munkaerőpiacra koncentráló vagy integrált, többféle közpolitikát érintő programok is. Az *K2.7.1. táblázat* összefoglalja főbb jellegzetességeiket.

K2.7.1.1. táblázat: A hazahívó-megtartó (*brain re-gain*) közpolitikai programok fő típusai és sajátosságai

	Reintegrálás (reaktív beavatkozás)	Hazatérés-ösztönzés (aktív beavatkozás)	Emberitöke-elvándorlás megelőzése (proaktív)
Célcsoport	már hazatért migránsok	potenciális hazatérők	potenciális kivándorlók
Indok	a hazatéréshez kapcsolódó társadalmi feszültségek és költségek minimalizálása	a remigráció előnyeinek maximalizálása (a hazatérők társadalmi, gazdasági, demográfiai és pénzügyi tőkéjén keresztül)	kivándorlás megelőzése, veszteségminimalizálás
Cél	hazatérők reintegrálása a helyi társadalomba	hazatérés ösztönzése és a folyamat segítése	a (képzett) munkaerő elvándorlásának megakadályozása
Hely	küldő ország	befogadó ország	küldő ország
Idő	hazatérés után	hazatérés előtt/közben	kivándorlás előtt
Eszköz	információszolgáltatás, állásközvetítés, mentorálás, továbbképzés, vállalkozóvá válás támogatása, adminisztratív terhek csökkentése, külföldön szerzett képzettségek elismerése, lakhatási támogatás, egyéb átmeneti pénzügyi támogatások	képzés, támogatás, tanácsadás, gyakorlatban hasznosítható információszolgáltatás (telefon, weboldal), egyéni mentorálás, PR-kampány, a visszatérés lehetséges előnyeinek megismertetése	oktatás- és fejlesztéspolitika, gazdaságpolitika révén, nem adminisztratív korlátokkal

Forrás: *Kovács és szerzőtársai* (2014) alapján saját szerkesztés.

A diaszpóra-politikákon túl számos sikeres, komplex remigrációs, hazahívó kezdeményezés ismert a világ számos országában – például Kínában, Indiában vagy Tajvanon – (UNDP, 2007), *Jonkers*, 2008, *Mészáros*, 2010). Tajvan és Korea már az 1960-as években kiváló kutatási lehetőségekkel, magas fizetésekkel és egyéb ösztönzőkkel próbálta hazacsábítani nemzetközi karriert befutott magasan képzett polgárait, s gyakorlatilag ezt a modellt követi jó ideje Kína is azon túl, hogy kormányzati szinten igyekezett bevonni a diaszpórát. India sokáig nem foglalkozott a hazautalások ösztönzésével, mára a bürokrácia enyhítésével, vállalkozásbarát politikával és a valutaárfolyamok szabadabbá tételével igyekszik ösztönözni a kivándoroltak befektetéseit és visszatérését. Tajvan ugyanakkor

a kapcsolatépítésre és a befektetésösztönzésre koncentrálna üzleti és ipari parkokat épített, s vonzó állásokon túl korszerű infrastruktúrával, lakásokkal és iskolákkal is igyekezett hazacsábítani kutatóit és mérnökeiket (OECD, 2008). Számos más ország is – például egyes dél-amerikai és afrikai országok – régóta működtetnek hasonló ösztönzőprogramokat és a magasan képzettek visszatérését ösztönző kormányzati programokat.

Az említett ázsiai és latin-amerikai országokhoz képest a kelet-európai országok csak megkésve és nem olyan mértékben fedezték fel és éltek a *brain re-gain*, a hazatérő migrációt ösztönző politika gazdasági lehetőségeivel. Több, a viszsza-vándorlást elősegítő kezdeményezés született Kelet-Közép-Európában, azon belül pedig Ma-

gyarországon is (*K2.7.2. táblázat*) – többségük az EU-csatlakozást követően 4-5 éven túl (*Kaczmarczyk, 2013*), holott a kedvezőtlen elvándorlási folyamatok több érintett országban már hamarabb

jelentkeztek.¹ Ez már csak azért is meglepő, mert ilyen programokat uniós társfinanszírozással (EU Visszatérési Alap, Kohéziós Politika) is meg lehet valósítani.²

1 Éppen ezért, illetve konkrét eredménymutatók híján hosszú távú hatásaikat egyelőre nem tudjuk mérni.
2 Ennek egyik oka a célok, elvek és eszközök konfliktusa a különböző kormányzati szinteken. EU-szinten a szabad munkaerő áramlása a közös piac egyik

fontos alappillére, valamint közös gazdasági érdek, míg tagállami szinten e mobilitás a fentiekben kifejtett számos negatív következménnyel is jár, s ráadásul ezek az egyes tagállamokban el is térnek egymástól.

K2.7.1.2. táblázat: Hazahívó, reintegráló, illetve helyben tartást célzó kezdeményezések Kelet-Európában

Név	Ország	A program típusa	Fő célkitűzés	Időtartam	Eszközök/eredmények
Guidance and Counselling for Migrants and Returnees	Transznacionális (6 EU-tagállam)	Újrafoglalkoztatás, reintegráció	Hazatérőknek való tanácsadással kapcsolatos know-how- és tapasztalatátadás	2009-2011	Remigrációs eszköztár, online könyvtár létrehozása, kérdőíves felmérés, 7 találkozó a partnerországokban
Powroty.gov.pl Program	Lengyelország	Reintegráció, újrafoglalkoztatás	Külföldön (elsősorban az Egyesült Királyságban) élő, hazatérni szándékozó lengyelek tájékoztatása, reintegrációjának segítése	2008-	Honlap, hazatérők reintegrációja és újrafoglalkoztatása, állásközvetítés, vállalkozóvá válás ösztönzése, adókedvezmények, bürokratikus korlátok lebontása; 2011 júliustól egyesítve a Lengyel Munkaügyi Hivatal állásközvetítő portáljával
„Masz Plan na powrót?” [Van terve a visszatérésre?]	Lengyelország	Reintegráció	Külföldön élő, hazatérni szándékozó lengyelek tájékoztatása	2008-	Honlap, információs kampány, állásközvetítés, vállalkozóvá válás ösztönzése, adókedvezmények (!), bürokratikus korlátok lebontása (képzettség elismertetése, egy-ablakos ügyintézés, kettős adóztatás elkerülése), gyerekek re-integrációjának segítése - nemzeti program, több Minisztérium koordinálja
Homing Plus Program	Lengyelország	Hazacsábítás újrafoglalkoztatás, reintegráció	Fiatallengyel kutatók (doktoranduszok is) hazatérésének támogatása	2010-	Max. 80 ezer lengyel zloty (kb. 5800 eFT) kutatói ösztöndíj/év, 5000 zloty (kb. 360 eFT) kutatói illetmény/hó
„Zostań w Polsce – swoim szefem!” [Légy a saját főnököd – maradj Lengyelországban!]	Lengyelország - regionális program	Hazacsábítás	Hazatérni szándékozók vállalkozóvá válásának támogatása	2010-	Varsó (Mazowie régió) -képzés, üzleti terv készítése, 6 hónap inkubációs pénzügyi segítség, célcsoport főleg 45 év felettek, nők, munkanélküliség miatt hazaküldöttek
Wracajdopolski.pl [ReturntoPoland.pl]	Lengyelország - regionális program	Hazacsábítás	Magasan képzett lengyel migránsok hazacsábítása (elsősorban az Egyesült Királyságból)	2007-2011	Lengyel és brit kereskedelmi Kamara
„Return support” [Támogatás hazatérőknek]	Észtország	Hazacsábítás, reintegráció	Több mint 10 év után külföldről hazatérő észtek pénzbeli támogatása	2004	Maximum 2000 euró/fő, szigorú feltételek miatt kevesen kapják meg (36-242 fő/év) - feltétel a minimum 10 év külföldön tartózkodás, kapcsolattartás, hivatalos nyilvántartásba vétel

Név	Ország	A program típusa	Fő célkitűzés	Időtartam	Eszközök/eredmények
„Talents back Home”	Észtország	Hazacsábítás, újrafoglalkoztatás	Külföldön élő, hazatérni szándékozó fiatal észtek (diákok) tájékoztatása	2010–2012	Állásközvetítés, információs kampány, honlap – Észt Kereskedelmi és Iparkamara működtette, EU (ESF) finanszírozással, a sikeres kampány után mindössze 27-en tértek haza a programban
MEDIT	Románia	Hazacsábítás, újrafoglalkoztatás	Olaszországban élő, hazatérni szándékozó románok tájékoztatása	2009–2011	Román Munkaügyi Hivatal közösen az olasz partnerintézménnyel, EU-támogatásból (ESF), információnyújtás, állásközvetítés
Román Hivatal a Külföldön Élő Románokért	Románia	Diaszpóra, kapcsolattartás	Külföldön élő románok identitásörzése, kapcsolat anyaszorzággal	1995–	Nyelvi kurzusok, román iskolai osztályok külföldön, diaszpóra közösségek pénzügyi támogatása
Opening up opportunities for Returnee Georgian Migrants	Csehország, Grúzia	Reintegráció, újrafoglalkoztatás	Hazatérő migránsok hazatelepülésének elősegítése	2003–	Állás tanácsadó és -közvetítő központ létrehozása Tbilisziben, segítségnyújtás, tájékoztatói kampány Csehországban
Migracia SK	Szlovákia	Hazacsábítás, helybentartás	„Agyelszívást” csökkentő közpolitikai megoldások kidolgozása, figyelemfelkeltés	2009–	Honlap, a „Külföldi Szlovákok Napjának” és konferenciájának megszervezése, kapcsolatépítés külf. szlovák szervezetekkel
„Slovensko Calling”	Szlovákia	Hazacsábítás, reintegráció, újrafoglalkoztatás	Külföldön élő, szlovákok tájékoztatása, hazacsábítás és újrafoglalkoztatás	2009–	Állásközvetítő honlap, médiakampány, nyilvános viták, külföldi aktivítás, szlovákiai kalauz kiadása hazatérőknek
MTA Lendület Program	Magyarország	Hazacsábítás, újrafoglalkoztatás, helybentartás	Nemzetközileg kimagasló teljesítményű kutatók és fiatal tehetségek külföldről történő hazahívása, itthon tartása, illetve fiatal külföldi kutatók Magyarországra csábítása	2009–	Kutatók és kutatócsoportok finanszírozása, színvonalas hazai kutatási lehetőség teremtése, 2015-ig 100+ kutatást támogatott, a források bővülnek, jelenleg 400 MFT/év
Támop Szent-Györgyi Albert Hazahívó Ösztöndíj	Magyarország	Hazacsábítás, újrafoglalkoztatás, helybentartás	Tehetséges magyar természettudományi, illetve műszaki, matematikai és élettud. területen működő kutatók hazacsábítása	2013–2014	Kutatóhelyek és kutatócsoportok finanszírozása tapasztaltabb kutatóknak
Markusovszky Ösztöndíj (Than Károly ösztöndíj)	Magyarország	Helybentartás	Orvosok, gyógyszerészek emigrációjának megakadályozása	2011–	Fokozatosan bővülő forrásokkal (2016: 840 millió forint) ösztöndíjpályázatok szakorvos- és szakgyógyszerész-jelölteknek, havi nettó 100 ezer forint ösztöndíj, feltételekhez kötött
„Gyere haza fiatal”	Magyarország	Hazacsábítás, reintegráció, újrafoglalkoztatás	Egyesült Királyságban dolgozó fiatal magyarok hazacsábítása	2015	100 millió forint, komplex program, honlap, telefonos hotline, tájékoztatói kampány, tanácsadás, képzés, állásközvetítés, lakhatási támogatás

Forrás: Lados–Hegedüs (2012) 517. o., Kaczmarczyk (2013), Kaska (2013), OECD (2013) alapján saját szerkesztés.

E kezdeményezések változatos célkitűzésűek³ és célcsoportúak – például a kutatók, orvosok, tehát elsősorban magasan képzett kivándorlók – visszacsábítására, illetve reintegrálására irányulnak. Ugyanakkor még mindig meglehetősen fragmentáltak, elsősorban munkaerőpiaci szempontúak, más szakpolitikákkal kevésbé koordináltak. Tehát a kivándorlás és az „agyelszívás” által számottevően sújtott Kelet-Európában hiányoznak az átfogó, jelentősebb anyagi bázisú és több nemzeti szakpolitikát felölelő kezdeményezések (kivételesen talán a lengyel komplex Masz Plan na powrót program). Területi illetékességük alapján vannak regionális, illetve nemzeti kezdeményezések, de a legtöbb közülük csak egy országra terjed ki, viszonylag kevés a két vagy több államot érintő projekt,⁴ egész EU-t lefedő alig indult (kivételesen a Marie Curie Program), pedig e beavatkozások összehangolása és EU-szintű politikával való harmonizációja nélkül nem beszélhetünk valódi egységes európai munkaerőpiacról, ami versenyképességi szempontból kívánatos lenne.

Sajnos a hazahívó programok sikerességének, hatékonyságának megítéléséhez meglehetősen bizonytalan információk állnak csak rendelkezésre. A legtöbbször közölt nyers adatok a hazatérők számára vonatkozóan nem árulnak el semmit a programok sikerességéről, mert azokhoz nem áll rendelkezésre sem természetes, sem mesterséges viszonyítási alap (ami alapján megtudhatnánk, mi

történt volna, ha a program nem lép életbe.) Tudományos alaposágú, valódi hatásértékelő tanulmányról nincs tudomásunk a hazahívó politikákkal kapcsolatban – hozzá kell tenni azonban, hogy az adatok hiányán túl Kelet-Európában ehhez még az eltelt idő is meglehetősen rövid.

A pusztán számadatok mindenestre azt sejtetik, hogy a kelet-európai hazahívó közpolitikai beavatkozások hatása a folyamatokra egyelőre meglehetősen marginális, vagyis e programok a külföldre emigrált vagy emigrálni készülő kvalifikált fiataloknak csupán egy rendkívül csekély részét tudják hazacsábítani, illetve otthon tartani (*Barcevicus és szerzőtársai*, 2012, *OECD*, 2013).⁵ E közpolitikai beavatkozások sikeressége alapvetően függ az anyaországbeli gazdasági és társadalmi helyzettől,⁶ a migránsok jellegzetességeitől, az ország migrációs mintázataitól,⁷ amelyekről még mindig nagyon kevés a pontos információ, és hiányoznak a megfelelő adatok. Ugyanakkor éppen ezért fontos e politika nemzetközi összehangolása, transznacionális és európai versenyképességi érdekek megjelenítése is, mert az egyes tagállamok érdekei konfliktusban állnak egymással, illetve az Európai Gazdasági Tér érdekeivel. Az európai közös migrációs politika megalkotása már a 2009-es liszaboni csúcstól várta magára, pedig az nemcsak aktuális biztonságpolitikai szempontokat szolgálna, de a mobilitási folyamatok és következményeik jobb kezelését is segítené.

3 Lengyelország és Lettország elsősorban a masszív kiáramlás munkaerőpiaci veszteségei miatt kezdett ilyen politikákba, míg Romániára a befogadó országok kormányzatai gyakoroltak nyomást a kivándorlás mértékének kontrollálását kérve.

4 Utóbbira jelentenek példát a kétoldalú „Opening Up Opportunities” Csehország–Grúzia projekt, transznacionális projekt „Guidance and Counselling for Migrants and Returnees” Szlovákia, Csehország.

5 Például a magyar orvosok migrációjának 2010 után megugró számairól lásd a 2.4. alfejezetet, illetve *Varga* (2016).

6 Prevencióként a küldő országokban az általános gazdasági növekedést, társadalmi előrehaladást szolgáló vállalkozásbarát környezet megteremtése lenne elsődleges az emigráció, a remigráció stb. szempontjából. A Kelet-Európában fontos lenne például a munkajövedelmek adóterheinek csökkentése, valamint az inaktivitás visszaszorítása, az adminisztratív terhek,

a bürokrácia és a korrupció csökkentése, ami vállalkozásbarát, befektetésösztönző környezetet teremt.

7 Lettország esete megmutatja, hogy gazdasági hanyatlás esetén megemelkedik a magasan képzettek tartós kivándorlási hajlandósága, akik általában nem is szándékoznak visszatérni. Így nemcsak a visszatérés ösztönzése nehézkes, de a hazautalások is, illetve kétséges az emigráció hozadékaként sokszor optimistán emlegetett emberitöke-transzfer mértéke is. Ugyanakkor például Lengyelországban elég magas a visszatérési ráta, ám a visszatérők nagyobb eséllyel lesznek munkanélküliek, mint az otthon maradtak, ami szintén nem jelent emberitöke-transzfert. *Barcevicus és szerzőtársai* (2012) lengyel, lett, magyar és román adatokon azt találta, hogy a külföldi munkatapasztalat főképp a magasabban képzett munkavállalóknak jelent előnyöket a visszatérés után. Mindez a konkrét migrációs mintázatokat kimutató pontos adatok fontosságára irányítja a figyelmet (*OECD*, 2013).

Hivatkozások

- BARCEVICIUS, E.–IGLICZKA, K.–REPECKAITE, D.–ZVALIONYTE, D. (2012): Labour mobility within EU: The impact of return migration. Eurofound, Dublin.
- KACZMARCZYK, P. (2013): Matching the skills of return migrants to labour market needs in Poland. Megjelent: *OECD* (2013) 111–126. o.
- KASKA, V. (2013): Emigration from Estonia: Recent trends and economic impact. Megjelent: *OECD* (2013) 31–46. o.
- KOVÁCS ZOLTÁN–BOROS LAJOS–HEGEDŰS GÁBOR–LADOS GÁBOR (2014): [Transnational Strategy for re-attracting and re-integrating migrants](#). Re-Turn Consortium, Leibniz Institute for Regional Geography.
- LADOS GÁBOR–HEGEDŰS GÁBOR (2012): A re-migráció európai és hazai lehetőségeinek értékelése a munkaerőpiac szempontjából. Megjelent: Kockázat – Konfliktus – Kihívás. VI. Magyar Földrajzi Konferencia, Szeged, szeptember 5–7. 509–523. o.
- MÉSZÁROS REZSŐ (2010): Az információ, az oktatás, a kutatás és a fejlesztés. Megjelent: *Mészáros Rezső* (szerk.): A globális gazdaság földrajzi dimenziói. Akadémiai Kiadó, Budapest, 326–327. o.
- OECD (2008): International Migration Outlook, 2008. Part III. OECD, Paris.
- OECD (2013): Coping with Emigration in Baltic and East European Countries, OECD, Paris.
- UNDP (2007): [Case Evidence on 'BrainGain'](#). A UNDP Capacity Development Resource. UNDP, No. 1.
- VARGA JÚLIA (2016): [Hova lettek az orvosok? Az orvosok külföldre vándorlása és pályaelhagyása Magyarországon, 2003–2011](#). Közgazdasági Szemle, 63. évf. 1. sz. 1–26. o.

3. BEVÁNDORLÁS

3.1. A BEVÁNDORLÓK MUNKAERŐPIACI INTEGRÁCIÓJA MAGYARORSZÁGON – NÉPSZÁMLÁLÁSI HELYZETKÉP

GÖDRI IRÉN

A bevándorlók gazdasági, munkaerőpiaci integrációja számos európai ország számára jelent kihívást. Mind a külföldi születésű népesség – különösen az Európai Unión kívüli országokból származók –, mind a fogadó országokban született leszármazottaik, az úgynevezett második generáció munkaerőpiaci mutatói általában (kevés kivételtől eltekintve) rosszabbak, mint a helyi népességé.¹

Noha a bevándorlásnak a munkaerőpótlásban, s ezáltal a gazdasági növekedésben, az időskori függőségi ráta mérséklésében, illetve a nyugdíjrendszer fenntarthatóságában játszott szerepe gyakran elhangzó érv a bevándorlás mellett, nem nehéz belátni, hogy mindez csak a bevándorlók sikeres munkaerőpiaci integrációja esetén valósulhat meg. A migráns népesség átlagosnál alacsonyabb munkaerőpiaci részvétele (különösen a nők esetében) azonban számos fogadó országban további „függőséget” teremthet (Coleman, 2004), tovább terhelve az adott ország szociális ellátórendszerét. Bár a bevándorlók – főként a kevésbé fejlett harmadik országokból érkezettek – fogadó népességhez képest rosszabb munkaerőpiaci helyzete az európai országok többségében megfigyelhető, származási országok (illetve etnikai csoportok) szerint jelentősek az eltérések (Münz, 2008, Keeley, 2009, Koopmans, 2016).

A munkaerőpiaci integráció mutatói és befolyásoló tényezői

A bevándorlók fogadó társadalomba való integrációjának egyik kulcseleme a munkaerőpiaci integráció, amely fontos lépés lehet a társadalmi és kulturális beilleszkedés felé. A munkaerőpiaci integrációt leggyakrabban a *foglalkoztatási ráta* és *munkanélküliségi ráta* alapján mérik, azt vizsgálva, hogy ezek a mutatók a fogadó országban töltött idő növekedésével mennyire közelítenek a fogadó népességben mért értékekhez. E két mutató nemcsak a munkaerőpiaci integráció kétféle megközelítése, hanem a szegregáció két lehetséges okát is tükrözi: az alacsony foglalkoztatottság adódhat abból, hogy a bevándorlók egy része be sem lép a munkaerőpiacra (azaz nem is próbál munkát találni), tehát az *aktivitási arány* is alacsony körökben, míg a magas munkanélküliségi ráta azt mutatja, hogy a munkaerőpiacra belépők közül sokan nem tudnak elhelyezkedni.

Az említett mutatók a munkaerőpiaci integráció legalapvetőbb indikátorai, amelyek a 2010-ben elfogadott zaragozai nyilatkozatban is szerepelnek (EC, 2011, 10. o.). A sikeres integráció azonban nemcsak a munkához való hozzáférést jelenti, hanem a bevándorlók emberi tőkéjének megfelelő felhasz-

¹ 2014-ben az EU-28 országai-ban a helyi születésű 20–64 éves népesség körében 9,3 százalék volt a munkanélküliségi ráta, míg a külföldi születésű népesség azonos korcsoportjában 14,4 százalék, az EU-n kívüli országban születettek körében pedig 18,5 százalék (Eurostat, 2015). Fordított helyzet – a külföldiek kisebb munkanélküliségi rátája – mindössze Ciprus, Litvánia és Magyarország esetében figyelhető meg.

nálását, a munkaerőpiac primer szegmensében való foglalkoztatottságot, valamint a fogadó népességgel azonos jogokat és lehetőségeket is a munkaerőpiacon (*Eurofound* 2008). Ezért a foglalkoztatottak esetében az integráció további fontos mutatója lehet a *túlképzettség* (foglalkozásukhoz képest magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők aránya), valamint a *bérek szintje* (a fogadó népesség azonos foglalkozási csoportjainak béreihez képest). Továbbá az is figyelmet érdemel, mennyire jellemző, hogy a bevándorlók inkább az alacsony bérekkel, rossz munkakörülményekkel, nagyfokú bizonytalansággal és a mobilitási lehetőségek hiányával jellemzett *szekunder munkaerőpiacon vannak jelen*, vagy az *etnikai vállalkozások* (illetve az *önfoglalkoztatás*) által biztosított megélhetést választják. A munkanélküli és egyéb inaktív csoportok esetében a munkaerőpiaci kirekesztődés fontos mutatója a *tartós munkanélküliség* mértéke (azok aránya a munkanélkülieken belül, akik legalább egy éve állás nélkül vannak), valamint a *nem szándékos inaktivitás*, ami az inaktív csoporton belül azok arányát jelenti, akik bár készek lennének munkába állni, de feladták az aktív munkakeresést (tehát nem jelennek meg munkanélküliként) (*OECD/European Union*, 2015).

A bevándorlók munkaerőpiaci integrációja fogadó országoként és a különböző időszakokban érkező kohorszok esetében is eltérő mintázatot mutat (*Kealey*, 2009, *Borjas*, 2015). Az integráció sikerességét számos tényező befolyásolja: egyfelől a fogadó ország intézményi feltételei (migrációs és munkaerőpiaci szabályozása), általános gazdasági, munkaerőpiaci és társadalmi körülményei, integrációs politikája vagy annak hiánya; másfelől viszont a bevándorló népesség összetétele, a migráció okai, körülményei, valamint az adott bevándorló (etnikai) közösség jelenléte és helyzete a fogadó országban.² A bevándorlók iskolai végzettség, szakképzettség szerinti összetétele különösen fontos a munkaerőpiaci integráció, szempontjából.³ Egy 2010-ben végzett kutatás eredményei azonban arra is rávilágítottak, hogy a különböző migráns csoportok demográfiai és emberi tőke jellemzői csak részben magyarázzák hátrányos munkaerőpiaci helyzetüket, és sokkal nagyobb szerepük van bizonyos szociokulturális jellemzőknek: a fogadó ország nyelvének ismerete, ezen a nyelven történő médiafogyasztás, a többségi népességgel fenntartott társadalmi kapcsolatok vagy a nemi szerepekkel kapcsolatos értékek (*Koopmans*, 2016). Ugyancsak meghatározó a fogadó országban töltött idő: ennek növekedésével a munkaerőpiaci mutatók többnyire javulnak, ami az úgynevezett ország-specifikus készségek elsajátításával, a nyelvismeret javulásával is összefügg.

2 Ez utóbbinak leginkább az etnikai vállalkozások szempontjából van jelentősége.

3 Főként akkor várható a bevándorlók sikeres integrációja és a bevándorlás pozitív munkapiaci, gazdasági hatása, ha a bevándorlók szakképzettség szerinti összetétele megfelel a fogadó ország munkaerőpiaci igényeinek.

Vizsgált kérdések, adatforrás

A tanulmány a Magyarországon élő bevándorlók munkaerőpiaci helyzetét elemzi a hazai népességgel való összehasonlításban. A leíró elemzés a munkaképes korú, azaz 15–64 éves népességben belül vizsgálja a munkaerőpiaci integráció alapvető mutatóit (aktivitási arány, foglalkoztatási ráta, munka-

nélküliségi ráta), rávilágítva egyfelől a nem, korcsoport és iskolai végzettség szerinti eltérésekre, másfelől a különböző származási csoportok között megfigyelhető különbségekre. Emellett röviden kitér az önfoglalkoztatás (etnikai vállalkozások) elterjedtségére, valamint a túlképzettség kérdésére is. A többváltozós elemzés a foglalkoztatottság esélyét meghatározó tényezőket tárja fel, különös tekintettel a külföldi születési hely, illetve a külföldi állampolgárság szerepére, majd a külföldön született népességén belül a származási ország, az érkezés óta eltelt idő, valamint az állampolgárság, a nemzetiség és a magyar nyelvismeret szerepére.⁴

Az elemzés a 2011-es népszámlálás adataira épül. A népszámlálás a legátfogóbb adatforrás az országban élő bevándorlókról: mind a *külföldi születésű*, mind az ország területén egy évnél hosszabb ideig tartózkodó *külföldi állampolgárságú* népesség teljes körű keresztmetszeti adatbázisát jelenti, amely egyedülálló lehetőséget nyújt részletes elemzésekre.⁵ Ugyanakkor lehetővé teszi a bevándorlók integrációs mutatóinak összehasonlítását a fogadó népesség azonos időben és módon feltárt hasonló jellemzőivel. Hátránya azonban, hogy mivel tízévente kerül rá sor, csupán a nagyobb léptékű változások megragadására alkalmas.

A bevándorló népesség meghatározása

A bevándorlóknak az állampolgárság, illetve a születési hely alapján történő beazonosítása két eltérő nagyságú és összetételű népességet fed le. Az országban élő *külföldi állampolgárok* a bevándorló népességnek csak egy részét jelentik, és főként az utóbbi években érkezettek reprezentálják. Magyarországon, ahol a honosítási ráta magas, a külföldi állampolgárok száma alapján jelentősen alulbecsüljük a bevándorolt népességet. A külföldi állampolgárok közt szerepelnek továbbá azok is, akik külföldi állampolgárok gyermekeként Magyarországon születtek, és (még) nem kaptak magyar állampolgárságot (tehát az úgynevezett második generáció), valamint azok a magyarországi születésűek, akik kivándoroltak, majd külföldi állampolgárságot szerezve később visszatértek Magyarországra (ők zömében kettős állampolgárok). A *külföldön született népesség* a bevándorlók tágabb csoportja, amely a régebben érkezett, már állampolgárságot szerzett bevándorlókat is tartalmazza.⁶ A 2011. évi népszámlálás 143 197 fő (csak) külföldi állampolgársággal rendelkező és 383 236 fő külföldi születésű személyt számolt össze, az előbbieket 78,4 százaléka, az utóbbiak 69,5 százaléka volt 15 és 64 év közötti. A következőkben az általános munkaerőpiaci mutatókat mind a külföldi állampolgárok, mind a külföldi születésűek esetében bemutatjuk, míg a részletesebb elemzést ez utóbbi csoportra végezzük el.

A bevándorlók munkaerőpiaci helyzete

Korábbi elemzések és a legfrissebb adatok szerint is Magyarország azon kevés európai ország közé tartozik, ahol a bevándorlók munkaerőpiaci mutatói

4 A nem, kor és iskolai végzettség szerinti összetétel, valamint a területi elhelyezkedés hatását mindkét esetben kontrolláltuk.

5 A bevándorlók munkaerőpiaci helyzetének mutatóit az Eurostat az egyes országok harmonizált munkaerő-felmérései alapján teszi közzé. Ezek az adatok, noha az időbeli trendek bemutatására, valamint nemzetközi összehasonlításra alkalmasak, a magyarországi minta esetében – a bevándorlók alacsony arányából adódó kis elemszám miatt – nem teszik lehetővé a részletesebb elemzést.

6 Magyarországon ebbe a csoportba tartoznak azok is, akik valamikor magyar állampolgárként, de az ország mai határain kívül születtek, és belső vándorlás vagy lakosságcsere során kerültek a mai területekre. Ez utóbbi egy nagyon idős, míg a külföldi állampolgárként szereplő második generáció egy nagyon fiatal korösszetételű csoport, így a munkaerőpiaci integráció szempontjából vizsgált 15–64 éves korcsoportban egyik sem jelenik meg. Ugyancsak a születési hely alapján azonosíthatók be egyértelműen azok az új bevándorlók, akik a 2011-től életbe lépő egyszerűsített honosítás következtében már magyar állampolgárként érkeztek, főként a szomszédos országokból. A 2011-es népszámlálásban azonban ez a csoport még nem jelent meg nagy számban.

a 15–64 éves korcsoportban összességében jobbak, mint a hazai népességé (Hárs, 2010, Gödri, 2011, Eurostat, 2015).⁷ Ez a sajátosság a 2011-es népszámlálási adatok alapján is megfigyelhető (3.1.1. táblázat).

3.1.1. táblázat: A 15–64 éves külföldi állampolgárságú, külföldi születésű és teljes népesség munkaerőpiaci mutatói (százalék)

Népesség	Gazdasági aktivitás					Aktivitási arány	Munkanélküliségi ráta
	foglalkoztatott	munkanélküli	inaktív kereső	eltartott	összesen		
Külföldi állampolgárok							
EU-27 állampolgár	62,9	4,8	14,6	17,6	100,0	67,7	7,1
Harmadik országbeli	61,7	3,6	11,8	23,0	100,0	65,2	5,5
Együtt	62,4	4,3	13,4	19,9	100,0	66,7	6,5
Külföldön születettek							
EU-27 tagországban	66,7	6,5	14,4	12,3	100,0	73,2	8,9
Harmadik országban	63,0	5,6	12,5	18,9	100,0	68,6	8,1
Együtt	65,5	6,2	13,8	14,5	100,0	71,7	8,7
Teljes népesség	57,0	8,3	19,7	15,0	100,0	65,3	12,7

Megjegyzés: A külföldi állampolgárok csoportja a csak külföldi állampolgársággal rendelkezőket tartalmazza, a kettős (külföldi és magyar) állampolgárokat nem.

Forrás: Népszámlálás 2011, saját számítás.

A külföldi népesség – és különösen a külföldi születésűek – körében mind a foglalkoztatottak aránya, mind az aktivitási arány magasabb, mint a teljes népességben, a munkanélküliségi ráta viszont számottevően kisebb (6,5 százalékkal, illetve 8,7 százalékkal szemben a 12,7 százalékkal). Az EU-tagállamokból származók foglalkoztatási aránya a bevándorlók mindkét csoportjában meghaladja a harmadik országbeliekét, a munkanélküliségi ráta azonban ez utóbbiak esetében mégis kisebb. Ez abból adódik, hogy az EU-n kívüli országokból származók körében magas az eltartottak, azaz a munkaerőpiacra be sem lépők aránya (főként a külföldi állampolgárok esetében: 23 százalékkal).

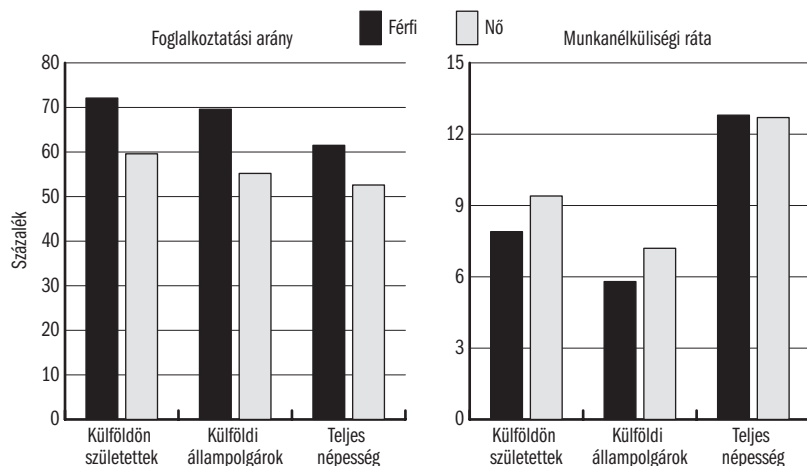
A nem fontos differenciáló tényező.⁸ A 3.1.1. ábrán látható, hogy a foglalkoztatási ráta nemek közötti különbsége sokkal hangsúlyosabb a bevándorlók – főként a külföldi állampolgárok – körében, mint a teljes népességben. A munkanélküliségi ráta – amely a teljes népességben nem mutat nemek szerinti eltérést – szintén a bevándorlók mindkét csoportjában magasabb a nők esetében. Ugyanakkor a külföldi állampolgárságú nők aktivitási aránya kissé elmarad a fogadó népességben belülről a nőkre jellemző szinttől, ami az eltartottak e csoporton belülről magas arányából adódik.

A bevándorlók munkaerőpiaci mutatói – akárcsak a fogadó népességé – korcsoportok szerint is eltérnek egymástól. A legmagasabb foglalkoztatási ráta a 30 és 49 év közötti férfiakra, illetve a 40 és 54 év közötti nőkre jellemző, de átlag feletti a 25–29 és 50–54 éves férfiak, valamint a 25–39 éves nők esetében is (3.1.2. ábra).

7 A jobb munkaerőpiaci mutatók magyarázata elsősorban a bevándorlók összetételében keresendő: jelentős hányaduk – különösen 2008-ig – a szomszédos országokból érkezett, és zömében magyar nemzetiségű volt, így a munkaerőpiaci integrációjuknak nyelvi, kulturális akadályai nem voltak. Továbbá demográfiai összetételük is eltért a hazai népességétől: fiatalabb korösszetétel és összességében magasabb iskolai végzettség jellemezte őket.

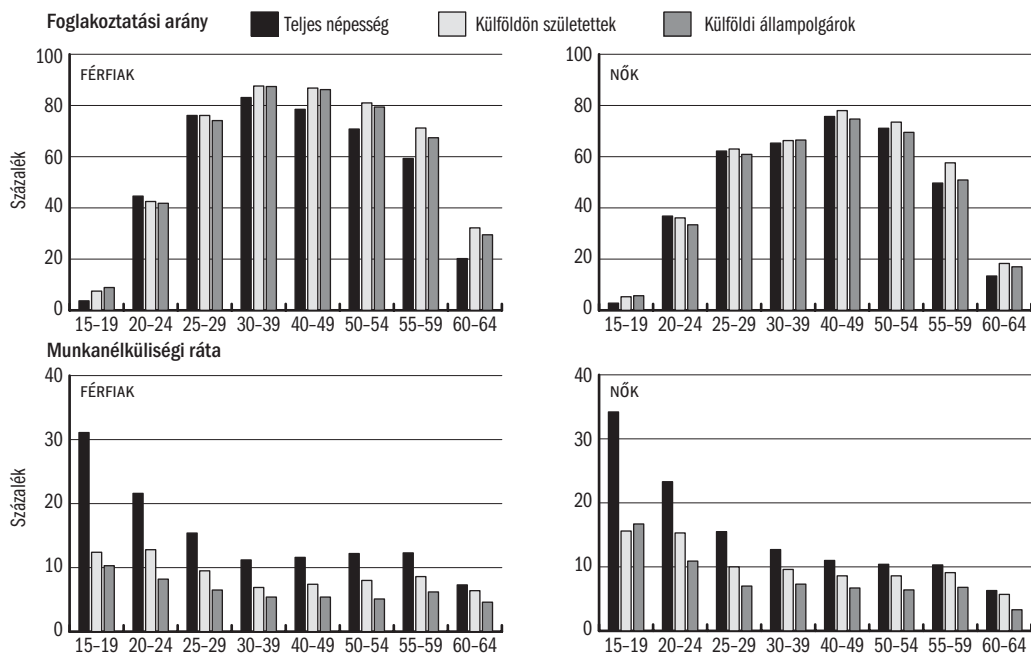
8 A bevándorlók munkaerőpiaci helyzetének nemek közötti eltéréseit a korábbi népszámlálás alapján végzett vizsgálat is igazolta (lásd Gödri, 2011).

3.1.1. ábra: A 15–64 éves külföldi állampolgárságú, külföldi születésű és teljes népesség munkaerőpiaci mutatói nemek szerint

Forrás: Népszámlálás 2011, saját számítás.

3.1.2. ábra: A 15–64 éves külföldi állampolgárságú, külföldi születésű és teljes népesség munkaerőpiaci mutatói korcsoportok és nemek szerint

Forrás: Népszámlálás 2011, saját számítás.

A fogadó népességgel összehasonlítva látható, hogy mind a külföldi születésű, mind a külföldi állampolgárságú férfiak foglalkoztatási rátája valamennyi 30

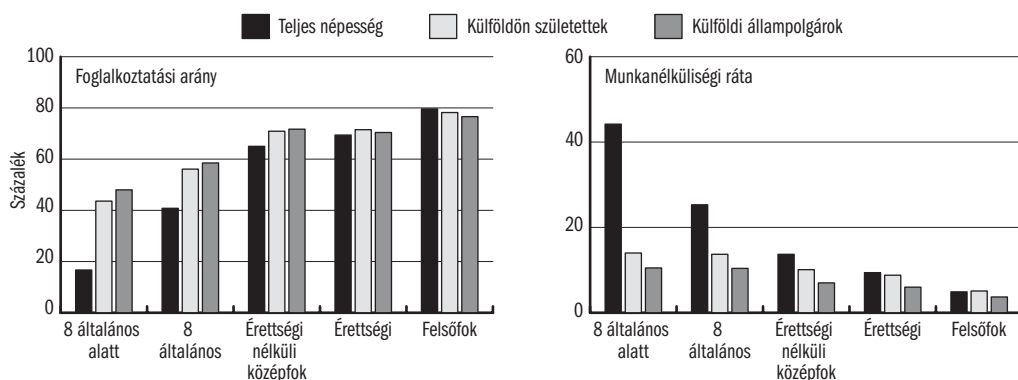
év feletti korcsoportban magasabb, és különösen 50 éves kor felett növekszik az eltérés. A nőknél a 40 év feletti korcsoportokban és csak a külföldi születésűek esetében magasabb a foglalkoztatási ráta (kivéve a 60–64 éves korcsoportot, ahol a külföldi állampolgárok esetében is), a különbségek azonban jóval szerényebbek, mint a férfiaknál.

A munkanélküliség leginkább a 25 év alattiakat érinti és különösen magas a 15–19 éves nők körében. A munkanélküliségi ráta mindkét nemnél valamennyi korcsoportban kisebb a bevándorlók – főleg a külföldi állampolgárok – körében, mint a teljes népességben, és az eltérések hangsúlyosabbak a férfiak esetében.

Fontos különbségre világít rá a gazdaságilag aktívak arányának összehasonlítása is: míg a külföldi állampolgárságú férfiak körében az aktivitási arány csak a 20–29 éves korcsoportban marad el a teljes népességtől (a tanulmányi célú migrációval összefüggésben), addig a külföldi állampolgárságú nők aktivitási aránya a 30 és 59 év közötti korcsoportokban is kisebb, mint a fogadó népességbeli megfelelő korú nőké.

Az *iskolai végzettség* nagymértékben meghatározza a munkaerőpiaci esélyeket. Látható, hogy a külföldi népességben is – akárcsak a teljes népességben – a gazdasági aktivitás mutatói az iskolai végzettség növekedésével javulnak: a foglalkoztatási ráta nő, a munkanélküliségi ráta pedig csökken (3.1.3. ábra). Jelentősebb eltérések a külföldiek és a teljes népesség mutatói között csak az alacsonyabb végzettségi szinteken vannak – egyértelműen a bevándorlók javára: a szakmunkás végzettségű külföldiek foglalkoztatási rátája kis mértékben, az alacsonyabb iskolai végzettségűeké pedig jelentősen meghaladja a teljes népesség hasonló mutatóit, míg a munkanélküliségi rátájuk kisebb.

3.1.3. ábra: A 25–64 éves külföldi állampolgárságú, külföldi születésű és teljes népesség munkaerőpiaci mutatói iskolai végzettség szerint

Forrás: Népszámlálás 2011, saját számítás.

Bevándorlók esetében nagyobb a kockázata a különböző képzettségek leértékelődésének. A külföldön szerzett képzettség megtérülése többnyire ros-

szabb, és a munkaerőpiaci egyenlőtlenségek a bevándorló és a fogadó népesség között nőnek az iskolai végzettséggel (*OECD/European Union, 2015*). Magyarországon a felsőfokú végzettségű bevándorlók foglalkoztatási rátája alig marad el a teljes népességéhez képest, és a munkanélküliségi rátájuk is azonos (sőt a külföldi állampolgárok esetében még kissé alacsonyabb is – *3.1.3. ábra*). A *túlképzettség* – azaz a felsőfokú végzettségű foglalkoztatottak körében az alacsony vagy közepes képzettséget igénylő munkát végzők aránya – azonban nagyobb a külföldiek körében: míg a 25–64 éves teljes népességben 12,4 százalék, a külföldi születésűeknél 14,9 százalék, a külföldi állampolgároknál pedig 18,4 százalék (ez utóbbi csoportban a nőknél 19,7 százalék). A túlképzettség természetesen életkor (illetve az e szerint eltérő korábbi tapasztalat), kibocsátó ország, valamint a felsőfokú végzettség jellege szerint is változó mértékű lehet, és jó eséllyel csökken a fogadó országban töltött idő növekedésével.

A munkaerőpiaci mutatók származási országok szerinti különbségei

A Magyarországon élő külföldi állampolgárságú, illetve külföldi születésű népességnek a hazai népességhez képest összességében jobb munkaerőpiaci helyzete jelentős származási országok szerinti különbségeket takar. Erre már az előző, 2001-es népszámlálás eredményei (*Gödri, 2011*), valamint a migránsok különböző csoportjai körében végzett korábbi felmérések (lásd ezekről *Kováts, 2013*) is rávilágítottak.

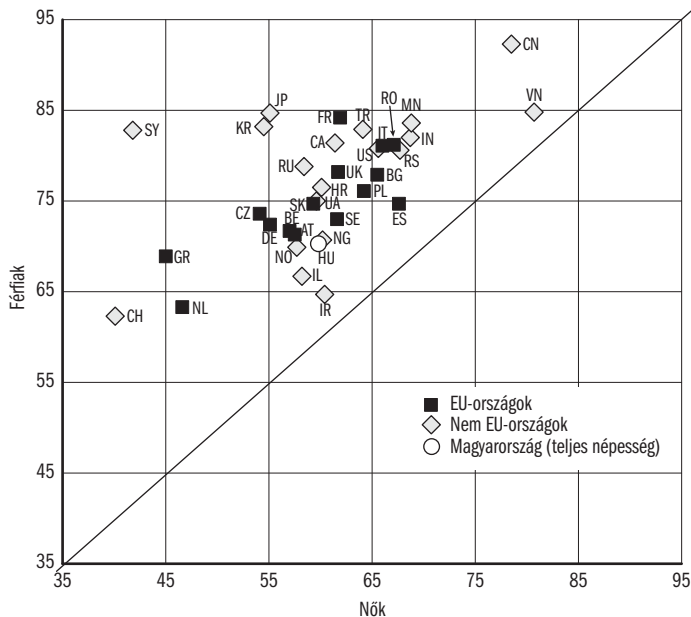
Magyarország EU-csatlakozása óta a bevándorlás származási országok szerinti diverzifikálódása figyelhető meg: 2009-től már a bevándorlók több mint fele nem a szomszédos országokból érkezik. Ennek következtében a 2011-es népszámlálás során összeírt külföldi születésű népességen belül 32 olyan születési ország szerinti csoport van, amely legalább ezer fős népességet foglal magában – szemben a 2001-es 17 ilyen csoporttal. Ez a 32 kibocsátó ország a teljes külföldi születésű népesség 95 százalékát fedi le. Nemcsak a társadalmi-demográfiai összetétel, hanem a magyar nyelvismeret, az érkezési idő, a magyar állampolgárság megszerzése, valamint a területi elhelyezkedés szerint is jelentős heterogenitás figyelhető meg e csoportoknál. Ettől nem függetlenül a bevándorlók munkaerőpiaci helyzetét is „markáns különbségek”, „sokféleség” és „nagyfokú egyenlőtlenség” jellemzi (*Kováts, 2013, Hárs 2015*).

Míg a teljes 15–64 éves külföldi születésű népesség körében 65,5 százalék volt a foglalkoztatási ráta, az egyes országok esetében ez 40,5 százalék (Görögország) és 79,5 százalék (Kína) között változott. Ugyancsak széles határok között mozgott az aktivitási arány is (41 százalék és 81 százalék között). A gazdaságilag aktívabb 25–64 éves korcsoportban a mutatók országok közötti ingadozása szintén jelentős. A nemek szerinti foglalkoztatási ráták alapján (*3.1.4.a ábra*) a férfiak magasabb foglalkoztatottsága figyelhető meg kivétel nélkül valamennyi származási csoport esetében. Míg azonban egyes csoport

toknál (kínaiak, vietnámiak) a nőkre is magas foglalkoztatási ráta jellemző, más csoportok esetében (például szíriaiak) a férfiak magas foglalkoztatási rátája a nők alacsony foglalkoztatottságával párosul, vagy pedig mind a nők, mind a férfiak foglalkoztatási rátája elmarad a hazai népességhez képest (svájciak, hollandok).

3.1.4. ábra: A 25–64 éves külföldi születésű népesség munkaerőpiaci mutatói születési országok és nemek szerint

a) Foglalkoztatási arány (százalék)

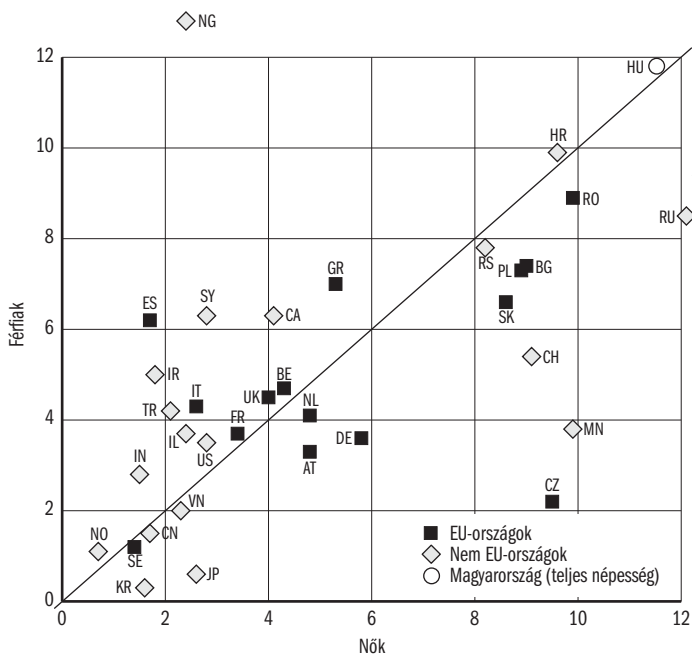

Országgrövidítések: AT: Ausztria, BE: Belgium, BG: Bulgária, CA: Kanada, CH: Svájc, CN: Kína, CZ: Csehország, DE: Németország, ES: Spanyolország, FR: Franciaország, GR: Görögország, HR: Horvátország, HU: Magyarország, IL: Izrael, IN: India, IR: Irán, IT: Olaszország, JP: Japán, KR: Dél-Korea, MN: Mongólia, NG: Nigéria, NL: Hollandia, NO: Norvégia, PL: Lengyelország, RO: Románia, RS: Szerbia, RU: Oroszország, SE: Svédország, SK: Szlovákia, SY: Szíria, TR: Törökország, UA: Ukrajna, UK: Egyesült Királyság, US: Egyesült Államok, VN: Vietnám.

A munkanélküliségi ráták még nagyobb szóródást mutatnak (3.1.4.b ábra), azonban jól látható, hogy a legtöbb származási csoport esetében (az orosz és az ukrán nők, valamint a nigériai férfiak kivételével) mindkét nem munkanélküliségi rátája kisebb – az esetek zömében jelentősen kisebb –, mint a teljes népességben mért érték. Ugyanakkor a nők alacsony foglalkoztatottsága nem minden csoport esetében jár együtt magas munkanélküliségi rátával, ami arra utal, hogy sokan közülük be sem lépnek a munkaerőpiacra. Ezt az eltartottak magas aránya is tükrözi a nők különböző csoportjai (például szíriai, norvég, dél-koreai, japán, iráni, izraeli és török nők) esetében, ami feltehetően részben

a tradicionális női szerepeket elfogadó értékrenddel, részben egyéb – a migráció körülményeivel, motivációival összefüggő – okokkal magyarázható.

b) Munkanélküliségi ráta (százalék)

A fenti ábrák alapján az is megfigyelhető, hogy bár összességében az EU-tagállamokból származó bevándorlók foglalkoztatottsági mutatói jobbák, mint az EU-n kívüli úgynevezett harmadik országokból származóké, a két országcsoporton belül is jelentős különbségek vannak az egyes országok között.

A bevándorlók munkaerőpiaci integrációjának fontos mutatója az *önfoglalkoztatók, vállalkozók aránya* is, ami jelzi, hogy milyen mértékben és a migránsok mely csoportjaiban terjedt el a saját (etnikai) vállalkozás a primer munkaerőpiacra való belépés helyett. A migráns vállalkozások létrejöttében a különböző okokból – például nyelvtudás hiánya, a végzettség elismertetésének nehézsége, diszkrimináció miatti elhelyezkedési nehézségek – fakadó kényszer mellett kulturális és kapcsolathálózati tényezők is szerepet játszhatnak.

A népszámlálás alapján 2011-ben a 25–64 éves foglalkoztatottak körében az egyéni vállalkozók, önállók aránya a külföldi születésűek közt alig volt magasabb (10 százalék), mint a teljes népességben (8 százalék), ám bizonyos származási csoportokban kiugróan magas arányban voltak jelen: vietnámiak (34 százalék), kínaiak és szíriaiak (27 százalék), törökök (18 százalék). Ezekben a csoportokban az egyéni vállalkozók mellett a *társas vállalkozások tagjaként dolgozók* aránya is magas volt, így összességében a foglalkoz-

tatottak 35–60 százaléka feltehetően úgynevezett *etnikai gazdaságban* dolgozott, tehát integrációja nem a fogadó ország elsődleges munkaerőpiacára való belépést jelent. Más kutatásokból tudjuk, hogy ezek a vállalkozások jellemzően nem termelői, hanem főként kereskedelmi tevékenységet folytatnak (Várhalmi, 2013).

A foglalkoztatottság esélyét magyarázó tényezők

Az alábbiakban azt mutatjuk be, hogy:

1) az aktív korú⁹ teljes népességen belül a társadalmi-demográfiai összetételre (nem, kor, iskolai végzettség) és a területi elhelyezkedésre (régió, településtípus) kontrollálva hogyan hat a foglalkoztatottság esélyére a *külföldi születési hely*, illetve a *külföldi állampolgárság*;

2) a külföldön született népességen belül – ugyancsak a társadalmi-demográfiai összetételre és a területi elhelyezkedésre kontrollálva – hogyan hat a foglalkoztatottság esélyére a *származási ország* és az *érkezés óta eltelt idő*, *valamint a magyar állampolgárság megléte*, a *nemzetiség* (magyar/nem magyar) és a *magyar nyelvismeret*. Itt elsősorban arra keresünk választ, hogy a különböző származási csoportok eltérő foglalkoztatottsági esélyét mennyire magyarázza a felsorolt jellemzők szerinti eltérő összetételük, vagy ezektől függetlenül is érvényesülnek az országspecifikus sajátosságok.

A foglalkoztatottság esélyét meghatározó tényezőket logisztikus regresszióval vizsgáltuk. Függő változónk értéke 1, ha a megkérdezett foglalkoztatott volt, és 0, ha munkanélküli vagy eltartott volt, és nem tanult. Ezzel a meghatározással az volt a célunk, hogy a rejtett (passzív) munkanélküliséget is megragadjuk, amelyet a bevándorlók – és különösen a bevándorló nők – esetében gyakran az eltartott státusz takar.

Az eredmények azt mutatják, hogy a teljes 25–64 éves népességen belül – a társadalmi-demográfiai összetételre és a területi jellemzőkre kontrollálva – mind a külföldi állampolgárság, mind a külföldi születési hely – noha szignifikáns, de – gyenge hatást mutat a foglalkoztatottság esélyére: csekély mértékben az előbbi növeli, az utóbbi viszont csökkenti azt (3.1.2. táblázat).

Úgy tűnik tehát, hogy a külföldi állampolgárságú, illetve a külföldi születésű népesség jobb munkaerőpiaci mutatói (magasabb foglalkoztatási rátája) valójában az összetételüknek – főként magasabb iskolai végzettségüknek – köszönhető. Ha azonban nemek szerinti modellekben vizsgáljuk a két tényező hatását, azt látjuk, hogy mind a külföldi állampolgárság, mind a külföldi születési hely a férfiak foglalkoztatottsági esélyét növeli, a nőket viszont csökkenti. Ez tehát arra utal, hogy a bevándorló nők társadalmi-demográfia összetételüktől és területi elhelyezkedésüktől függetlenül nagyobb eséllyel szorulnak ki a munkaerőpiacról, mind a bevándorló férfiakhoz, mind a nem bevándorló nőkhöz képest – még akkor is, ha ezt munkanélküliségi rátájuk nem tükrözi. Ebben a nemek közötti esélykülönbségek mellett bizonyos szár-

⁹ Az elemzést a gazdaságilag aktívabb 25–64 éves korcsoportra szűkítettük (akik már jó eséllyel befejezték tanulmányaikat).

mazási csoportok esetében azoknak a kulturális és társadalmi normáknak, hagyományos nemiszerep-felfogásoknak is szerepük lehet, amelyek behatárolják a nők munkaerőpiaci lehetőségeit, illetve stratégiáit.

3.1.2. táblázat: A külföldi állampolgárság és a külföldi születési hely hatása a 25–64 éves népesség foglalkoztatottsági esélyére (logisztikus regressziós modellek esélyhányadosai)

Magyarázó változók és kategóriák	1. modell	2. modell	3. modell		4. modell	
			férfiak	nők	férfiak	nők
Nem (referenciakategória: férfi)						
Nő	0,763***	0,763**				
Korcsoport (referenciakategória: 25–29)						
30–39	1,449***	1,449***	1,503***	1,404**	1,502***	1,405***
40–49	1,620***	1,620***	1,493***	1,781***	1,490***	1,786***
50–54	1,691***	1,690***	1,397***	2,031***	1,394***	2,034***
55–59	1,581***	1,580***	1,341***	1,867***	1,339***	1,868***
60–64	1,848***	1,847***	1,726***	1,993***	1,723***	1,995***
Iskolai végzettség (referenciakategória: maximum nyolc általános)						
Érettségi nélküli középfokú	2,406***	2,405***	2,575***	2,307***	2,571***	2,309***
Érettségi	3,865***	3,865***	4,165***	3,706***	4,148***	3,718***
felsőfokú	7,991***	7,993***	8,299***	7,946***	8,261***	7,974***
Külföldi állampolgárság	1,079***		1,550***	0,817**		
Külföldi születési hely		0,975***			1,243***	0,812***
Nagelkerke-féle R^2	0,104	0,104	0,099	0,113	0,099	0,113

Megjegyzés: Kontrollálva a lakóhely régiójára és településtípusára is.

***1 százalékos, **5 százalékos, *10 százalékos szinten szignifikáns.

A továbbiakban a külföldön született népességen belül a foglalkoztatottság esélyét magyarázó modellbe első lépésként bevontuk a már említett kontrollváltozók mellé a Magyarországra *érkezés óta eltelt idő* változóját, valamint a *származási ország* tizenkét országot lefedő változóját (3.1.3. táblázat).¹⁰ Ezt követően külön-külön építettük be az *állampolgárság*, a *nemzetiség* és a *nyelvismeret* változóit.

Mivel az integráció többnyire hosszabb folyamat, a fogadó országban töltött idő fontos magyarázó tényező, és ezt az eredmények is tükrözik: az *érkezés óta eltelt idő* növekedésével a foglalkoztatottság esélye folyamatosan növekszik, a legfeljebb két éve érkezettekhez képest a 6–10 éve itt élők 60 százalékkal nagyobb eséllyel, a több mint 20 éve itt élők pedig már kétszeres eséllyel voltak foglalkoztatottak. A *származási ország* szerinti esélykülönbségek szintén jól kirajzolódnak: a referenciakategóriának választott romániai születésű népességhez képest a Kínában születettek foglalkoztatottsági esélye kétszer, a Vietnámban születetteké 80 százalékkal, a Szlovákiában születetteké pedig 20 százalékkal nagyobb, ugyanakkor a német, ukrán és szerb csoportoké enyhén, az orosz, nigériai, szíriai, iráni csoportoké jelentős mértékben kisebb volt.

¹⁰ Mivel az érkezési idő a külföldi születésűek egy részénél ismeretlen volt, az elemszám-csökkenés elkerülése érdekében a „nem ismert” kategória is szerepelt a változóban. A születési hely szerint bevont tizenkét ország az adott korcsoportba tartozó külföldi születésű népesség 85 százalékát fedi le.

3.1.3. táblázat: A külföldi születésű 25–64 éves népesség foglalkoztatottsági esélyét magyarázó tényezők (logisztikus regressziós modellek esélyhányadosai)

Magyarázó változók és kategóriák	5. modell	6. modell	
		férfiak	nők
Nem (referenciakategória: férfi)			
Nő	0,523***		
Korcsoport (referenciakategória: 25–29)			
30–39	1,185***	1,402***	n. sz.
40–49	1,207***	1,360***	n. sz.
50–54	1,115***	1,214***	n. sz.
55–59	0,937*	n. sz.	0,846***
60–64	0,879**	n. sz.	0,734***
Iskolai végzettség (referenciakategória: maximum nyolc általános)			
Érettségi nélküli középfokú	1,577***	1,618***	1,613***
Érettségi	2,063***	2,133***	2,036***
Felsőfokú	3,775***	4,234***	3,586***
Mióta él Magyarországon (referenciakategória: legtöbb 2 éve)			
3–5 éve	1,334***	1,274***	1,413***
6–10 éve	1,608***	1,438***	1,805***
11–15 éve	1,616***	1,386***	1,886***
16–20 éve	1,760***	1,298***	2,254***
Több mint 20 éve	1,961***	1,249***	2,809***
Nem ismert	6,866***	4,758***	9,655***
Származási ország (referenciakategória: Románia)			
Ukrajna	0,690***	0,644***	0,701***
Szerbia	0,862***	0,860**	0,869**
Szlovákia	1,196***	n. sz.	1,224***
Németország	0,618***	0,848**	0,488***
Oroszország	0,388***	0,592***	0,327***
Kína	1,991***	2,773***	1,670***
Vietnám	1,769***	1,505**	1,938***
Törökország	n. sz.	1,390*	0,412***
Irán	0,530***	0,577**	0,459***
Szíria	0,468***	n. sz.	0,129***
Nigéria	0,408***	0,366***	0,495*
Egyéb	0,580***	0,671***	0,491***
Nagelkerke-féle R^2	0,110	0,078	0,117

Megjegyzés: Kontrollálva a lakóhely régiójára és településtípusára is.

***1 százalékos, **5 százalékos, *10 százalékos szinten szignifikáns, n.sz.: nem szignifikáns.

Az érkezési idő, illetve a származási ország szerinti különbségek akkor sem változtak, ha – a társadalmi-demográfia összetétel mellett – a nemzetiség, a magyar állampolgárság megléte vagy a magyar nyelv ismerete szerinti eltéréseket is figyelembe vesszük. Ugyanakkor ezek a jellemzők maguk is szignifikáns hatásokat mutatnak: mind a magyar nemzetiség, mind a magyar állampolgárság megszerzése növeli (20 százalékkal, illetve 15 százalékkal), a magyar

nyelvismeret hiánya viszont csökkenti (35 százalékkal) a foglalkoztatottság esélyét. Noha az állampolgárság megszerzése fontos lépés az integrációs folyamat során, és általános tapasztalat, hogy a honosított bevándorlók foglalkoztatási rátája magasabb és jobb munkahelyeken dolgoznak, mint a külföldi állampolgárok, az oksági kapcsolat nem mindig egyirányú, hiszen maga a sikeres integráció is növelheti az állampolgárság megszerzésének az esélyét. A fogadó ország nyelvének ismerete szintén elengedhetetlen a sikeres integrációhoz, noha az etnikai vállalkozásokban való foglalkoztatottság esetén ez nem feltétlenül érvényesül.

A kontrollváltozók közül legnagyobb hatása az iskolai végzettségnek van (az alapközü végzettségűekhez képest a diplomások foglalkoztatottsági esélye közél négyszeres), valamint jelentős a nemek szerinti különbség: a nők foglalkoztatottsági esélye mintegy fele a férfiakénak.

Mivel a nők munkaerőpiaci integrációját sajátos tényezők (is) alakítják, külön nemek szerinti modellekben is érdemes megvizsgálni a fenti tényezők hatását. Ezek alapján megfigyelhető, hogy az érkezés óta eltelt idő a nők esetében sokkal nagyobb mértékben meghatározza a foglalkoztatottság esélyét, mint a férfiaknál, valamint a származási országok közötti különbségek még élesebben kirajzolódnak (3.1.3. táblázat, 6. modell). A Kínából és a Vietnámból származók magasabb foglalkoztatottsági esélye mindkét nemnél megfigyelhető, noha a kínaiak esetében a férfiaknál sokkal hangsúlyosabb. A Szlovákiából származók magasabb foglalkoztatottsági esélye azonban csak a nőknél érvényesül. Ezzel szemben a török származás – bár összességében nem mutatott szignifikáns hatást – a férfiak esetében növelte, a nők esetében viszont csökkentette a foglalkoztatottság esélyét. Hasonlóképpen a sírek alacsonyabb foglalkoztatottsági esélye is csak a nőknél volt szignifikáns és jelentős mértékű. A síriai és a török nőknek az azonos országbeli férfiakhoz képest is hátrányosabb foglalkoztatási helyzete mögött sajátos kulturális minták, illetve munkaerőpiaci stratégiák sejtethők, különösen annak fényében, hogy mindkét csoport esetében a férfiak foglalkoztatottsága jóval átlag feletti, és az etnikai vállalkozások elterjedtsége is jelentős. Szintén fontos különbség, hogy a magyar nemzetiség, valamint a magyar állampolgárság megléte csak a nők esetében növelte (30, illetve 25 százalékkal), a magyar nyelvismeret hiánya pedig csak az ő esetükben csökkentette (mintegy felére) a foglalkoztatottság esélyét.

Hivatkozások

- BORJAS, G. J. (2015): The Slowdown in the Economic Assimilation of Immigrants: Aging and Cohort Effects Revisited Again. *Journal of Human Capital*, Vol. 9. No. 41. 483–517. o.
- COLEMAN, D. A. (2004): Europe at the cross-roads. Must Europe's population and workforce depend on new migration? *International migration: ICPD+10. Scientific Series "International Migration of Population: Russia and Contemporary World"*, Vol. 12. MAX Press, Moszkva, 19–33. o.
- EC (2011): [Indicators of Immigrant Integration](#). A Pilot Study. Eurostat Methodologies and Working papers. Publications Office of the European Union, European Commission, Luxembourg.
- EUROFOUND (2008): [Integration of third-country migrants](#). Background paper. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.
- EUROSTAT (2015): [Migrant integration statistics – employment](#). Eurostat Statistics Explained.
- GÖDRI IRÉN (2011): Nemek közötti eltérések a külföldi állampolgárok munkaerőpiaci helyzetében Magyarországon. Megjelent *Nagy Ildikó–Pongrácz Tiborné–Tóth István György* (szerk.): Szerepváltozások. Jelentés a férfiak és a nők helyzetéről, 2011. Társasági–Nemzeti Erőforrás Minisztérium, Budapest, 88–112. o.
- HÁRS ÁGNES (2010): Migráció és munkaerőpiac Magyarországon. Tények, okok, lehetőségek. Megjelent: *Hárs Ágnes–Tóth Judit* (szerk.): Változó migráció – változó környezet. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 15–53. o.
- HÁRS ÁGNES (2015): [A magyarországi munkaerőpiac migránsokat felszívó képessége](#). Kézirat.
- KEELEY, B. (2009): International migration. The human face of globalisation, OECD, Párizs.
- KOOPMANS, R. (2016): [Does assimilation work? Sociocultural determinants of labour market participation of European Muslims](#). *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol. 42. No. 2. 197–216. o.
- KOVÁTS ANDRÁS (2013): Bevándorlók integrációja Magyarországon korábbi kutatások adatai alapján. Megjelent: *Kováts András* (szerk.): Bevándorlás és integráció. Magyarországi adatok, európai indikátorok. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 25–41. o.
- MÜNZ, R. (2008): Migration, labor markets, and integration of migrants: an overview for Europe. *Social Protection Discussion Paper Series*, No. 0807. Social Protection and Labor, The World Bank, április.
- OECD/EUROPEAN UNION (2015): [Indicators of Immigrant Integration 2015: Settling In](#). OECD Publishing, Párizs.
- VÁRHALMI ZOLTÁN (2013): Vállalkozó migránsok Magyarországon. Megjelent: *Kováts András* (szerk.): Bevándorlás és integráció. Magyarországi adatok, európai indikátorok. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 89–100. o.

K3.1.1. Miért jobb a bevándorlók foglalkoztatási mutatói?

KÁROLYI RÓBERT

Mint a főszövegből kiderül, a külföldi születésűek foglalkoztatási rátája magasabb, mint a Magyarországon születetteké. A következő elemzés célja, hogy feltárjuk a ráták különbségének összetevőit.

Az eddigi regressziós elemzések arra utalnak, hogy ha figyelembe vesszük az egyének iskolázottságát, életkorát, lakóhelyét, a külföldi születésű népesség foglalkoztatási esélyei gyakorlatilag nem, vagy alig térnek el szignifikánsan a Magyarországon születettekétől – vagyis hogy jórészt a csoportok összetételének különbségei magyarázzák az eltéréseket. Célszerű a különbséget olyan módszer segítségével is vizsgálni, amely megengedi, hogy az általunk megfigyelt változók hatása eltérő legyen a csoportok között. Ez azért fontos, mert a megfigyelt foglalkoztatási ráták különbsége nemcsak összetétel-különbségekből adódhat, de abból is, hogy az egyes tulajdonságok nem azonos módon járulnak hozzá a csoportok foglalkoztatottságához. Az egyes csoportok átlagos kimenetei közötti különbség az Oaxaca–Blinder-féle dekompozíciós eljárással tényezőkre bontható (Blinder, 1973, Oaxaca, 1973). A következőkben ennek a módszernek egy változatát használva hasonlítjuk össze a bevándorló és a honos népesség foglalkoztatási rátáit.

Először az összehasonlított csoportok esetén külön-külön, a legkisebb négyzetek módszerével becsüljük a foglalkoztatás valószínűségét. Figyelembe vesszünk iskolázottságot, életkort, családi állapotot és egyéb egyéni tényezőket. A becslések eredményei alapján a bevándorló és a fogadó népesség foglalkoztatási rátájának a különbsége következőképpen is tényezőkre bontható:

$$\begin{aligned} \Delta E &= E_b - E_m = (c_b - c_m) + \\ &+ \sum_{i=1}^k \frac{\bar{x}_b^i + \bar{x}_m^i}{2} (\beta_b^i - \beta_m^i) + \\ &+ \sum_{i=1}^k \frac{\beta_b^i + \beta_m^i}{2} (\bar{x}_b^i - \bar{x}_m^i), \end{aligned}$$

ahol b és m indexek a bevándorló és az országban született népességet jelölik, továbbá c jelöli a becs-

lések konstansait, $\bar{x}$ jelöli a változók átlagait, β a becsült együtthatókat, k pedig a változók számát.

Az egyenlet jobb oldalán szereplő első kifejezés a konstanshatás, a második a paraméterhatás, a harmadik pedig az összetételhatás. A konstans különbséget ($c_b - c_m$) úgy értelmezhetjük, mint a nem megfigyelt tényezők hatását, vagyis azt a különbséget, amely akkor állna elő, ha a csoportok mind összetételük, mind a becsült paraméterek szempontjából egyformák lennének (Galasi, 2002). A paraméterhatás a becsült együtthatók különbségéből adódó eltérés. Azt mutatja meg, mekkora lenne a ráták különbsége, ha a konstansok megegyeznének, és a két csoport összetétele azonos lenne a megfigyelt változóknak. Az összetételhatás a különbség azon része, amely a változóátlagok eltéréseinek köszönhető. Ez utóbbit azt mutatja, mekkora lenne a két csoport foglalkoztatási rátája közötti különbség, ha a foglalkoztatásuk valószínűségét az egyes tényezők egyformán befolyásolnák, és a konstans is megegyezne.

Két külföldi csoportot különböztetünk meg. Az egyikbe tartoznak azok, akik Románia, Szlovákia, Szerbia vagy Ukrajna területén születtek (határon túliak), míg a másikba mindenki más, aki nem Magyarországon született. Vizsgálatunk elsősorban az utóbbi csoportot tekinti a bevándorló népességnek. A megkülönböztetés azért fontos, mert a szomszédos országokból Magyarországra irányuló migráció sajátos jellegzetességek különböztetik meg.¹ Az *K3.1.1.1. táblázat* mutatja a csoportok foglalkoztatási rátáit a vizsgált 25–64 éves népességben.

A bevándorló férfiak rátái 11–12, a bevándorló nők rátái 5–8 százalékponttal magasabbak, mint a helyi népességé. A szomszédos országokból érkező csoport esetében a ráták magasabbak (bár férfiak esetén nem sokkal), mint a többi bevándorló esetében.

¹ Lásd például Gödri (2010), (2011). Eltérő motivációik és eltérő migrációs szokásaiak indokolják, hogy különválasszuk e csoportot a többi bevándorlótól.

K3.1.1.1. táblázat: Foglalkoztatási ráták születési hely szerint (százalék)

	Magyarországi		Többi külföldi
	születésűek		
	foglalkoztatási rátája		
Nők	55,7	63,8	60,9
Férfiak	67,1	79,3	78,7

Megjegyzés: 25–64 évesek. A teljes minták nem tartalmazzák mindazokat, akiknek születési helye ismeretlen, illetve akik nappali tagozatos tanulók.

Forrás: Saját számítás a 2011. évi népszámlálás alapján.

A K3.1.1.2. táblázat mutatja a becsült modellek alapján számolt paraméter- és összetételhatásokat. A táblázat tetején láthatók a teljes paraméter- és összetételhatások, majd utána változócsoportonként összegezve is közöljük őket. Figyelemre méltó, hogy bár a különbség nagyobbik része minden esetben magyarázható az összetétel-különbségekkel, a paraméter- és konstanshatások értékei arra utalnak, hogy a bevándorlók előnyében nem feltétlenül az összetételi különbségek játszzák a főszerepet.

A konstans- és paraméterhatás értékeléséhez vegyük figyelembe, hogy a konstans minden esetben a foglalkoztatásnak a 25–29 éves, általános iskolai végzettségű, egyedülálló, közép-magyarországi városban élő egyénekre vonatkozó becsült valószínűsége. Ebben a csoportban a különbségek rendkívüliek. A szomszédos országokból érkezők közel 15, a harmadik országokból érkezők 16–22 százalékponttal magasabb valószínűséggel foglalkoztatottak ilyen tulajdonságok mellett. Ez magában rejti az első fontos megfigyelést: a nem megfigyelt változóknak vagy azok hatásában a bevándorló és a fogadó népesség között komoly eltérésnek kell lennie. A magas konstanskülönbséghez erős negatív paraméterhatások társulnak. A legjelentősebb minden esetben az iskolázottság szerepe. Látható, hogy a bevándorlók iskolázottság szerinti összetétele előnyösebb (főleg a nőké), azonban iskolázottságuk növekedésével részvételük valószínűsége kevésbé növekszik, mint Magyarországon született társaiké. Ez a vizsgálatunk szempontjából fontos

– nem határon túli bevándorló – nők és férfiak előnye szempontjából rendre 10 és 6 százalékpontos negatív paraméterhatást eredményez.

K3.1.1.2. táblázat: Az Oaxaca–Blinder-féle dekompozíció eredményei (százalékpontban mért hatások)

	Harmadik országokból		Határon túli	
	nők	férfiak	nők	férfiak
Teljes felbontás				
ΔE	5,23	11,51	8,12	12,11
Összetétel	3,69	7,77	5,80	6,78
Paraméter	-20,21	-12,36	-12,59	-9,39
Konstans-különbség	21,8	16,1	14,9	14,7
Legmagasabb végzettség				
Összetétel	3,00	2,65	2,16	1,77
Paraméter	-10,08	-6,00	-7,99	-6,64
Életkor				
Összetétel	1,52	2,81	3,39	3,15
Paraméter	-3,66	3,45	-1,04	2,86
Házass/élettársa van				
Összetétel	-0,76	0,60	0,17	1,10
Paraméter	-4,59	-4,17	-2,24	-3,61
Gyermekek száma				
Összetétel	-0,78	-0,18	-0,60	-0,03
Paraméter	3,66	0,08	0,34	0,06
Régió és településtípus				
Összetétel	1,58	1,79	0,62	0,59
Paraméter	-3,27	-3,16	-1,64	-1,38
Angol vagy német nyelvismeret				
Összetétel	-0,86	0,09	0,05	0,21
Paraméter	-2,27	-2,56	0,00	-0,69

Életkor szerinti összetétele szintén mindegyik csoportnak előnyösebb hazai társaikénál. A határon túli nők foglalkoztatottsága csupán a fiatalabb életkorukból adódóan 3,39 százalékponttal magasabb, mint a helyi születésűeké. A nők esetében azonban negatív paraméterhatásokat látunk. Ennek az az oka, hogy a bevándorló nők foglalkoztatása relatíve kevésbé nő, majd jobban csökken koruk múlásával, mint a fogadó népességé. A férfiak esetében pozitív paraméterhatásokat látunk, mivel koruk múlásával kevésbé

csökken a bevándorlók foglalkoztatottsági valószínűsége, mint a magyar születésűeké.

A *házas vagy élettársa van* változócsoportban kontrollálunk a társ végzettségére és gazdasági aktivitására is. A csoportok összetételében családi állapot szerint nincsenek jelentős különbségek. A bevándorlók esetében azonban a házastárs/élettárs léte is kevésbé növeli a foglalkoztatás valószínűségét, illetve annak magasabb végzettsége sem jelent egyértelmű valószínűsége-növekedést, ellentétben a magyar születésűekkel. Ez utóbbi jelentőség valamivel több, mint 4 százalékpontos negatív paraméterhatást okoz a harmadik országok migránsai esetében.

A bevándorló nők foglalkoztatási valószínűsége kevésbé csökken a *gyermek*ek számával, mint a Magyarországon született nőké. Sőt a bevándorló nők esetében már a 3–6 éves gyermekek számával együtt növekszik a foglalkoztatás esélye. Összesen 3,66 százalékpontos előnye van a bevándorló nőknek csak annak köszönhetően, hogy munkaerőpiaci részvételük kevésbé érzékeny a háztartásban élő különböző korú gyermekek számára.

A *lakóhelyre* vonatkozó változók összességében negatív paraméter és pozitív összetételhatással bírnak. A bevándorlók jelentősen nagyobb aránya lakik Budapesten és Közép-Magyarországon, ahol jobbak az elhelyezkedési esélyek, így alacsony, ámbar pozitív összetételhatást látunk az eredményekben. Azonban ahogy a bevándorlók elhagyják a Közép-Magyarországi országrészt, jobban csökken foglalkoztatásuk valószínűsége, mint a magyar születésűeké. Ennek köszönhető egy több mint 3 százalékpontos negatív paraméterhatás a bevándorlók foglalkoztatási előnyére.

A foglalkoztatási ráták közti különbség dekompozíciója a következő fontos kérdéseket veti fel: mi lehet az oka annak, hogy az iskolázatlan bevándorlók jelentősen nagyobb valószínűséggel foglalkoztatottak, mint a magyar születésű képzetlenek, illetve miért kisebb a *végzettség jelentősége* a bevándorlók foglalkoztatási esélyeiben? Ezekre a kérdésekre leginkább önszelekcióhoz kapcsolódó magyarázatok adhatók. Egyrészt, a migrációhoz társuló költségek miatt a kevésbé képzettek közül

is a jobb képességűek döntenek várhatóan a Magyarországra költözés mellett. Másrészt, egy magyarországi születésű, alacsony végzettségű egyén valószínűleg kiterjedtebb kapcsolati hálóval, biztosabb környezettel rendelkezik, jobban ismeri a szociális és egyéb támogatások rendszerét, mint egy bevándorló, emiatt nagyobb lehet számára a munkavállalás alternatív költsége is. Magasabb végzettségű migránsok esetében azonban ezek a tényezők várhatóan kevésbé számítanak. Nagyobb valószínűséggel rendelkeznek megtakarításokkal, ösztönzőik nem olyan erősek, mint egy sok esetben kiszolgáltatottnak mondható alacsonyabb végzettségű migránsnak.

Összességében arra a következtetésre juthatunk, hogy az összetételi különbségek nem magyarázzák maradéktalanul a bevándorló és a Magyarországon születettek között látható foglalkoztatottsági rést. A konstanshatás alapján az mondható, hogy a meg nem figyelt változóknak jelentős pozitív hatása van a bevándorlók foglalkoztatási előnyére, ám érdemes hozzátenni, a konstanskülönbség mérete nem független a referenciacsoportok megválasztásától. Megfigyelt tulajdonságok szerinti összetételük szintén pozitív hatással van a bevándorlók foglalkoztatási előnyére, de a tulajdonságok hatásában mutató eltérések negatívan befolyásolják azt, szinte teljesen kioltva a referenciacsoportok esetén látható hatalmas különbséget.

Hivatkozások

- BLINDER, A. S. (1973): *Wage Discrimination: Reduced Form and Structural Estimates*. The Journal of Human Resources, Vol. 8. No. 4. 436–455. o.
- GALASI PÉTER (2002): A női–férfi munkaerő-piaci részvételi különbségek, 1993–2000. Statisztikai Szemle, 80. évf. 3. sz. 215–226. o.
- GÖDRI IRÉN (2010): Bevándorlás és etnicitás – összefüggések nyomában. Megjelent: *Hárs Ágnes–Tóth Judit* (szerk.): *Változó migráció – változó környezet*. Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 87–124. o.
- GÖDRI IRÉN (2011): A Magyarországon élő külföldiek jellemzőinek területi sajátosságai és ezek összefüggése a munkaerő-piaci helyzetükkel. Demográfia, 54. évf. 2–3. sz. 81–120. o.
- OAXACA, R. (1973): *Male-Female Wage Differentials in Urban Labor Markets*. International Economic Review, Vol. 14. No. 3. 693–709. o.

K3.1.2. A bevándorlás szerepe az európai „foglalkoztatási csodákban”

KÖLLŐ JÁNOS

A pénzügyi és gazdasági világválságot megelőző évtizedben több európai országban is jelentősen bővült a foglalkoztatás. A legnagyobb növekedéseket az Európai Munkaerő-felmérés (European Labour Force Survey, EU–LFS) adatai szerint Spanyolország, Írország, Olaszország, Hollandia és Finnország könyvelték el. A mértékeket a *K3.1.2.1. táblázat* mutatja a válságot megelőző évtizedben elérhető leghosszabb összehasonlítható időszak alapján. A mértékek érzékeltetésére Magyarország megfelelő adatait is feltüntettük.

K3.1.2.1. táblázat: Foglalkoztatás a leggyorsabban növekvő európai munkaerőpiacokon és Magyarországon

Ország	Időszak	Foglalkoztatás ezer főben az időszak		Változás	
		elején	végén	ezer fő	százalék
Finnország	1999–2008	2 331	2 531	200	8,5
Hollandia	1999–2008	7 384	8 499	1 114	15,1
Írország	1999–2008	1 555	2 082	527	33,8
Olaszország	1998–2008	20 101	23 353	3 252	16,1
Spanyolország	1998–2008	13 806	20 243	6 437	58,1
Magyarország	1998–2008	3 641	3 879	239	6,5

Forrás: Saját számítás az EU–LFS mikroadataiból.

Az alábbiakban megvizsgáljuk, milyen szerepet játszott a növekedésben a bevándorlók számának és foglalkoztatási rátájának változása. Az aggregált foglalkoztatás növekményét hat népességsoportot (fiatalok, idősek, a középkorúak iskolázottság szerinti csoportjai, bevándorlók) megkülönböztetve két tényezőre bontjuk. Az eljárásról részletesebben lásd Köllő (2013) tanulmányát.

Az *összetételhatás* azt méri, hogy hány fővel emelte volna az összfoglalkoztatást az adott csoport *létszámának* változása akkor, ha a csoport foglalkoztatási rátája a bázis- és a tárgyidőszakban is az időszak közepi értéknek felelt volna meg. A *paraméterváltozás* azt méri, hogy hány fővel emelte volna az összfoglalkoztatást az adott csoport *foglalkoztatási rátájának* változása akkor, ha a csoport

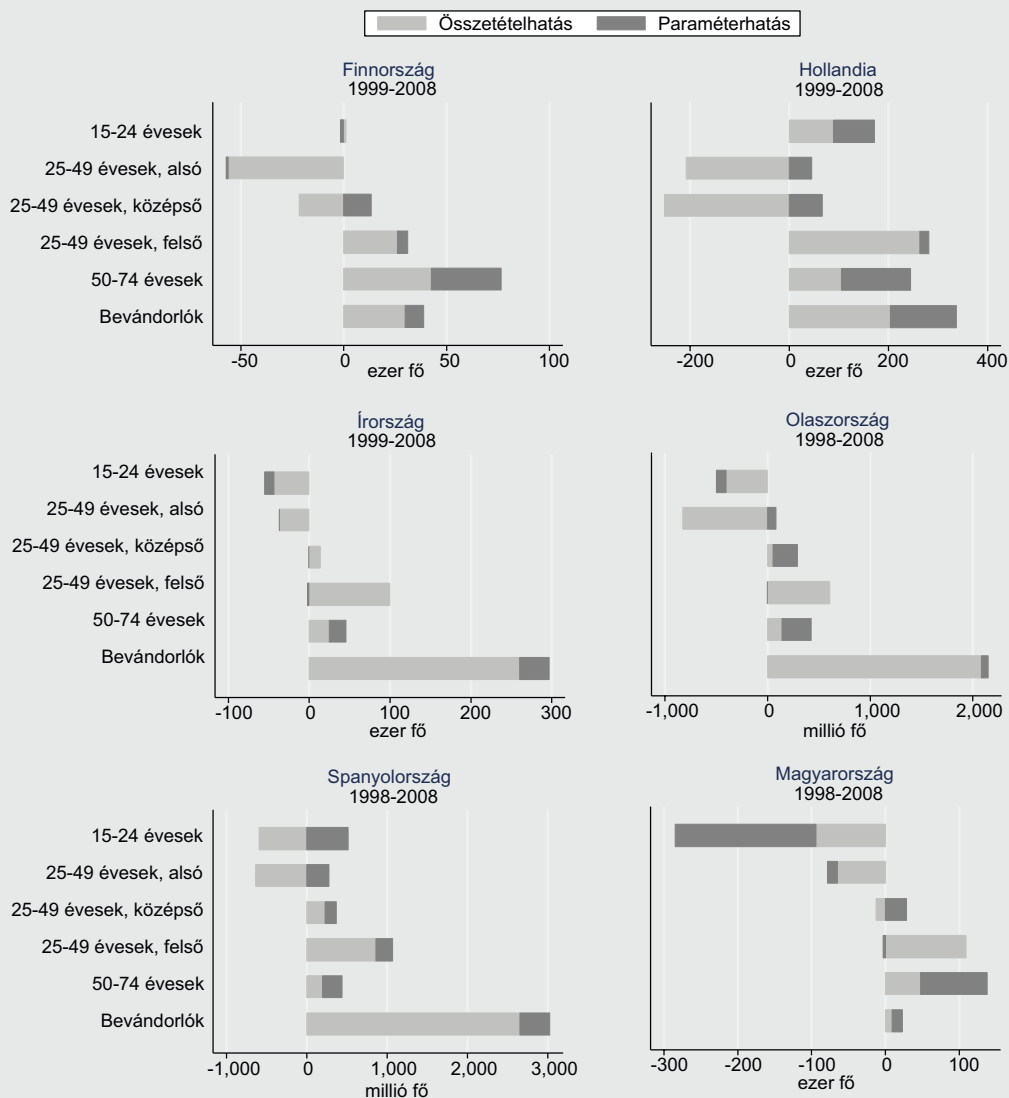
létszáma a bázis- és a tárgyidőszakban is az időszak közepi értéknek felelt volna meg.

Az adatok a helyben lakó 15–74 éves népességre vonatkoznak, azaz olyan személyekre, akik egy évnél hosszabb ideig tartózkodnak vagy kívánnak tartózkodni egy adott ország területén. A huzamosan a kérdezési országban tartózkodó bevándorlók a születési országuk, illetve az adott országban eltöltött idő alapján különíthetők el. Számos országban és időpontban a két változó közül csak az egyik érhető el. Finnország, Írország, Hollandia és Magyarország esetében a más országban születetteket tekintjük bevándorlónak, Spanyolországban és Olaszországban pedig azokat, akik nem a születésük óta tartózkodnak az országban. Foglalkoztatottnak az számít, aki legalább egyórányi kereső munkát végzett a kérdezést megelőző héten, vagy egyet sem, de csak átmenetileg volt távol a meglévő munkahelytől. Három iskolázottsági és 12 életkori csoportot különböztetünk meg a 15–74 éves népességben belül. Az EU–LFS úgynevezett teljeskörűsítő súlyokat használ, azaz a mintavételi eljárásban alkalmazott dimenziókat figyelembe véve minden megfigyelt emberhez hozzárendel egy olyan súlyt, ami azt jelzi, hogy hány hozzá hasonló személyt reprezentál. A súlyok összege kiadja a teljes népességet. Minden emberfőben értelmezett aggregátumot a megfelelő súlyösszeggel mérünk.

A tényezőkre bontás eredményét a *K3.1.2.1. ábra* mutatja. Látható, hogy Finnországban és Hollandiában jelentős, a másik három országban pedig *meghatározó szerepet játszott a bevándorlók számának növekedése*, és az is, hogy az aggregált foglalkoztatás növekedéséhez a bevándoroltak foglalkoztatási rátájának emelkedése is hozzájárult.

A *K3.1.2.2. táblázat* a vizsgált időszak végére – a válság kezdetére – kialakult *foglalkoztatási szinteket* hasonlítja össze. Hollandiában a bevándoroltak foglalkoztatása mindkét nem esetében alacsonyabb maradt, mint az őshonos népességé, és az elmaradásuk még súlyosabb, ha az életkorukat és az iskolázottságukat is figyelembe vesszük.

K3.1.2.1. ábra: A foglalkoztatás változásának komponensei a válságot megelőző évtizedben (fő)

Megjegyzés: Az iskolázottságot mérő változók: alsó: ISCED 0-2, középső: ISCED 3-4, felső: ISCED 5-6. Az ISCED az International Standard Classification of Education (Az oktatás egységes nemzetközi osztályozási rendszere) rövidítése.

Forrás: Saját számítás az EU-LFS mikroadataiból.

A többi országban a bevándoroltak ugyanakkora vagy nagyobb arányban dolgoztak, mint az őshonos népesség, és ez a két nemre külön-külön is

igaz (kivéve a finn nőket). Az is látszik azonban, hogy a különbség nagy részét, sőt Olaszországot és Spanyolországot leszámítva, lényegében az egészét

a bevándoroltak fiatalabb kora és valamivel magasabb iskolázottsága magyarázza. Azonos nem, iskolázottság és életkor esetén a bevándorlók foglalkoztatási rátája a vizsgált öt EU-15 ország közül

háromban elmaradt az átlagostól, Olaszországban és Spanyolországban pedig alig volt magasabb az átlagnál. A magyar adatok a dél-európaihoz hasonló mintázatot mutatnak.¹

K3.1.2.2. táblázat: A bevándorlók foglalkoztatási rátája az őshonos népességhez képest 2008-ban (15–74 éves népesség, a becült különbség százalékpontban)

Kontrollok:	Férfiak		Nők		Férfiak és nők	
	nem	igen	nem	igen	nem	igen
Finnország	3,3	-3,4*	-6,2***	-12,2***	-1,6	-8,3***
Hollandia	-9,1***	-13,6***	-9,3***	-14,1***	-9,2***	-13,7***
Írország	7,0***	-5,5***	7,0***	-6,4***	7,0***	-5,9***
Olaszország	19,2***	-6,0***	12,8***	1,3*	15,8***	3,8**
Spanyolország	8,3***	-0,1**	15,1***	6,1**	11,7***	2,6***
Magyarország	4,1***	1,1***	3,8***	-0,1	3,9***	0,0

Megjegyzés: Probabilisztikus regresszióval becült különbségek. A nem kontrollált egyenletben csak egy kétértékű változó szerepel: *bevándorló* (igen–nem). A kontrollált egyenletekben ezenkívül 11 *korcsoport*, 2 *iskolázottsági*, valamint a mindkét nemre vonatkozó egyenletben egy *férfi* kétértékű változó szerepelt. Az eseteket analitikus súlyokkal súlyoztuk. A becült különbségek ***1 százalékos, **5 százalékos, *10 százalékos szinten szignifikánsak.

Forrás: Saját számítás az *EU-LFS* mikroadataiból. Az alkalmazott fogalmakról lásd Köllő (2013).

*

Összefoglalóan: a válságot megelőző évtizedben a leggyorsabban növekvő európai munkaerőpiacon a bevándorlás kulcsszerepet játszott. Hollandiában, Írországban, Olaszországban és Spanyolországban a bevándoroltak számának növekedése minden más tényezőnél nagyobb mértékben járult hozzá az aggregált foglalkoztatás növekedéséhez – úgy, hogy közben a bevándorolt népesség foglalkoztatási rátája is nőtt. Finnországban a bevándorlás az időskori aktivitás növekedésétől alig elmaradó pozitív hatást gyakorolt. A bevándoroltak foglalkoztatási rátája 2008-ban csak Hollandiában maradt el az átlagostól, más országokban elérte (Finnország) vagy jelentősen meghaladta azt. Ezt az előnyt azonban szinte teljes egészében összetételhatások (a bevándoroltak között magasabb a legjobb munkavállalási korban lévők aránya, na-

gyobb részük férfi, és Hollandiát leszámítva az átlagnál valamivel iskolázottabbak) magyarázzák.

Hivatkozások

EUROSTAT (2011): *Migrants in Europe. A statistical portrait of the first and second generation*. Luxembourg, Publications Office of the European Union.

KÖLLŐ JÁNOS (2013): Foglalkoztatási csodák Európában. *Közgazdasági Szemle*, 60. évf., 2. sz. 164–188. o.

1 A bemutatott számok nem állnak ellentmondásban azokkal az adatokkal, melyek a bevándorlók foglalkoztatási hátrányára utalnak szinte minden EU-országban a 15–64 és különösen az 25–54 éves népességben. Lásd például az *Eurostat* (2011) kiadványát, amely csak Észtországban, Lettországban, Magyarországon, Szlovákiában, Portugáliában és Máltán jelez az őshonosokénál magasabb foglalkoztatást a 25–54 évesek körében (49. o.).

3.2. A BEVÁNDORLÁS HATÁSA A HAZAI MUNKAVÁLLALÓK MUNKAPIACI HELYZETÉRE EURÓPÁBAN – ÖSSZEFOGLALÓ AZ EMPIRIKUS EREDMÉNYEKRŐL*

BÖRDŐS KATALIN, CSILLAG MÁRTON & OROSZ ANNA

Ez az alfejezet az elmúlt tizenöt évben megjelent empirikus közgazdaságtani munkákra támaszkodva azt vizsgálja, hogy milyen hatással van a bevándorlás Európában a hazai munkavállalók munkapiaci helyzetére.

A munkapiac legegyszerűbb elméleti modelljében egy bevándorlási hullám megemeli a fogadó ország munkaerő-kínálatának szintjét, s ez rövid távon a bérek csökkenéséhez és a foglalkoztatás bővüléséhez vezet. Ez a modell azt feltételezi, hogy a munkaerő homogén, azaz a bevándorlók tökéletes helyettesítők a befogadó ország lakosainak. A migráció hosszú távon azonban az elmélet szerint nem okoz átlagbércsökkenést, s a foglalkoztatás bővüléséhez vezethet, ugyanis az olcsóbb termelési tényezők (munkavállalók) intenzívebb használata miatt csökkennek a vállalatok termelési költségei, nő a profit, ami további befektetésekre ösztönöz, növeli a foglalkoztatás szintjét és a béreket.¹ Összefoglalónkban a kérdésfelvetés az, hogy az empirikus kutatások fényében a bevándorlás a hazai munkavállalók bérének vagy foglalkoztatottságának csökkenéséhez vezet-e?

A bevándorlás rövid távú hatása

Bratsberg és szerzőtársai (2014) szegmens alapú módszerrel megvizsgálta, hogy miként hatott a bevándorlás *Norvégiában* a hazai férfi munkavállalók bérére az 1993 és 2006 közötti időszakban.² A szerzők a hatást a bevándorlók származási helye szerint becsülték. Tanulmányuk tanulsága szerint, ha egy iskolai végzettség és életkor által definiált „kvázi” munkaerőpiacon megnő a bevándorlók aránya, akkor a hazai munkavállalók bére és foglalkoztatottsága csökken. Ez elsősorban a más skandináv országokból származó bevándorlókra tudható be, akik feltehetően közvetlenül versenyeznek a norvég munkavállalókkal. A más fejlett országokból származók csak kismértékben, a fejlődő országokból származó bevándorlók pedig nem fejtenek ki negatív hatást a bérekre. Eredményeik szerint a skandináv országokból érkezők létszámának egyszázalékos növekedése egy éven belül a norvég férfiak bérét mintegy 0,35 százalékkal csökkenti.

A *Németországra* vonatkozó empirikus tanulmányok rámutatnak az 1980-as és 1990-es évekbeli német munkapiac sajátosságaira: a központi bértárgyalások és a szakszervezetek erős helyzete miatt a német gazdaságban viszonylag

* A szerzők köszönetet mondanak *Török Ádámnak* és *Váradi Balázs*nak a szöveg korábbi változatához fűzött hasznos megjegyzéseikért; természetesen minden hiba a szerzőket terheli.

1 Az elméleti háttérről bővebben lásd például *Borjas* (1999) tanulmányát.

2 A szegmensalapú megközelítés lényege, hogy a munkapiacot, amelyen belül a munkavállalók versenyeznek, a munkapiaci szempontból releváns készségek dimenziói szerint (*skills-group approach*) határozza meg. Bővebben a módszertanról lásd *Borjas* (2003).

rugalmatlanul és lassan változtak a bérek, ezért a munkapiaci alkalmazkodás elsősorban a foglalkoztatáson keresztül zajlott.

Bonin (2005) az 1970-es évek közepétől 1997-ig vizsgálja a bevándorlás hatását a férfiak munkapiaci helyzetére, a szegmens alapú megközelítést alkalmazva. A bevándorlókat mint nem német állampolgárokat határozza meg, azaz az 1990-es években nagy hullámban beáramló, kelet-európai országokból érkező és német nemzetiségű bevándorlókat a helyi lakosok között veszi figyelembe. *Glitz* (2012) ezzel szemben a német nemzetiségű, Kelet-Európából érkező bevándorlási hullámot vizsgálja, regionális³ és szegmens alapú módszertant kombinálja.

Bonin (2005) nem talált kedvezőtlen hatásokat a foglalkoztatottság szintjére nézve, bár csak az 1990 és 1997 közötti időszakot vizsgálva enyhe, de szignifikáns kiszorítási hatás figyelhető meg: a bevándorlók arányának 10 százalékos növekedése átlagosan 1,5 százalékkal növelte a munkanélküliség valószínűségét a németek körében. A bérekre kifejtett negatív hatás szintén igen kis mértékű volt: a bevándorlók arányának 10 százalékos növekedése átlagosan kevesebb mint 1 százalékkal csökkentette a helyiek átlagos bérét. *Glitz* (2012) eredményei alapján a német etnikumúak bevándorlása a helyiek bérére nem, de foglalkoztatottságukra kedvezőtlenül hatott: a férfiak körében minden 10 bevándorló megjelenése átlagosan 3,1 helyi munkavállaló állásvesztésével járt együtt, ami elsősorban a fiatalokat és az idősebbeket érintette.

Ortega–Verdugo (2014) szegmens alapú módszertannal azt vizsgálta, hogy *Franciaországban* 1968 és 1999 között hogyan hatott a (nagyreszt képzetlenekből álló) bevándorlás a francia férfi munkavállalók béreire. Az eredmények azt mutatják, hogy a bevándorlás *pozitívan korrelál* a bérekkel és a foglalkoztatási aránnyal. Ez azonban annak volt betudható, hogy a bérstruktúra az adott időszakban – a bevándorlástól függetlenül – nagymértékben változott, a magas és az alacsony iskolázottságúak közötti bérkülönbség jelentősen csökkent. A szerzők azt is bemutatják, hogy a bevándorlás növekedésével a hasonló képzettségű és életkorú francia és a bevándorló munkavállalók egyre inkább különböző foglalkozásokban dolgoztak, s hogy a francia dolgozókat egyre nagyobb számban magasabb szakértelmet megkövetelő munkakörökben foglalkoztatták.

Ortega–Verdugo (2015) – egyéni longitudinális adatok alapján – az 1976–2007 közötti időszakra vizsgálta a képzetlen bevándorlás hatását a fizikai munkakörökben dolgozó francia férfiak munkapiaci helyzetére. A szerzők szerint azok közül a kistérségek és foglalkozások közül, amelyekben megnőtt a bevándorlók aránya, a szolgáltatási szektorban és különösen az építőiparban dolgozó francia munkavállalók bére csökkent. Azaz ha egy kistérségben 10 százalékponttal nőtt a bevándorlók aránya a fizikai dolgozók között, ennek hatására a francia munkavállalók (medián) bére a szolgáltató szektorban 1,3 százalékkal, az építőiparban 3,6 százalékkal csökkent, a feldolgozóiparban pe-

3 A regionális munkapiacokon alapuló becslés (*area-based approach*) azon alapul, hogy egy adott országon belül a magas bevándorlóbeáramlással jellemezhető földrajzi területek munkapiacát olyan területekkel veti össze, ahol a bevándorlás mértéke elhanyagolható. Az eljárás alkalmazásának alapfeltétele, hogy a bevándorlók beáramlása az egyes földrajzi területekre nem függ össze az adott régió munkapiaci kilátásaival. Ha ez a feltevés nem áll fenn, a kutatók leggyakrabban a különbségek különbsége vagy az instrumentális változók módszerét használják. Bővebben a módszertanról lásd *Grossman* (1982).

dig a csökkenés nem szignifikáns. Ezt a negatív hatást azonban két folyamat mérsékelte. Elsősorban az, hogy a jobb képességű francia dolgozók – különösen a feldolgozóiparban – munkakört váltottak. Másodsorban, a szerényebb képességű francia munkások elköltöztek azokból a kistérségekből, amelyekbe nagyszámú bevándorló áramlott.

A spanyol munkaerőnél jellemzően alacsonyabban képzett afrikai és dél-amerikai bevándorlók száma *Spanyolországban* 1991 és 2005 között csaknem 11-szeresére emelkedett. *Carrasco és szerzőtársai* (2008) a bevándorlók a helyiek foglalkoztatási és bérszintjére gyakorolt hatását becsülte szegmens alapú megközelítéssel az 1991 és 2011 közötti időszakra. Az elemzés csak a bérek esetében mutatott ki elhanyagolható szignifikáns negatív hatást: a bevándorlók tízszázalékos bővülése 0,2 százalékkal csökkenti a helyiek bérszintjét.

Az 1990-es évek során több mint hárommillió ember vándorolt ki *Izraelbe*, ez egy évtized alatt 12 százalékkal növelte az ország lakosságát (*Friedberg*, 2001), a bevándorlók több mint harmada a volt Szovjetunióból érkezett. Mind *Friedberg* (2001), mind *Cohen-Goldner–Paserman* (2006) a szegmens alapú becslési stratégiát alkalmazva arra a következtetésre jutott, hogy a bevándorlás nem járt negatív következményekkel az izraeliek munkapiaci helyzetére.

Friedberg (2001) szerint a bevándorlás kedvezően hatott az izraeli bérekre: a bevándorlók 10 százalékos növekedése az adott szakmában átlagosan 7,4 százalékkal növelte az izraeliek bérét. *Cohen-Goldner–Paserman* (2006) becslése szerint a férfiak körében a bevándorlók részarányának növekedése nulla vagy elhanyagolható mértékben hatott az állásvesztés valószínűségére (10 százalékpontos aránynövekedés legfeljebb 0,49 százalékkal növelte ezt a valószínűséget), míg a nők esetében – különösen az állami szférában – kifejezetten csökkentette azt. Mindkét tanulmány arra hívja fel a figyelmet, hogy a bevándorlók jellemzően alacsonyabb bérű, illetve nagyobb fluktuációval jellemezhető állásokhoz jutottak, annak ellenére, hogy inkább magasabb iskolai végzettség és többéves tapasztalat jellemezte őket eredeti hazájukban. Vagyis: még a hasonló formális iskolai végzettséggel és tapasztalattal rendelkező bevándorlók és helyiek sem állnak helyettesítő viszonyban, hanem inkább kiegészítik egymást.

Törökország a jelenlegi menekülthullám által leginkább érintett ország. A bevándorlás a különböző török régiók között egyenlőtlen mértékű, a szír menekültek legnagyobb része a szír–török határ menti régiókban koncentrálódik. A menekülthullám hatásait több tanulmány is vizsgálja, s ezek mind a *regionális megközelítést* alkalmazzák. Képzettségüket tekintve a szír menekültek nem térnek el jelentősen a déli, jellemzően fejletlenebb régiók török lakosaitól, így leegyszerűsítve azzal a feltételezéssel élhetünk, hogy a szír menekültek közvetlen versenytársai lehetnek a török munkavállalóknak (*Ceritoglu és szerzőtársai*, 2015).

Del Carpio–Wagner (2015) elemzése szerint a szír munkavállalók *kiszorító hatása* szignifikáns: tíz szír menekült megjelenése a helyi munkaerőpiacon körülbelül három török foglalkoztatott kiszorulását okozza, ami szinte teljes mértékben a nők és az alacsonyan iskolázottak foglalkoztatásából, valamint a nem bejelentett állások számának csökkenéséből ered. Ez a mért erős kiszorítási hatás azonban a jelentős elvándorlási hatás miatt a valóságban enyhébb. Az átlagos bérek változatlanok maradtak, de a foglalkoztatottak összetételének megváltozása miatt bizonyos szegmensekben (például informális szektor, alacsonyan képzettek, nők) bércsökkenésről számolhatunk be. A tanulmány eredményei egybeesengenek *Akgündüz és szerzőtársai* (2015), valamint *Ceritoglu és szerzőtársai* (2015) megállapításaival.

A bevándorlás közép- és hosszú távú hatása

Cattaneo és szerzőtársai (2013) az Európai Unió 11 országára vizsgálta – 1995 és 2001 közötti egyéni longitudinális adataira építve –, hogy mi történik a hazai munkavállalókkal két, illetve négy évvel azután, hogy szakmájukban jelentősen megnő a külföldi dolgozók aránya. A szerzők rámutatnak, hogy sem a hazai munkavállalók belső elvándorlása, sem a munkahelyvesztés nem nőtt számottevően a bevándorlás hatására. Továbbá, a hazai munkavállalók (havi) keresete enyhén – bár statisztikailag nem szignifikáns mértékben, – megnőtt a bevándorlás következtében. Minek tudható be ez a kedvező folyamat? Eredményük szerint, ha a külföldi munkavállalók aránya tíz százalékponttal megnő egy szakmában, akkor annak a valószínűsége, hogy a hazai munkavállalók két éven belül magasabb beosztásba lépnek, 16 százalékkal, négy éven belül pedig 20 százalékkal nő meg. Bár a fizikai és egyszerű szellemi foglalkozásokban is nőtt az előrelépés valószínűsége, a hatás jóval látványosabb a felsőfokú végzettséget igénylő (de nem vezető beosztású) szakmák esetén.

Hasonló következtetésre jut *D’Amuri–Peri* (2014) is, e tanulmány 15 nyugat-európai ország 1996 és 2010 közötti adatait elemezte szegmens alapú megközelítéssel. A szerzők a hazai munkavállalók beosztásának minőségét vizsgálták, s az alapján számszerűsítettek, hogy a munkakörben monoton/fizikai vagy komplex/szellemi feladatokat kell végezni. Eredményeik azt mutatják, hogy a 15 ország hazai munkavállalói nem szorulnak ki a foglalkoztatottak közül a bevándorlás hatására, ellenben komplexebb feladatokkal járó beosztásokba lépnek elő. A szerzők szerint ez azt támasztja alá, hogy a bevándorlók – mivel a fogadó ország nyelvét kevéssé ismerik – elsősorban monoton/fizikai munkakörökben tudnak elhelyezkedni, és így ezekben a foglalkozásokban bővül a munkakínálat. Ez megnöveli a kiegészítő viszonyban lévő komplex/szellemi munkakörök relatív értékét, és a hazai munkavállalók ezekbe lépnek át. A szerzők azt is megvizsgálták, hogy a munkapiaci intézményrendszer (például munkaügyi jogszabályok szigorúsága) befolyásolja-e, hogy a hazai munkavállalók milyen nagy arányban lépnek magasabb beosztásokba a bevándor-

lás hatására. Úgy tűnik, hogy a szigorúbb szabályozási környezet lelassította ezt az alkalmazkodási folyamatot. Az ilyen intézményrendszer különösen az alacsonyabb képzettségű munkavállalók előre lépésének esélyeit csökkentette, illetve elsősorban a gazdasági válság éveiben hatott kedvezőtlenül.

Foged–Peri (2013) a Dániában – Európa egyik legrugalmasabb munkapiacával jellemezhető országában – a kilencvenes évek második felében jelentősen felerősödő *menekülthullám* hatását vizsgálta, a hazai munkavállalókat egészen 2008-ig követve. Mivel a menekültek iskolázottsága viszonylag alacsony volt, a szerzők a hazai munkavállalók közül is a legfeljebb érettségizettek karrierjét térképezték fel. Eredményeik egyértelműen azt mutatják, hogy a menekültek beáramlásának pozitív hatása volt, ami fokozatosan, öt-hat évvel a menekültek letelepedése után teljesedett ki. Azokban a kistérségekben, ahol menekültek aránya magas volt, a hazai munkavállalók nagyobb arányban léptek magasabb beosztásba, kereseteik növekedtek, és nem csökkent foglalkoztatottságuk a hasonló háttérű, de az alacsony menekültarányúval rendelkező kistérségekben élő hazai munkavállalóhoz képest sem. Különösen a fiatalabb és a munkahelyváltásra hajlandó dolgozók pályájára hatott kedvezően a menekültek beáramlása. A gyakorlatban ez azt eredményezte, hogy öt évvel a menekültek beáramlását követően a fiatal dolgozók bére négy százalékkal magasabb volt azokban a kistérségekben, ahol egy százalékkal nőtt a menekültek aránya.

Ruist (2013) tanulmányában kifejezetten a (polgár)háborúval sújtott területekről érkező *menekültek* beáramlásának hatását vizsgálja *Svédországban*, 1998 és 2007 közötti adatokat és regionális becslési stratégiát használva. Az eredmények alapján a menekültek beáramlásának nincs hatása sem a svédek, sem pedig a magas jövedelmű országokból érkező korábbi bevándorlók foglalkoztatására, azonban a közepes és alacsony jövedelmű országokból származó korábbi bevándorlók esetében szignifikánsan növeli az állásvesztés valószínűségét: minden tíz újabb menekült nyolc korábbi bevándorlót szorított ki a helyi munkapiacról.

Az Egyesült Királyságban 1975 és 2005 között jelentősen nőtt a bevándorlók száma, azonban sok más európai országgal ellentétben a bevándorlók nagy része viszonylag jól képzett volt, különösen a 1995–2005 közötti évtizedben. Két tanulmány azt találta, hogy a bevándorlásnak nem volt számottevő hatása a hazai munkavállalók *átlagbére*re; az csak a bérek eloszlására hatott (*Manacorda és szerzőtársai, 2012, valamint Dustmann és szerzőtársai, 2013*). Mindkét cikk arra mutat rá, hogy a hasonló iskolai végzettségű és korú bevándorlók a hazai munkavállalókkal nem tekinthetők helyettesítőnek, sokkal inkább kiegészítő viszonyban vannak egymással, amire az is utal, hogy eltérő iparágakban és munkakörökben dolgoztak. *Manacorda és szerzőtársai (2012)* szerint az újabb bevándorlók csak a korábbi bevándorlási hullámokban érkezők béreire voltak negatív hatással, ugyanakkor beáramlásuk a hazai munkavállalók

bérét éppen hogy megemelte. *Dustmann és szerzőtársai* (2013) közvetlenül azt becsülte meg, hogyan hatott a bevándorlás az Egyesült Királyság egyes nagyrégióiban a bérek eloszlására 1997 és 2005 között. A számítások szerint csak az alacsony keresetű hazai munkavállalók bére csökkent a bevándorlás hatására, ugyanakkor a közepes és magas keresetű hazai munkavállalók bérei nőttek. Így a bevándorlók arányának egyszázalékos növekedése a hazai munkavállalók átlagbérét 0,2 százalékkal növelte.

Ortega–Verdugo (2014) *spanyolországi* bevándorlást vizsgáló tanulmánya arra kínál lehetséges magyarázatot, hogy miért talál sok migrációt vizsgáló cikk nagyarányú bevándorlás esetén is csak elhanyagolható bérhatást. A tanulmány a területi megközelítés módszerét alkalmazza, a megfigyelési időszak: 2000–2006. Az eredmények rámutatnak arra, hogy a teljes foglalkoztatottság jelentősen nőtt a bevándorlással érintett régiókban. A szerzők azt találták, hogy a bevándorlási hullám hatására sem a spanyol munkavállalók foglalkoztatottsága, sem bérük nem csökkent. Ennek magyarázata az, hogy a vállalatok a bőségessé vált termelési tényezőt (képzetlen munkaerő) intenzívebben használják fel: a megnövekedett munkaerő-kínálat 45–75 százaléka ezen a csatornán keresztül került a foglalkoztatottak körébe. A tanulmány az alkalmazkodás egy másik módját is bemutatja: a női bevándorlók számának 10 százalékos emelkedése a felsőfokú végzettségű spanyol nők foglalkoztatóságának 2,2 százalékpontos emelkedéshez vezetett, vagyis a női bevándorlók a hazai női munkaerőt jellemzően a háztartási szolgáltatások terén váltották fel. A magasan képzett nők munkába állása révén megnőtt a kereslet a háztartási szolgáltatásokban dolgozó munkaerő iránt, és ezáltal enyhült az alacsonyan képzettek bérére lefelé ható nyomás.

A 3.2.1. táblázat röviden összegzi az általunk áttekintett empirikus eredményeket. Látható, hogy míg rövid távon vegyes kép rajzolódik ki, ha a bevándorlóknak a helyiek munkapiaci helyzetére gyakorolt hatását tekintjük, hosszú távon jellemzően pozitív hatásokról beszélhetünk.

Összegzés

Az általunk áttekintett szakirodalom szerint a bevándorlás rövid távú hatása a hazai munkavállalók munkapiaci helyzetére igen csekély. Az, hogy a bevándorlás mely csoportokra, hogyan és milyen mértékben hat, elsősorban attól függ, hogy a bevándorlók milyen kompetenciákkal rendelkeznek, azaz hogy formális képzettségük mellett szakmai és nyelvi tudásuk milyen. Az elmúlt 25 évben Európába érkezett bevándorlók e kompetenciák relatív alacsony szintje miatt jobbra nem helyettesítették a hazai munkavállalókat a munkahelyeken – s ez különösen a menekültek esetében érvényes. Ezzel összefüggésben a kutatók *általánosságban* csak az olyan helyzetekben találtak számottevő negatív munkapiaci hatást, ahol a bevándorlók „kulturálisan közeli” csoportokból érkeztek. A bevándorlás csak az olyan az iparágakban és foglalkozá-

3.2.1. táblázat: Összefoglaló az empirikus eredményekről

Ország	Foglalkoztatási hatás		Bérhatás	
	negatív	semleges vagy pozitív	negatív	semleges vagy pozitív
Rövid távú hatások				
Németország	<i>Bonin</i> (2005) – csak férfi			
Spanyolország		<i>Carrasco és szerzőtársai</i> (2008)	<i>Carrasco és szerzőtársai</i> (2008)	
Franciaország	<i>Ortega-Verdugo</i> (2015) csak férfi*	<i>Ortega-Verdugo</i> (2014)	<i>Ortega-Verdugo</i> (2015) csak férfi*	<i>Ortega-Verdugo</i> (2014)
Izrael	<i>Cohen-Goldner-Paserman</i> (2006) férfi	<i>Cohen-Goldner-Paserman</i> (2006) nő		<i>Friedberg</i> (2001)
Norvégia			<i>Bratsberg és szerzőtársai</i> (2014) férfi	
Törökország	<i>Wagner és szerzőtársai</i> (2015), <i>Ceritoglu és szerzőtársai</i> (2015), <i>Akgündüz és szerzőtársai</i> (2015)		<i>Wagner és szerzőtársai</i> (2015)	
Közép- és hosszú távú hatások				
Dánia		<i>Foged-Peri</i> (2013)**		<i>Foged-Peri</i> (2013)** férfi
Spanyolország		<i>González-Ortega</i> (2014)		<i>González-Ortega</i> (2014)
Svédország	<i>Ruist</i> (2013)			
Egyesült Királyság				<i>Manacorda és szerzőtársai</i> (2012) férfi, <i>Dustmann és szerzőtársai</i> (2013)
EU		<i>Cattaneo és szerzőtársai</i> (2013)		<i>Cattaneo és szerzőtársai</i> (2013)

* *Ortega-Verdugo* (2015) eredményei csak a legfeljebb középfokú végzettséggel rendelkező férfi munkavállalókra vonatkoznak.

** *Foged-Peri* (2013) eredményei csak a férfi, legfeljebb középfokú végzettséggel rendelkezőkre vonatkoznak

sokban volt rövid távon számottevő negatív hatással, amelyeket az egyszerű fizikai munka jellemez (például építőipar, mezőgazdaság).

A bevándorlás középtávon már semleges vagy pozitív hatást gyakorol a hazai munkavállalók munkapiaci helyzetére. Ez két folyamatnak tudható be. Egyrészt, a vállalatok dinamikusan alkalmazkodnak a bevándorlás következtében kialakuló munkakínálat-növekedéshez, s így az olcsóbbá váló képzetlen munkaerőt nagyobb mértékben felhasználó technológiákra váltanak. Másodszor, a bevándorlók által végzett viszonylag egyszerűbb munkákkal a kiegészítő viszonyban lévő komplex/szellemi munkakörök relatív értéke megnövekszik, s a hazai munkavállalók ezekbe áramlanak. Vagyis bevándorlás hatékonyabb munkamegosztáshoz vezet, a hazai munkavállalók magasabb beosztásokba lépnek át, s így kereseteik növekednek. Ez utóbbi alkalmazkodási folyamat mértéke és az, hogy milyen gyorsan bontakozik ki a bevándorlás pozitív hatása, nagymértékben függ az intézményi környezettől és a munkapiac rugalmasságától.

Hivatkozások

- AKGÜNDÜZ, Y. E.–VAN DEN BERG, M.–WOLTER, H. (2015): [The Impact of Refugee Crises on Host Labor Markets: The Case of the Syrian Refugee Crisis in Turkey](#). IZA Discussion Paper No. 8841. Institute for the Study of Labor (IZA).
- BONIN, H. (2005): [Wage and Employment Effects of Immigration to Germany: Evidence from a Skill Group Approach](#). Institute for the Study of Labor Discussion Paper, No. 1875.
- BORJAS, G. J. (1999): The Economic Analysis of Immigration. Megjelent: *Ashenfelter, O. C.–Card, D.* (szerk.): Handbook of Labor Economics, NorthHolland, Amsterdam, 1697–1760. o.
- BORJAS, G. J. (2003): [The Labor Demand Curve Is Downward Sloping: Reexamining the Impact of Immigration on the Labor Market](#). The Quarterly Journal of Economics, Vol. 118. No. 4. 1335–1374. o.
- BORJAS, G. J. (2014): Immigration Economics. Harvard University Press, Cambridge, MA.
- BRATSBERG, B.–RAAUM, O.–RØED, M.–SCHÖNE, P. (2014): [Immigration Wage Impacts by Origin](#). The Scandinavian Journal of Economics. Vol. 116. No. 2. 356–393. o.
- CARRASCO, R.–JIMENO, J.–ORTEGA, A. (2008): [The Effect of Immigration on the Labor Market Performance of Native-Born Workers: Some Evidence for Spain](#). Journal of Population Economics, Vol. 21. No. 3. 627–648. o.
- CATTANEO, C.–FIORIO, C.–PERI, G. (2013): [What Happens to the Careers of European Workers When Immigrants 'Take Their Jobs'?](#) IZA Discussion Paper, 7282. Institute for the Study of Labor (IZA).
- CERITOGU, E.–GURCIHAN YUNCULER, H. B.–TORUN, H.–TUMEN, S. (2015): [The Impact of Syrian Refugees on Natives. Labor Market Outcomes in Turkey: Evidence from a Quasi-Experimental Design](#). IZA Discussion Paper, 9348. Institute for the Study of Labor (IZA).
- COHEN-GOLDNER, S.–PASERMAN, M. D. (2006): [Mass Migration to Israel and Natives' Employment Transitions](#). Industrial and Labor Relations Review, Vol. 59. No. 4. 630–652. o.
- D'AMURI, F.–PERI, G. (2014): [Immigration, Jobs, and Employment Protection: Evidence from Europe before and during the Great Recession](#). Journal of the European Economic Association, Vol. 12. No. 2. 432–64. o.
- DEL CARPIO, X. V.–WAGNER, M. C. (2015): [The Impact of Syrians Refugees on the Turkish Labor Market](#). Policy Research Working Paper, WPS7402. The World Bank.
- DUSTMANN, C.–FRATTINI, T.–PRESTON, I. P. (2013): [The Effect of Immigration along the Distribution of Wages](#). The Review of Economic Studies, Vol. 80. No. 1. 145–173. o.
- FOGED, M.–PERI, G. (2015): [Immigrants' Effect on Native Workers: New Analysis on Longitudinal Data](#). Centre for Research and Analysis of Migration (CReAM), Department of Economics, University College London CReAM Discussion Paper Series, 1507.
- FRIEDBERG, R. M. (2001): [The Impact of Mass Migration on the Israeli Labor Market](#). The Quarterly Journal of Economics, Vol. 116. No. 4. 1373–1408. o.
- GLITZ, A. (2012): [The Labor Market Impact of Immigration: A Quasi-Experiment Exploiting Immigrant Location Rules in Germany](#). Journal of Labor Economics, Vol. No. 30. No. 1. 175–213. o.
- GONZÁLEZ, L.–ORTEGA, F. (2014): [How Do Open Economies Adjust to Large Immigration Flows? Sectoral Specialization, Household Services, and Other Mechanisms](#). DICE Report, Vol. 12. No. 2. Ifo Institute for Economic Research at the University of Munich.
- GROSSMAN, J. B. (1982): [The Substitutability of Natives and Immigrants in Production](#). The Review of Economics and Statistics, Vol. 64. No. 4. 596–603. o.
- LABANCA, C. (2014): [The Effects of a Temporary Migration Shock. The Case of the Arab Spring Migration toward Italy](#). University of California, San Diego, August.
- LONGHI, S.–NIJKAMP, P.–POOT, J. (2010): [Meta-Analyses of Labour-Market Impacts of Immigration: Key Conclusions and Policy Implications](#). Environment and Planning C: Government and Policy, Vol. 28. No. 5. 819–833. o.
- MANACORDA, M.–MANNING, A.–WADSWORTH, J. (2012): [The Impact of Immigration on the Structure of Wages: Theory And Evidence From Britain](#). Journal of the European Economic Association, Vol. 10. No. 1. 120–151. o.
- ORTEGA, J.–VERDUGO, G. (2014): [The Impact of Immigration on the French Labor Market: Why so Different?](#) Labour Economics, 29 (C): 14–27. o.
- ORTEGA, J.–VERDUGO, G. (2015): [The Impact of Immigration on the Local Labor Market Outcomes of Blue Collar Workers: Panel Data Evidence](#). CEP Discussion Paper, CEPDP1333. Centre for Economic Performance (CEP), London.
- RUIST, J. (2013): [The Labor Market Impact of Refugee Immigration in Sweden 1999–2007](#). Stockholm University Linnaeus Center for Integration Studies Working Paper No. 1.

3.3. BEVÁNDORLÓK KULTURÁLIS INTEGRÁCIÓJÁT MEGHATÁROZÓ TÉNYEZŐK

HORN DÁNIEL & KÓNYA ISTVÁN

Bevezetés

A bevándorlás társadalmi és gazdasági hatásainak mérésekor alapvető fontosságú a bevándorlók integrálódása (asszimilációja). A *gazdasági asszimiláció* az a jelenség, amely során a bevándorlók beilleszkednek a befogadó ország munkapiacába, és képességüknek és képzettségüknek megfelelő állást szereznek. Ez jellemzően egy folyamat vége, amelynek megvalósulását és sebességét számtalan tanulmány vizsgálta.¹

A munkapiaci beilleszkedéssel párhuzamos és azzal szorosan összefügg a bevándorlók *kulturális asszimilációja*. Ez magában foglalja a befogadó ország nyelvének és normáinak az elsajátítását, amelyek segítségével a bevándorlók könnyebben boldogulnak nemcsak a munkapiacon, hanem az általános társadalmi interakciókban is. A kulturális beilleszkedés fontos meghatározója a bevándorlók munkapiaci és gazdasági integrációjának (Borjas, 2013, illetve Chiswick–Miller, 2015), másrészt önmagában is jelentős jóléti következményei lehetnek mind a bevándorlók (Angelini és szerzőtársai, 2015), mind a nem bevándorlók számára (Lazear, 1999 és Kónya, 2007).

A vélt vagy valós értékkülönbségek, kulturális súrlódások, a nyelvi különbségekből adódó tényleges interakciós költségek jelentős mértékben hozzájárulnak a bevándorlókról kialakított képhez, és végső soron fontos meghatározói a bevándorlási politikának. A kulturális asszimiláció elemzése nehezebb és összetettebb feladat, mint a gazdasági beilleszkedése. A számtalan vetület miatt tere van a kvalitatív információkon alapuló módszereknek, interjúknak, esettanulmányoknak, illetve a standardizált adatbázisokat használó statisztikai módszereknek is.

Ebben az alfejezetben a kulturális asszimiláció talán legfontosabb elemének, a nyelvtudásnak az egyéni és csoport szintű meghatározóit vizsgáljuk. Kiindulásként említjük Kónya (2007) tanulmányát, amely elméleti modellben vizsgálta az asszimiláció kérdését, valamint az Egyesült Államok esetében az asszimilációt az angol nyelvtudással mérve empirikus eredményekkel is szolgált. Kónya (2007) modelljében – amely a beilleszkedésre vonatkozóan vezet le összefüggéseket – a kulturális asszimiláció költségeit és hasznait vetette össze. A mechanizmus fő eleme az, hogy mivel a kulturális interakció növekvő skáláhozadéku, a nagyobb létszámú migráns csoportok kevésbé asszimilálódnak.

Ugyanakkor a küldő és befogadó országok jellemzőitől – például a földrajzi távolságtól, fejlettségbeli különbségektől, közös múlttól – is függ az, hogy

¹ Duleep (2015) általános áttekintést ad a gazdasági asszimilációról. Az Egyesült Államokban két klasszikus vizsgálat Chiswick (1978) és Borjas (1987) tanulmánya. Eckstein–Weiss (2004) a Szovjetunióból bevándoroltak izraeli munkapiaci beilleszkedését vizsgálja. Lemos (2013) az Egyesült Királyságban elemzi a kérdést.

egy adott országban honnan érkeznek bevándorlók. A kulturális asszimiláció tehát közvetve – a csoportméreten keresztül – magyarázható az ország-karakterisztikákkal. Emellett természetesen fontosak az egyéni jellemzők is, mint például az iskolázottság, életkor vagy a befogadó országban eltöltött idő. A tanulmányban egy empirikus vizsgálat segítségével a kulturális beilleszkedés valószínűségét vezetjük vissza egyéni és csoportos jellemzőkre.

Hasonlóan *Kónya* (2007) tanulmányához, a kulturális asszimiláció viszonylag szűk, de jól mérhető tényezőjét vizsgáljuk: a bevándorlók nyelvtudását. A beilleszkedés talán legfontosabb indikátora, hogy a bevándorló mennyire jól beszéli a befogadó ország nyelvét. Emellett valószínű, hogy a nyelvtudás a kulturális beilleszkedés más mutatóival is erősen korrelál. Nagy előnye a mérőszámnak az, hogy viszonylag jól megfigyelhető, és különböző formában megtalálható több nemzetközi adatbázisban is.

Az elérhető adatbázisok közül az OECD Programme for International Assessment of Adult Competencies (PIAAC) 2008 és 2013 közt lebonyolított felmérésére támaszkodunk. A PIAAC adatbázisa a részt vevő mintegy 23 ország 16–65 éves korosztályáról tartalmaz országonként 5–8 ezer fős reprezentatív mintát. A teljes adatbázis 152 ezres mintájából a tanulmányunkban arra a körülbelül 5-6 ezer főt vizsgáljuk, akik első generációs migránsok Európában, és olyan küldő országból érkeztek, ahol a hivatalos nyelv nem egyezik meg a fogadó országgal. Az adatbázis a nyelvtudásról is közöl adatokat, illetve ismert a bevándorlók származási országa, a bevándorlás ideje és számos egyéb egyéni jellemző is. A nyelvtudás mérésére azt a mutatót használjuk, amely arra kérdez rá, hogy a résztvevő milyen nyelvet beszél otthonában. Azt tekintjük „erősen” asszimilált bevándorlónak, aki – nem anyanyelvűként – már átvette a befogadó ország nyelvét. Mutatónk jellegeből adódóan arra a bevándorló csoportra koncentrálunk, amelynek anyanyelve különbözik a fogadó ország hivatalos nyelvétől, tehát az utóbbi átvétele tudatos asszimiláció eredménye.

Az erős asszimiláció definíciója miatt probléma, hogy a kontrollcsoportban olyan bevándorlók is vannak, akik ugyan otthonukban az anyanyelvüket használják, de a háztartáson kívüli érintkezésekben nem. Ez a réteg is asszimiláltnak tekinthető, de sajnos, adatbázisunkban őket nem tudjuk azonosítani, mivel a PIAAC nem tartalmaz nyelvtudásra vonatkozó, közvetlen kérdést. A kontrollcsoport heterogenitása miatt a nyelvtudás hatásait valószínűleg alulbecsüljük. 2017-ben elérhető lesz az Európai Munkaerő-felmérés (*European Labour Force Survey, EU-LFS*) 2014-ben felvett, bevándorlókra vonatkozó modulja, amelyben a nyelvtudásra közvetlenül is rákérdeznek. Érdemes ugyanakkor kiemelni, hogy mivel becsült együttathatóink alsó becslések, a feltárt szignifikáns kapcsolatok robusztus eredménynek tekinthetők.

Vizsgálatunk jól kapcsolódik két, a közelmúltban megjelent könyvhöz, amelyek a bevándorlók kulturális beilleszkedésének számos vetületét körbejárták. Az *OECD/EU* (2015) kiadvány az OECD- és az EU-országok migránsai-

ról közöl részletes mutatószámokat. A munkapiaci, családi, vallási és politikai vonatkozások mellett információt kapunk a nyelvtudásról és az olvasási kompetenciáról is. *Algan és szerzőtársai* (2012) szintén részletesen vizsgálja a bevándorlók európai asszimilációját. A fejezetek az egyes európai országok tapasztalatait összegzik, elsősorban az EU–LFS adatait használva. Emellett a könyv utolsó fejezete a *European Social Survey* adatainak segítségével országok közötti összehasonlítást is végez. A két könyvben bemutatott, leíró statisztikákhoz képest elemzésünk szisztematikusan, többváltozós analízis segítségével próbálja meghatározni az asszimiláció mögött álló tényezőket.

A bevándorlók alapstatisztikái

Első lépésben bemutatunk néhány, az adatbázist jellemző alapstatisztikát. Bár a PIAAC tartalmaz néhány fejlett nem európai fogadó országot is, elemzésünkben csak Európára koncentrálunk. Ennek részben a hiányos adatok (Egyesült Államok, Kanada), illetve a bevándorlók alacsony száma (Japán, Dél-Korea) az oka. Másrészt vélhetően a kiadvány olvasóinak elsősorban az európai tapasztalatok a fontosak. Összességében 16 ország adatait használjuk,² ezek: Ausztria, Belgium, Csehország, Dánia, Észtország, Finnország, Franciaország, Hollandia, Írország, Lengyelország, Nagy-Britannia, Norvégia, Olaszország, Spanyolország, Svédország, Szlovákia.

A 3.3.1. ábra mutatja be az európai bevándorlók népességén belüli részarányát és fő típusait befogadó országok szerint. A származási országok szerint elkülönítjük az Európán belüli migrációt („EU”) az Európán kívüli bevándorlástól („nem EU”). Ez a bontás az egyes országok/régiók közötti kulturális távolságot hivatott mutatni. Mivel a továbbiakban a kulturális asszimilációt a megszerzett nyelvtudással mérjük, lényeges azt is tudni, hogy a bevándorlók mekkora hányadának nem anyanyelve a befogadó ország nyelve.³ Ennek megfelelően az ábrán megkülönböztetjük az „anyanyelvi” és a „nem anyanyelvi” migránsokat. Későbbi elemzésünkben értelemszerűen az utóbbiakra koncentrálunk, de itt megmutatjuk, hogy mekkora súllyal szerepelnek a bevándorlókon belül.

Összességében a 3.3.1. ábrán a következőket látjuk.

1) Az európai országok között óriási különbségek vannak a bevándorlók arányát tekintve. A nyugat-európai országokban jellemzően a népesség 10–15 százaléka migráns, míg Kelet-Európában az arány jóval alacsonyabb.⁴

2) Az európai országok többségében a bevándorlók nagyobb része a kontinensen belülről érkezik. Jelentős kivételt csak a korábbi nagy gyarmattartók, Franciaország és Spanyolország jelentenek.

3) A nem anyanyelvi migránsok aránya elsősorban Nyugat-Európában jelentős. A teljes mintában szereplő, első generációs bevándorlók nagyjából fele nem anyanyelvi migráns. Kelet-Európában a nyelvi – és feltehetően a kulturális – asszimiláció a számarányok alapján nem jelentős probléma.⁵

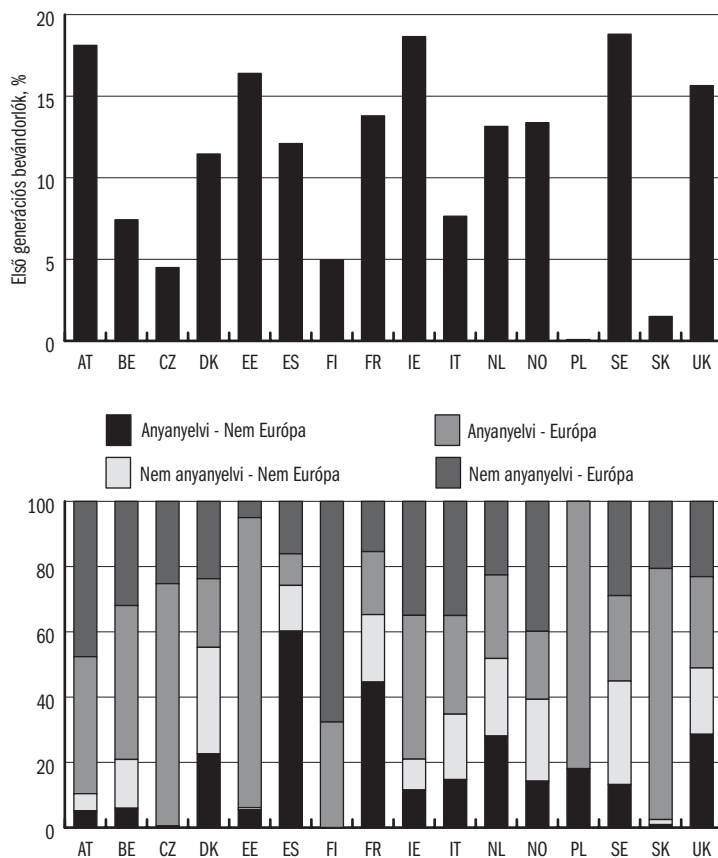
2 Sajnos Magyarország nem vett részt a felmérésben. Németország esetében a bevándorlók származási országa nem elérhető, ezért a német adatokat nem tudjuk felhasználni.

3 Anyanyelvi migránsként definiáljuk azt, akinek anyanyelve megegyezik a PIAAC-kompetenciafelmérés nyelvvel, amely minden esetben a befogadó ország (egyik) hivatalos nyelve. Anyanyelvi migráns tehát az is, aki egy hivatalos, de kisebbségi nyelvet beszél. Ilyen csoport például az észtországi orosz ajkú kisebbség.

4 Észtországban a régebben betelepült, orosz ajkú lakosság miatt látunk magas bevándorlási arányt. Belgiumban csak Flandriában végezték el a mérést.

5 Bár Magyarország nem szerepel a PIAAC-adatbázisban, az EU–LFS 2014-es migrációs felmérésében találunk nyelvtudásra vonatkozó információt. Ennek alapján Magyarországon az első generációs bevándorlók 79,5 százalékanak magyar az anyanyelve, és további 10,4 százalék folyékonyan beszél magyarul. Forrás: *Eurostat, LFS, 2014 ad hoc* modul a migrációról.

3.3.1. ábra: Első generációs EU-n belülről illetve EU-n kívülről érkező migránsok aránya az adott országban anyanyelv szerinti bontásban

Ország rövidítések: AT: Ausztria, BE: Belgium, CZ: Csehország, DK: Dánia, EE: Észtország, ES: Spanyolország, FI: Finnország, FR: Franciaország, IE: Írország, IT: Olaszország, NL: Hollandia, NO: Norvégia, PL: Lengyelország, SE: Svédország, SK: Szlovákia, UK: Egyesült Királyság

A 3.3.1. táblázat a nem anyanyelvi bevándorlókról, az anyanyelvi bevándorlókról, illetve a nem bevándorlókról mutat összehasonlító statisztikákat. A legtöbb jellemzőben nincs jelentős különbség az anyanyelvi és nem anyanyelvi bevándorlók között. Az előbbieket valamivel régebben érkeztek a fogadó országba, és marginálisan jobban iskolázottak. A nem bevándorlókhoz képest a bevándorlók valamivel fiatalabbak, egyébként átlagos mutatóik gyakorlatilag megegyeznek a fogadó országban születettekével, bár a bevándorlók között valamivel több az iskolázatlan és a magasan iskolázott szülők gyermeke is. Összegezve azt mondhatjuk, hogy megfigyelhető jellemzők alapján a nem anyanyelvi bevándorlók nem különböznek lényegesen sem az anyanyelvi migránsoktól, sem a nem bevándorlóktól.

3.3.1. táblázat: Alapstatisztikák

Változó	Nem anyanyelvű bevándorló		Anyanyelvű bevándorló		Nem bevándorló	
	átlag	szórás	átlag	szórás	átlag	szórás
Iskolázottság (év)	11,5	3,8	12,0	3,3	11,9	3,3
Bevándorlás óra eltelt idő	14,1	12,0	19,7	16,0	0,0	0,0
Mindkét szülő alacsony iskolázottságú (százalék)	48,0	50,0	44,0	50,0	40,0	49,0
Legalább egyik szülő középfokú iskolázottságú (százalék)	27,0	44,0	34,0	47,0	40,0	49,0
Legalább egyik szülő felsőfokú iskolázottságú (százalék)	25,0	43,0	22,0	42,0	20,0	40,0
Életkor	38,7	11,9	38,4	13,4	41,0	14,1
Otthon az adott ország hivatalos nyelvét beszélik (százalék)	44,0	50,0	86,0	35,0	98,0	12,0
NEET (sem oktatásban, sem munkában nem vesz részt) (százalék)	22,0	41,0	18,0	39,0	20,0	40,0
Fizetett munka az elmúlt 12 hónapban (százalék)	70,0	46,0	73,0	44,0	73,0	45,0

Nyelvi asszimiláció

Mint már hangsúlyoztuk, azt vizsgáljuk, hogy milyen egyéni és csoportszintű meghatározói vannak az „erős” asszimilációnak, amikor a nem anyanyelvi bevándorló teljesen átveszi a fogadó ország nyelvét. A közgazdasági irodalom (például *Kónya*, 2007) alapján azt feltételezzük, hogy a nyelvi asszimiláció – legalábbis részben – racionális döntés eredménye. Mivel a nyelvtanulás beruházás, a bevándorló mérlegeli ennek költségét és hasznait. A költségek feltehetően csökkennek az általános képességekkel és emberi tőkével, és nőnek az életkorral. A haszon várhatóan nő a befogadó országban eltöltött idővel, illetve az általános képességekkel.

Kónya (2007) alapján azt is várjuk, hogy minél nagyobb egy bevándorló csoport, annál kevésbé asszimilálódnak a tagjai. A csoportok méretét *Kónya* (2007) a bevándorlás költség–haszon elemzésére vezeti vissza: minél nagyobb két ország között a jóléti különbség, minél egyszerűbb a költözés, illetve minél kisebb az országok közötti kulturális eltérés, annál nagyobb lesz a fogadó országban az ugyanabból a küldő országból érkező bevándorlók száma. *Kónya* (2007) az Egyesült Államok 5 százalékos népszámlálási adatbázisán igazolja ezeket a feltevéseket.

Mivel az európai országokat tartalmazó, rendelkezésünkre álló adatbázis viszonylag kicsi és heterogén – nemcsak a küldő, de a fogadó országok szerint is –, nincs lehetőségünk az országjellemzők részletes vizsgálatára. Két – *Kónya* (2007) tanulmányához képest kevésbé adatigényes – specifikációt vizsgálunk. Az elsőben megnézzük, hogy a bevándorló csoport mérete az egyéni jellemzők mellett mennyire befolyásolja a nyelvi asszimilációt. A második specifikációt

óban pedig a küldő országokat régiókba csoportosítjuk, és megnézzük, hogy van-e különbség a nyelvi asszimilációban származási régió szerint. Mindkét esetben kontrollálunk egyéni jellemzőkre, illetve elvégezzük a becsléseket fogadó ország fix hatással, és anélkül is.

Az *F3.3.1. táblázat* mutatja az eredményeket. Az (1) és (2) oszlopban csak az *egyéni jellemzőket* használjuk. Egyértelműen látszik, hogy az iskolázottabb, a fogadó országban régebben tartózkodó migránsok nagyobb valószínűséggel vették át az ország nyelvét. Az idősebbek kevésbé asszimilálódnak, de a pontbecslések többnyire nem szignifikánsak, ezért ezeket nem szerepeltetjük a táblázatban. A nők nyelvi asszimilációs valószínűsége jelentősen, mintegy 8-9 százalékkal magasabb. Ez lehet például a vegyes házasságok miatt is, amit azonban mi már erős asszimilációnak tekintünk. Az eredményeink tehát összhangban vannak a fentebb részletezett közgazdasági intuícióval: a bevándorlók nyelvi asszimilációját befolyásolják annak költségei és hasznai. A csoportszintű változók közül először a *csoport méret hatását* vizsgáljuk. A (3) és (4) oszlopban látható, hogy a nagyobb csoportok kevésbé asszimilálódnak. Mind a nyers hatás, mind az egyéni kontrolloktól szűrt hatás negatív és szignifikáns. A pontbecslés értéke azt jelenti, hogy ha a bevándorló csoport mérete 0-ról 7,5 százalékra nő (ami a mintában szereplő csoportok méretének felső határa), a nyelvi asszimiláció mértéke 3,75 százalékponttal csökken. Érdekes ugyanakkor, hogy befogadó ország fix hatás figyelembevételével a csoportméret hatása nem lesz szignifikáns, és előjelet is vált [(5) oszlop]. Ez arra utal, hogy az európai országok között erős heterogenitás figyelhető meg ebben a dimenzióban. Sajnos mintánk méretéből adódóan ennél részletesebb elemzést nem tudunk végezni.

A másik csoportszintű változónk a *származási régió*. A (6)–(8) oszlopokban láthatók a nyers hatások, az egyéni jellemzőktől szűrt hatások, illetve a fogadó ország fix hatás figyelembevételével becslült hatások. A kihagyott származási régió Nyugat-Európa és Észak-Amerika, az együttthatókat az innen származó migránsokhoz képest kell értelmezni. Eredményeink azt mutatják, hogy a többi régióból érkezők kevésbé beszélnek a fogadó ország nyelvét. Kivétel a fejlett kelet-ázsiai régió, bár itt nagyon alacsony elemszámmal dolgozunk. Erősen negatív és szignifikáns Ázsia nagy része, valamint Kelet-Európa. Ugyanakkor kevésbé negatív és nem szignifikáns Fekete-Afrika és Latin-Amerika.

Ezek az eredmények alapvetően alátámasztják azt, hogy a közelebről érkező, könnyebben és nagyobb létszámban bevándorlók kevésbé asszimilálódnak. A hatások erősek: egy kelet-közép-európai bevándorlónál átlagosan 10–15 százalékkal alacsonyabb az „erős” asszimiláció valószínűsége, mint egy nyugat-európainál. Sajnos, itt sincs lehetőségünk az eredmények részletesebb elemzésére, de úgy gondoljuk, hogy a kulturális asszimilációnak mind az egyéni, mind a csoportszintű meghatározóit érdemes lenne tovább vizsgálni.

Munkapiaci kimenetek

Mint a Bevezetőben tárgyaltuk, a szakirodalom a nyelvi asszimilációt fontos tényezőnek tekinti a bevándorlók munkapiaci beilleszkedése szempontjából. Az *F3.3.2. táblázatban* ezt a csatornát vizsgáljuk. Két-két specifikációban megnézzük, hogy az egyéni jellemzők, valamint a nyelvtudás miként hat 1) a munkapiaci és oktatási részvételre,⁶ illetve 2) hogy az elmúlt 12 hónapban volt-e fizetett állása a kérdezettnek.

A regressziók megerősítik mind az egyéni jellemzők, mind a nyelvtudás munkapiaci fontosságát. A munkapiaci/oktatási részvétel és a foglalkoztatottság valószínűsége nő az iskolai évek számával, valamint a bevándorlás óra eltelt idővel. Ez utóbbi eredmény a gazdasági asszimiláció, amely szerint időbe telik, hogy a bevándorlók előre jussanak a befogadó ország munkapiacán. Érdekes, hogy a szülők iskolázottsága erősen befolyásolja a munkapiaci/oktatási részvételt, de nem hat a fizetett foglalkoztatottság valószínűségére. Ezt okozhatja az, hogy az iskolázottabb szülők gyermekei nagyobb valószínűséggel járnak iskolába, ami növeli ebben a rétegben a fiatalok oktatási részvételét.

A nyelvtudás hatása pozitív, mind a részvételre, mind a foglalkoztatottságra. A paraméter nagysága – a fogadó ország fix hatás figyelembe vételével – valamivel 4 százalékkal felett van, ennyivel nagyobb a valószínűsége egy erősen asszimilált migráns munkapiaci/oktatási részvételének és foglalkoztatottságának.

Összegzés

Vizsgálatunkban egyéni és csoportszintű tényezők hatását mértük a nyelvi asszimilációra, illetve megmutattuk, hogy a nyelvtudás befolyásolja a bevándorlók munkapiaci helyzetét. Bár a kulturális asszimilációnak számos más oldala is van, úgy gondoljuk, hogy a nyelvtudás az egyik alapvető tényező. Elemzésünk alátámasztja a szakirodalom korábbi megállapításait, hogy a kulturális asszimiláció is lehet racionális döntés eredménye. Erre utal, hogy a bevándorló csoport mérete együtt jár a nyelvtudás, vagyis a kulturális asszimiláció mértékével: a nagyobb csoportok kevésbé asszimilálódnak. Azt is bemutattuk, hogy a kulturális asszimiláció erősen hat a gazdasági asszimilációra is. Azok a nem anyanyelvű bevándorlók, akik otthon a fogadó ország nyelvét beszélik 3-4 százalékkal nagyobb valószínűséggel vesznek részt a munkaerőpiacon vagy az oktatásban, illetve találtak fizető állást a felvételt megelőző 12 hónapban.

A használt adatbázis korlátai miatt a kulturális asszimilációnak egy különösen erős mutatóját használtuk, az otthoni nyelvhasználatot. Amikor elérhetővé válik az EU–LSF migrációs modulja, szeretnénk megismételni a vizsgálatot a fogadó ország nyelvének ismeretére vonatkozó kérdés segítségével. Várakozásaink szerint a további vizsgálat megerősíti az itt kapottakat, és még inkább kiemeli a kulturális (nyelvi) asszimiláció jelentőségét.

⁶ Vagyis azt nézzük, hogy ki az, aki vagy munkához jutott, vagy oktatásban vesz részt – szemben azokkal, akik munkanélküliek vagy inaktívak. Ez a mutató a statisztikákban használatos NEET (*not in education, employment or training*) ellentéte.

Hivatkozások

- ALGAN, Y.–BISIN, A.–MANNING, A.–VERDIER, T. (2012): Cultural Integration of Immigrants in Europe. Oxford University Press.
- ANGELINI, V.–CASI, L.–CORAZZINI, L. (2015): Life Satisfaction of Immigrants: Does Cultural Assimilation Matter? *Journal of Population Economics*, Vol. 28. No. 3. 817–844. o.
- BORJAS, G. (1987): Self-Selection and the Earnings of Immigrants. *American Economic Review*, Vol. 77. No. 4. 531–553.
- BORJAS, G. (2013): The Slowdown in the Economic Assimilation of Immigrants: Aging and Cohort Effects Revisited Again. NBER Working Papers, 19116. National Bureau of Economic Research.
- CHISWICK, B. (1978): The Effect of Americanization on the Earnings of Foreign-born Men. *Journal of Political Economy*, Vol. 86. No. 5. 897–921. o.
- CHISWICK, B.–MILLER, P. (2015): International Migration and the Economics of Language. Megjelent: *Chiswick, B.–Miller, P.* (szerk.): *Handbook of the Economics of International Migration*, North-Holland, Vol.1. 211–269. o.
- DULEEP, H. (2015): The Adjustment of Immigrants in the Labor Market. Megjelent: *Chiswick, B. R.–Miller, P. W.* (szerk.), *Handbook of the Economics of International Migration*. North-Holland, Vol. 1. 105–182. o.
- ECKSTEIN, Z.–WEISS, Y. (2004): On The Wage Growth of Immigrants: Israel, 1990–2000. *Journal of the European Economic Association*, Vol. 2. No. 4. 665–695. o.
- KÓNYA ISTVÁN (2007): Optimal Immigration and Cultural Assimilation. *Journal of Labor Economics*, Vol. 25. No. 2. 367–391. o.
- LAZEAR, E. (1999): Culture and Language. *Journal of Political Economy*, Vol. 107. No. S6. S95–S126.
- LEMOS, S. (2013): Immigrant economic assimilation: Evidence from UK longitudinal data between 1978 and 2006. *Labour Economics*, 24. 339–353. o.
- OECD/EU (2015): Indicators of Immigrant Integration 2015: Settling In. OECD Publishing, Párizs.

Függelék

F3.3.1. táblázat: A nyelvi asszimiláció meghatározói

Változó	otthon az adott ország nyelvét beszélik							
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
Iskolázottság (évek)	0,0123*** (0,00262)	0,0131*** (0,00230)		0,0133*** (0,00229)	0,0131*** (0,00228)		0,0118*** (0,00249)	0,0123*** (0,00232)
Bevándorlás óta eltelt évek: 6–10	0,0890*** (0,0261)	0,0803*** (0,0255)		0,0854*** (0,0263)	0,0799*** (0,0256)		0,0910*** (0,0262)	0,0784*** (0,0249)
Bevándorlás óta eltelt évek: 11–15	0,179*** (0,0241)	0,171*** (0,0248)		0,168*** (0,0256)	0,171*** (0,0247)		0,171*** (0,0207)	0,163*** (0,0203)
Bevándorlás óta eltelt évek: 15+	0,351*** (0,0298)	0,351*** (0,0285)		0,341*** (0,0289)	0,350*** (0,0282)		0,366*** (0,0318)	0,359*** (0,0306)
Szülői iskolázottság: legalább egyik középfokú	0,0256 (0,0210)	0,0353* (0,0194)		0,0254 (0,0206)	0,0354* (0,0193)		0,0346 (0,0249)	0,0326 (0,0212)
Szülői iskolázottság: legalább egyik felsőfokú	0,0200 (0,0231)	0,0340* (0,0185)		0,0232 (0,0218)	0,0353* (0,0183)		0,0190 (0,0252)	0,0283 (0,0194)
Nő	0,0870*** (0,0198)	0,0850*** (0,0185)		0,0860*** (0,0197)	0,0850*** (0,0185)		0,0869*** (0,0193)	0,0820*** (0,0185)
Bevándorló csoport mérete a népesség százalékában)			-0,00503** (0,00209)	-0,00443*** (0,00149)	0,0276 (0,0219)			
Arab államok						-0,166** (0,0733)	-0,101 (0,0716)	-0,125** (0,0601)
Dél- és Nyugat-Ázsia						-0,221*** (0,0364)	-0,173*** (0,0299)	-0,200*** (0,0287)
Latin-Amerika és a karibi államok						-0,0704 (0,0744)	-0,00986 (0,0685)	-0,0252 (0,0575)
Fekete-Afrika						-0,0414 (0,0487)	0,0583 (0,0428)	0,0294 (0,0370)
Kelet-Ázsia és Óceánia (szegény államok)						-0,0582 (0,0546)	0,00555 (0,0469)	-0,00839 (0,0441)
Közép-Ázsia						-0,182** (0,0814)	-0,105 (0,0811)	-0,133 (0,0949)
Kelet-Ázsia és Óceánia (gazdag államok)						0,157** (0,0772)	0,152** (0,0589)	0,128** (0,0598)
Kelet-Közép-Európa						-0,193*** (0,0475)	-0,154*** (0,0391)	-0,190*** (0,0313)
Konstans	0,00686 (0,0387)	-0,00187 (0,0333)	0,438*** (0,0212)	0,0294 (0,0453)	-0,177 (0,137)	0,522*** (0,0341)	0,0926* (0,0554)	0,123** (0,0502)
Esetszám	5627	5627	6495	5627	5627	5825	5473	5473
R ²	0,092	0,119	0,004	0,095	0,121	0,031	0,122	0,152
kétértékű korcsoport-változó	igen	igen	nem	igen	igen	nem	igen	igen
Célország fix hatás	nem	igen	nem	nem	igen	nem	nem	igen

Megjegyzés: Bevándorló csoportszinten klaszterezett robusztus standard hibák a zárójelekben; mintavételi eltérésekre korrigáló, országokon belül 1 összegűre normált súlyt használtunk.

***1 százalékos, **5 százalékos, *10 százalékos szinten szignifikáns.

F3.3.2. táblázat: A munkapiaci asszimiláció meghatározói

Változó	(1)	(2)	(3)	(4)
	munkapiaci részvétel		fizetett munka az elmúlt évben	
Otthon az adott ország nyelvét beszélik	0,0339** (0,0136)	0,0434*** (0,0128)	0,0348*** (0,0135)	0,0415*** (0,0134)
Iskolázottság (évek)	0,0148*** (0,00217)	0,0157*** (0,00185)	0,0242*** (0,00336)	0,0265*** (0,00289)
Bevándorlás óta eltelt évek: 6–10	0,00702 (0,0119)	0,0187 (0,0123)	0,0567** (0,0268)	0,0569** (0,0284)
Bevándorlás óta eltelt évek: 11–15	-0,0107 (0,0202)	-0,0116 (0,0218)	0,0535* (0,0292)	0,0482 (0,0341)
Bevándorlás óta eltelt évek: 15+	-0,0225 (0,0163)	-0,0351** (0,0150)	0,111*** (0,0216)	0,0990*** (0,0276)
Szülői iskolázottság: legalább egyik középfokú	0,0495*** (0,0125)	0,0417*** (0,0121)	0,0215 (0,0157)	0,00923 (0,0147)
Szülői iskolázottság: legalább egyik felsőfokú	0,0989*** (0,0141)	0,0778*** (0,0120)	0,0310** (0,0132)	0,0196* (0,0116)
Életkor: 20–24	0,0370 (0,0308)	0,0410 (0,0310)	0,0515 (0,0357)	0,0524 (0,0365)
Életkor: 25–29	-0,0286* (0,0173)	-0,0213 (0,0172)	0,0676*** (0,0187)	0,0703*** (0,0197)
Életkor: 30–34	-0,0469*** (0,0147)	-0,0418*** (0,0153)	0,0802*** (0,0174)	0,0804*** (0,0175)
Életkor: 35–39	-0,0408** (0,0167)	-0,0380** (0,0176)	0,0796*** (0,0260)	0,0787*** (0,0258)
Életkor: 45–49	-0,0379 (0,0272)	-0,0345 (0,0289)	0,0683** (0,0267)	0,0719*** (0,0265)
Életkor: 50–54	-0,0624*** (0,0204)	-0,0655*** (0,0201)	0,0340 (0,0261)	0,0289 (0,0257)
Életkor: 55–59	-0,178*** (0,0304)	-0,172*** (0,0291)	-0,0949*** (0,0331)	-0,0892*** (0,0330)
Életkor: 60–64	-0,390*** (0,0375)	-0,390*** (0,0358)	-0,283*** (0,0450)	-0,282*** (0,0446)
Nő	-0,104*** (0,0111)	-0,102*** (0,0108)	-0,153*** (0,0179)	-0,152*** (0,0183)
Konstans	0,697*** (0,0298)	0,690*** (0,0308)	0,389*** (0,0551)	0,370*** (0,0570)
Esetszám	5623	5623	5627	5627
R ²	0,138	0,156	0,118	0,129
Célország fix hatás	nem	igen	nem	igen

Megjegyzés: Bevándorló csoportszinten klaszterezett robusztus standard hibák a zárójelben; mintavételi eltérésekre korrigáló, országokon belül 1 összegűre normált súlyt használtunk.

***1 százalékos, **5 százalékos, *10 százalékos szinten szignifikáns

4. MIGRÁCIÓS FOGALOMTÁR

TÓTH JUDIT

A munkaerő államhatárokat átlépő vándorlásával kapcsolatosan igen sok szakkifejezés magyarázatra szorul, amelyeket a szakértői konszenzuson túl a nemzeti (hazai) jogszabályok, nemzetközi egyezmények és az EU által elfogadott jogi normák határoznak meg. Ezért közérthetően összefoglaljuk a kapcsolódó fogalmak jogi alapját, megjelöljük a tartalmat adó jogforrásokat.

BEFOGADOTT ■ A kiutasítási tilalom fennállása esetén a menekültügyi hatóság javaslatára az idegenrendészeti hatóság a külföldit befogadottként ismeri el, ha az elismerését kérő származási országában faji, illetve vallási okok, nemzeti hovatartozása, meghatározott társadalmi csoporthoz tartozása, avagy politikai meggyőződése miatt üldöztetés, halálbüntetés vagy kínzásnak, embertelen bánásmódnak lenne kitéve, és nincs olyan biztonságos harmadik ország, amely befogadja. Ha a befogadott munkavállalási engedélyt kér, hogy a befogadó állomáson kívüli munkát vállaljon, és foglalkoztatását az idegenrendészeti hatóság humanitárius szempontból támogatja, akkor kérelmének elbírálásakor nincs szükség előzetes munkaerőpiaci vizsgálatra.

BEJELENTETT MIGRÁNS MUNKAVÁLLALÓ ■ Szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező, valamint a munkavállalási engedély alól mentes – ide értve a menekültként, oltalmazottként elismert, továbbá a bevándorolt vagy letelepedett jogállású – személy. Foglalkoztatása tekintetében bejelentési kötelezettség terheli a munkáltatót. A bejelentés személyazonosításra alkalmatlan módon tartalmazza a foglalkoztatottak számát, életkorát, iskolai végzettségét, állampolgárságát, munkakörének FEOR-számát, a foglalkoztatási jogviszony formáját, hozzátartozó esetében a hozzátartozói jogállás megjelölését, a foglalkoztató statisztikai törzsszámát, továbbá arra vonatkozó adatot, hogy a foglalkoztatási jogviszony létrejött-e, vagy megszűnt, mivel azt is be kell jelenteni. A kormányhivatal igazolja a bejelentés (határidőben történt) teljesítését, és nyilvántartást vezet a bejelentett adatokról.

BEVÁNDORLÁSI ÉS ÁLLAMPOLGÁRSÁGI HIVATAL (BÁH) ■ A Belügyminisztérium irányítása alatt működő központi idegenrendészeti hatóság, amely hét regionális és 24 kirendeltségén keresztül dönt vízum-, tartózkodásiengedély-, kiutasítási, menedékjog-, hontalanságügyekben, valamint a külföldiek regisztrációja, munkavállalása, integrációs szerződése és útlevelük kiadása, továbbá az állampolgárság kérdésében. Döntései ellen közigazgatási bírósághoz lehet fordulni.

CSALÁDTAG ■ A családi kötelék fennállása alatt jogot szerezhet a magyarországi belépésre, tartózkodásra és munkavállalásra. A külföldi családtag a családfőhöz a családi együttélés, családegyesítés céljából való beutazáshoz, az it-

teni tartózkodáshoz kap vízumot, tartózkodási engedélyt vagy tartózkodási kártyát. A családtagok migrációja Magyarországon mérsékelt munkaerő-utánpótlást jelent a családegyesítési feltételek szigorú idegenrendészeti ellenőrzése miatt (például bizonyíték kell arra, hogy a családi kötelék már a beutazás előtt fennállt, nincs szó névházasságról, a lakhatás és megélhetés az egész család számára Magyarországon biztosított, a gondozásra a családtag rászorul).

A családtagok köre, a családegyesítés és a családtagként tartózkodás feltételei attól függően eltérnek egymástól, hogy a családfő (családgyesítő) menekült, letelepedett/bevándorolt külföldi, jogszerűen alkalmazott harmadik állambeli munkavállaló, szabad mozgás jogával rendelkező vagy magyar állampolgár-e. Például családtagnak minősül a menedéjogi törvény szerint a menekült/kérelmező kiskorú gyermeke (ideértve az örökbefogadott és a nevelt gyermekeket is), szülője, illetve vele érkező, a magyar jog szerint érte felelős külföldi személy, ha az elismerését kérő vagy a nemzetközi védelemben részesített személy kiskorú, valamint a házastársa, amennyiben a családi kapcsolat már a Magyarországra érkezést megelőzően is fennállt, ugyanis ebben az esetben a családtagra is kiterjeszhető az elismerés.

DOLGOZÓ KÜLFÖLDI DIÁK ■ A képzés mellett részlegesen dolgozónak nem kell munkavállalási engedély, ha a külföldi felsőoktatási intézménnyel hallgatói jogviszonyban álló harmadik országbeli állampolgárt nemzetközi diák-szervezet által szervezett szakmai gyakorlat keretében foglalkoztatják, vagy a Magyarország területén működő szakiskolával, középiskolával, alapfokú művészeti iskolával, felsőoktatási intézménnyel nappali tagozatos tanulói, illetve hallgatói jogviszonyban álló személy, ha e jogviszony fennállása alatt végez munkát. Ugyanez vonatkozik az alap-, közép- és felsőfokú oktatási intézményekben, idegen nyelven folyó olyan oktatási tevékenységre, amelyre – az oktatásért felelős miniszter igazolása szerint – az érintett államok illetékes miniszterei által aláírt nemzetközi oktatási program keretében kerül sor. A Comenius-, Erasmus-, Leonardo da Vinci- vagy Grundtvig-program keretében szakmai gyakorlaton részt vevő harmadik országbeli állampolgár foglalkoztatása is engedélymentes. Ha pedig a harmadik országbeli állampolgár foglalkoztatására meghatározott munka elvégzéséhez szükséges begyakorlottság megszerzését célzó képzés (betanító képzés) keretében kerül sor, és annak időtartama naptári évenként nem haladja meg a három hónapot, akkor nem kell a munkavállalási engedélyeztetéskor az előzetes munkaerőpiaci vizsgálatot végezni.

EGT-ÁLLAM POLGÁRA ■ Az Európai Unió tagállama és az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes más állam állampolgára, továbbá az Európai Közösség és tagállamai, valamint az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban nem részes állam között létrejött nemzetközi szerződés alapján a szabad mozgás és tartózkodás joga tekintetében az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes állam állampolgárá-

val azonos jogállású személy, akinek tehát szabad belépésre, tartózkodásra és szabad munkavállalásra van joga, ha nem jelent ezzel aránytalan szociális terhet a hazai ellátó rendszernek, van saját anyagi forrása és egészségbiztosítása. (Elegendő forrással rendelkezik, ha a háztartásában az egy főre jutó havi jövedelem eléri az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegét, vagy pénzügyi szociális ellátás igénybevételére három hónapnál rövidebb ideig került sor.)

Az EGT-állam polgárának 180 napon belül 90 napot meghaladó tartózkodását a jövőbeni lakóhelye szerint illetékes idegenrendészeti regionális igazgatóságnál kell bejelentenie, ahol regisztrációs igazolást kap, amely (érvényes úti okmánnyal vagy személyi igazolvánnyal együtt felmutatva) visszavonásig érvényes.

Az EGT-állam polgára a keresőtevékenysége megszűnése esetén is megtartja tartózkodási jogát, ha balesettel vagy egészségkárosodással összefüggő és gyógykezelést igénylő állapota miatt keresőképtelen, keresőtevékenysége megszűnését követően álláskeresőként regisztrálják, vagy szakmai tevékenysége gyakorlásához szakképzésben vesz részt, feltéve, hogy a szakképzéshez előírt gyakorlatot a keresőtevékenységével összefüggésben szerezte. Ha korábban keresőtevékenysége az egy évet meghaladta, akkor a tartózkodási joga korlátlan ideig marad meg, ám ennél rövidebb idejű keresőtevékenysége alapján csak az álláskereső támogatás idejéig, de legalább hat hónapig maradhat az országban.

Az EGT-állam polgára és családtagja, ha öt éven át megszakítás nélkül, jogszerezően Magyarország területén tartózkodott vagy az itt született gyermek, állandó tartózkodási jogot nyer (állandó tartózkodási kártya), amely stabilabb foglalkoztatási viszonyt eredményezhet számára. A magyar állampolgár családtagjaként itt élőknek elég az állandó tartózkodási joghoz, ha legalább egy éve családi életközösségben élnek, a házastárs esetében pedig házastársi életközösségben legalább két éve. A tartózkodási, illetve keresőtevékenység folytatásával kapcsolatos időtartamra vonatkozó feltételek hiányában is állandó tartózkodásra jogosult az EGT-állam polgára, ha nyugdíjra szerzett jogosultságot, vagy keresőtevékenységével balesete vagy egészségkárosodása és gyógykezelést igénylő állapota következtében hagyott fel. Ha pedig a Magyarországon keresőtevékenységet folytató EGT-polgár azt megelőzően meghal, hogy az állandó tartózkodás jogát megszerezte volna, a családtagja állandó tartózkodásra jogosult, ha az EGT-polgár a halálát megelőzően két évig megszakítás nélkül Magyarország területén tartózkodott, vagy az EGT-polgár halála munkahelyi baleset vagy foglalkozási megbetegedés következménye.

EGYSZERŰSÍTETT SZERZŐDÉSSEL FOGLALKOZTATOTT KÜLFÖLDI ■ Harmadik országbeli állampolgár csak mezőgazdasági idénymunkára szerződtesztethető az egyszerűsített foglalkoztatási viszony keretében egy blanket szerződéssel, míg a bevándorolt és a letelepedett külföldi személy még turisztikai vagy alkalmi munkára is. A mezőgazdasági idénymunka valamely a növénytermesztési, erdőgazdálkodási, állattenyésztési, halászati, vadászati

ágazatba tartozó munkavégzés, továbbá a megtermelt mezőgazdasági termékek mozgatása, csomagolása, míg a turisztikai időnyomunka a kereskedelmi jellegű turisztikai szolgáltatási tevékenységet folytató munkáltatónál végzett időnyomunka, ha az azonos felek között a határozott időre szóló munkaviszony időtartama nem haladja meg egy naptári éven belül a 120 napot. Az alkalmi munka (például filmforgatáson statisztálás) ennél rövidebb – mert a munkáltató és a munkavállaló között összesen legfeljebb 5 egymást követő naptári napig és egy naptári hónapon belül összesen legfeljebb 15 naptári napig, továbbá egy naptári éven belül összesen legfeljebb 90 naptári napig létesített – határozott időre szóló munkaviszony. Amennyiben a külföldi személy más államban már biztosított (nemzetközi szociális, munkaügyi egyezmény vagy EGT-állam polgáraként a szociális koordináció révén), és erről igazolása van, akkor a munkáltatónak nem kell fizetnie utána közterhet, ezért a munkavállaló nem szerez nyugellátásra, baleseti egészségügyi szolgáltatásra és álláskeresői ellátásra jogosultságot itt.

EU KÉK KÁRTYA ■ Harmadik állam polgárának olyan tartózkodási engedélye, amely Magyarország vagy másik tagállam területén tartózkodásra és egyúttal magas szintű képzettséget igénylő munkavállalásra jogosítja. A magas szintű képzettséget igénylő munkára alkalmazás előfeltétele, hogy havi bérezése nem lehet kevesebb, mint a tárgyévet megelőző második év – a Központi Statisztikai Hivatal által közzétett – nemzetgazdasági havi bruttó átlagkeresetének 120-150 százaléka, a munkakör jellegétől függően (például orvos, szülész, gyógytornász esetében, ha 2014-re vonatkozó havi bruttó átlagkeresetet vesszük alapul, akkor legalább 285 240 forint, egyéb foglalkozásoknál legalább 356 550 forint), mivel a kérelmező rendelkezik a munkavégzéshez szükséges felsőfokú szakmai képesítéssel.

A kék kártya kiadásának feltétele, hogy a harmadik állam polgára rendelkezzen egészségügyi biztosítással, magyarországi lakcím-bejelentkezéssel, miközben nem lehet más tagállamban sem kiadott EK tartózkodási engedélye, sem szezonális munkavégzésre vonatkozó vízuma. A foglalkoztatásra irányuló szerződés lejártát követő harmadik hónap végéig, de legalább egy és legfeljebb négy évre kell kiállítani a kártyát, és alkalmanként négy évvel meg lehet hosszabbítani. A kártya a kiadásától számított két éves időszakban kizárólag a kiadását megalapozó munkaviszonyban vagy a hazai foglalkoztatáspolitikai érdek mérlegelése alapján engedélyezett munkaviszonyban jogosít magas szintű képzettséget igénylő munkavállalásra. A kártya birtokosa családtaggyegetítésre jogosult.

ÉVES KVÓTA ■ A foglalkoztatáspolitikáért felelős miniszter rendeletben határozza meg a Magyarországon egyidejűleg összesen, valamint az egyes állami foglalkoztatási szervek illetékességi területén, továbbá az egyes foglalkozásokban foglalkoztatható harmadik országbeli állampolgárok – ideértve az engedély alapján foglalkoztatásra irányuló jogviszonyt létesítő harmadik

országbeli állampolgárokat is – legmagasabb számát. Ezt utoljára 2015-ben 59 ezer főben határozták meg, amely a 2014-ben bejelentett munkaerőigény havi átlagából számított limit.

Harmadik állam polgára: magyar állampolgársággal nem rendelkező külföldi, aki nem állampolgára az EU vagy az EGT más tagállamának sem.

HAZATÉRŐ ■ A magyar állampolgár bármikor, még lejárt okmánnyal is hazatérhet szankció nélkül. Ez az alapjog nem függ attól, hogy állandó lakóhelyéről ki- vagy visszajelentkezett, ám érdemes tudni, hogy a kötelező egészségbiztosítási díjat – ha nem fizette be, vagy nincs igazolása arról, hogy másik tagállamban biztosított volt – adók módjára kell behajtani, majd hazatérve fizetnie a tárgyhót követő 12. napig.

HAZAUTALÁS ■ Jogi szempontból azt kell kiemelni, hogy a nettó és adózott jövedelemnek nincs olyan mértéke, amelyet belföldön kell elkölteni vagy megtartani, míg bizonyos országokban létezik a hazautalásnak legális maximuma. Ugyanakkor a külfölditől elvárt a megélhetés, az önfenntartást és a lakhatás megléte, ami a legális tartózkodás előfeltétele.

HONTALAN ■ Olyan külföldi személy, akit egyetlen állam szabályai és joggyakorlata sem ismer el állampolgárának, ezért nem tud védelemért, okmányokért hatósághoz fordulni. A tényleges (*de facto*) hontalanság adatként szerepel az idegenrendészeti nyilvántartásokban, de nem jelent semmiféle jogot, nem önálló jogállás, mint ahogy a letelepedett, a bevándorolt vagy a menekült külföldieké, akik közt lehetnek *de facto* hontalanok. A hontalanként elismert személy (*de jure* hontalan) humanitárius célú engedéllyel és munkavállalási engedéllyel foglalkoztatható, és úti okmányt kaphat, amivel ki- és visszautazhat Magyarországra, annak érvényességi idején belül. Évente néhány tucat kérelmező hontalanságáról dönt a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal.

IDEGENRENDÉSZET ■ A közigazgatás egy önálló ága, amelyre külön szervezet hoztak létre, sajátos eljárási szabályokkal. A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, a rendőrség és a nemzetbiztonsági szervek is rendelkeznek jogkörrel a külföldiek és az EU- vagy EGT-állami állampolgárok, családtagjaik beutazása és itteni tartózkodása, szabadságának korlátozása, a kapcsolódó engedélyezési és jogállási, állampolgársági előkészítő eljárás ügyében.

ILLEGÁLISAN FOGLALKOZTATOTT KÜLFÖLDI ■ A keresőtevékenységet végző külföldi személy regisztráció nélküli, továbbá a harmadik állam polgárának a magyarországi tartózkodásra jogosító, munkavégzési feltételektől eltérő foglalkoztatása illegálisnak minősül. Súlyos jogsértés, ha egy külföldit különösen kizsákmányoló feltételekkel foglalkoztattak – a nemi vagy egyéb alapú megkülönböztetésből származó feltételeket is beleértve –, amelyek feltűnően aránytalanul eltérnek a legálisan foglalkoztatott munkavállalók foglalkoztatási feltételeitől, amely eltérés különösen a munkavállalók egészségét és biztonságát érinti, és sérti az emberi méltóságot. A tartózkodási feltételek

hiányában humanitárius célból tartózkodási engedéllyel kell ellátni a bíróság indítványára azt a harmadik országbeli állampolgárt, akit különösen kizsákmányoló foglalkoztatási feltételek mellett, illetve azt a kiskorú, harmadik országbeli állampolgárt, akit érvényes tartózkodási engedély vagy más, tartózkodásra jogosító engedély nélkül foglalkoztattak. A kizsákmányolás, illegális foglalkoztatás áldozatait megilleti a jog, hogy az elvégzett munkáért bérüket követeljék a bíróság előtt. Az engedély nélküli külföldit foglalkoztatóval szemben büntetőeljárást kell indítani (Btk. 209. és 256. paragrafus megsértése miatt).

INTEGRÁCIÓ ■ Csak a menekültek és oltalmazottak számára hoztak létre szolgáltatásokat a társadalmi beilleszkedés (nyelvtanulás, lakhatás és álláskeresés, megélhetés) támogatására. A menekültügyi hatóság – a menekült vagy az oltalmazott lakóhelye szerinti települési önkormányzat a családsegítő szolgálat vagy civil szervezet közreműködésével – integrációs szerződést köt, és annak keretében integrációs támogatást nyújt, legfeljebb két évig. Az integrációs szerződésben meghatározott támogatást a menekültügyi hatóság folyósítja, rászorultsági alapon, és ellenőrzi annak teljesítését, és végső esetben megvonja a támogatást, ha a külföldi az abban foglalt kötelezettségeit súlyosan megszegi.

KERESŐTEVÉKENYSÉG ■ A szabad mozgás jogával rendelkezőknek ez alapozza meg a tartózkodáshoz szükséges fedezetet és egészségbiztosítást, így előfeltétele a három hónapnál hosszabb tartózkodásnak. Ez magában foglalhatja a foglalkoztatási jogviszonya alapján, ellenérték fejében, más részére és vele alá-fölérendeltségi kapcsolatban végzett munkát, az olyan tevékenységet, amely jogszabály szerint önállóan végezhető, és ellenérték fejében történik, ha az egészségbiztosítási, illetve a nyugdíjbiztosítási szolgáltatások fedezetéről az illető maga gondoskodik, vagy egyéb olyan tevékenységet, amelyet gazdasági társaság, szövetkezet vagy egyéb – jövedelemszerzési céllal létrejött – jogi személy tulajdonosaként, ügyvezetőjeként, vezetői, képviseleti vagy felügyeleti szerve tagjaként végez valaki. A harmadik állam polgára keresőtevékenységet csak e célból kiadott tartózkodási engedély birtokában végezhet, vagy szezonális munkavállalási vízummal, humanitárius célból kiadott tartózkodási engedéllyel, családdegyesítési, tanulmányi célú tartózkodási engedéllyel, avagy akkor, ha EU kék kártyával rendelkezik.

Kiküldött munkavállaló: Nincs szükség legfeljebb két évig az EGT-államban létesített cégtől Magyarországra polgári jogi, vállalkozási, szolgáltatási projekt keretében a kiküldött munkavállalónak munkavállalási engedélyre a munkavégzéshez, mivel ez a harmadik állam polgára saját munkáltatójának nemzeti joga szerinti munkajogi és társadalombiztosítási jogviszonyban marad benne. A magyarországi munkáltatótól kiküldött munkavállalók is legfeljebb két évig maradnak benne az egészség- és nyugdíjbiztosítási rendszerben, az adózásukra a kettős adózás elkerülésére és az adóilletőségre vonat-

kozó szabályokat kell alkalmazni. Ha nem fejeződik be a szerződéses projekt, az OEP engedélyével a kiküldött jogállás meghosszabbítható.

KIVÁNDORLÓ ■ A magyar állampolgárnak és a legálisan tartózkodó külföldieknek alapvető joga az ország elhagyása. A magyar állampolgár köteles három hónapnál hosszabb külföldre költözését az okmányirodában bejelenteni, lakcímkártyáját leadni, mert egyébként változatlanul terheli a kötelező egészségbiztosítási járulék fizetése, hacsak nem igazolja, hogy másik tagállamban munkavállalóként biztosított, továbbá az adóilletékessége is Magyarországon marad, így itt kell jövedelmét bevallania, adóznia.

KULCSSZEMÉLYZET ■ A Magyarország területén alapított külföldi érdekeltségű vállalkozás által foglalkoztatott olyan természetes személy, aki nem minősül a polgári törvénykönyvben meghatározott vezető tisztségviselőnek, de irányítja vagy felügyeli (ideértve a munkáltatói jogkörök gyakorlását is) a vállalkozás egészét, valamint egy vagy több olyan szervezeti egységét, amely a vállalkozás tulajdonosa, legfőbb szerve vagy vezető tisztségviselője közvetlen irányítása, felügyelete alatt áll, vagy olyan munkára, szakmára rendelkezik megfelelő képesítéssel, amely magas szintű műszaki ismereteket igényel, vagy egyébként olyan kivételes tudással rendelkezik, amely a szervezet szolgáltató tevékenységéhez, kutatási felszereléséhez, technológiájához vagy igazgatásához szükséges, feltéve, hogy az első munkavállalási engedély iránti kérelem benyújtásakor legalább egy éve a vállalkozás külföldi alapítójával munkaviszonyban, vagy egyéb olyan jogviszonyban áll, amelyre tekintettel az adott ország jogszabályai szerint alkalmazásban állónak minősül.

LEGÁLISAN FOGLALKOZTATOTT KÜLFÖLDI ■ A magyar állampolgárokkal azonos a foglalkoztatás terén, azaz nincs szüksége munkavállalási engedélyre a menekültként, oltalmazottként elismert, a bevándorolt vagy letelepedett jogállású, valamint a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező külföldi személynek, az esetleges eltéréseket (például, hogy mely munkaköröket nem tölthet be) törvényben vagy kormányrendeletben határozzák meg. Engedély nélkül folytatható az is, ha valaki egy EGT-államban letelepedett munkáltató által határon átnyúló szolgáltatásnyújtás teljesítése keretében kiküldetés, kirendelés útján magyarországi foglalkoztatónál, magánjogi szerződés vagy ilyen céggel munkaerő-kölcsönzés keretében magyarországi foglalkoztatónál végez munkát. Szintén engedély nélkül foglalkoztatható a hivatásos sportoló, továbbá a külföldi részesedéssel rendelkező gazdasági társaság vezető tisztségviselőjeként vagy felügyelőbizottsági tagjaként dolgozó, továbbá a bevett egyház belső szabályában meghatározott, az egyházi jogi személy szolgálatában álló, egyházi szolgálatot végző (egyházi személy).

Az egyéb külföldieknek – kormányrendeletben meghatározott kivételektől eltekintve – munkavállalásra jogosító engedélyre van szükségük. A keresőtevékenység folytatása céljából kiadott tartózkodási engedély érvényességi ideje legfeljebb három év, amely alkalmanként legfeljebb három évvel meghosszab-

bítható. Az engedélyt megtagadják, ha olyan foglalkozásra kérik, amelyekben a magyarországi munkanélküliség alakulására és összetételére tekintettel harmadik országbeli állampolgár nem foglalkoztatható. A kérelem alapja, hogy a foglalkoztató és a harmadik országbeli munkavállaló előzetes megállapodást köt foglalkoztatásra irányuló jogviszony létesítésére, megjelölve a munkakört, díjazást, munkaidőt. A megállapodás kötelező érvényű állásajánlatnak minősül, az engedély meglétében tehát létre kell hozniuk a szerződést, és a felek ettől eltérő megállapodása érvénytelen. A megállapodás családi együttélés biztosítása céljából kiadott tartózkodási engedély esetén legfeljebb ötéves, az EU kék kártya iránt benyújtott kérelem esetén legfeljebb négyéves, a humanitárius célú tartózkodási engedély esetén 6–12 hónapos, egyebekben legfeljebb kétéves időtartamú foglalkoztatásra irányuló jogviszony létesítésére szólhat. Mérlegelési jogkörben elutasítható a kérelem, ha szabálytalan foglalkoztatásért egy éven belül bírságot szabtak ki a munkáltatóra, éppen képzési program, csoportos létszámleépítés, sztrájk folyik, aminek eredményeként nincs szükség a külföldi munkavállalóra, vagy az országos átlagnál alacsonyabb személyi bérrel (80 százalékát meg nem haladó) akarják alkalmazni.

A munkavállalási engedélyben meg kell határozni, hogy az engedély alapján a harmadik országbeli állampolgár mely foglalkoztatónál, melyik munkahelyen, milyen tevékenység ellátására, milyen FEOR-kóddal megjelölt munkakör keretében és milyen időtartamban foglalkoztatható. Visszavonja a kormányhivatal a nem összevont eljárásban kiadott engedélyt, ha a foglalkoztatás meghíúsul, megszűnik, eltérnek az engedélyben foglaltaktól, a külföldi tartózkodási jogosultsága hiányzik, vagy éppen összevont engedélyt adtak neki. Engedély nélküli foglalkoztatásnak minősül ugyanis, ha a harmadik országbeli állampolgár tevékenységét nem az engedélyben megjelölt foglalkoztatónál végzi, vagy a foglalkoztató a harmadik országbeli állampolgárt nem az engedélyben megjelölt munkahelyen vagy munkakörben foglalkoztatja. Az összevont engedélyezési eljárásban kiadott munkavállalásra jogosító engedély fő szabályként két évre szól, amely alkalmanként legfeljebb két évvel meghosszabbítható.

MENEDÉKET KÉRŐ ■ Az a nemzetközi védelemben vétel iránt eljárást indító, az eljárás lezárultáig kérelmező külföldi személy, aki az eljárás alatt humanitárius célú tartózkodási engedélyt kap. Az elismerés iránti kérelem benyújtásától számított kilenc hónapon belül jogosult a befogadó állomás területén vagy a közfoglalkoztató által meghatározott munkahelyen engedély nélkül dolgozni, kilenc hónap után, ha még folyik az eljárás, a külföldiekre vonatkozó általános szabályok szerint kell munkavállalási engedélyt beszereznie a munkavégzéshez.

MENEKÜLT ■ Menekültként elismerhető az a harmadik állam polgára vagy hontalan, akit más ország nem fogad be, és akinek hazájába vagy szokásos tartózkodási helyére visszatérése nem lehetséges, mert ott üldözéstől való félelme

megalapozott faja, nemzeti, etnikai hovatartozása, vallása, politikai meggyőződése vagy sajátos társadalmi csoporthoz tartozása miatt, ha vele szemben nem állnak fenn közrendi, biztonsági kizáró okok. Az elismerés visszavonható, de csak az esetek szűk körében lehet a kérelmezőt és a volt menekültet eltávolítani az országból. A menekült szabadon vállalhat munkát, de nem tölthet be olyan munkakört, illetve feladatkört, nem viselhet olyan tisztséget, amelynek ellátását jogszabály magyar állampolgársághoz köti (például polgármester, kormányhivatalnok, bíró, rendőr). Van személyi igazolványa, lakcímkártyája.

MIGRÁNS ■ Harmadik állam polgára, hontalan vagy az EGT-állam polgára és külföldi családtagjuk, aki megfelelő okmányok birtokában beléphet a munkapiacra.

MUNKAKÖZVETÍTÉS ■ E szolgáltatás nyújtható állami foglalkoztatási szerv – különösen a tagállamok közötti legális munkalehetőségeket bemutató EU-RES-koordinátor – által és azon kívül, a magánközvetítő cég által is a munkát keresőknek. A magán-munkaközvetítési tevékenység akkor jogszerű, ha megfelel az ügyfélfogadási, bejelentési, regisztrációs feltételeknek (kormányhivatalnál), és a vállalkozás megfelelő vagyoni biztosítékot adott, ha külföldre közvetít. Külföldi munkavállalásra vonatkozó munkaközvetítő tevékenység csak a fogadó ország jogszabályainak megfelelő munkavállalásra irányulhat. Fontos szabály, hogy a munkát kereső személytől e szolgáltatásért díjat, költségtérítést nem igényelhet.

MUNKANÉLKÜLI, MUNKÁT KERESŐ MIGRÁNS ■ Az álláskeresőként való nyilvántartásba vétel, valamint az álláskereső ellátása tekintetében a magyar állampolgárral azonos jogok és kötelezettségek illetik meg azt a harmadik országból származó munkavállalót, aki a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvényben meghatározott összevont kérelmezési eljárásban kiadott tartózkodási engedéllyel rendelkezik, és Magyarországon legalább hat hónapig munkaviszonyban állt. Az egyéb jogállású, legalisan foglalkoztatott migráns a magyar állampolgárokkal azonosan – jogosult a megfelelő idejű foglalkoztatás alapján – a munkakeresési támogatásra, munkaügyi szolgáltatásokra. Ha az EGT-állam polgárának korábban keresőtevékenysége az egy évet meghaladta, akkor a tartózkodási joga korlátlan ideig marad meg, de ennél rövidebb idejű keresőtevékenysége alapján csak az álláskereső támogatás idejéig, de legalább hat hónapig maradhat az országban. Az álláskereső részére, ha a törvényi feltételeknek megfelel (például előzetes biztosítási idő, együttműködés a munkaügyi szervvel), álláskeresői ellátásként álláskeresői járadék, nyugdíj előtti álláskeresői segély, valamint költségtérítés jár.

OLTALMAZOTT ■ Kiegészítő védelemben részesíthető az a harmadik állam polgára vagy hontalan, aki nem felel meg a menekültként elismerés feltételeinek, de fennáll annak a veszélye, hogy származási országába visszatérésekor

súlyos sérelem érné, és nem tudja, vagy az e veszélytől való félelmében nem kívánja a származási országa védelmét igénybe venni, és nem állnak fenn közrendi, biztonsági kizáró okok vele szemben. A vele közösen kérelmező családtagra a védelem kiterjeszhető. Az oltalmazott kiválthat személyi igazolványt, lakcímkártyát.

ÖNKÉNTES MUNKÁT VÉGZŐ KÜLFÖLDI ■ Ha nagykorú, harmadik országbeli állampolgár díjazás nélküli kíván Magyarországon dolgozni, akkor e tevékenység folytatásához abban az esetben kaphat tartózkodási engedélyt, ha a közérdekű önkéntes munkavégzésről szóló törvény alapján hazai fogadó szervezettel kötött olyan önkéntes szerződés alapján tartózkodik Magyarország területén, amely rögzíti a fogadó szervezet által biztosítandó szállást, ellátást, felelősség- és egészségbiztosítást és a megfelelő tájékoztatást. Az önkéntes tevékenység folytatása céljából kiadott tartózkodási engedély érvényességi ideje a szerződésben foglaltakhoz igazodik, de legfeljebb két év. A kiadott engedély nem hosszabbítható meg. Ha pedig egy magyar állampolgárt egy hazai szervezet küld ki külföldi feladatvégzésre, és számára bizonyos költségtérítést nyújt, akkor szintén szükség van önkéntes szerződésre.

SZABAD MOZGÁS JOGÁVAL RENDELKEZÉS ■ EGT-állampolgárt – a magyar állampolgárokhoz hasonlóan –, valamint az őt kísérő vagy hozzá csatlakozó családtagot, ide értve minden olyan személyt, akinek a beutazását, tartózkodását az idegenrendészeti hatóság engedélyezi (magyar állampolgár eltartottja vagy vele legalább egy éve egy háztartásban él, illetve akiről súlyos egészségügyi okból személyesen gondoskodik, avagy abban az országban, ahonnan érkeznek, az EGT-állampolgár eltartottja volt, vagy vele egy háztartásban élt, illetve akiről súlyos egészségügyi okból személyesen gondoskodott), megilleti a szabad mozgás joga.

SZEZONÁLISAN FOGLALKOZTATOTT KÜLFÖLDI ■ Csak szezonálisan foglalkoztatható az a külföldi személy, aki csak szezonális munkavállalási vízummal rendelkezik, amely egyszeri vagy többszöri beutazásra és 180 napon belül 90 napot meghaladó, de legfeljebb hat hónapos szezonális munkavállalási célú tartózkodásra jogosít. Ez a vízum, valamint a nemzeti vízum iránti kérelem, illetve a vízum visszavonása tárgyában hozott határozat ellen fellebbezésnek nincs helye. A mezőgazdaságban történő szezonális foglalkoztatás esetén a miniszter a kiadott mezőgazdasági szezonális munkavállalási engedélyekről nyilvántartást vezet, mivel egy naptári évben legfeljebb 180 napra engedélyezhető, nem lehet meghosszabbítani, bár több részletben is meghatározható. Az engedély kiadásánál mérlegelni kell, van-e kiközvetíthető álláskereső, előzetes munkaerőigény, de ha a kérelem legfeljebb 60 napig szóló munkavégzésre irányul, a munkaerőpiaci helyzet vizsgálatát mellőzik.

Felhasznált jogforrások

2007. évi I. törvény és 113/2007.(V. 24.) kormányrendelet a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról.
2007. évi II. törvény és 114/2007.(V. 24.) kormányrendelet a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról.
1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről.
- 445/2013.(XI. 22.) kormányrendelet a harmadik országbeli állampolgárok magyarországi foglalkoztatásának nem összevont kérelmezési eljárás alapján történő engedélyezéséről, az engedélyezési kötelezettség alóli mentségről, a fővárosi és megyei kormányhivatal munkaügyi központjának az összevont kérelmezési eljárásban való szakhatósági közreműködéséről, valamint a Magyarországon engedélymentesen foglalkoztatható harmadik országbeli állampolgárok magyarországi foglalkoztatásának bejelentéséről, és a munkabér megtérítéséről.
- 355/2007.(XII. 23.) kormányrendelet a Magyar Köztársaság által a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek tekintetében alkalmazott, a munkaerő szabad áramlásával összefüggő átmeneti szabályokról.
2010. évi LXXV. törvény az egyszerűsített foglalkoztatásról.
2007. évi LXXX. törvény és 301/2007.(XI. 9.) kormányrendelet a menedéjogról és az eljárásról, a menekültek támogatásáról.
- 181/2007.(VII. 6.) kormányrendelet a harmadik országbeli állampolgár kutatókat fogadó kutatószervezetek akkreditációjáról, valamint a fogadási megállapodásról.
- 44/2011.(XII. 16.) NGM rendelet az EU Kék Kártyával foglalkoztatott harmadik országbeli állampolgár részére fizetendő kötelező legkisebb munkabér megállapításáról.
- 19/2015.(VII. 3.) NGM rendelet a Magyarországon egyidejűleg foglalkoztatható harmadik ország állampolgárainak legmagasabb számáról.
- A Foglalkozások Egységes Oszályozási Rendszeréről szóló 7/2010. (IV. 23.) KSH közlemény (FEOR).
- Aharmadik országok huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező állampolgárainak jogállásáról szóló, 2003. november 25-i, 2003/109/EK tanácsi irányelv.
- A család egyesítési jogról szóló, 2003. szeptember 22-ei 2003/86/EK tanácsi irányelv.
- Az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról, valamint az 1612/68/EGK rendelet módosításáról, továbbá a 64/221/EGK, a 68/360/EGK, a 72/194/EGK, a 73/148/EGK, a 75/34/EGK, a 75/35/EGK, a 90/364/EGK, a 90/365/EGK és a 93/96/EGK irányelv hatályaon kívül helyezéséről szóló, 2004. április 29-i, 2004/38/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv.
- A munkavállalók szabad mozgásával összefüggésben a munkavállalóknak biztosított jogok gyakorlását megkönnyítő intézkedésekről szóló 2014. április 16-i 2014/54/EU parlamenti és tanácsi irányelv.
- A harmadik országbeli állampolgárok magas képzettséget igénylő munkavállalás céljából való belépésének és tartózkodásának feltételeiről szóló, 2009. május 25-i, 2009/50/EK tanácsi irányelv.
- A harmadik országbeli állampolgárok valamely tagállam területén való tartózkodására és munkavállalására vonatkozó összevont engedélyre irányuló összevont kérelmezési eljárásról, valamint a harmadik országból származó, valamely tagállam területén jogszerűen tartózkodó munkavállalók közös jogairól szóló, 2011. december 13-i, 2011/98/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv.
- A harmadik országbeli állampolgároknak az Európai Közöségi területén folytatott tudományos kutatás céljából való fogadására vonatkozó külön eljárásról szóló, 2005. október 12-i 2005/71/EK tanácsi irányelv.
- A munkavállalók szolgáltatások nyújtása keretében történő kiküldetéséről szóló, 1996. december 16-i, 96/71/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv.
- 2014/36/EU irányelv a harmadik országbeli állampolgárok idénymunkásként való munkavállalás céljából való belépésének és tartózkodásának feltételeiről – az irányelvet 2016. szeptember 30-ig kell a magyar jogba átültetni.
- 2014/66/EU irányelv a harmadik országbeli állampolgárok vállalaton belüli áthelyezése keretében történő belépésének és tartózkodásának feltételeiről – az irányelvet 2016. november 29-ig kell átültetni a magyar jogba.
- A szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról szóló 883/2004/EK rendelet végrehajtására vonatkozó eljárás megállapításáról szóló, 2009. szeptember 16-ai 987/2009/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet.
- Az illegálisan tartózkodó harmadik országbeli állampolgárokat foglalkoztató munkáltatókkal szembeni szankciókra és intézkedésekre vonatkozó minimumszabályokról szóló, 2009. június 18-i 2009/52/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv.
- A harmadik országbeli állampolgárok valamely tagállam területén való tartózkodásra és munkavállalására vonatkozó összevont engedélyre irányuló összevont kérelmezési eljárásról, valamint a harmadik országból származó, valamely tagállam területén jogszerűen tartózkodó munkavállalók közös jogairól szóló 2011. december 13-i 2011/98/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv.

**A MUNKAPIACI SZAKPOLITIKA ESZKÖZEI
(2015. MÁJUS – 2016. MÁRCIUS)**

SCHARLE ÁGOTA

Intézményi változások
Támogatások
Szolgáltatások
Aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök és komplex programok
Munkapiaci hatású szakpolitikai eszközök
Függelék

A fejezetben csak azokat a szakpolitikai eszközöket említjük, amelyek szabályozásában 2015 májusa és 2016 márciusa között érdemi változás történt. A változtatás nélkül működő eszközökről és az ezekre vonatkozó jogszabályokról a Munkaerőpiaci Tükör korábbi kötetei adnak részletes tájékoztatást.¹

1. INTÉZMÉNYI VÁLTOZÁSOK

1.1. Átalakul a szakképzés rendszere

A Nemzetgazdasági Minisztérium a Klebelsberg Intézményfenntartó Központtól (Klik) átvett intézményekből 2015 júliusában szakképzési centrumokat hozott létre.² A centrumok a szakmai önállóság mellett gazdálkodási önállóságot, a szervezeti egységként működő iskoláik pedig részleges gazdálkodási önállóságot kaptak.³

Kormányzati tervek szerint a 2016/2017-es tanévtől a szakközépiskolák szakgimnáziumokká, a szakiskolák pedig szakközépiskolákká alakulnak.⁴ A szakgimnáziumokban az érettségi mellett két szakképesítést lehet majd megszerezni, a szakközépiskolákban a szakmai tanulmányokat követően csak és kizárólag az érettségire felkészítő képzés folyik majd.⁵ Ugyanakkor a közismereti tárgyak aránya mindkét képzési formában jelentősen csökken.

1.2. Átalakul a Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatal (NRSZH)

Sajtóhírek szerint a bürokrácia csökkentése érdekében számos, korábban önállóan gazdálkodó szakágazati intézmény megszüntetését, illetve átalakítását tervezi a kormány. A hírek alapján – a 2015-ben a Nemzetgazdasági Minisztériumba beolvasztott Nemzeti Munkaügyi Hivatalhoz hasonlóan – az Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatal (NRSZH) az Emberi Erőforrások Minisztériumába tagozódik be.⁶ Az NRSZH által működtetett, a megváltozott munkaképességű álláskereső munkapiaci integrációját segítő szolgáltatások szakmai és pénzügyi koordinációját várhatóan nem a szaktárca, hanem egy másik háttérintézmény – például a Foglyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft. – veszi át. Az NRSZH helyi kirendeltségeiként működő rehabilitációs szakigazgatási szerv (rszsz) feladatait már 2015 áprilisától átvették a fővárosi és megyei kormányhivatalok.⁷

1.3. Csökken a járási munkaügyi hivatalok szakmai önállósága

A járási kormányhivatalok további feladatokat kaptak, és az átalakítás részeként 2015 áprilisától már nem a megyei kormányhivatal foglalkoztatási főosztályának vezetője, hanem a járási kormányhivatal vezetője gyakorolja a munkáltatói jogokat a járási munkaügyi kirendeltségek ügyintézői felett.⁸

1 Az előző évi összeállítást lásd *Cseres-Gergely-Varadovics* (2015).

2 146/2015. (VI. 12.) kormányrendelet.

3 *Létrejöttek a szakképzési centrumok*. Nemzetgazdasági Minisztérium, 2015. június 30.

4 *A szakképzés átalakításáról döntött a kormány*. Nemzetgazdasági Minisztérium, 2015. április 9.

5 *A szakképzési rendszer átalakítása a minőségi oktatást szolgálja*. Nemzetgazdasági Minisztérium, 2016. január 29.

6 *Ötven hivatalt szüntet meg a kormány*. Népszava, 2016. április 3.

7 70/2015. (III. 30.) kormányrendelet.

8 7/2015. (III. 31.) MvM utasítás a fővárosi és megyei kormányhivatalok szervezeti és működési szabályzatáról.

2. TÁMOGATÁSOK

2.1. A munkanélküli-ellátások összege

Az álláskeresési járadék minimuma és maximuma a minimálbér-emeléssel összhangban emelkedett 2016 januárjától. A tartós munkanélküliek foglalkoztatást helyettesítő támogatásának összege nem változik. A közfoglalkoztatási bér sem emelkedett.⁹

2.2. Változások a rokkantsági ellátásban

A rokkantsági ellátás jogosultságának 2012-ben kezdett felülvizsgálata a tervezettnél lassabban halad. A folyamat felgyorsítása érdekében az NRSZH 2015 szeptemberében felhatalmazást kapott rá, hogy a szakértői bizottságokban kormányzati szolgálati jogviszonyban nem álló szakértőket is igénybe vegyen, illetve ha kiegészítő egészségügyi, valamint képességfelmérő vizsgálatra van szükség, ezek elvégzésével külső szolgáltatót is megbízhat.¹⁰ További egyszerűsítés, hogy a szakértői bizottság eltekinthet a személyes vizsgálatról, ha a korábbi szakértői vélemények szerint az érintett személy állapota végleges. Végül, 2015 augusztusától a nyugdíjkorhatárt öt éven belül betöltő személyek, ha a felülvizsgálat szokásos időpontja (általában egy-két év) ebbe az ötéves időtartamba esne, mentesülnek a felülvizsgálat alól.¹¹

3. SZOLGÁLTATÁSOK

3.1. Új ügyfél-kategorizálási rendszer

Hosszas előkészítés után 2016 januárjától elindult az új ügyfél-kategorizálási rendszer a járási munkaügyi kirendeltségeken. A Ginop 5.1.1. programból finanszírozott fejlesztés¹² lényege, hogy az ügyfeleket a saját maguk által kitöltött kérdőív szerint három csoportba sorolják. Az első csoportba azok kerülnek, akik válaszaik alapján önállóan is képesek állást találni, a másodikba a segítséggel elhelyezhetők és a harmadikba azok, akiknek a közfoglalkoztatás javasolható.

3.3. Állásbejelentés a polgármesternél

A 2015. július 13. napjától hatályos új szabályozás a munkáltatók számára lehetővé teszi, hogy május 1-je és október 31-e között helyben, a település polgármesterénél jelentsék be szezonális munkaerőigényüket (ha az egyszerűsített foglalkoztatási formát alkalmazzák).¹³ Az intézkedés célja az volt, hogy a nyári idénymunkákat nagyobb arányban jelentsék be a munkáltatók, és ezáltal több olyan nyílt munkapiaci állás jelenjen meg a munkaügyi kirendeltségek kínálatában, amelyre tartós munkanélkülieket (illetve közfoglalkoztattakat) tudnak közvetíteni.

9 170/2011. (VIII. 24.) kormányrendelet.

10 247/2015. (IX. 8.) kormányrendelet.

11 2015. évi CXXXIII. törvény.

12 Az előkészítést még a Támop 1.3.1. programból finanszírozták.

13 2015. évi CXII. törvény.

4. AKTÍV FOGLALKOZTATÁSPOLITIKAI ESZKÖZÖK ÉS KOMPLEX PROGRAMOK

4.1. A közfoglalkoztatás bővítése

A források bővítése mellett a közfoglalkoztatásban alkalmazhatók köre is szélesedett: 2015. augusztus 1-jétől közfoglalkoztatottak lehetnek a menekültként, oltalmazottként vagy menedékesként történő elismerés iránti kérelmet benyújtott személyek is, illetve olyan harmadik országbeli állampolgárok, akiknek az idegenrendészeti hatóság a kijelölt helyen való tartózkodását rendelte el.¹⁴

A közfoglalkoztatás 2016-ra meghatározott céljai szerint folytatni kell a Start-munkaprogram fokozatos kiterjesztését, és biztosítani a hosszabb időtartamú foglalkoztatási lehetőségét (a kiadások tervezett növeléséről lásd a *Függelék F1. táblázatában*). A vonatkozó kormányrendelet a program célzásának javítása érdekében meghatározza „a közfoglalkoztatás szempontjából kiemelt települések” körét.¹⁵

A 2015 augusztusában meghirdetett Ginop 6.1.1. pályázat keretében 27 milliárd forintot tervezett a kormány 50 ezer közfoglalkoztatott képzésére.¹⁶

4.2. Közfoglalkoztatottak nyílt munkapiaci elhelyezkedését segítő lépések

A közfoglalkoztatásból nyílt munkapiaci állásba kerülők arányának növelése érdekében 2015 nyarán és 2016 elején is több ponton módosították a szabályokat. A 2015. július 13-tól érvényes új szabályok¹⁷ szerint kizárható a közfoglalkoztatásból, aki az egyszerűsített foglalkoztatás keretében felajánlott munkát elutasítja, illetve az is, akinek a közfoglalkoztatáson kívüli egyéb foglalkoztatási jogviszonya munkavállalói felmondással vagy munkáltatói azonnali hatályú felmondással szűnt meg.

Új, pozitív ösztönzőként 2016 januárjától elhelyezkedési juttatásban részesülnek a közfoglalkoztatásból nem támogatott állásba kerülők.¹⁸ A juttatás összege megegyezik a foglalkoztatást helyettesítő támogatásnak, a közfoglalkoztatási jogviszony megszűnését követő naptól addig az időpontig tartó időtartamra számított összegével, ameddig a közfoglalkoztatási jogviszony – munkaviszony létesítése hiányában – fennállt volna.

A munkába állást segítő képzések és szolgáltatások hozzáféréseinek javítása érdekében 2015 július 13-tól közfoglalkoztatási jogviszonynak minősül az, „ha közfoglalkoztatási program keretében a közfoglalkoztatott a munkaerő-piaci alkalmazkodását, munkához jutását szolgáló képzésben, illetve (...) naptári évenként legfeljebb három nap időtartamú munkaerő-piaci szolgáltatásban vesz részt”.¹⁹

A szaktárca bejelentése szerint 2016. február 1-én új program indult 3 milliárd forintos kerettel (vö. a közfoglalkoztatásra tervezett teljes költségvetési

14 2015. évi CXXVII. törvény. 15 1040/2016. (II. 11.) kormányhatározat.

16 GINOP 6.1.1-15 pályázati kiírás.

17 A közfoglalkoztatást érintő jogszabály-változások. 2015. július 30.

18 328/2015. (XI. 10.) kormányrendelet a közfoglalkoztatottak elhelyezkedési juttatásáról.

19 2015. évi CXI törvény.

keret 2016-ban 340 milliárd forint), amely a tervek szerint 20–25 ezer közfoglalkoztatott elsődleges munkaerőpiacra kerülését fogja segíteni.²⁰

4.3. Új, a tartós munkanélküliek munkába állását segítő program

A 2015 áprilisában meghirdetett Ginop 5.1.1. pályázat a korábbi Támop-programokhoz hasonlóan, a munkaügyi kirendeltségek által nyújtott, a tartós munkanélküliek képzését, bértámogatását, vállalkozóvá válását segítő szolgáltatásokat és eszközöket támogatja.²¹ A pályázat kiemelt célcsoportja a 25–30 év közötti pályakezdők, az alacsony iskolai végzettségű, illetve legalább hat hónapja álláskereső, a gyermekgondozás vagy hozzátartozó ápolását követően a munkaerőpiacra visszatérők, az 50 év feletti álláskereső és a közfoglalkoztatásból kilépők. A program teljes költségvetése a 2015–2018 időszakra 102 milliárd forint.

4.4. Ifjúsági garanciaprogram

A 2014 őszén meghirdetett Ifjúsági Garanciaprogram 2015 márciusában indult el, a konvergenciaregiókban és Közép-Magyarországon más forrásból (Ginop 5.2.1., illetve Vekop 8.2.1.) finanszírozva, de azonos tartalommal. A program keretében a munkaügyi kirendeltségek személyre szabott mentorálást és aktív eszközöket nyújtanak azoknak a 15–25 éves fiataloknak, akik sem nem tanulnak, sem nem dolgoznak. Első lépésben a legalább hat hónapja regisztrált álláskereső vehetnek részt a programban.

A program garantálja, hogy az álláskereső fiatal hat hónapon belül (a későbbiekben már négy hónapon belül) valamilyen formában lehetőséget kap a továbblépésre. Képzetlenek esetében ez lehet a szakképesítés megszerzése, szakképzettek esetében a versenyszférában való tapasztalatszerzés, amit 90 napra adott 100 százalékos bértámogatással (továbbfoglalkoztatási kötelezettség nélkül) és a munkába járáshoz kapcsolódó utazási költségek megtérítésével segít elő a munkaügyi szervezet.²²

A közfoglalkoztatás nem minősül minőségi ajánlatnak, azaz a munkaügyi kirendeltség nem ajánlhat közfoglalkoztatotti állást a program résztvevőjének, azonban ha a fiatal maga kéri ezt, akkor elmehet közmunkára. Bértámogatás is adható az Ifjúsági Garanciaprogramban: nyolc hónapra a bér és a munkáltatói járulék (szociális hozzájárulási adó) 70 százaléka, ebben az esetben azonban a munkáltatót négy hónap továbbfoglalkoztatási kötelezettség terheli. Az Ifjúsági garanciához kapcsolódó, a fiatalok vállalkozóvá válását segítő program 2016 januárjában indult el.²³

4.5. Megszűnt a nonprofit rehabilitációs szolgáltatók finanszírozása

A 2015 júliusában lezárult Támop 5.3.8. kiemelt program 61 új és 33 régi szolgáltató fejlesztését és működését finanszírozta a megváltozott munka-

20 Újabb foglalkoztatást segítő programok indulnak 2016 első felében. Nemzetgazdasági Minisztérium, 2016. január 5.
21 Ginop 5.1.1. pályázati kiírás.
22 Az Országgyűlés 88/2009. (X. 29.) OGY határozata melléklete.

23 Elindult a fiatalok vállalkozóvá válását támogató program a központi régióban. Nemzetgazdasági Minisztérium, 2016. január 26.

képességű álláskeresők munkapiaci integrációjának elősegítése érdekében. A programban a kapacitásbővítés mellett szakmai-módszertani fejlesztések is történtek: elkészült egy egységes munkaerőpiaci szolgáltatás módszertan, és a szolgáltatás elemző rendszer (SZER), amelynek segítségével a munkaerőpiaci szolgáltatók teljesítménye egységes szempontok szerint mérhető.

Az új szolgáltatók a program lezárulta után nem kaptak kormányzati támogatást, így ezek egy része már megszüntette a szolgáltatást. A 33 régi szolgáltató költségvetési forrásból 2016. március végéig kapott támogatást. A következő években a kormányzati tervek szerint Efp- és Vekop-források biztosítanak a nonprofit szolgáltatások finanszírozását, ezek a programok azonban még nem indultak el.

4.6. A Munkahelyvédelmi akcióterv bővítése

Bár nem a munkaügyi kirendeltségek működtetik, lényegében bértámogatási programként működik a Nemzeti Adó- és Vámhivatal által adminisztrált Munkahelyvédelmi akcióterv is. A 2013-ban elindított program 2015-ben több mint 135 milliárd forinttal csökkentette a munkáltatók bérköltségét, amellyel 326 ezer 55 év feletti munkavállaló, 290 ezer alacsony iskolai végzettséggel rendelkező, szakképzettséget nem igénylő munkakörben dolgozó munkavállaló, 160 ezer pályakezdő, 40 ezer kisgyermekes anya és 30 ezer tartós álláskereső foglalkoztatását támogatta.²⁴

2015 júliusa óta a mezőgazdaságban dolgozó 25–55 év közötti foglalkoztatottakra is kiterjed a munkahelyvédelmi akció, amely az év végéig 20 ezer munkavállalót érintett.²⁵

5. MUNKAPIACI HATÁSÚ SZAKPOLITIKAI ESZKÖZÖK

5.1. A személyi jövedelemadó kulcsa tovább csökken

A személyi jövedelemadó kulcsa 2016. januártól a korábbi 16 százalékról 15 százalékra csökkent.

5.2. Emelkedik a minimálbér

A Nemzetgazdasági Minisztérium munkaerőpiacért és képzésért felelős államtitkára a kormány képviselőjében három munkaadói szervezettel és két szakszervezeti szövetséggel kötött megállapodást a minimálberről. Ennek értelmében a minimálbér 2016-ban havi bruttó 111 ezer forint (az előző évi 105 ezer forint helyett), a garantált bérminimum bruttó 129 ezer forint (2015-ben 122 ezer forint). A közfoglalkoztatási bér nem emelkedett (havi bruttó 79 155 forint).

²⁴ **Ismét rekordot döntött a foglalkoztatottság.** Nemzetgazdasági Minisztérium, 2016. január 5.

²⁵ **A munkahelyvédelmi akcióval több mint 135 milliárddal csökkentek a munkáltatók terhei.** Nemzetgazdasági Minisztérium, 2016. február 8.

FÜGGELÉK

F1. táblázat: A központi költségvetés szűk foglalkoztatáspolitikai részének kiadásai és bevételei, 2011–2015 (millió forint)

Kiadások	2011	2012	2013	2014	2014	2015	2016
	tény	tény	tény	terv	tény	terv	terv
1. Aktív támogatások							
Foglalkoztatási és képzési támogatások	25 774,8	22 017,2	25 105,9	27 000,0	28 120,8	14 000,0	16 172,0
Foglalkoztathatóság (és alkalmazkodóképesség) EU-s társfinanszírozása	3 970,7	6 967,0	16 279,6	17 130,0	17 130,1	11 064,6	3 808,7
Közfoglalkoztatás ^a	59 799,8	131 910,7	171 053,4	231 105,3	225 471,1	270 000,0	340 000,0
Támop 1.1. Munkaerőpiaci szolgáltatások és támogatások	19 754,4	29 772,3	33 804,9	41 000,0	35 790,1	7 500,0	54,5
Támop 1.2. Foglalkoztatást ösztönző normatív támogatások	9 774,8	16 250,1	14 477,3	3 200,0	1 080,1		
Járuélkezdmény megtérítés	5 147,7	4 784,1	3 277,5	5 000,0	551,5		
A 2014–2020-as munkaerőpiaci programok előfinanszírozása				10 000,0	0,0	49 200,0	54 700,0
2. Szakképzési és felnőttképzési támogatások	27 921,1	16 516,0	18 736,2	26 400,0	24 725,9	16 000,0	13 819,0
4. Passzív kiadások							
Álláskeresési támogatások	124 543,2	64 067,2	51 819,9	56 000,0	49 235,0	50 000,0	47 000,0
Nyugdíjbiztosítási Alapnak átadás	1 221,5	907,0	961,3	313,9	451,6	400,0	0,0
5. Bérgarancia-kifizetések	5 363,0	6 606,6	5 487,8	6 000,0	4 178,5	6 150,0	4 950,0
6. Működtetési célú kifizetések	86,7	100,0	1 472,8	1 600,0	2 418,3	3 050,0	3 283,4
9. A méltányosságból elengedett követelések technikai kiadási tételei	303,6						
13. Egyenlegtartási és kockázatkezelési keret							389,5
15. Kiegészítő munkáltatói támogatás		5 222,9					
16. A minimálbér-emelés ágazati támogatása			7 000,0		9,1		
17. Egyéb kiadás			22,3				
Összes kiadás	283 661,3	305 121,1	349 498,9	424 749,2	389 162,1	427 364,6	484 177,1

Bevételek	2011	2012	2013	2014	2014	2015	2016
	tény	tény	tény	terv	tény	terv	terv
25. Támop-intézkedések bevételei	26 247,6	42 827,3	51 276,1	46 000,0	39 776,7	43 000,0	51 700,0
26. Egyéb bevétel							
Területi egyéb bevétel	734,2	559,0	602,3	750,0	1 507,8	1 000,0	1 000,0
Központi egyéb bevétel	1 316,8	1 113,6	1 376,8	1 000,0	2 537,1	1 000,0	1 000,0
Szakképzési és felnőttképzési egyéb bevétel	781,2	1 020,1	692,6	650,0	216,8	800,0	800,0
31. Szakképzési hozzájárulás	49 415,5	80 352,5	60 398,7	57 071,1	60 910,8	63 134,0	56 996,1
33. Bér garancia-támogatás törlesztése	977,8	792,0	1 046,1	1 000,0	934,5	1 000,0	1 000,0
34. Méltányosságból elengedett követelések technikai bevételi tételei	303,6						
35. Egészségbiztosítási és munkaerőpiaci járulék MPA-t megillető hányada	186 596,3	127 096,6	125 614,6	125 041,5	135 819,4	141 772,9	150 476,4
36. Költségvetési támogatás	64 000,0	71 273,8	20 000,0			8 449,0	95 000,0
Szociális hozzájárulási adó NFA-t megillető hányada		67 284,5					
Munkahelyvédelmi akciótérvel összefüggő hozzájárulás			91 542,7	95 936,7	95 936,7	100 541,7	105 769,9
Összes bevétel	330 373,0	392 319,4	352 549,9	327 449,3	337 639,8	360 697,6	463 742,4
Függő tételek ^b	202,0	270,3	-964,6				
Betétállomány változása	46 913,7	87 468,6	-2 086,4	-97 300,0			
Összesen	330 596,9	393 040,4	351 560,1	424 749,2	389 162,1	427 364,6	484 177,1
2011-es áron (fogyasztói árindexszel deflálva)	330 596,9	371 845,2	320 117,2	380 295,4	348 432,8	383 403,9	434 807,2

^a 2011-ben a közfoglalkoztatás kiadásait, 2011 után a Start-munka program kiadásait tartalmazza.

^b 2011-ben ide került az Európai Globalizációs Alkalmazkodási Alapból befolyó bevétel is.

Forrás: A megfelelő év költségvetéséről (terv) és a [költségvetés végrehajtásáról szóló törvény](#); 2013 esetében a 153 779,8 korrigálva a 1507/2013. (VIII. 1.) és 1783/2013. (XI. 4.) kormányhatározat rendelkezésével (26 118 millió forint többletforrás a közfoglalkoztatás részére); 2014-es tervek esetében a 183 805,3 korrigálva a 1361/2014. (VI. 30.) kormányhatározat rendelkezésével (47 300 millió forint többletforrás a közfoglalkoztatás részére).

STATISZTIKAI ADATOK

Szerkesztette

CZETHOFFER ÉVA

Összeállította

CSERES-GERGELY ZSOMBOR

KÖLLŐ JÁNOS

LAKATOS JUDIT

A 2000-től kiadott *Munkaerőpiaci Tükörben* publikált munkapiaci folyamatokat leíró táblázatok teljes anyaga letölthető a Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Adatbankjának honlapjáról: http://adatbank.krtk.mta.hu/tukor_kereso.

1. Alapvető gazdasági adatok
2. Népeség
3. Gazdasági aktivitás
4. Foglalkoztatottak
5. Munkanélküliek
6. Keresetek
7. Oktatás
8. Munkaerő-kereslet
9. Regionális különbségek
10. Munkaügyi kapcsolatok
11. Jóléti ellátások
12. Munkát terhelő adók
13. Nemzetközi adatok
14. A fontosabb adatok forrásai

RÖVIDÍTÉSEK

CIRCA	Communication & Information Resource Centre Administrator
KSH	Rendszeres kiadványokból összeállított tábla
KSH IMS	KSH intézményi munkaügyi statisztika
KSH MEF	KSH Munkaerő-felmérés
KSH MEM	KSH Munkaerő-mérleg
NAV	Nemzeti Adó- és Vámhivatal
NEFMI	Nemzeti Erőforrás Minisztérium
NEFMI EMMI STAT	Nemzeti Erőforrás Minisztérium, Oktatásstatisztika
NFA	Nemzeti Foglalkoztatási Alap
NFSZ	Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat
NFSZ BT	NFSZ Bértarifa-felvétel
NFSZ IR	NFSZ Integrált (nyilvántartási) Rendszer
NFSZ PROG	NFSZ Rövid Távú Munkaerőpiaci Prognózis
NFSZ REG	NFSZ regisztere
NGM	Nemzetgazdasági Minisztérium
NSZ	Népszámlálás
NYUFIG	Nyugdíjfolyósító Igazgatóság
ONYF	Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság
TB	Társadalombiztosítás

JELMAGYARÁZAT

(-)	A megfigyelt statisztikai jelenség nem fordult elő.
(..)	Az adat nem ismeretes.
(n.é.)	A mutató nem értelmezhető.
(...)	Adatvédelmi korlátok miatt nem közölhető adat.

1.1. táblázat: Alapvető gazdasági mutatók

Év	GDP ^a	Ipari termelés ^b	Kivitel ^c	Behozatal ^c	Reál- kereset ^d	Foglalkoz- tatás ^d	Fogyasztói árindex ^d	Munkanél- küliségi ráta
1990	96,5	90,7	95,9	94,8	94,3	97,2	128,9	..
1995	101,5	104,6	108,4	96,1	87,8	98,1	128,2	10,2
2000	104,2	118,1	121,7	120,8	101,5	101,0	109,8	6,4
2001	103,8	103,7	107,7	104,0	106,4	100,3	109,2	5,7
2002	104,5	103,2	105,9	105,1	113,6	100,1	105,3	5,8
2003	103,8	106,9	109,1	110,1	109,2	101,3	104,7	5,9
2004	104,9	107,8	118,4	115,2	98,9	99,4	106,8	6,1
2005	104,4	106,8	111,5	106,1	106,3	100,0	103,6	7,2
2006	103,8	109,9	118,0	114,4	103,6	100,7	103,9	7,5
2007	100,4	107,9	115,8	112,0	95,4	99,3	108,0	7,4
2008	100,8	100,0	104,2	104,3	100,8	98,6	106,1	7,8
2009	93,4	82,2	87,3	82,9	97,7	97,4	104,2	10,0
2010	100,7	110,6	116,9	115,1	101,8	99,6	104,9	11,2
2011	101,8	105,6	109,9	106,7	102,4	100,7	103,9	11,0
2012	98,3	98,2	100,7	99,9	96,6	101,8	105,7	11,0
2013	101,9	101,1	104,2	105,0	103,1	101,7	101,7	10,2
2014	103,7	107,7	106,9	108,8	103,2	105,3	99,8	7,7
2015	102,9	107,5	107,9	107,0	104,3	102,7	99,9	6,8

^a Szezon és naptárhatással kiigazított adat, 1996-tól módszertani változás a pénzkövetítés fel nem osztott szolgáltatási díjának elszámolásában. Előző év = 100. 2014-ben módszertani revízió az ESA2010-re történő átállás miatt (lásd: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xfp/ido-szaki/gdpev/gdpevelo13.pdf>).

^b 1990–2000: 5 fő feletti kör, 2001–: víz és hulladékgyűjtés nélkül, 5 főnél kisebb vállalkozásokkal együtt. Előző év = 100.

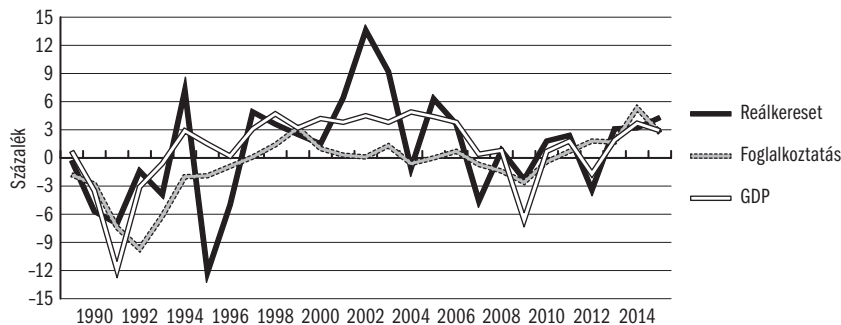
^c Volumen index. Előző év = 100.

^d Előző év = 100.

Forrás: GDP: 1990–2014: *STADAT* (2016.02.12-i frissítés); 2015: előzetes évközi adat; Ipari termelési volumen indexe: 2001–: *STADAT* (2016.02.12-i frissítés); Kivitel és behozatal: 2001–: *STADAT* (2016.02.02-i frissítés); Reálkereset: 1995–: *STADAT* (2016.02.19-i frissítés); Foglalkoztatás: 1990: *KSH MEM*; 1995–: *KSH MEF*. Fogyasztói árindex: 1990–: *STADAT* (2016.01.14-i frissítés); Munkanélküliségi ráta: 2000–: *STADAT* (2016.02.19-i frissítés). Egyéb adatok: *KSH*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut01_01

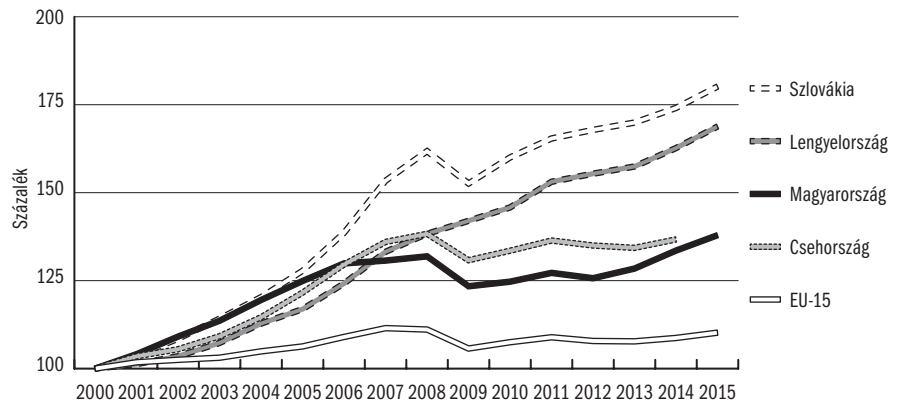
1.1. ábra: Alapvető gazdasági mutatók éves változása

Forrás: *KSH*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua01_01

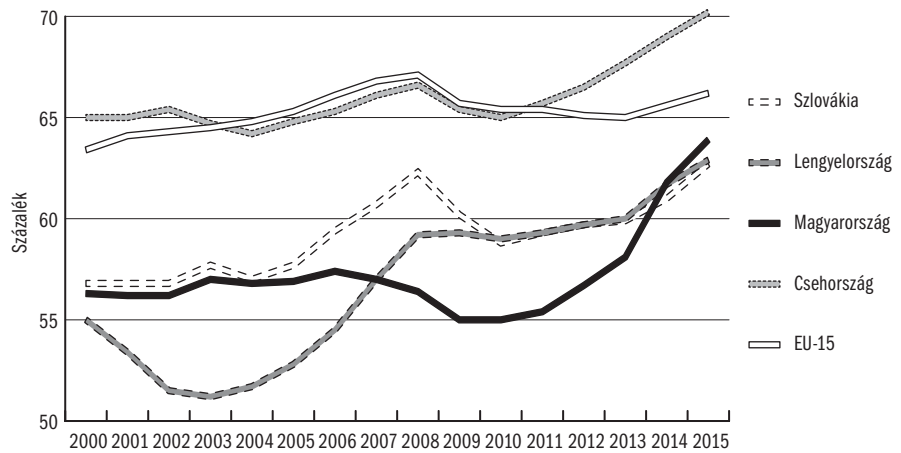
1.2. ábra: GDP éves időszora (2000=100%)

Forrás: Eurostat.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua01_02

1.3. ábra: Foglalkoztatási ráta, 15-64 évesek

Forrás: Eurostat.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua01_03

2.1. táblázat: Népeség^a

Év	Ezer fő	1992 = 100	Éves változás	15-64 év közötti népeség, ezer fő	Demográfiai függőségi ráta	
					Teljes népeség ^b	Idős népeség ^c
1990	10 375	100,4	-0,2	6 870,4	0,51	0,20
2000	10 221	98,5	-0,3	6 961,3	0,47	0,21
2005	10 098	97,3	-0,2	6 940,3	0,45	0,23
2006	10 077	97,1	-0,2	6 931,8	0,45	0,23
2007	10 066	97,0	-0,1	6 932,4	0,45	0,23
2008	10 045	96,8	-0,2	6 912,7	0,45	0,24
2009	10 031	96,7	-0,1	6 898,1	0,45	0,24
2010	10 014	96,5	-0,1	6 874,0	0,46	0,24
2011	9 986	96,3	-0,2	6 857,4	0,46	0,24
2012	9 932	95,7	..	6 815,7	0,46	0,25
2013	9 909	95,5	-0,2	6 776,3	0,46	0,25
2014	9 877	95,2	-0,3	6 719,7	0,47	0,26
2015	9 856	95,0	-0,2	6 664,2	0,48	0,27

^a Január 1. népeségszám. Az 1990 évi adat forrása az adott évi népszámlálás, a 2000–2011 közöttiek a 2001. február 1-i eszmei időpontnak megfelelően végrehajtott népszámlálás alapján készült tovább- illetve visszavezetett, 2012-től pedig a 2011. október 1-i eszmei időpontnak megfelelően végrehajtott népszámláláson alapuló továbbvezetett adatok.

^b (0–14 éves népeség + 64 feletti népeség) / (15–64 éves népeség)

^c 64 év feletti népeség / 15–64 éves népeség

Forrás: *KSH STADAT* (2015.07.03-i frissítés).

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut02_01

2.2. táblázat: A népeség száma főbb korcsoportok szerint, ezer fő^a

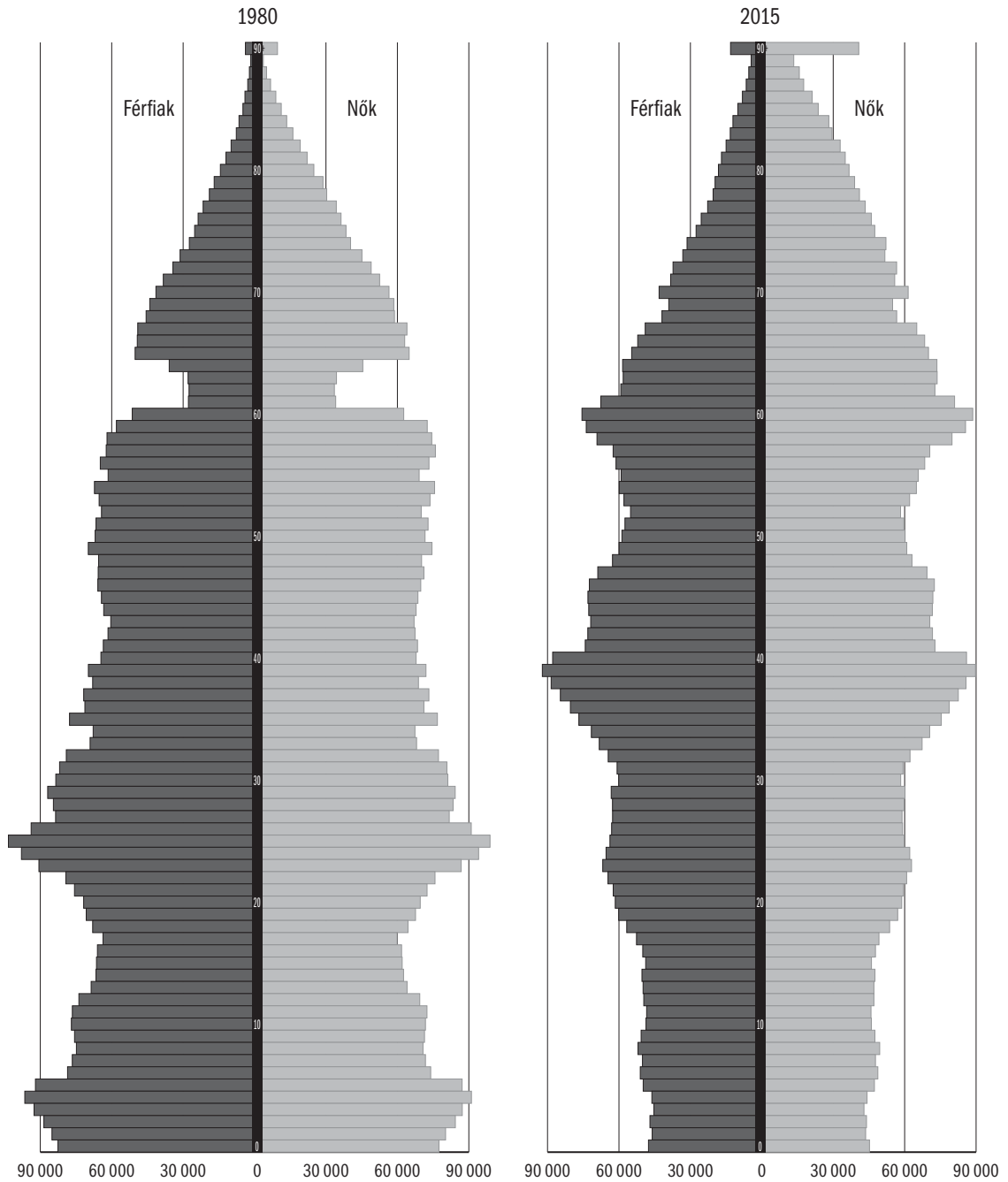
Év	0-14	15-24	15-64 éves			Együtt
			25-54	55-64	65+	
1990	2 130,5	1 445,5	4 231,4	1 193,5	1 373,9	10 374,8
2000	1 729,2	1 526,5	4 291,4	1 143,4	1 531,1	10 221,6
2005	1 579,7	1 322,0	4 409,1	1 209,2	1 577,6	10 097,6
2006	1 553,5	1 302,0	4 399,8	1 230,0	1 590,7	10 076,6
2007	1 529,7	1 285,9	4 393,9	1 251,5	1 605,1	10 066,1
2008	1 508,8	1 273,3	4 377,1	1 262,3	1 623,9	10 045,4
2009	1 492,6	1 259,9	4 346,1	1 292,0	1 640,3	10 030,9
2010	1 476,9	1 253,4	4 293,7	1 326,9	1 663,5	10 014,4
2011	1 457,2	1 231,7	4 257,7	1 367,8	1 671,3	9 985,7
2012	1 440,3	1 214,1	4 164,6	1 437,0	1 675,9	9 931,9
2013	1 430,9	1 196,4	4 144,8	1 435,0	1 701,7	9 908,8
2014	1 425,8	1 172,8	4 123,8	1 423,2	1 731,8	9 877,4
2015	1 427,2	1 147,1	4 112,6	1 404,5	1 764,2	9 856,6

^a Január 1. népeségszám. Az 1990 évi adat forrása az adott évi népszámlálás, a 2000–2011 közöttiek a 2001. február 1-i eszmei időpontnak megfelelően végrehajtott népszámlálás alapján készült tovább- illetve visszavezetett, 2012-től pedig a 2011. október 1-i eszmei időpontnak megfelelően végrehajtott népszámláláson alapuló továbbvezetett adatok.

Forrás: *KSH STADAT* (2015.07.03-i frissítés).

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut02_02

2.1. ábra: Magyarország népességének korösszetétele, 1980, 2015

Forrás: KSH.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua02_01

2.3. táblázat: A férfi népességszám alakulása főbb korcsoportok szerint, ezer fő^a

Év	0-14	15-24	25-59	60-64	65+	Együtt
	éves					
1990	1 090,4	740,3	2 366,9	259,9	527,5	4 984,9
2000	885,0	780,9	2 403,8	224,8	570,8	4 865,2
2005	809,5	674,6	2 480,0	252,2	576,8	4 793,1
2006	796,7	664,0	2 493,7	249,3	580,9	4 784,6
2007	784,5	655,4	2 503,7	249,4	586,1	4 779,1
2008	773,9	649,2	2 501,3	252,5	592,8	4 769,6
2009	765,8	642,7	2 497,0	258,4	599,2	4 763,1
2010	757,7	640,4	2 488,8	261,7	608,3	4 756,9
2011	747,6	629,7	2 480,4	274,7	611,5	4 743,9
2012	739,5	623,1	2 449,9	294,1	617,9	4 724,6
2013	734,7	614,4	2 439,4	297,0	630,5	4 716,0
2014	732,2	602,1	2 419,1	305,3	644,7	4 703,4
2015	732,8	589,1	2 395,1	319,1	659,7	4 695,8

^a Január 1. népességszám. Az 1990 évi adat forrása az adott évi népszámlálás, a 2000–2011 közöttiek a 2001. február 1-i eszmei időpontnak megfelelően végrehajtott népszámlálás alapján készült tovább- illetve visszavezetett, 2012-től pedig a 2011. október 1-i eszmei időpontnak megfelelően végrehajtott népszámláláson alapuló továbbvezetett adatok.

Forrás: KSH STADAT (2015.07.03-i frissítés).

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut02_03

2.4. táblázat: A női népességszám alakulása főbb korcsoportok szerint, ezer fő^a

Év	0-14	15-24	25-54	55-59	60+	Együtt
	éves					
1990	1 040,1	705,2	2 144,4	327,6	1 172,5	5 389,9
2000	844,3	745,6	2 170,5	334,8	1 261,3	5 356,5
2005	770,2	647,4	2 221,9	341,7	1 323,1	5 304,3
2006	756,8	638,6	2 213,0	356,6	1 327,0	5 292,0
2007	745,1	630,6	2 206,8	369,6	1 335,0	5 287,1
2008	734,9	624,1	2 194,5	373,2	1 349,1	5 275,8
2009	726,8	617,2	2 176,0	381,8	1 366,1	5 267,9
2010	719,2	613,1	2 145,5	396,8	1 382,8	5 257,4
2011	709,6	601,9	2 124,0	404,4	1 401,9	5 241,8
2012	700,8	590,9	2 079,5	416,2	1 419,9	5 207,3
2013	696,2	582,0	2 066,5	411,2	1 436,9	5 192,8
2014	693,6	570,7	2 052,7	395,5	1 461,5	5 174,0
2015	694,4	558,0	2 043,2	370,2	1 494,0	5 159,8

^a Január 1. népességszám. Az 1990 évi adat forrása az adott évi népszámlálás, a 2000–2011 közöttiek a 2001. február 1-i eszmei időpontnak megfelelően végrehajtott népszámlálás alapján készült tovább- illetve visszavezetett, 2012-től pedig a 2011. október 1-i eszmei időpontnak megfelelően végrehajtott népszámláláson alapuló továbbvezetett adatok.

Forrás: KSH STADAT (2015.07.03-i frissítés).

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut02_04

3.1. táblázat: A 15 éves és idősebb népesség gazdasági aktivitása, ezer fő^a

Év	15-59 éves férfiak, 15-54 éves nők								60 éves és idősebb férfiak, 55 éves és idősebb nők			
	Foglalkoztatott	Munkanélküli	Inaktívak					Együtt	Foglalkoztatott	Munkanélküli	Nyugdíjas és egyéb inaktív	Együtt
			Nyugdíjas	Nappali tagozatos tanuló	Gyes-en, gyed-en, gyet-en lévő	Egyéb inaktív	Inaktív összesen					
1980	4 887,9	0,0	300,8	370,1	259,0	339,7	1 269,6	6 157,5	570,3	0,0	1 632,1	2 202,4
1990	4 534,3	62,4	284,3	548,9	249,7	297,5	1 380,4	5 977,1	345,7	0,0	1 944,9	2 290,6
1991	4 270,5	253,3	335,6	578,2	259,8	317,1	1 490,7	6 014,5	249,5	0,0	2 045,2	2 294,7
1992	3 898,4	434,9	392,7	620,0	262,1	435,9	1 710,7	6 044,0	184,3	9,8	2 101,7	2 295,8
1993	3 689,5	502,6	437,5	683,9	270,5	480,1	1 872,0	6 064,1	137,5	16,3	2 141,2	2 295,0
1994	3 633,1	437,4	476,5	708,2	280,9	540,7	2 006,3	6 076,8	118,4	11,9	2 163,8	2 294,1
1995	3 571,3	410,0	495,2	723,4	285,3	596,1	2 100,0	6 081,3	107,5	6,4	2 180,6	2 294,5
1996	3 546,1	394,0	512,7	740,0	289,2	599,4	2 141,2	6 081,3	102,1	6,1	2 184,6	2 292,8
1997	3 549,5	342,5	542,9	752,0	289,0	599,9	2 183,8	6 075,8	96,9	6,3	2 189,0	2 292,2
1998	3 608,5	305,5	588,8	697,0	295,5	565,7	2 147,0	6 061,0	89,3	7,5	2 197,6	2 294,4
1999	3 701,0	283,3	534,7	675,6	295,3	549,8	2 055,4	6 039,6	110,4	1,4	2 185,2	2 297,0
2000	3 745,9	261,4	517,9	721,7	281,4	571,4	2 092,4	6 099,7	130,3	2,3	2 268,0	2 400,6
2001	3 742,6	231,7	516,3	717,9	286,6	601,6	2 122,4	6 096,7	140,7	2,4	2 271,8	2 414,9
2002	3 719,6	235,7	507,1	738,3	286,8	593,0	2 125,2	6 080,5	164,1	3,2	2 263,9	2 431,2
2003	3 719,0	239,6	485,0	730,7	286,9	595,0	2 097,6	6 056,2	202,9	4,9	2 245,6	2 453,4
2004	3 663,1	247,2	480,5	739,8	282,4	622,4	2 125,1	6 035,4	237,3	5,7	2 236,1	2 479,1
2005	3 653,9	296,0	449,7	740,8	278,6	590,3	2 059,4	6 009,3	247,6	7,9	2 258,3	2 513,8
2006	3 680,1	309,9	416,1	811,4	261,1	524,3	2 012,9	6 002,9	248,3	8,4	2 270,2	2 526,9
2007	3 649,5	303,7	413,2	822,7	273,9	519,7	2 029,5	5 982,7	252,5	8,4	2 292,9	2 553,8
2008	3 596,3	315,5	394,7	814,3	282,2	549,0	2 040,2	5 952,0	252,0	10,9	2 323,6	2 586,5
2009	3 480,9	403,0	360,3	805,7	282,0	578,4	2 026,4	5 910,3	266,9	14,8	2 345,7	2 627,4
2010	3 435,8	450,1	336,6	805,4	275,9	558,1	1 976,0	5 861,9	298,5	19,3	2 353,3	2 671,1
2011	3 430,1	440,9	296,4	783,8	280,7	557,9	1 932,0	5 789,8	328,9	25,1	2 366,3	2 720,3
2012	3 498,6	447,0	260,1	769,6	263,2	484,3	1 777,2	5 722,8	328,6	26,1	2 407,2	2 761,9
2013	3 551,1	415,7	247,6	737,3	255,4	466,4	1 706,7	5 673,5	341,6	25,2	2 424,5	2 791,3
2014	3 720,7	317,5	222,3	701,2	237,8	412,5	1 573,8	5 612,0	380,0	25,8	2 419,0	2 824,8
2015	3 782,1	281,3	197,3	688,8	240,0	368,1	1 494,2	5 557,6	428,4	26,5	2 400,8	2 855,7

^a Éves átlagos értékek.

Megjegyzés: A népességszám és a teljeskörűsítés súlyszámai 1999-ig az 1990. évi népszámláláson alapulnak, 2000-tól pedig a 2001. évi népszámláláson alapulnak, ahol a lakossági felvételekhez használt továbbvezetés a 2011. évi népszámlálás alapján visszamenőlegesen korrigálásra került.

A foglalkoztatottakra vonatkozó adat tartalmazza a sorkatonákat, a nyugdíj és az anyasági ellátás mellett foglalkoztatottakat is. A tanulóakra vonatkozó 1995–97. évi adatok becsültek. Az egyéb inaktív kategóriát az évközepi népességszámból kiindulva kivonással határoztuk meg, így abban elvileg a MEF megfigyelési körébe nem tartozó intézményi népesség illetve a továbbvezetési korrekció is megjelenik.

Forrás: Nyugdíjasok: 1980–91: NYUFIG, 1992–: KSH MEF. Gyes, gyed, gyet: 1997-ig TB és becslés, utána MEF. Munkanélküliség: 1990–91: NFSZ REG, 1992–: KSH MEF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut03_01

3.2. táblázat: A 15 éves és idősebb férfiak gazdasági aktivitása, ezer fő^a

Év	15-59 éves férfiak								60 éves és idősebb férfiak			
	Foglalkoztatott	Munkanélküli	Inaktívak					Együtt	Foglalkoztatott	Munkanélküli	Nyugdíjas és egyéb inaktív	Együtt
			Nyugdíjas	Nappali tagozatos tanuló	Gyes-en, gyet-en lévő	Egyéb inaktív	Inaktív összesen					
1980	2 750,5	0,0	173,8	196,3	0,0	99,1	469,2	3 219,7	265,3	0,0	491,8	757,1
1990	2 524,3	37,9	188,4	284,2	1,2	80,3	554,1	3 116,3	123,7	0,0	665,5	789,2
1991	2 351,6	150,3	218,7	296,5	1,5	115,0	631,7	3 133,6	90,4	0,0	700,7	791,1
1992	2 153,1	263,2	252,0	302,4	1,7	174,8	730,9	3 147,2	65,1	3,2	722,1	790,4
1993	2 029,1	311,5	263,2	346,9	2,0	203,3	815,4	3 156,0	47,9	4,5	735,7	788,1
1994	2 013,4	270,0	277,6	357,1	3,7	239,6	878,0	3 161,4	41,6	3,8	740,0	785,4
1995	2 012,5	259,3	282,2	367,4	4,9	237,8	892,3	3 164,1	37,1	2,1	742,6	781,8
1996	2 007,4	242,4	291,9	372,8	3,3	248,3	916,3	3 166,1	28,9	1,3	746,3	776,5
1997	2 018,0	212,2	306,0	377,6	1,5	251,6	936,7	3 166,9	25,5	1,9	743,5	770,9
1998	2 015,5	186,5	345,4	350,4	1,0	264,2	961,0	3 163,0	26,2	2,8	737,3	766,3
1999	2 068,4	170,3	312,7	338,8	4,2	261,5	917,2	3 155,9	34,7	0,4	727,2	762,3
2000	2 086,0	158,2	315,2	358,2	4,1	261,7	939,2	3 183,4	39,8	0,7	758,8	799,3
2001	2 087,6	141,6	311,0	353,4	4,3	283,2	951,9	3 181,1	41,1	0,9	763,0	805,0
2002	2 080,4	137,3	307,5	370,3	5,0	273,4	956,2	3 173,9	45,2	0,7	764,4	810,3
2003	2 073,5	137,6	293,6	367,9	4,3	288,1	953,9	3 165,0	53,0	0,9	762,5	816,4
2004	2 052,7	136,2	293,5	371,2	4,6	300,2	969,5	3 158,4	64,6	0,6	758,8	824,0
2005	2 050,7	158,2	278,8	375,4	5,8	288,8	948,8	3 157,7	65,4	0,9	763,9	830,2
2006	2 078,4	163,4	258,9	404,1	4,0	249,6	916,6	3 158,4	60,2	1,1	771,5	832,8
2007	2 067,4	162,5	261,8	410,2	4,1	248,8	924,9	3 154,8	61,9	1,0	777,5	840,4
2008	2 033,6	172,7	261,2	408,3	4,7	264,6	938,8	3 145,1	60,0	1,0	790,4	851,4
2009	1 961,9	230,3	240,1	409,0	4,4	288,7	942,2	3 134,4	63,1	1,6	798,9	863,6
2010	1 929,5	259,5	228,7	410,3	4,6	287,1	930,7	3 119,7	63,0	2,2	812,9	878,1
2011	1 950,9	248,7	203,7	397,9	3,6	286,8	892,0	3 091,6	70,1	2,9	826,2	899,2
2012	1 979,2	257,9	187,7	395,6	4,2	238,8	826,3	3 063,4	69,6	4,1	846,1	919,8
2013	2 022,2	234,4	169,5	375,6	3,8	232,0	780,9	3 037,5	81,5	4,8	852,4	938,7
2014	2 120,3	173,1	151,3	352,5	3,0	200,9	707,7	3 001,1	100,1	8,6	855,6	964,3
2015	2 152,1	152,1	133,7	345,1	3,1	181,4	663,3	2 967,5	131,4	9,8	849,3	990,5

^a Éves átlagos értékek.

Megjegyzés: A népességszám és a teljeskörűsítés súlyszámai 1999-ig az 1990. évi népszámláláson alapulnak, 2000-tól pedig a 2001. évi népszámláláson alapulnak, ahol a lakossági felvételekhez használt továbbvezetés a 2011. évi népszámlálás alapján visszamenőlegesen korrigálásra került.

A foglalkoztatottakra vonatkozó adat tartalmazza a sorkatonákat, a nyugdíj és az anyasági ellátás mellett foglalkoztatottakat is. A tanulóokra vonatkozó 1995–97. évi adatok becslések.

Az egyéb inaktív kategóriát az évközepi népességszámból kiindulva kivonással határoztuk meg, így abban elvileg a MEF megfigyelési körébe nem tartozó intézményi népesség illetve a továbbvezetési korrekció is megjelenik.

Forrás: Nyugdíjasok: 1980–91: *NYUFIG*, 1992–: *KSH MEF*. Gyes, gyed, gyet: 1997-ig *TB* és becslés, utána *MEF*. Munkanélküliség: 1990–91: *NFSZ REG*, 1992–: *KSH MEF*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut03_02

3.3. táblázat: A 15 éves és idősebb nők gazdasági aktivitása, ezer fő^a

Év	15-54 éves nők							55 éves és idősebb nők				
	Foglalkoztatott	Munkanélküli	Inaktívak					Együtt	Foglalkoztatott	Munkanélküli	Nyugdíjas és egyéb inaktív	Együtt
			Nyugdíjas	Nappali tagozatos tanuló	Gyes-en, gyed-en, gyet-en lévő	Egyéb inaktív	Inaktív összesen					
1980	2 137,4	0,0	127,0	173,8	259,0	240,6	800,4	2 937,8	305,0	0,0	1 140,3	1 445,3
1990	2 010,0	24,5	95,8	264,7	248,5	217,3	826,3	2 860,8	222,0	0,0	1 279,4	1 501,4
1991	1 918,9	103,1	116,9	281,8	258,3	201,9	858,9	2 880,9	159,1	0,0	1 344,5	1 503,6
1992	1 745,3	171,7	140,8	317,6	260,4	261,1	979,9	2 896,9	119,2	6,6	1 379,6	1 505,4
1993	1 660,4	191,1	174,3	337,0	268,5	276,8	1 056,6	2 908,1	89,6	11,8	1 405,5	1 506,9
1994	1 619,7	167,4	198,9	351,1	277,2	301,1	1 128,3	2 915,4	76,8	8,1	1 423,8	1 508,7
1995	1 558,8	150,7	213,0	356,0	280,4	358,3	1 207,7	2 917,2	70,4	4,3	1 438,0	1 512,7
1996	1 538,7	151,6	220,7	367,2	285,9	351,1	1 224,9	2 915,2	73,2	4,8	1 438,3	1 516,3
1997	1 531,5	130,3	236,9	374,4	287,5	348,3	1 247,1	2 908,9	71,4	4,4	1 445,3	1 521,1
1998	1 593,0	119,0	243,4	346,6	294,5	301,5	1 186,0	2 898,0	63,1	4,7	1 460,3	1 528,1
1999	1 632,6	113,0	222,0	336,8	291,1	288,3	1 138,2	2 883,8	75,8	1,0	1 458,0	1 534,8
2000	1 659,9	103,2	202,7	363,5	277,3	309,7	1 153,2	2 916,3	90,5	1,6	1 509,2	1 601,3
2001	1 655,0	90,1	205,3	364,5	282,3	318,3	1 170,4	2 915,5	99,6	1,5	1 508,8	1 609,9
2002	1 639,2	98,4	199,6	368,0	281,8	319,6	1 169,0	2 906,6	118,9	2,5	1 499,5	1 620,9
2003	1 645,6	102,0	191,4	362,8	282,6	306,9	1 143,7	2 891,2	149,9	4,0	1 483,2	1 637,1
2004	1 610,2	111,0	186,8	368,6	277,8	322,2	1 155,4	2 876,6	172,8	5,1	1 477,3	1 655,2
2005	1 603,2	137,8	170,9	365,4	272,8	301,5	1 110,6	2 851,6	182,2	7,0	1 494,4	1 683,6
2006	1 601,7	146,5	157,2	407,3	257,1	274,7	1 096,3	2 844,5	188,1	7,3	1 498,7	1 694,1
2007	1 582,1	141,2	151,4	412,5	269,8	270,9	1 104,6	2 827,9	190,6	7,4	1 515,4	1 713,4
2008	1 562,7	142,8	133,5	406,0	277,5	284,4	1 101,4	2 806,9	192,0	9,9	1 533,2	1 735,1
2009	1 519,0	172,7	120,2	396,7	277,6	289,7	1 084,2	2 775,9	203,8	13,2	1 546,8	1 763,8
2010	1 506,3	190,6	107,9	395,1	271,3	271,0	1 045,3	2 742,2	235,5	17,1	1 540,4	1 793,0
2011	1 479,2	192,2	92,7	385,9	277,1	271,1	1 040,0	2 698,2	258,8	22,2	1 540,1	1 821,1
2012	1 519,4	189,1	72,4	374,0	259,0	245,5	950,9	2 659,4	259,0	22,0	1 561,1	1 842,1
2013	1 528,9	181,3	78,1	361,7	251,6	234,4	925,8	2 636,0	260,1	20,4	1 572,1	1 852,6
2014	1 600,4	144,4	71,0	348,7	234,8	211,6	866,1	2 610,9	279,9	17,2	1 563,4	1 860,5
2015	1 630,0	129,2	63,6	343,7	236,9	186,7	830,9	2 590,1	297,0	16,7	1 551,5	1 865,2

^a Éves átlagos értékek.

Megjegyzés: A népességszám és a teljeskörűsítés súlyszámai 1999-ig az 1990. évi népszámláláson alapulnak, 2000-től pedig a 2001. évi népszámláláson alapulnak, ahol a lakossági felvételekhez használt továbbvezetés a 2011. évi népszámlálás alapján visszamenőlegesen korrigálásra került.

A foglalkoztatottakra vonatkozó adat tartalmazza a sorkatonákat, a nyugdíj és az anyasági ellátás mellett foglalkoztatottakat is. A tanulóakra vonatkozó 1995–97. évi adatok becslettek. Az egyéb inaktív kategóriát az évközepi népességszámból kiindulva kivonással határoztuk meg, így abban elvileg a MEF megfigyelési körébe nem tartozó intézményi népesség illetve a továbbvezetési korrekció is megjelenik.

Forrás: Nyugdíjasok: 1980–91: NYUFIG, 1992–: KSH MEF. Gyes, gyed, gyet: 1997-ig TB és becslés, utána MEF. Munkanélküliség: 1990–91: NFSZ REG, 1992–: KSH MEF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015shut03_03

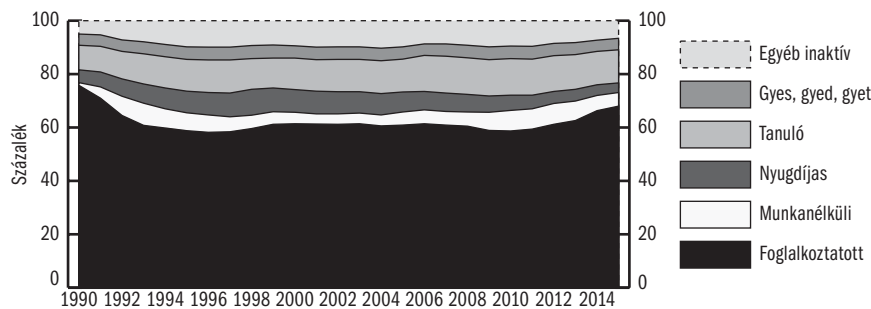
3.4. táblázat: A 15 éves és idősebb népesség gazdasági aktivitása, százalék

Év	15-59 éves férfiak, 15-54 éves nők								60 éves és idősebb férfiak, 55 éves és idősebb nők			
	Foglalkoztatott	Munkanélküli	Inaktívak					Együtt	Foglalkoztatott	Munkanélküli	Nyugdíjas és egyéb inaktív	Együtt
			Nyugdíjas	Nappali tagozatos tanuló	Gyes-en, gyed-en, gyet-en lévő	Egyéb inaktív	Inaktív összesen					
1980	79,4	0,0	4,9	6,0	4,2	5,5	20,6	100,0	25,9	0,0	74,1	100,0
1990	75,9	1,0	4,8	9,2	4,2	5,0	23,1	100,0	15,1	0,0	84,9	100,0
1995	58,7	6,7	8,1	11,9	4,7	9,8	34,5	100,0	4,7	0,3	95,0	100,0
1996	58,3	6,5	8,4	12,2	4,8	9,9	35,2	100,0	4,5	0,3	95,3	100,0
1997	58,4	5,6	8,9	12,4	4,8	9,9	35,9	100,0	4,2	0,3	95,5	100,0
1998	59,5	5,0	9,7	11,5	4,9	9,3	35,4	100,0	3,9	0,3	95,8	100,0
1999	61,3	4,7	8,9	11,2	4,9	9,1	34,0	100,0	4,8	0,1	95,1	100,0
2000	61,4	4,3	8,5	11,8	4,6	9,4	34,3	100,0	5,4	0,1	94,5	100,0
2001	61,4	3,8	8,5	11,8	4,7	9,9	34,8	100,0	5,8	0,1	94,1	100,0
2002	61,2	3,9	8,3	12,1	4,7	9,8	35,0	100,0	6,7	0,1	93,1	100,0
2003	61,4	4,0	8,0	12,1	4,7	9,8	34,6	100,0	8,3	0,2	91,5	100,0
2004	60,7	4,1	8,0	12,3	4,7	10,3	35,2	100,0	9,6	0,2	90,2	100,0
2005	60,8	4,9	7,5	12,3	4,6	9,8	34,3	100,0	9,8	0,3	89,8	100,0
2006	61,3	5,2	6,9	13,5	4,3	8,7	33,5	100,0	9,8	0,3	89,8	100,0
2007	61,0	5,1	6,9	13,8	4,6	8,7	33,9	100,0	9,9	0,3	89,8	100,0
2008	60,4	5,3	6,6	13,7	4,7	9,2	34,3	100,0	9,7	0,4	89,8	100,0
2009	58,9	6,8	6,1	13,6	4,8	9,8	34,3	100,0	10,2	0,6	89,3	100,0
2010	58,6	7,7	5,7	13,7	4,7	9,5	33,7	100,0	11,2	0,7	88,1	100,0
2011	59,2	7,6	5,1	13,5	4,8	9,6	33,1	100,0	12,1	0,9	87,0	100,0
2012	61,1	7,8	4,5	13,4	4,6	8,5	31,1	100,0	11,9	0,9	87,2	100,0
2013	62,6	7,3	4,4	13,0	4,5	8,2	30,1	100,0	12,2	0,9	86,9	100,0
2014	66,3	5,7	4,0	12,5	4,2	7,3	28,0	100,0	13,5	0,9	85,6	100,0
2015	68,1	5,1	3,6	12,4	4,3	6,6	26,9	100,0	15,0	0,9	84,1	100,0

Forrás: Nyugdíjasok: 1980–90: *NYUFIG*, 1995–: *KSH MEF*. Gyes, gyed, gyet: 1997-ig *TB* és becslés, utána *MEF*. Munkanélküliség: 1990: *NFSZ REG*, 1995–: *KSH MEF*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut03_04

3.1. ábra: 15–59 éves férfiak és 15–54 éves nők megoszlása munkapiaci részvétel szerint

Forrás: Nyugdíjasok: 1990–91: *NYUFIG*, 1992–: *KSH MEF*. Gyes, gyed, gyet: 1997-ig *TB* és becslés, utána *MEF*. Munkanélküliség: 1990–91: *NFSZ REG*, 1992–: *KSH MEF*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua03_01

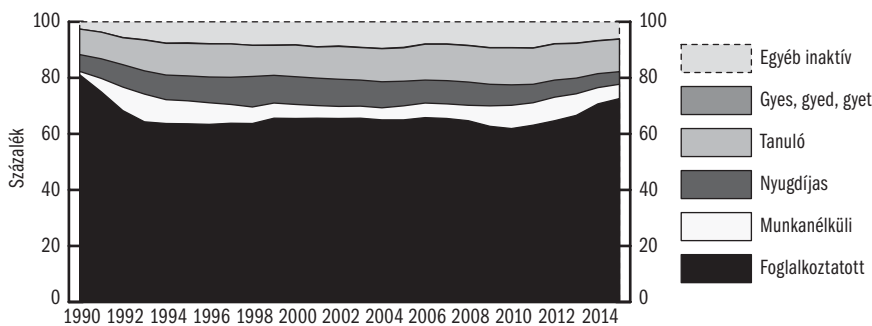
3.5. táblázat: A 15 éves és idősebb férfiak gazdasági aktivitása, százalék

Év	15-59 éves férfiak								60 éves és idősebb férfiak				
	Foglalkoztatott	Munkanélküli	Inaktívak						Együtt	Foglalkoztatott	Munkanélküli	Nyugdíjas és egyéb inaktív	Együtt
			Nyugdíjas	Nappali tagozatos tanuló	Gyes-en, gyed-en, gyet-en lévő	Egyéb inaktív	Inaktív összesen						
1980	85,4	0,0	5,4	6,1	0,0	3,1	14,6	100,0	35,0	0,0	65,0	100,0	
1990	81,0	1,2	6,0	9,1	0,0	2,6	17,8	100,0	15,7	0,0	84,3	100,0	
1995	63,6	8,2	8,9	11,6	0,2	7,5	28,2	100,0	4,7	0,3	95,0	100,0	
1996	63,4	7,7	9,2	11,8	0,1	7,8	28,9	100,0	3,7	0,2	96,1	100,0	
1997	63,7	6,7	9,7	11,9	0,0	7,9	29,6	100,0	3,3	0,2	96,4	100,0	
1998	63,7	5,9	10,9	11,1	0,0	8,4	30,4	100,0	3,4	0,4	96,2	100,0	
1999	65,5	5,4	9,9	10,7	0,1	8,3	29,1	100,0	4,6	0,1	95,4	100,0	
2000	65,5	5,0	9,9	11,3	0,1	8,2	29,5	100,0	5,0	0,1	94,9	100,0	
2001	65,6	4,5	9,8	11,1	0,1	8,9	29,9	100,0	5,1	0,1	94,8	100,0	
2002	65,5	4,3	9,7	11,7	0,2	8,6	30,1	100,0	5,6	0,1	94,3	100,0	
2003	65,5	4,3	9,3	11,6	0,1	9,1	30,1	100,0	6,5	0,1	93,4	100,0	
2004	65,0	4,3	9,3	11,8	0,1	9,5	30,7	100,0	7,8	0,1	92,1	100,0	
2005	64,9	5,0	8,8	11,9	0,2	9,1	30,0	100,0	7,9	0,1	92,0	100,0	
2006	65,8	5,2	8,2	12,8	0,1	7,9	29,0	100,0	7,2	0,1	92,6	100,0	
2007	65,5	5,2	8,3	13,0	0,1	7,9	29,3	100,0	7,4	0,1	92,5	100,0	
2008	64,7	5,5	8,3	13,0	0,1	8,4	29,8	100,0	7,0	0,1	92,8	100,0	
2009	62,6	7,3	7,7	13,0	0,1	9,2	30,1	100,0	7,3	0,2	92,5	100,0	
2010	61,8	8,3	7,3	13,2	0,1	9,2	29,8	100,0	7,2	0,3	92,6	100,0	
2011	63,1	8,0	6,6	12,9	0,1	9,3	28,9	100,0	7,8	0,3	91,9	100,0	
2012	64,6	8,4	6,1	12,9	0,1	7,8	27,0	100,0	7,6	0,4	92,0	100,0	
2013	66,6	7,7	5,6	12,4	0,1	7,6	25,7	100,0	8,7	0,5	90,8	100,0	
2014	70,7	5,8	5,0	11,7	0,1	6,7	23,6	100,0	10,4	0,9	88,7	100,0	
2015	72,5	5,1	4,5	11,6	0,1	6,1	22,4	100,0	13,3	1,0	85,7	100,0	

Forrás: Nyugdíjasok: 1980–90: NYUFIG, 1995–: KSH MEF. Gyes, gyed, gyet: 1997-ig TB és becslés, utána MEF. Munkanélküliség: 1990: NFSZ REG, 1995–: KSH MEF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut03_05

3.2. ábra: 15–59 éves férfiak megoszlása munkapiaci részvétel szerint

Forrás: Nyugdíjasok: 1990–91: NYUFIG, 1992–: KSH MEF. Gyes, gyed, gyet: 1997-ig TB és becslés, utána MEF. Munkanélküliség: 1990–91: NFSZ REG, 1992–: KSH MEF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua03_02

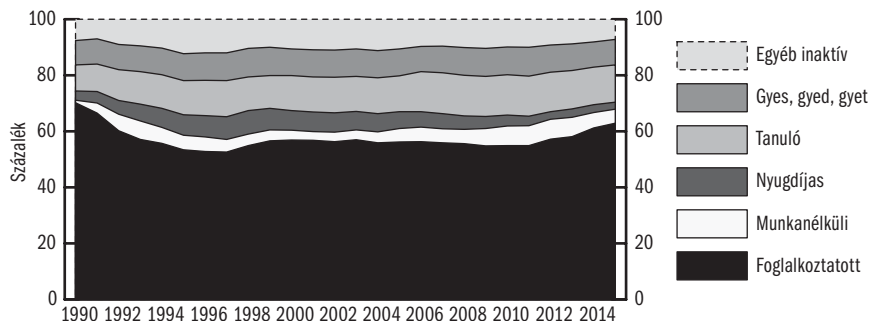
3.6. táblázat: A 15 éves és idősebb nők gazdasági aktivitása, százalék

Év	15-54 éves nők								55 éves és idősebb nők			
	Foglalkoztatott	Munkanélküli	Inaktívak					Együtt	Foglalkoztatott	Munkanélküli	Nyugdíjas és egyéb inaktív	Együtt
			Nyugdíjas	Nappali tagozatos tanuló	Gyes-en, gyed-en, gyet-en lévő	Egyéb inaktív	Inaktív összesen					
1980	72,8	0,0	4,3	5,9	8,8	8,2	27,2	100,0	21,1	0,0	78,9	100,0
1990	70,3	0,9	3,3	9,3	8,7	7,6	28,9	100,0	14,8	0,0	85,2	100,0
1995	53,4	5,2	7,3	12,2	9,6	12,3	41,4	100,0	4,7	0,3	95,1	100,0
1996	52,8	5,2	7,6	12,6	9,8	12,0	42,0	100,0	4,8	0,3	94,9	100,0
1997	52,6	4,5	8,1	12,9	9,9	12,0	42,9	100,0	4,7	0,3	95,0	100,0
1998	55,0	4,1	8,4	12,0	10,2	10,4	40,9	100,0	4,1	0,3	95,6	100,0
1999	56,6	3,9	7,7	11,7	10,1	10,0	39,5	100,0	4,9	0,1	95,0	100,0
2000	56,9	3,5	7,0	12,5	9,5	10,6	39,5	100,0	5,7	0,1	94,2	100,0
2001	56,8	3,1	7,0	12,5	9,7	10,9	40,1	100,0	6,2	0,1	93,7	100,0
2002	56,4	3,4	6,9	12,7	9,7	11,0	40,2	100,0	7,3	0,2	92,5	100,0
2003	56,9	3,5	6,6	12,5	9,8	10,6	39,6	100,0	9,2	0,2	90,6	100,0
2004	56,0	3,9	6,5	12,8	9,7	11,2	40,2	100,0	10,4	0,3	89,3	100,0
2005	56,2	4,8	6,0	12,8	9,6	10,6	38,9	100,0	10,8	0,4	88,8	100,0
2006	56,3	5,2	5,5	14,3	9,0	9,7	38,5	100,0	11,1	0,4	88,5	100,0
2007	55,9	5,0	5,4	14,6	9,5	9,6	39,1	100,0	11,1	0,4	88,4	100,0
2008	55,7	5,1	4,8	14,5	9,9	10,1	39,2	100,0	11,1	0,6	88,4	100,0
2009	54,7	6,2	4,3	14,3	10,0	10,4	39,1	100,0	11,6	0,7	87,7	100,0
2010	54,9	7,0	3,9	14,4	9,9	9,9	38,1	100,0	13,1	1,0	85,9	100,0
2011	54,8	7,1	3,4	14,3	10,3	10,0	38,1	100,0	14,2	1,2	84,6	100,0
2012	57,1	7,1	2,7	14,1	9,7	9,2	36,0	100,0	14,1	1,2	84,7	100,0
2013	58,0	6,9	3,0	13,7	9,5	8,8	35,1	100,0	14,0	1,1	84,9	100,0
2014	61,3	5,5	2,8	13,4	9,0	8,1	33,2	100,0	15,0	0,9	84,0	100,0
2015	62,9	5,0	2,5	13,3	9,1	7,2	32,1	100,0	15,9	0,9	83,2	100,0

Forrás: Nyugdíjasok: 1980–90: *NYUFIG*, 1995–: *KSH MEF*. Gyes, gyed, gyet: 1997-ig *TB* és becslés, utána *MEF*. Munkanélküliség: 1990: *NFSZ REG*, 1995–: *KSH MEF*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut03_06

3.3. ábra: 15–54 éves nők megoszlása munkapiaci részvétel szerint

Forrás: Nyugdíjasok: 1990–91: *NYUFIG*, 1992–: *KSH MEF*. Gyes, gyed, gyet: 1997-ig *TB* és becslés, utána *MEF*. Munkanélküliség: 1990–91: *NFSZ REG*, 1992–: *KSH MEF*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua03_03

3.7. táblázat: A 15–64 éves népesség létszáma munkapiaci kategóriánkénti önbesorolása szerint, ezer fő

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Együtt												
Dolgozik	3 834,4	3 852,2	3 862,5	3 831,6	3 769,3	3 681,5	3 660,3	3 690,1	3 748,4	3 824,5	4 039,5	4 159,5
Munkanélküli	451,0	488,2	470,4	450,2	476,7	591,3	670,7	675,8	700,4	666,5	538,8	454,6
Tanul	783,8	792,0	846,3	861,1	863,7	854,8	854,6	842,2	811,2	772,5	733,5	710,3
Nyugdíjas	800,3	755,6	622,9	592,2	635,6	627,6	599,3	582,0	630,3	613,6	557,5	477,5
Munkaképtelen (rokkant)	370,4	359,7	506,8	554,4	525,8	498,9	488,4	455,1	356,7	335,7	317,7	318,0
Gyed-en, gyes-en, gyet-en van	274,7	272,4	275,5	286,2	295,0	293,0	289,3	290,2	265,0	259,1	237,0	236,9
Háztartását látja el	133,3	134,6	115,2	111,9	104,0	101,9	95,3	104,3	93,1	96,9	85,3	91,7
Egyéb okból nem dolgozik	178,4	160,0	107,7	101,8	101,7	104,9	78,2	78,9	89,1	78,0	78,4	81,9
Összesen	6 826,3	6 814,7	6 807,3	6 789,4	6 771,6	6 753,8	6 736,0	6 718,5	6 694,1	6 646,8	6 587,7	6 530,4
Férfiak												
Dolgozik	2 082,8	2 088,3	2 106,3	2 095,3	2 056,8	1 993,3	1 958,0	1 985,4	2 009,3	2 065,1	2 186,4	2 256,0
Munkanélküli	247,7	265,2	251,6	242,0	255,8	333,6	375,6	372,2	382,9	364,4	283,7	241,4
Tanul	391,1	398,5	418,3	428,4	431,7	430,6	432,7	427,2	416,1	393,4	366,9	354,3
Nyugdíjas	322,5	304,5	234,9	217,4	243,4	246,2	245,6	243,7	254,9	236,7	209,7	167,1
Munkaképtelen (rokkant)	184,5	178,7	243,0	269,4	257,9	238,2	234,6	215,7	177,1	161,6	152,5	152,0
Gyed-en, gyes-en, gyet-en van	4,9	6,1	5,6	4,3	5,6	5,7	6,7	4,5	4,1	4,1	3,1	2,9
Háztartását látja el	6,0	7,0	5,4	6,3	6,8	6,8	9,6	10,0	7,0	9,8	8,3	9,4
Egyéb okból nem dolgozik	89,6	80,1	55,1	51,8	51,6	49,8	36,1	35,8	40,8	37,1	36,0	39,8
Összesen	3 329,1	3 328,4	3 320,2	3 314,9	3 309,6	3 304,2	3 298,9	3 294,4	3 292,2	3 272,1	3 246,7	3 222,9
Nők												
Dolgozik	1 751,6	1 763,9	1 756,3	1 736,3	1 712,4	1 688,2	1 702,2	1 704,7	1 739,1	1 759,4	1 853,1	1 903,6
Munkanélküli	203,3	223,0	218,8	208,3	220,9	257,6	295,1	303,6	317,5	302,1	255,0	213,2
Tanul	392,7	393,5	428,0	432,7	432,0	424,2	421,9	415,0	395,1	379,0	366,6	356,0
Nyugdíjas	477,8	451,1	388,0	374,8	392,2	381,4	353,7	338,2	375,4	376,9	347,8	310,3
Munkaképtelen (rokkant)	185,9	181,0	263,9	285,0	267,9	260,7	253,8	239,5	179,6	174,1	165,2	166,0
Gyed-en, gyes-en, gyet-en van	269,8	266,3	269,9	281,9	289,4	287,3	282,6	285,7	260,9	255,0	233,8	233,9
Háztartását látja el	127,3	127,6	109,7	105,6	97,2	95,1	85,7	94,3	86,1	87,2	77,0	82,3
Egyéb okból nem dolgozik	88,8	79,9	52,6	50,0	50,1	55,1	42,1	43,1	48,3	40,9	42,4	42,2
Összesen	3 497,2	3 486,3	3 487,1	3 474,5	3 462,1	3 449,6	3 437,1	3 424,1	3 401,9	3 374,7	3 341,1	3 307,5

Forrás: KSH MEF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut03_07

3.8. táblázat: A 15–64 éves népesség létszáma munkapiaci kategóriánkénti önbesorolása szerint, százalék

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Együtt												
Dolgozik	56,2	56,5	56,7	56,4	55,7	54,5	54,3	54,9	56,0	57,5	61,3	63,7
Munkanélküli	6,6	7,2	6,9	6,6	7,0	8,8	10,0	10,1	10,5	10,0	8,2	7,0
Tanul	11,5	11,6	12,4	12,7	12,8	12,7	12,7	12,5	12,1	11,6	11,1	10,9
Nyugdíjas	11,7	11,1	9,2	8,7	9,4	9,3	8,9	8,7	9,4	9,2	8,5	7,3
Munkaképtelen (rokkant)	5,4	5,3	7,4	8,2	7,8	7,4	7,3	6,8	5,3	5,1	4,8	4,9
Gyed-en, gyes-en, gyet-en van	4,0	4,0	4,0	4,2	4,4	4,3	4,3	4,3	4,0	3,9	3,6	3,6
Háztartását látja el	2,0	2,0	1,7	1,6	1,5	1,5	1,4	1,6	1,4	1,5	1,3	1,4
Egyéb okból nem dolgozik	2,6	2,3	1,6	1,5	1,5	1,6	1,2	1,2	1,3	1,2	1,2	1,3
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Férfiak												
Dolgozik	62,6	62,7	63,4	63,2	62,1	60,3	59,4	60,3	61,0	63,1	67,3	70,0
Munkanélküli	7,4	8,0	7,6	7,3	7,7	10,1	11,4	11,3	11,6	11,1	8,7	7,5
Tanul	11,7	12,0	12,6	12,9	13,0	13,0	13,1	13,0	12,6	12,0	11,3	11,0
Nyugdíjas	9,7	9,1	7,1	6,6	7,4	7,4	7,4	7,4	7,7	7,2	6,5	5,2
Munkaképtelen (rokkant)	5,5	5,4	7,3	8,1	7,8	7,2	7,1	6,5	5,4	4,9	4,7	4,7
Gyed-en, gyes-en, gyet-en van	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Háztartását látja el	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3
Egyéb okból nem dolgozik	2,7	2,4	1,7	1,6	1,6	1,5	1,1	1,1	1,2	1,1	1,1	1,2
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Nők												
Dolgozik	50,1	50,6	50,4	50,0	49,5	48,9	49,5	49,8	51,1	52,1	55,5	57,6
Munkanélküli	5,8	6,4	6,3	6,0	6,4	7,5	8,6	8,9	9,3	9,0	7,6	6,4
Tanul	11,2	11,3	12,3	12,5	12,5	12,3	12,3	12,1	11,6	11,2	11,0	10,8
Nyugdíjas	13,7	12,9	11,1	10,8	11,3	11,1	10,3	9,9	11,0	11,2	10,4	9,4
Munkaképtelen (rokkant)	5,3	5,2	7,6	8,2	7,7	7,6	7,4	7,0	5,3	5,2	4,9	5,0
Gyed-en, gyes-en, gyet-en van	7,7	7,6	7,7	8,1	8,4	8,3	8,2	8,3	7,7	7,6	7,0	7,1
Háztartását látja el	3,6	3,7	3,1	3,0	2,8	2,8	2,5	2,8	2,5	2,6	2,3	2,5
Egyéb okból nem dolgozik	2,5	2,3	1,5	1,4	1,4	1,6	1,2	1,3	1,4	1,2	1,3	1,3
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: KSH MEF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut03_08

4.1. táblázat: Összes foglalkoztatott

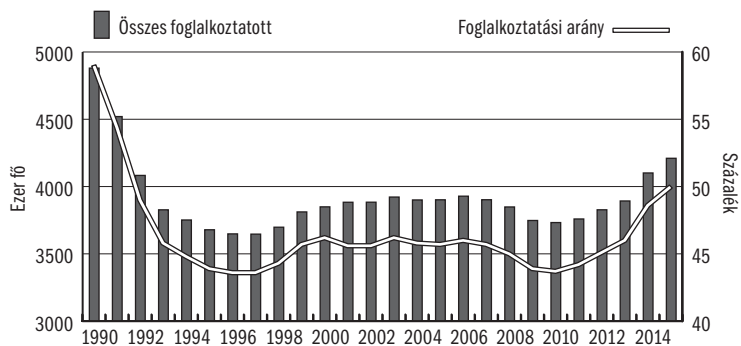
Év	Ezer fő	1992 = 100	Éves változás	Foglalkoztatási arány ^a
1980	5 458,2	133,7	..	65,3
1990	4 880,0	119,5	..	59,0
1991	4 520,0	110,7	-7,4	54,4
1992	4 082,7	100,0	-9,7	49,0
1993	3 827,0	93,7	-6,2	45,8
1994	3 751,5	91,9	-2,0	44,8
1995	3 678,8	90,1	-1,9	43,9
1996	3 648,2	89,4	-0,9	43,6
1997	3 646,4	89,3	0,0	43,6
1998	3 697,8	90,6	1,4	44,3
1999	3 811,4	93,4	3,2	45,7
2000	3 849,1	94,3	1,0	46,2
2001	3 883,3	95,1	0,3	45,6
2002	3 883,7	95,1	0,0	45,6
2003	3 921,9	96,1	1,2	46,2
2004	3 900,4	95,5	-0,5	45,8
2005	3 901,5	95,6	0,0	45,7
2006	3 928,4	96,2	0,7	46,0
2007	3 902,0	95,6	-0,7	45,7
2008	3 848,3	94,3	-1,4	45,0
2009	3 747,8	91,8	-2,6	43,9
2010	3 732,4	91,4	-0,4	43,7
2011	3 759,0	92,1	0,7	44,2
2012	3 827,2	93,7	1,8	45,1
2013	3 892,8	95,3	1,7	46,0
2014	4 100,9	100,4	5,3	48,6
2015	4 210,5	103,1	2,7	50,0

^a A 14 év feletti népesség százalékában.

Forrás: 1980–91: *KSH MEM*, 1992–: *KSH MEF*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut04_01

4.1. ábra: Összes foglalkoztatott

Forrás: 1991: *KSH MEM*, 1992–: *KSH MEF*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua04_01

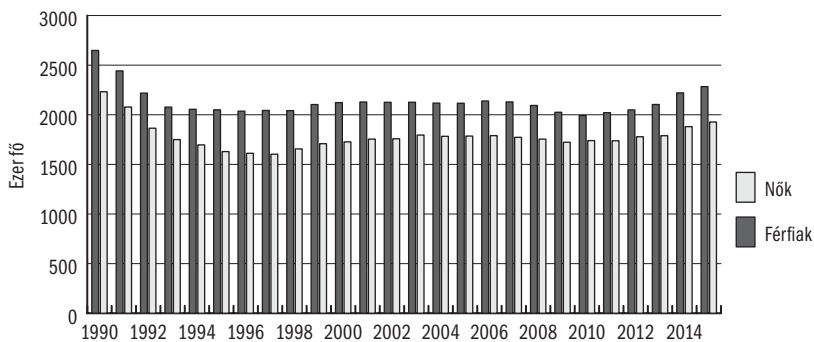
4.2. táblázat: Összes foglalkoztatott nemek szerint

Év	Férfiak		Nők		Nők aránya %
	ezer fő	1992 = 100	ezer fő	1992 = 100	
1980	3 015,8	136,0	2 442,4	131,0	44,7
1990	2 648,0	119,4	2 232,0	119,7	45,7
1991	2 442,0	110,1	2 078,0	111,5	46,0
1992	2 218,2	100,0	1 864,5	100,0	45,7
1993	2 077,0	93,6	1 750,0	93,9	45,7
1994	2 055,0	92,6	1 696,5	91,0	45,2
1995	2 049,6	92,4	1 629,2	87,4	44,3
1996	2 036,3	91,8	1 611,9	86,5	44,2
1997	2 043,5	92,1	1 602,9	86,0	44,0
1998	2 041,7	92,0	1 656,1	88,8	44,8
1999	2 103,1	94,8	1 708,4	91,6	44,8
2000	2 122,4	95,7	1 726,7	92,6	44,9
2001	2 128,7	96,0	1 754,6	94,1	45,2
2002	2 125,6	95,8	1 758,1	94,3	45,3
2003	2 126,5	95,6	1 795,4	96,2	45,8
2004	2 117,3	95,5	1 783,1	95,6	45,7
2005	2 116,1	95,4	1 785,4	95,8	45,8
2006	2 138,6	96,4	1 789,8	96,0	45,6
2007	2 129,3	96,0	1 772,7	95,1	45,4
2008	2 093,6	94,4	1 754,7	94,1	45,6
2009	2 025,1	91,3	1 722,8	92,4	46,0
2010	1 992,5	89,8	1 739,8	93,3	46,6
2011	2 021,0	91,1	1 738,0	93,2	46,2
2012	2 048,8	92,4	1 778,4	95,4	46,5
2013	2 103,7	94,8	1 789,0	96,0	46,0
2014	2 220,5	100,1	1 880,4	100,9	45,9
2015	2 283,5	103,0	1 927,0	103,4	45,8

Forrás: 1980–91: *KSH MEM*, 1992–: *KSH MEF*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut04_02

4.2. ábra: Összes foglalkoztatott nemek szerint

Forrás: 1980–91: *KSH MEM*, 1992–: *KSH MEF*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua04_02

4.3. táblázat: A foglalkoztatottak kor szerinti megoszlása, férfiak, százalék

Év	éves						Összesen
	15-19	20-24	25-49	50-54	55-59	60+	
1990	5,0	10,8	64,1	8,6	6,8	4,7	100,0
2000	1,5	12,4	67,3	10,6	6,4	1,8	100,0
2001	1,2	10,4	68,6	11,1	6,7	2,0	100,0
2002	0,9	9,4	69,4	11,3	6,9	2,1	100,0
2003	0,7	8,6	69,1	11,8	7,3	2,5	100,0
2004	0,7	7,4	69,5	12,0	7,3	3,0	100,0
2005	0,6	6,8	68,9	12,7	7,9	3,1	100,0
2006	0,6	6,7	71,1	10,3	8,5	2,8	100,0
2007	0,5	6,7	71,3	10,2	8,4	2,9	100,0
2008	0,5	6,4	71,2	10,6	8,5	2,8	100,0
2009	0,4	5,7	70,6	10,9	9,3	3,1	100,0
2010	0,3	5,8	70,5	10,8	9,8	2,8	100,0
2011	0,3	5,5	69,8	10,9	10,0	3,5	100,0
2012	0,3	5,5	69,4	10,7	10,7	3,4	100,0
2013	0,4	6,1	68,6	10,3	10,7	3,9	100,0
2014	0,5	6,4	68,2	9,9	10,5	4,5	100,0
2015	0,7	6,3	67,3	10,0	10,1	5,8	100,0

Forrás: 1990: szakértői becslés a népszámlálás alapján. 2000–: KSH MEF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut04_03

4.4. táblázat: A foglalkoztatottak kor szerinti megoszlása, nők, százalék

Év	éves					Összesen
	15-19	20-24	25-49	50-54	55+	
1990	5,2	8,6	66,2	10,0	10,0	100,0
2000	1,4	11,1	69,6	12,7	5,2	100,0
2001	1,1	9,6	70,5	13,1	5,7	100,0
2002	0,8	9,2	69,4	13,8	6,8	100,0
2003	0,5	8,2	68,8	14,0	8,5	100,0
2004	0,5	7,1	68,2	14,6	9,7	100,0
2005	0,4	6,3	67,7	15,4	10,2	100,0
2006	0,4	6,0	70,1	12,9	10,6	100,0
2007	0,3	5,8	70,0	13,1	10,8	100,0
2008	0,3	5,6	69,8	13,4	10,9	100,0
2009	0,2	5,4	69,1	13,5	11,8	100,0
2010	0,3	5,3	67,4	13,6	13,4	100,0
2011	0,2	5,1	66,4	13,4	14,9	100,0
2012	0,2	5,2	66,6	13,4	14,6	100,0
2013	0,3	5,1	67,1	13,1	14,4	100,0
2014	0,4	5,6	66,4	12,7	14,9	100,0
2015	0,4	6,1	65,6	12,5	15,4	100,0

Forrás: 1990: szakértői becslés a népszámlálás alapján. 2000–: KSH MEF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut04_04

4.5. táblázat: A foglalkoztatottak iskolai végzettség szerinti megoszlása, férfiak, százalék

Év	Általános iskola 8 osztály és kevesebb	Szaktunókáské- ző, szakiskola	Gimnáziumi és egyéb érettségi	Főiskola, egyetem	Összesen
1990	37,6	30,5	20,1	11,8	100,0
2000	16,1	41,6	26,7	15,6	100,0
2002	14,6	43,2	26,4	15,8	100,0
2003	14,0	41,3	27,7	17,0	100,0
2004	13,0	40,4	28,0	18,6	100,0
2005	13,0	40,8	27,7	18,5	100,0
2006	12,3	41,0	28,2	18,5	100,0
2007	11,7	40,7	28,8	18,8	100,0
2008	11,7	39,4	29,1	19,8	100,0
2009	10,9	38,7	30,1	20,3	100,0
2010	10,6	38,3	30,6	20,5	100,0
2011	10,7	37,2	30,2	21,9	100,0
2012	10,6	36,8	30,1	22,5	100,0
2013	10,2	37,1	30,1	22,6	100,0
2014	11,1	35,8	30,6	22,5	100,0
2015	11,8	34,5	31,0	22,7	100,0

Megjegyzés: 1999-től az iskolai végzettség szerinti csoportosítás kis mértékben módosult.
Forrás: 1990: szakértői becslés a népszámlálás alapján. 2000–: *KSH MEF*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut04_05

4.6. táblázat: A foglalkoztatottak iskolai végzettség szerinti megoszlása, nők, százalék

Év	Általános iskola 8 osztály és kevesebb	Szaktunókáské- ző, szakiskola	Gimnáziumi és egyéb érettségi	Főiskola, egyetem	Összesen
1990	43,4	13,4	31,4	11,8	100,0
2000	19,1	20,9	40,8	19,2	100,0
2002	18,5	21,5	40,2	19,8	100,0
2003	16,4	21,5	40,9	21,2	100,0
2004	15,9	20,5	40,2	23,4	100,0
2005	15,4	20,2	40,0	24,4	100,0
2006	14,2	20,7	40,0	25,1	100,0
2007	13,5	21,2	40,0	25,3	100,0
2008	13,3	20,3	39,2	27,2	100,0
2009	12,5	19,8	39,3	28,4	100,0
2010	12,3	20,3	38,8	28,6	100,0
2011	11,7	20,1	38,0	30,2	100,0
2012	11,0	19,5	38,4	31,1	100,0
2013	10,9	19,6	38,1	31,4	100,0
2014	11,4	19,4	37,8	31,5	100,0
2015	11,5	19,1	37,4	32,0	100,0

Megjegyzés: 1999-től az iskolai végzettség szerinti csoportosítás kis mértékben módosult.
Forrás: 1990: szakértői becslés a népszámlálás alapján. 2000–: *KSH MEF*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut04_06

4.7. táblázat: A foglalkoztatottak száma foglalkozási viszony szerint, ezer fő

Év	Alkalmazásban állók	Szövetkezeti tagok	Egyéb társas vállalkozások tagjai	Egyéni vállalkozók és segítő családtagjaik	Összesen
2000	3 255,5	37,1	129,4	407,1	3 829,1
2002	3 337,2	22,5	109,9	401,0	3 870,6
2003	3 399,2	8,6	114,7	399,4	3 921,9
2004	3 347,8	8,1	136,6	407,8	3 900,3
2005	3 367,3	5,8	146,7	381,7	3 901,5
2006	3 428,9	4,8	128,0	366,7	3 928,4
2007	3 415,5	4,7	123,9	357,9	3 902,0
2008	3 378,4	2,6	120,9	346,4	3 848,3
2009	3 274,9	2,5	131,7	338,7	3 747,8
2010	3 272,7	2,9	137,6	319,3	3 732,5
2011	3 302,5	2,0	133,3	321,2	3 759,0
2012	3 378,1	2,3	144,3	302,5	3 827,2
2013	3 453,9	3,3	156,6	279,0	3 892,8
2014	3 652,0	3,6	157,3	288,0	4 100,9
2015	3 753,8	1,7	150,3	304,7	4 210,5

Megjegyzés: Sorkatonák nélkül. A *STADAT* gyakorlatával szemben azok, akik téli közmunka-program képzési részében vettek részt és mint ilyenek a foglalkoztatotti létszámnál beszámításra kerültek, a foglalkozási viszony szerinti bontásban is szerepelnek az alkalmazásban álló kategóriában elszámolva.

Forrás: *KSH MEF*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut04_07

4.8. táblázat: A foglalkoztatottak megoszlása foglalkozási viszony szerint, százalék

Év	Alkalmazásban állók	Szövetkezeti tagok	Egyéb társas vállalkozások tagjai	Egyéni vállalkozók és segítő családtagjaik	Összesen
2000	85,0	1,0	3,4	10,6	100,0
2002	86,2	0,6	2,8	10,4	100,0
2003	86,7	0,2	2,8	10,3	100,0
2004	85,8	0,2	3,5	10,5	100,0
2005	86,3	0,1	3,8	9,8	100,0
2006	87,3	0,1	3,2	9,4	100,0
2007	87,6	0,1	3,1	9,2	100,0
2008	87,7	0,1	3,2	9,0	100,0
2009	87,5	0,1	3,6	8,8	100,0
2010	87,7	0,1	3,7	8,5	100,0
2011	87,9	0,0	3,5	8,5	100,0
2012	88,3	0,1	3,8	7,9	100,0
2013	88,9	0,1	4,0	7,0	100,0
2014	89,1	0,1	4,0	6,8	100,0
2015	89,1	0,0	3,6	7,3	100,0

Megjegyzés: Sorkatonák nélkül.

Forrás: *KSH MEF*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut04_08

4.9. táblázat: Az alkalmazásban állók megoszlása ágazat^a szerint, nemek szerinti bontásban, százalék

	2011			2012			2013			2014			2015		
	Férfiak	Nők	Együtt	Férfiak	Nők	Együtt	Férfiak	Nők	Együtt	Férfiak	Nők	Együtt	Férfiak	Nők	Együtt
Mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat	5,7	2,0	3,9	5,6	1,9	3,8	5,1	1,9	3,5	5,0	1,7	3,5	5,3	1,9	3,7
Bányászat, kőfejtés	0,5	0,1	0,3	0,4	0,1	0,2	0,4	0,1	0,2	0,4	0,1	0,3	0,4	0,1	0,2
Feldolgozóipar	27,0	18,8	23,0	26,4	17,9	22,3	26,7	18,0	22,6	28,1	18,0	23,3	27,4	18,0	23,0
Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	1,6	0,6	1,1	1,5	0,5	1,1	1,3	0,5	0,9	1,4	0,6	1,0	1,3	0,4	0,9
Vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladék-gazdálkodás, szennyeződés-mentesítés	2,2	0,8	1,5	2,7	0,9	1,8	2,6	0,8	1,7	2,2	0,7	1,5	2,1	0,7	1,5
Építőipar	11,0	0,9	6,2	10,0	1,0	5,7	10,1	0,9	5,7	10,0	1,0	5,7	10,2	0,9	5,8
Kereskedelem, gépjárműjavítás	11,4	15,8	13,5	10,7	15,9	13,2	10,3	15,6	12,8	10,2	15,5	12,7	9,6	15,2	12,3
Szállítás, raktározás	9,5	4,1	6,9	9,8	3,8	6,9	9,7	3,8	6,9	9,1	3,8	6,6	9,0	3,7	6,5
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	2,9	5,2	4,0	3,1	5,2	4,1	3,0	5,0	4,0	3,0	5,2	4,1	3,5	5,3	4,4
Információ, kommunikáció	2,9	1,5	2,2	3,4	1,6	2,5	3,2	1,9	2,6	3,0	1,8	2,4	3,1	1,5	2,4
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	1,5	3,3	2,4	1,5	3,3	2,4	1,8	3,3	2,5	1,6	3,0	2,3	1,3	3,0	2,1
Ingatlanügyletek	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4
Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	2,0	3,2	2,6	1,9	3,4	2,6	2,2	3,7	2,9	2,0	3,5	2,7	1,9	3,5	2,7
Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	3,0	2,8	2,9	3,8	2,9	3,4	4,3	2,8	3,6	4,1	3,0	3,6	4,3	2,9	3,6
Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás	8,9	9,7	9,3	9,2	9,8	9,5	10,1	11,1	10,6	10,5	11,6	11,0	10,9	13,0	11,9
Oktatás	4,2	15,0	9,4	4,1	14,7	9,2	3,8	14,2	8,8	3,8	14,1	8,7	3,6	13,6	8,3
Humán-egészségügyi, szociális ellátás	2,8	11,8	7,1	2,6	12,5	7,3	2,6	12,2	7,2	2,5	11,9	7,0	2,5	11,6	6,8
Művészet, szórakoztatás, szabad idő	1,3	1,7	1,5	1,3	1,8	1,5	1,1	1,6	1,3	1,5	1,6	1,5	1,7	2,0	1,8
Egyéb szolgáltatás	1,0	2,2	1,6	1,2	2,3	1,7	1,2	2,3	1,8	1,2	2,4	1,8	1,2	2,3	1,7
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

^a TEÁOR'08 szerint.

Forrás: KSH MEF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut04_09

4.10. táblázat: A munkahelyükön 0–6 hónapja dolgozók aránya, százalék

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Magyarország	7,2	6,3	6,6	7,2	6,8	7,0	6,8	7,5	7,6	7,4	7,9	7,3	8,4	9,1	8,9	8,4

Forrás: KSH MEF, IV. negyedévi hullámok.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut04_10

4.11. táblázat: A vállalati szférában alkalmazottak^a megoszlása vállalatméret szerint, százalék

Év	cégeknél alkalmazottak				
	20 főnél kisebb	20-49 fős	50-249 fős	250-999 fős	1000 főnél nagyobb
2002	21,6	14,0	21,5	20,1	22,9
2003	23,0	15,3	20,5	19,3	21,8
2004	23,6	14,8	21,3	18,3	22,0
2005	27,0	15,0	20,5	17,5	20,0
2006	15,7	10,7	25,7	24,3	23,6
2007	25,2	14,2	20,0	18,4	22,2
2008	26,0	15,7	20,7	18,9	18,6
2009	23,4	15,7	19,7	18,4	22,8
2010	23,5	15,7	18,6	18,0	24,2
2011	24,9	15,6	18,5	17,7	23,4
2012	24,2	14,7	18,3	18,6	24,1
2013	23,2	14,5	18,1	19,0	25,2
2014	23,8	15,0	18,4	19,2	23,5
2015	24,0	15,4	18,5	17,9	24,2

^a 5 fős vagy nagyobb vállalkozások.

Forrás: NFSZ BT.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut04_11

4.12. táblázat: A vállalati szférában alkalmazottak^a megoszlása a külföldi tulajdonhányad szerint, százalék

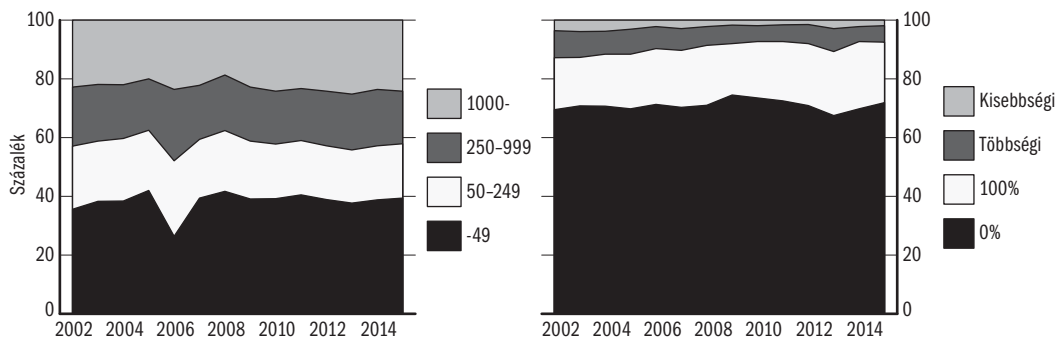
Külföldi tulajdonhányad	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
100%	17,7	16,5	17,7	18,6	19,0	19,4	20,4	17,5	19,2	20,2	21,1	21,8	22,9	20,6
Többségi	9,2	8,8	7,8	8,5	7,5	7,4	6,4	6,3	5,4	5,7	6,5	7,8	5,1	5,6
Kisebbségi	3,6	3,9	3,8	3,1	2,2	2,9	2,2	1,7	1,9	1,6	1,5	2,9	2,2	1,9
0%	69,5	70,8	70,7	69,8	71,3	70,3	71,0	74,6	73,5	72,4	70,9	67,5	69,9	71,9

^a 5 fős vagy nagyobb vállalkozások.

Forrás: NFSZ BT.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut04_12

4.3. ábra: A vállalati szférában alkalmazottak megoszlása vállalatméret és külföldi tulajdonhányad szerint

Forrás: NFSZ BT.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua04_03

4.13. táblázat: 15–74 éves népesség foglalkoztatási rátája, férfiak, százalék

Év	15-19	20-24	25-49	50-54	55-59	60-64	65-74	Összesen
1998	11,4	59,9	78,8	66,0	38,3	10,0	3,2	54,4
1999	10,6	60,3	80,5	69,0	44,0	10,4	3,8	56,2
2000	8,4	58,9	80,9	69,6	49,6	11,8	3,8	56,8
2001	7,9	56,7	81,6	68,2	51,3	13,1	3,1	57,1
2002	5,6	53,1	81,9	68,6	52,8	14,4	3,4	57,1
2003	4,8	51,8	82,2	69,7	55,2	16,8	3,8	57,6
2004	4,5	46,5	82,7	69,7	54,0	20,1	4,3	57,5
2005	4,0	43,6	82,5	70,1	56,6	20,9	4,2	57,4
2006	4,1	44,0	83,1	70,7	58,5	18,9	4,2	58,0
2007	3,7	44,0	83,4	71,0	57,3	18,0	4,7	57,8
2008	3,5	42,0	82,9	71,6	54,5	16,5	4,8	56,9
2009	2,4	36,7	80,5	70,5	56,1	16,7	5,0	55,1
2010	2,2	36,7	79,6	69,0	56,3	16,5	4,7	54,2
2011	2,4	36,1	81,0	71,2	56,9	17,4	4,4	55,0
2012	2,2	35,9	81,5	73,1	61,2	17,0	5,2	55,7
2013	2,8	40,8	82,6	74,2	64,9	21,1	4,9	57,4
2014	3,8	45,6	86,6	76,9	70,6	26,9	4,4	60,8
2015	5,9	46,6	87,9	80,5	73,9	35,3	4,6	62,7

Forrás: KSH MEF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut04_13

4.14. táblázat: 15–74 éves népesség foglalkoztatási rátája, nők, százalék

Év	15-19	20-24	25-49	50-54	55-59	60-64	65-74	Összesen
1998	10,7	47,5	66,3	52,3	13,6	5,0	1,2	41,0
1999	8,7	48,1	67,3	59,4	16,2	5,5	1,6	42,3
2000	8,0	45,9	67,8	62,5	20,0	5,1	1,8	43,0
2001	6,3	44,2	68,0	62,1	23,2	5,5	1,3	43,1
2002	4,3	44,2	67,0	64,0	28,3	6,0	1,5	43,3
2003	3,1	41,9	67,8	65,8	35,1	7,3	2,0	44,3
2004	2,7	37,4	67,2	66,0	39,8	9,0	1,9	44,1
2005	2,6	34,7	67,4	66,6	41,7	9,6	1,5	44,2
2006	2,5	33,6	67,8	67,5	42,4	8,5	1,6	44,4
2007	2,0	32,4	67,8	68,1	40,0	9,4	2,2	44,1
2008	1,8	31,3	67,8	68,7	38,7	9,8	2,3	43,8
2009	1,5	30,0	66,7	68,3	40,7	9,7	2,2	43,1
2010	1,9	30,3	66,6	69,4	46,6	9,5	2,4	43,6
2011	1,5	30,0	66,2	68,8	49,9	11,0	2,6	43,7
2012	1,4	31,3	68,3	72,7	49,7	11,2	2,6	44,9
2013	1,7	30,5	69,3	74,0	51,4	11,1	2,4	45,4
2014	3,0	35,2	72,3	77,9	56,8	13,4	2,3	48,0
2015	2,9	39,9	73,4	80,3	60,0	17,3	2,6	49,5

Forrás: KSH MEF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut04_14

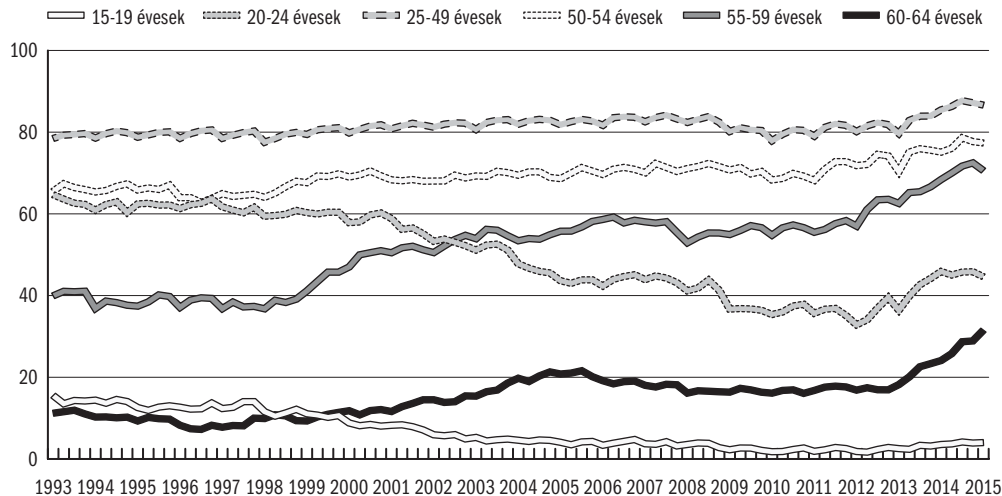
4.15. táblázat: 15–64 évesek foglalkoztatási rátája iskolai végzettség szerint, férfiak, százalék

Év	Általános iskola 8 osztály és kevesebb	Szakkunaképző, szakiskola	Gimnáziumi és egyéb érettségi	Főiskola, egyetem	Összesen
1998	35,0	75,3	67,0	84,9	60,4
1999	33,6	76,8	68,3	86,8	62,4
2000	33,6	77,4	67,9	87,1	63,1
2001	33,0	77,6	67,3	87,4	62,9
2002	32,0	77,6	67,1	85,8	62,9
2003	32,4	76,5	67,8	86,4	63,4
2004	31,0	75,7	67,3	87,1	63,1
2005	31,6	74,7	66,9	86,9	63,1
2006	31,4	75,6	67,7	86,0	63,9
2007	31,0	74,4	67,3	85,6	63,7
2008	31,1	72,4	66,1	84,3	62,7
2009	28,8	69,5	64,6	82,8	60,7
2010	28,1	67,7	64,2	81,8	59,9
2011	29,0	68,0	64,5	83,7	60,7
2012	30,0	68,7	64,6	84,4	61,6
2013	30,8	70,9	67,1	85,3	63,7
2014	36,3	74,8	71,2	87,1	67,8
2015	39,9	77,1	73,2	88,6	70,3

Forrás: KSH MEF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mp/2015hut04_15

4.4. ábra: Foglalkoztatási ráta korcsoportok szerint, 15–64 éves férfiak, negyedévenként

Forrás: KSH MEF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mp/2015hua04_04

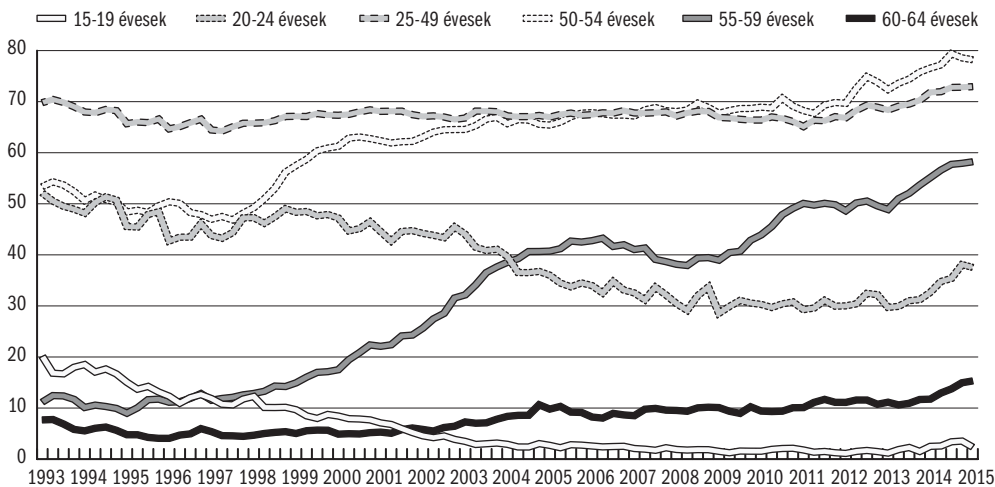
4.16. táblázat: 15–64 évesek foglalkoztatási rátája iskolai végzettség szerint, nők, százalék

Év	Általános iskola 8 osztály és kevesebb	Szaktunskákép- ző, szakiskola	Gimnáziumi és egyéb érettségi	Főiskola, egyetem	Összesen
1998	26,6	60,5	58,1	76,9	47,3
1999	26,1	61,4	59,0	77,5	49,0
2000	26,0	61,0	59,3	77,8	49,7
2001	26,1	60,8	59,2	77,8	49,8
2002	26,0	60,4	58,6	77,9	49,8
2003	25,3	59,7	59,5	78,3	50,9
2004	25,0	58,8	58,1	78,1	50,7
2005	25,1	57,6	57,9	78,9	51,0
2006	24,3	57,8	57,5	78,0	51,1
2007	23,6	57,2	57,2	75,5	50,7
2008	23,7	55,2	56,1	75,3	50,3
2009	22,7	54,0	54,6	74,2	49,6
2010	23,3	56,2	54,0	74,3	50,2
2011	22,5	56,1	53,9	74,6	50,3
2012	22,6	56,8	56,3	74,3	51,9
2013	23,7	57,1	56,6	74,2	52,6
2014	27,3	60,4	59,1	76,1	55,9
2015	28,7	62,3	61,3	77,3	57,8

Forrás: KSH MEF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut04_16

4.5. ábra: Foglalkoztatási ráta korcsoportok szerint, 15–64 éves nők, negyedévenként

Forrás: KSH MEF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua04_05

5.1. táblázat: A munkanélküliségi ráta alakulása nem szerint, és a tartósan munkanélküliek aránya, százalék

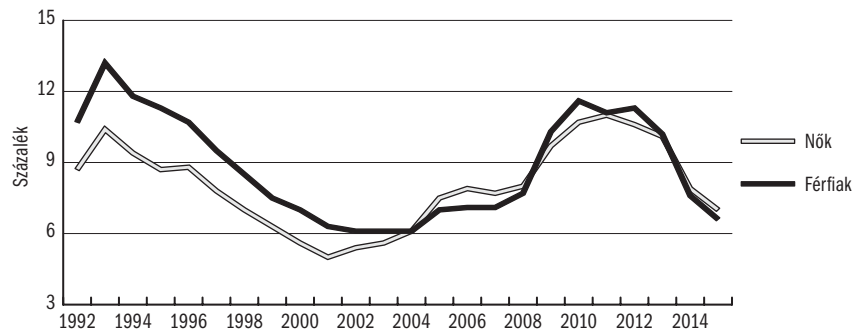
Év	Munkanélküliségi ráta			Tartósan munkanélküli ^a
	Férfiak	Nők	Együtt	
1992	10,7	8,7	9,8	..
1993	13,2	10,4	11,9	..
1994	11,8	9,4	10,7	43,2
1995	11,3	8,7	10,2	50,6
1996	10,7	8,8	9,9	54,4
1997	9,5	7,8	8,7	51,3
1998	8,5	7,0	7,8	48,8
1999	7,5	6,3	7,0	49,5
2000	7,0	5,6	6,4	49,1
2001	6,3	5,0	5,7	46,7
2002	6,1	5,4	5,8	44,9
2003	6,1	5,6	5,9	43,9
2004	6,1	6,1	6,1	45,0
2005	7,0	7,5	7,2	46,2
2006	7,1	7,9	7,5	46,9
2007	7,1	7,7	7,4	48,1
2008	7,7	8,0	7,8	48,1
2009	10,3	9,7	10,0	42,9
2010	11,6	10,7	11,2	50,6
2011	11,1	11,0	11,0	49,4
2012	11,3	10,6	11,0	47,0
2013	10,2	10,1	10,2	50,4
2014	7,6	7,9	7,7	49,5
2015	6,6	7,0	6,8	49,0

^a Tartósan munkanélküli, aki 12 hónapja vagy annál hosszabb ideje van munka nélkül, 90 napon belül új állásban kezdők nélkül.

Megjegyzés: A nevezőben a foglalkoztatottak között a sorkatonák is figyelembe vannak véve.
Forrás: KSH MEF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut05_01

5.1. ábra: A munkanélküliségi ráta nemek szerint

Forrás: KSH MEF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua05_01

5.2. táblázat: Munkanélküliségi ráta az iskolai végzettség szerint, férfiak, százalék

Év	Általános iskola 8 osztály és kevesebb	Szaktanulmány- zó, szakiskola	Gimnáziumi és egyéb érettségi	Főiskola, egyetem	Összesen
1999	14,3	8,2	5,0	1,5	7,5
2000	13,4	7,7	4,8	1,6	7,0
2001	13,6	6,4	4,3	1,2	6,3
2002	14,1	6,2	4,0	1,4	6,1
2003	13,6	6,6	3,9	1,6	6,1
2004	14,3	6,4	4,1	1,7	6,1
2005	15,6	7,4	4,9	2,3	7,0
2006	17,3	7,0	5,1	2,6	7,1
2007	18,7	6,8	5,1	2,4	7,1
2008	20,2	7,7	5,2	2,3	7,7
2009	24,6	10,7	7,6	3,6	10,3
2010	27,2	12,2	8,3	4,9	11,6
2011	25,5	12,1	8,3	4,1	11,1
2012	25,3	12,0	9,6	4,2	11,3
2013	24,5	10,8	8,4	3,4	10,2
2014	18,4	7,8	6,2	2,8	7,6
2015	16,7	6,7	5,3	2,2	6,6

Forrás: KSH MEF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut05_02

5.3. táblázat: A munkanélküliek iskolai végzettség szerinti megoszlása, férfiak, százalék

Év	Általános iskola 8 osztály és kevesebb	Szaktanulmány- zó, szakiskola	Gimnáziumi és egyéb érettségi	Főiskola, egyetem	Összesen
1999	34,5	45,3	17,4	2,8	100,0
2000	32,9	45,8	17,9	3,4	100,0
2001	36,5	43,2	17,5	2,8	100,0
2002	36,7	43,3	16,7	3,3	100,0
2003	34,0	44,7	17,2	4,1	100,0
2004	33,9	42,6	18,6	4,9	100,0
2005	32,1	43,1	19,0	5,8	100,0
2006	33,4	40,3	19,9	6,4	100,0
2007	35,1	38,6	20,4	5,9	100,0
2008	35,9	39,4	19,2	5,5	100,0
2009	31,2	40,5	21,7	6,6	100,0
2010	30,3	40,5	21,1	8,1	100,0
2011	29,4	41,1	21,9	7,6	100,0
2012	28,1	39,3	24,9	7,6	100,0
2013	29,2	39,3	24,4	7,1	100,0
2014	30,6	37,0	24,5	7,9	100,0
2015	33,4	34,9	24,5	7,2	100,0

Forrás: KSH MEF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut05_03

5.4. táblázat: Munkanélküliségi ráta az iskolai végzettség szerint, nők, százalék

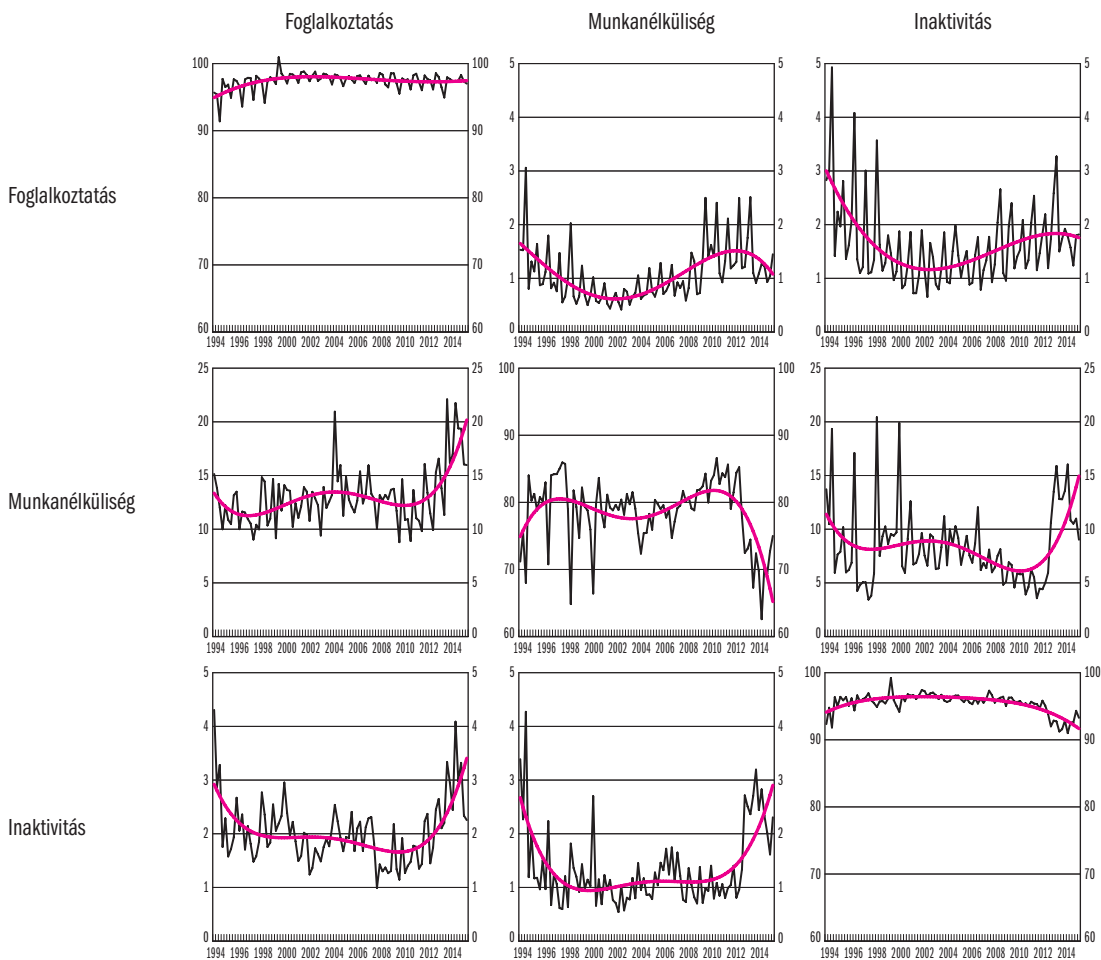
Év	Általános iskola 8 osztály és kevesebb	Szaktanulmány- zó, szakiskola	Gimnáziumi és egyéb érettségi	Főiskola, egyetem	Összesen
1999	10,5	8,0	5,2	1,3	6,3
2000	9,1	7,4	4,9	1,5	5,6
2001	8,4	6,4	4,0	1,6	5,0
2002	9,3	6,5	4,4	2,4	5,4
2003	10,5	7,2	4,4	1,9	5,6
2004	10,3	8,0	5,3	2,9	6,1
2005	13,0	9,8	6,7	3,1	7,5
2006	16,2	10,4	6,5	2,7	7,9
2007	16,3	9,7	6,2	3,2	7,7
2008	17,4	9,6	6,8	3,1	8,0
2009	21,6	12,6	7,8	4,1	9,7
2010	22,8	12,6	9,6	4,3	10,7
2011	24,5	12,9	9,9	4,4	11,0
2012	24,4	12,7	9,4	4,7	10,6
2013	22,7	12,8	9,0	4,3	10,1
2014	18,7	9,3	7,1	3,4	7,9
2015	18,1	8,7	5,9	2,6	7,0

Forrás: *KSH MEF.*A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut05_04**5.5. táblázat: A munkanélküliek iskolai végzettség szerinti megoszlása, nők, százalék**

Év	Általános iskola 8 osztály és kevesebb	Szaktanulmány- zó, szakiskola	Gimnáziumi és egyéb érettségi	Főiskola, egyetem	Összesen
1999	36,2	26,2	33,8	3,8	100,0
2000	31,8	28,2	35,0	5,0	100,0
2001	33,7	28,0	32,2	6,1	100,0
2002	33,2	26,0	32,2	8,5	100,0
2003	32,7	28,3	32,0	7,0	100,0
2004	27,8	27,4	34,2	10,6	100,0
2005	28,2	27,1	35,2	9,5	100,0
2006	31,8	27,9	32,3	8,0	100,0
2007	31,3	27,2	31,6	9,9	100,0
2008	32,3	24,7	33,0	10,0	100,0
2009	31,8	26,4	30,6	11,2	100,0
2010	30,5	24,4	34,3	10,7	100,0
2011	30,8	24,1	33,9	11,2	100,0
2012	29,8	23,8	33,5	12,9	100,0
2013	28,5	25,6	33,4	12,5	100,0
2014	30,5	23,1	33,4	13,0	100,0
2015	33,5	24,1	31,2	11,3	100,0

Forrás: *KSH MEF.*A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut05_05

5.2. ábra: A különböző munkapiaci állományok közötti negyedéves áramlások intenzitásának alakulása a 15–64 éves népességben

Megjegyzés: A számításokat a KSH Munkaerő-felmérés mikroadataira támaszkodva végeztük a 15–64 éves korcsoportra. Az átlépési esélyeket két állapot között egy negyedév során átlépő emberek számának és a kiinduló állapot megelőző negyedév állományának hányadosaként kapjuk, majd az állomány-áramlás konzisztencia érdekében korrigáltuk. A piros görbék negyedfokú polinommal simított trendet mutatnak.

Forrás: KSH MEF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua05_02

5.6. táblázat: A munkanélküliek száma^a a munkakeresés hossza szerint, ezer fő

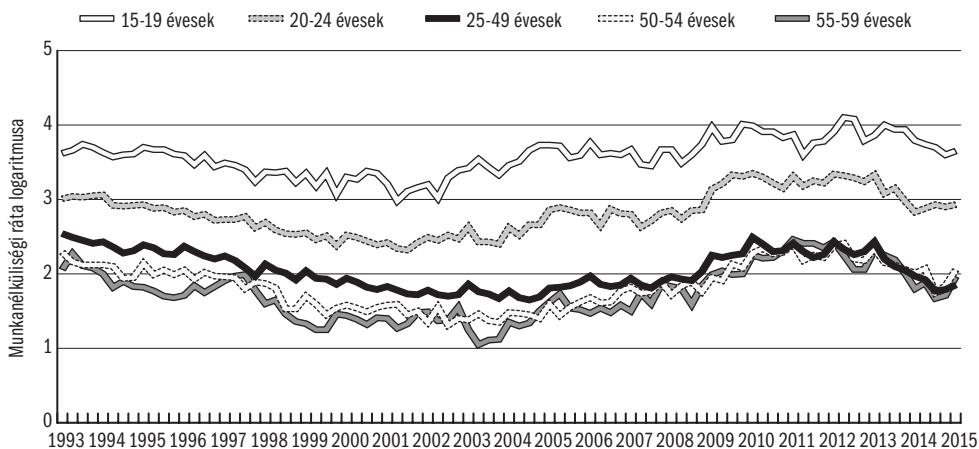
Év	A munkakeresés időtartama: hét [hónap]								Összesen
	1-4 [<1]	5-14 [1-3]	15-26 [4-6]	27-51 [7-11]	52 [12]	53-78 [13-18]	79-104 [19-24]	105- [>24]	
1992	43,9	90,9	96,4	110,7	10,6	41,7	38,4	n.é.	432,6
1993	36,2	74,8	87,9	120,5	14,7	75,1	83,7	n.é.	492,9
1994	30,5	56,5	65,0	91,9	8,4	63,0	73,8	40,4	429,5
1995	23,0	51,0	56,5	69,4	20,2	57,2	34,3	93,2	404,8
1996	19,9	46,4	49,3	61,5	18,2	56,1	37,1	100,2	388,7
1997	16,1	43,7	45,9	54,4	15,7	44,5	31,1	77,3	328,7
1998	12,9	44,2	44,5	45,7	16,0	39,0	27,6	63,5	293,4
1999	15,4	44,1	38,8	46,0	13,2	38,1	26,8	62,3	284,7
2000	16,7	38,5	35,1	42,8	12,7	36,9	23,6	55,4	261,3
2001	14,9	37,0	33,2	38,6	11,5	31,6	20,9	44,2	231,9
2002	15,5	39,4	34,8	40,7	11,6	32,7	19,8	42,5	237,0
2003	15,9	42,1	38,9	42,0	14,5	27,6	17,6	43,0	241,6
2004	13,0	42,0	39,9	41,8	13,5	33,4	19,6	47,2	250,4
2005	14,8	48,9	44,1	51,3	14,1	41,0	27,4	54,3	295,9
2006	13,2	51,1	48,5	52,0	17,9	41,1	26,6	59,7	310,0
2007	13,9	49,5	44,2	50,5	12,8	42,8	26,2	65,1	304,9
2008	13,5	50,3	47,9	53,4	13,5	39,1	26,3	74,0	317,9
2009	18,7	71,4	66,6	77,5	18,4	51,3	27,1	79,0	410,0
2010	16,9	65,4	62,5	83,5	23,2	74,7	42,6	93,7	462,5
2011	28,9	70,7	62,8	70,0	18,0	64,7	40,1	103,7	458,9
2012	39,2	64,0	63,1	80,5	22,2	59,5	36,6	100,9	466,0
2013	48,2	49,4	53,7	62,1	25,3	49,8	45,0	97,1	430,7
2014	36,5	41,5	44,9	46,3	19,0	35,1	29,2	82,7	335,3
2015	30,9	43,0	38,6	44,0	18,2	30,0	23,7	69,6	298,0

^a A 30 napon (2003-tól 90 napon) belül új állásban kezdők nélkül.

Forrás: *KSH MEF*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut05_06

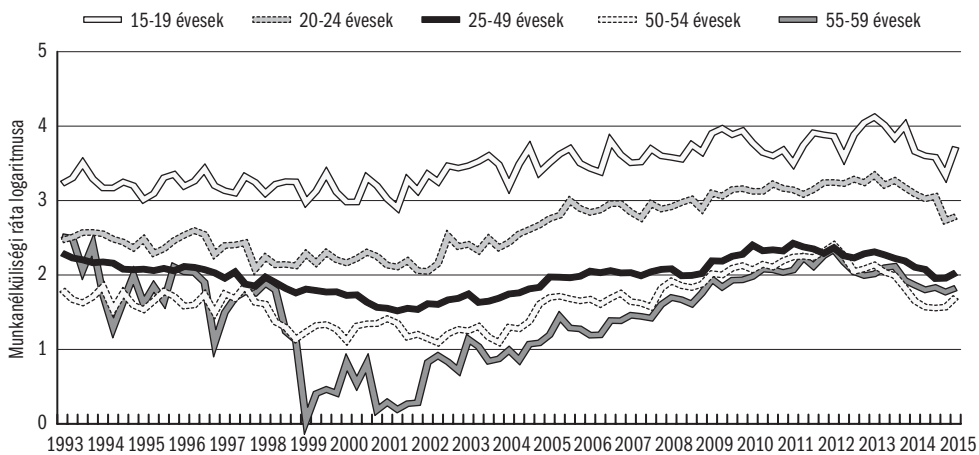
5.3. ábra: Munkanélküliségi ráta korcsoportonként, 15–59 éves férfiak, negyedévenként

Forrás: KSH MEF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua05_03

5.4. ábra: Munkanélküliségi ráta korcsoportonként, 15–59 éves nők, negyedévenként

Forrás: KSH MEF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua05_04

5.7. táblázat: A regisztrált munkanélküliek^a és a MEF munkanélküliség alakulása

Év	Regisztrált munkanélküli		MEF munkanélküli, összesen		MEF munkanélküli, 15-24 éves	
	ezer fő	ráta, %	ezer fő	ráta, %	ezer fő	ráta, %
1990	47,7	-	..	..	..	..
1995	507,7	10,6	416,5	10,2	114,3	18,6
1996	500,6	11,0	400,1	9,9	106,3	17,9
1997	470,1	10,5	348,8	8,7	95,8	15,9
1998	423,1	9,5	313,0	7,8	87,6	13,4
1999	409,5	9,7	284,7	7,0	78,6	12,4
2000	390,5	9,3	262,5	6,4	70,7	12,1
2001	364,1	8,5	232,9	5,7	55,7	10,8
2002	344,7	8,0	238,8	5,8	56,5	12,3
2003	357,2	8,3	244,5	5,9	54,9	13,4
2004	375,9	8,7	252,9	6,1	55,9	15,5
2005	409,9	9,4	303,9	7,2	66,9	19,4
2006	393,5	9,0	318,2	7,5	64,1	19,1
2007	426,9	9,7	312,1	7,4	57,4	18,0
2008	442,3	10,0	326,3	7,8	60,0	19,5
2009	561,8	12,8	417,8	10,0	78,8	26,4
2010	582,7	13,3	469,4	11,2	78,3	26,4
2011	582,9	13,2	466,0	11,0	74,5	26,0
2012	559,1	12,6	473,2	11,0	84,6	28,2
2013	527,6	11,9	441,0	10,2	83,5	26,6
2014	422,4	9,7	343,3	7,7	67,6	20,4
2015	378,2	8,5	307,8	6,8	58,9	17,3

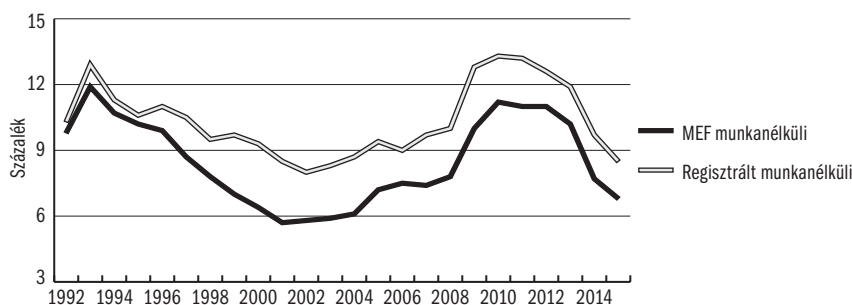
^a 2005. november 1-je után: nyilvántartott álláskereső adatbázisa. Az 1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról 2005. november 1-jei változása a regisztrált munkanélküli fogalmát „nyilvántartott álláskeresőkre” változtatta.

Megjegyzés: A regisztrált munkanélküliek relatív mutatója (ráta) nevezője az előző év január 1-jei gazdaságilag aktív népesség.

Forrás: Regisztrált munkanélküliek: *NFSZ*; MEF-munkanélküliség: *KSH MEF*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut05_07

5.5. ábra: A regisztráltak és a MEF szerinti munkanélküliségi ráták

Megjegyzés: 2005. november 1-je után: nyilvántartott álláskereső adatbázisa.

Forrás: Regisztrált munkanélküliek: *NFSZ*; MEF-munkanélküliség: *KSH MEF*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua05_05

5.8. táblázat: A regisztrált munkanélküliek^a megoszlása iskolai végzettség szerint, éves átlag, százalék

Iskolai végzettség	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Általános iskola 8 osztály és kevesebb	41,0	42,0	42,4	42,7	42,3	41,9	42,0	42,4	43,3	40,1	39,3	40,3	40,3	40,5	41,0	42,4
Szaktanulmányok, szakiskola	34,9	34,1	33,5	32,9	32,3	32,4	32,1	31,5	30,9	32,5	31,4	29,8	29,2	29,0	28,3	27,1
Érettség és/vagy képesítést adó középiskola	13,2	13,1	13,2	13,1	13,4	13,5	13,4	13,3	13,1	14,4	15,0	14,9	15,1	15,3	15,3	15,0
Gimnázium	8,0	7,7	7,6	7,5	7,7	7,9	8,0	8,2	8,2	8,5	9,1	9,5	9,7	9,8	10,1	10,1
Főiskola	2,1	2,2	2,4	2,7	3,1	3,2	3,3	3,3	3,3	3,2	3,7	3,8	3,8	3,6	3,4	3,4
Egyetem	0,7	0,8	0,9	1,0	1,1	1,2	1,3	1,3	1,2	1,2	1,5	1,7	1,8	1,8	1,9	2,0
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

^a 2005. november 1-je után: nyilvántartott álláskereső. Az 1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról 2005. november 1-jei változása a regisztrált munkanélküli fogalmát „nyilvántartott álláskeresőkre” változtatta.

Forrás: NFSZ.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut05_08

5.9. táblázat: A regisztrált munkanélküli pályakezdeők^a megoszlása iskolai végzettség szerint, éves átlag, százalék

Iskolai végzettség	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Általános iskola 8 osztály és kevesebb	26,8	31,1	33,7	34,7	35,2	36,1	38,2	40,1	41,3	37,7	35,2	35,6	34,9	35,5	39,4	43,8
Szaktanulmányok, szakiskola	27,8	23,7	20,6	20,4	20,2	20,5	19,7	18,1	17,3	18,9	18,9	18,5	19,8	20,1	18,3	16,9
Érettség és/vagy képesítést adó középiskola	25,4	25,3	25,5	23,2	22,1	21,5	20,3	20,7	21,2	23,1	23,9	23,6	23,7	23,1	21,7	19,8
Gimnázium	13,7	12,6	11,6	10,8	10,7	10,8	11,7	12,8	13,3	13,7	14,3	15,0	14,9	14,9	15,0	14,7
Főiskola	4,8	5,5	6,2	7,7	8,1	7,8	6,9	5,8	4,9	4,5	4,8	4,2	3,6	3,4	2,8	2,3
Egyetem	1,5	1,8	2,4	3,3	3,6	3,4	3,0	2,5	2,0	2,1	2,8	3,1	3,0	3,0	2,7	2,5
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

^a 2005. november 1-je után: nyilvántartott pályakezdeő álláskereső. Az 1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról 2005. november 1-jei változása a regisztrált munkanélküli fogalmát „nyilvántartott álláskeresőkre” változtatta.

Forrás: NFSZ.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut05_09

5.10. táblázat: A regisztrált munkanélküliek megoszlása a Munkaerő-felmérésben megfigyelt gazdasági aktivitás szerint, százalék

Év	Foglalkoztatottak	MEF munkanélküliek	Inaktívak	Összesen	Év	Foglalkoztatottak	MEF munkanélküliek	Inaktívak	Összesen
2000	4,7	54,3	41,0	100,0	2008	3,9	62,8	33,2	100,0
2001	6,5	45,2	48,3	100,0	2009	3,7	67,1	29,2	100,0
2002	4,4	47,4	48,2	100,0	2010	3,2	70,4	26,4	100,0
2003	9,4	44,1	46,5	100,0	2011	3,5	66,7	29,8	100,0
2004	3,0	53,5	43,5	100,0	2012	3,4	64,9	31,7	100,0
2005	2,3	59,7	38,0	100,0	2013	4,9	61,6	33,4	100,0
2006	3,0	60,9	36,1	100,0	2014	6,2	60,5	33,2	100,0
2007	3,7	62,2	34,1	100,0	2015	3,9	67,1	29,0	100,0

Megjegyzés: Az adatok a KSH MEF-ben magukat nyilvántartott álláskeresőként minősítőkre vonatkoznak. A magukat regisztrált munkanélkülinek vallók közül kiszűrték azokat, akik 2 hónapnál hosszabb időt jelöltek meg a munkaügyi központtal történt utolsó kapcsolatfelvételnél.

Forrás: *KSH MEF*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut05_10

5.11. táblázat: A munkanélküli nyilvántartásba^a belépők száma, havi átlagok, ezer fő

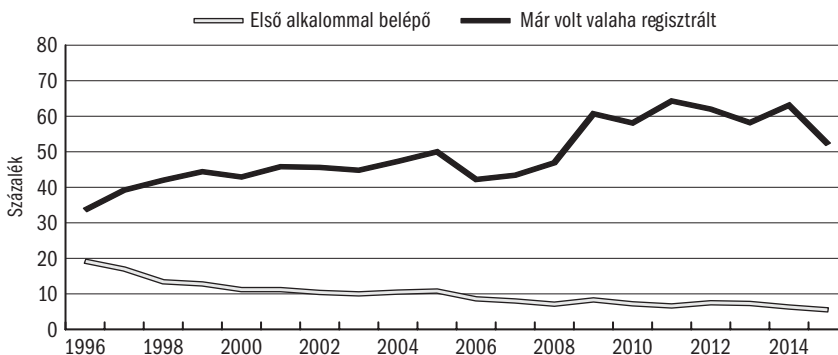
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Első alkalommal belépő	11,2	11,2	10,4	10,0	10,5	10,8	8,6	8,0	7,1	8,3	7,2	6,6	7,5	7,3	6,3	5,5
Már volt valaha regisztrált	42,9	45,8	45,6	44,8	47,3	50,0	42,2	43,4	46,9	60,7	58,1	64,3	62,0	58,2	63,1	52,1
Összes belépő	54,1	57,0	56,0	54,8	57,8	60,7	50,8	51,4	54,0	69,0	65,3	70,9	69,5	65,5	69,4	57,6

^a 2005. november 1-je után: álláskereső nyilvántartása. Az 1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról 2005. november 1-jei változása a regisztrált munkanélküli fogalmát „nyilvántartott álláskeresőkre” változtatta.

Forrás: *NFSZ REG*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut05_11

5.6. ábra: A munkanélküli nyilvántartásba belépők száma, havi átlagok, ezer fő

Forrás: *NFSZ REG*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua05_06

5.12. táblázat: Az NFSZ-nyilvántartás főbb adatai, havi átlag, ezer fő ill. százalék

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Regisztrált munkanélküli ^a	500,6	470,1	423,1	409,5	390,5	364,1	344,7	357,2	375,9	409,9
Ebből: Pályakezdő	46,2	42,4	32,5	29,9	26,0	26,8	28,5	31,3	33,8	40,9
Nem pályakezdő	454,4	427,7	390,6	379,6	364,4	337,4	316,2	325,9	342,2	369,1
Férfi	284,1	267,1	233,4	221,4	209,7	196,4	184,6	188,0	193,3	210,4
Nő	216,5	203,0	189,7	188,1	180,8	167,7	160,1	169,2	182,6	199,5
25 éves és fiatalabb	124,0	105,8	89,9	85,4	79,1	75,6	71,1	71,6	71,4	78,9
Fizikai foglalkozású	407,4	386,3	349,0	336,8	321,2	302,0	286,3	296,2	308,5	336,2
Szellemi foglalkozású	93,2	83,8	74,1	72,7	69,3	62,1	58,4	61,0	67,4	73,7
Munkanélküli ellátásban részesülő ^b	171,7	141,7	130,7	140,7	131,7	119,2	114,9	120,0	124,0	134,4
Rendszeres szociális segítségben részesülő ^c	211,3	201,3	182,2	148,6	143,5	131,2	113,4	116,2	120,4	133,4
Munkanélküliségi ráta ^d	11,0	10,5	9,5	9,7	9,3	8,5	8,0	8,3	8,7	9,4
Megoszlás, %										
Pályakezdő	9,2	9,0	7,7	7,3	6,7	7,3	8,3	8,8	9,0	10,0
Férfi	56,7	56,8	55,2	54,1	53,7	53,9	53,5	52,6	51,4	51,3
25 éves és fiatalabb	24,8	22,5	21,3	20,9	20,3	20,8	20,6	20,0	19,0	19,2
Fizikai foglalkozású	81,4	82,2	82,5	82,3	82,2	82,9	83,1	82,9	82,1	82,0
Áramlások, ezer fő										
Belépő munkanélküliek száma	52,8	56,1	55,4	57,2	54,1	57,0	56,0	54,8	57,8	60,7
Ebből: pályakezdő	7,5	9,2	9,8	9,3	8,0	7,8	7,8	7,7	7,6	8,2
Kilépő munkanélküliek száma	54,3	57,3	60,4	57,2	56,8	59,4	55,8	53,5	54,4	59,8
Ebből: pályakezdő	8,9	9,0	11,0	9,4	8,2	7,7	7,5	7,6	7,1	7,9
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Regisztrált munkanélküli ^a	393,5	426,9	442,3	561,8	582,7	582,9	559,1	527,6	422,4	378,2
Ebből: Pályakezdő	38,7	40,4	41,4	49,3	52,6	52,9	61,5	66,0	54,6	47,0
Nem pályakezdő	354,7	386,5	400,9	512,5	530,1	529,9	497,6	461,6	367,8	331,2
Férfi	200,9	219,9	228,3	297,9	305,0	297,1	275,8	267,7	214,2	187,5
Nő	192,5	207,0	214,0	263,9	277,7	285,8	283,3	259,9	208,2	190,7
25 éves és fiatalabb	75,8	80,3	75,9	104,3	102,8	102,3	101,1	97,8	78,2	68,8
Fizikai foglalkozású	321,9	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Szellemi foglalkozású	71,6	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Munkanélküli ellátásban részesülő ^b	151,5	134,6	136,5 ^e	202,1	187,7	159,9	71,1	61,2	56,4	57,1
Rendszeres szociális segítségben részesülő ^c	121,8	133,0	147,5	156,0	167,8	182,1	200,3	184,4	132,4	126,2
Munkanélküliségi ráta ^d	9,0	9,7	10,0	12,8	13,3	13,2	12,6	11,9	9,5	8,5
Megoszlás, %										
Pályakezdő	9,8	9,5	9,4	8,8	9,0	9,1	11,0	12,5	12,9	12,4
Férfi	51,1	51,5	51,6	53,0	52,3	51,0	49,3	50,8	50,7	49,6
25 éves és fiatalabb	16,5	18,8	17,2	18,6	17,6	17,5	18,1	18,5	18,5	18,2
Fizikai foglalkozású	81,8	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Áramlások, ezer fő										
Belépő munkanélküliek száma	50,8	51,4	54,0	69,0	65,3	70,9	69,5	65,5	69,4	57,6
Ebből: pályakezdő	7,0	6,2	6,3	7,5	7,9	8,2	10,0	10,8	11,2	9,0
Kilépő munkanélküliek száma	51,4	48,4	51,3	58,4	66,4	74,2	68,1	78,4	71,3	62,1
Ebből: pályakezdő	7,1	6,0	6,2	6,7	7,5	8,1	8,6	11,8	11,3	9,7

^a 2005. november 1-je után: nyilvántartott álláskereső (zárónapi adatok). Az 1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról 2005. november 1-jei változása a regisztrált munkanélküli fogalmát „nyilvántartott álláskeresőkre” változtatta.

- ^b 2005. november 1-je után: álláskeresési ellátásban részesülő. 2011. szeptember 1-jétől az álláskeresési ellátások rendszere megváltozott.
- ^c Csak azok az ellátottak, akik az NFSZ regiszterben szerepelnek. 2004-ig jövedelempótló támogatásban részesülők száma, 2005-től 2008-ig a rendszeres szociális segélyben részesülők száma tartalmazza a kifutó jövedelempótló támogatásban részesülők számát is, 2009-től pedig új támogatási formába, a rendelkezésre állási támogatásba kerültek át nagyobb részben a korábbi szociális ellátottak. Ezt az ellátást 2011. január 1-jétől felváltotta a bérpótló jutattás, majd 2011. szeptember 1-jétől az elnevezés foglalkoztatást helyettesítő támogatásra változott.
- ^d Relatív mutató: a regisztrált munkanélküliek aránya a gazdaságilag aktív népességhez viszonyítva. 2005. november 1-je után a nyilvántartott álláskeresők aránya a gazdaságilag aktív népességhez viszonyítva.
- ^e Az NFSZ-nél 2008-ban bevezetett új számítástechnikai rendszer módszertani változtatást tett lehetővé:
- 1) Az álláskeresési ellátás különböző típusaiba be- és kilépők számából a szüneteltetésről visszatérő belépők valamint a szüneteltetésre kilépők számának kiszűrését. A szüneteltetés főbb okai a rövid idejű munkavégzés, a GYES, TGYÁS igénybevétele, képzésben való részvétel.
  - 2) Azon belépő létszám számbavételét a tárgyidőszakot megelőző időszakra, akik részére az álláskeresési ellátás első számfejtése a hiánypótlások miatt húzódtott el.
- A 2009-hez hasonlítható 2008-as adat 141,5 ezer fő.
Forrás: NFSZ REG.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015shut05_12

5.13. táblázat: A regisztrált munkanélküliek^a közül támogatott és nem támogatott munkahelyeken elhelyezkedők száma^b

	2009		2010		2011		2012		2013		2014		2015	
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Támogatott elhelyezkedés	170 464	40,0	198 974	38,5	282 673	48,5	261 631	50,0	359 962	60,2	351 550	63,2	278 875	39,0
Nem támogatott elhelyezkedés	255 356	60,0	317 622	61,5	299 716	51,5	261 581	50,0	237 795	39,8	204 887	36,8	177 960	61,0
Összesen	425 820	100,0	516 596	100,0	582 389	100,0	523 212	100,0	597 757	100,0	556 437	100,0	456 835	100,0

^a 2005. november 1-je után: nyilvántartott álláskeresők. Az 1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról 2005. november 1-jei változása a regisztrált munkanélküli fogalmát „nyilvántartott álláskeresőkre” változtatta.

^b Év összesen, az álláskeresők éves érintett létszámából elhelyezkedettek száma. A nyilvántartásból történő kilépéskori elhelyezkedéseket mutatja.

Forrás: NFSZ.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015shut05_13

5.14. táblázat: Segélyezés és munkaerőpiaci programok

Év		Munkanélküli ellátott ^a	Szociális ellátásban részesülő ^b	Pályakezdekők munkanélküli segélye	Nem részesül támogatóban	Közfoglalkoztatás ^c	Átképzés ^c	Bértámogatás ^c	Egyéb program ^c	Összesen
1990	Ezer fő	42,5	-	-	18,6	..	..	..	..	61,0
	Százalék	69,6	n.é.	n.é.	30,4	..	..	..	..	100,0
2000	Ezer fő	117,0	139,7	0,0	106,5	26,7	25,3	27,5	73,5	516,2
	Százalék	22,7	27,1	0,0	20,6	5,2	4,9	5,3	14,2	100,0
2001	Ezer fő	111,8	113,2	0,0	105,2	29,0	30,0	25,8	37,2	452,2
	Százalék	24,7	25,0	0,0	23,3	6,4	6,6	5,7	8,2	100,0
2002	Ezer fő	104,8	107,6	-	115,3	21,6	23,5	21,2	32,8	426,8
	Százalék	24,6	25,2	-	27,0	5,1	5,5	5,0	7,7	100,0
2003	Ezer fő	105,1	109,5	-	125,0	21,2	22,5	20,1	36,6	440,0
	Százalék	23,9	24,9	-	28,4	4,8	5,1	4,6	8,3	100,0
2004	Ezer fő	117,4	118,4	-	132,3	16,8	12,6	16,8	28,5	442,8
	Százalék	26,5	26,7	-	29,9	3,8	2,8	3,8	6,4	100,0
2005	Ezer fő	125,6	127,8	-	140,2	21,5	14,7	20,8	31,0	481,6
	Százalék	26,1	26,5	-	29,1	4,5	3,1	4,3	6,4	100,0
2006	Ezer fő	117,7	112,9	-	146,4	16,6	12,3	14,6	13,8	434,3
	Százalék	27,1	26,0	-	33,7	3,8	2,8	3,4	3,2	100,0
2007	Ezer fő	128,0	133,1	-	151,8	19,3	14,6	23,4	6,8	477,0
	Százalék	27,6	28,7	-	32,7	2,7	2,3	3,7	2,3	100,0
2008	Ezer fő	120,7 ^d	145,7	-	158,2	21,2	21,2	25,0	14,1	506,1
	Százalék	23,8	28,8	-	31,3	4,2	4,2	4,9	2,8	100,0
2009	Ezer fő	202,8	151,9	-	215,0	135,3	13,6	17,8	54,1	790,5
	Százalék	25,7	19,2	-	27,2	17,1	1,7	2,3	6,8	100,0
2010	Ezer fő	159,6	163,5	-	222,4	164,5	17,8	26,7	40,3	794,8
	Százalék	20,1	20,6	-	28,0	20,7	2,2	3,4	5,1	100,0
2011	Ezer fő	122,8	168,2	-	239,8	91,6	13,6	20,4	39,9	696,3
	Százalék	17,6	24,2	-	34,4	13,2	2,0	2,9	5,7	100,0
2012	Ezer fő	56,3	185,6	-	281,1	92,4	15,4	30,0	2,2	663,0
	Százalék	8,5	28,0	-	42,4	13,9	2,3	4,5	0,3	100,0
2013	Ezer fő	55,3	169,3	-	264,0	149,5	42,0 ^e	31,7	3,8	715,5
	Százalék	7,7	23,6	-	36,9	20,9	5,9	4,4	0,5	100,0
2014	Ezer fő	58,6	123,4	-	216,5	139,1	24,6	17,7	2,8	582,7
	Százalék	10,0	21,3	-	37,3	24,0	4,2	3,1	0,5	100,0
2015	Ezer fő	55,0	110,6	-	168,7	224,9	6,2	9,1	5,6	580,1
	Százalék	9,5	19,1	-	29,1	38,8	1,1	1,6	1,0	100,0

^a 2005. november 1-je után: álláskeresési ellátott. 2011. szeptember 1-jétől az álláskeresési ellátások rendszere megváltozott.

^b Csak azok az ellátottak, akik az NFSZ regiszterben szerepelnek. 2004-ig jövedelempótló támogatásban részesülők száma, 2005-től 2008-ig a rendszeres szociális segélyben részesülők száma tartalmazza a kifutó jövedelempótló támogatásban részesülők számát is, 2009-től pedig új támogatási formába, a rendelkezésre állási támogatásba kerültek át nagyobb részben a korábbi szociális ellátottak. Ezt az ellátást 2011. január 1-jétől felváltotta a bérpótló jutattás, majd 2011. szeptember 1-jétől az elnevezés foglalkoztatást helyettesítő támogatásra változott.

^c 2008-ig az MPA Decentralizált Alaprészből finanszírozott, 2009-től az MPA, TÁMOP forrásokból finanszírozott létszám.

Közjellelű foglalkoztatás: közhasznú munka, közcélú munka, közmunkaprogramok.

Bértámogatás: bértámogatás, bérköltség támogatás, pályakezdekők munkatapasztalat támogatása,

RÁT-os foglalkoztatási támogatás, rész munkaidős foglalkoztatás, válság miatt munkahelyüket vesztek bértámogatása.

Egyéb támogatás: munkahelymegőrző támogatások, vállalkozóvá válás támogatása, utazási költségtérítés, munkahelyteremtés, álláskereső klub.

^d Az NFSZ-nél 2008-ban bevezetett új számítástechnikai rendszer módszertani változtatást tett lehetővé:

1) Az álláskeresési ellátás különböző típusaiba be- és kilépők számából a szüneteltetésről visszatérő belépők valamint a szüneteltetésre kilépők számának kiszűrését. A szüneteltetés főbb okai a rövid idejű munkavégzés, a GYES, TGYÁS igénybevétele, képzésben való részvétel.

2) Azon belépő létszám számbavételét a tárgyidőszakot megelőző időszakra, akik részére az álláskeresési ellátás első számfejtése a hiánypótlások miatt húzódtott el.

A 2009-hez hasonlítható 2008-as adat 134,1 ezer fő.

^e 2013-ban az átképzésben részesülők közül 18,1 ezer fő közfoglalkoztatásban és képzésben egyszerre részesül.

Megjegyzés: Minden évben az októberi zárólétszámok. A százalékos adatoknál a regisztráltak és a munkaerőpiaci programokban résztvevők együttes létszáma $\approx 100,0$.

Forrás: NFSZ.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut05_14

5.15. táblázat: Az aktív eszközökből kilépők^a elhelyezkedési arányai, százalék

Aktív eszközök	2000 ^b	2001 ^b	2002 ^b	2003 ^b	2004 ^b	2005 ^b	2006 ^b	2007 ^b	2008 ^b	2009 ^c	2010 ^c	2011 ^c	2012 ^c	2013 ^c	2014 ^c	2015 ^c
Ajánlott képzés ^d	48,4	45,4	43,3	43,0	45,5	43,8	41,1	37,5	42,2	40,4	49,4	42,6	44,9	55,1	61,4	54,8
Elfogadott képzés ^e	52,0	49,3	45,8	46,0	45,6	51,4	50,9	47,6	48,0	41,9	48,8	41,6	56,7	65,9	58,8	63,4
Munkaviszonyos képzés ^f	94,9	94,2	92,7	93,3	92,1	90,4	..	92,3	93,9	..	59,9	75,0	65,7	72,7	61,4	87,7
Vállalkozóvá válási támogatás ^g	89,4	89,2	90,7	89,6	90,7	89,6	86,4	87,6	83,6	73,1	76,4	71,5	72,6	74,1	76,3	81,0
Bértámogatás ^h	62,3	59,7	62,9	62,0	64,6	62,6	62,3	63,4	65,0	72,4	90,9	69,6	70,3	73,0	56,0	70,9
Munkatapasztalatszerző támogatás ⁱ	57,9	64,5	66,9	66,1	66,5	66,8	66,6	66,3	74,6	..	..	72,0	69,9	68,5	-	-
Foglalkoztatási támogatás ^j	73,8	71,6	78,4	78,2	71,5	70,9	65,0	77,5	-	..	..	-	-	-	-	-

^a Csak a sikeresen befejezők számbavételével.

^b 3 hónappal a programok befejezése után.

^c 6 hónappal a programok befejezése után.

^d Ajánlott képzés: a munkaügyi központok által az álláskeresők számára szervezett csoportos képzés.

^e Elfogadott képzés: az egyén kérelmére a munkaügyi központ részben vagy egészben támogatja a képzés költségeit.

^f Munkaviszonyos képzés: a munkaviszony megszüntetésének elkerülése érdekében, ha újabb ismeretek elsajátításával képesek alkalmazkodni a munkáltató megváltozott igényeihez.

^g Vállalkozóvá válási támogatás: álláskeresők részére juttatott minimálbér összegű támogatás, illetve max. 3 millió forint visszatérítendő, vagy vissza nem térítendő támogatás.

^h Bértámogatás: hátrányos helyzetű személyek foglalkoztatásának segítése, akik a támogatás nélkül nem, vagy csak sokkal nehezebben találnak munkát. A bértámogatás, bérköltség-támogatás együtt nem tartalmazza a szakképzettséggel rendelkező, pályakezdő álláskeresők munkatapasztalat szerzésének támogatása és a nyári diákmunka támogatás adatait.

ⁱ Munkatapasztalat-szerző támogatás: munkatapasztalattal nem rendelkező pályakezdők támogatása 6–9 hónapig, a támogatás mértéke a munkabér és annak járulékainak 50–80%-a. 2006. december 31-től kifutott eszköz. 2009-ben újra bevezették a szakképzettséggel rendelkező pályakezdők részére a munkatapasztalatszerzési támogatást, azon munkaadók részére, akik napi legalább négyórás munkaidőben, és legalább 365 napi időtartamra biztosítják a foglalkoztatást. A támogatás mértéke a bérköltség 50–100%-a. Az első kilépők monitoring adatai 2011-től állnak rendelkezésre. A szakképzettséggel rendelkező pályakezdők munkatapasztalat szerzésének támogatása 2014-ben már nem működött.

^j Foglalkoztatási támogatás: 25 év alatti pályakezdők támogatása 9 hónapig. 2006. december 31-től kifutott eszköz.

Forrás: NFSZ.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut05_15

5.16. táblázat: A regisztrált munkanélküliek^a, a munkanélküli ellátásban^b, és a szociális ellátásban^c részesülők megoszlása iskolai végzettség szerint

Iskolai végzettség	2007	2008	2008 ^e	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Regisztrált munkanélküliek										
Általános iskola 8 osztály és kevesebb	42,8	43,8	-	40,0	39,2	39,9	40,1	40,1	42,4	42,4
Szakkunskáképző, szakiskola	31,5	30,7	-	33,1	31,4	29,8	29,1	28,9	27,6	27,1
Érettségít és/vagy képesítést adó középiskola	13,2	12,8	-	14,4	15,0	15,0	15,2	15,6	14,9	15,1
Gimnázium	8,2	8,1	-	8,3	9,1	9,7	9,8	10,0	9,9	10,0
Főiskola	3,1	3,2	-	3,0	3,7	3,9	3,9	3,6	3,3	3,4
Egyetem	1,2	1,2	-	1,1	1,5	1,7	1,9	1,9	1,8	2,0
Összesen	100,0	100,0	-	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	402,7	415,6	-	549,0	546,0	553,3	524,4	497,0	438,6	366,9
Munkanélküli ellátásban^d részesülők										
Általános iskola 8 osztály és kevesebb	25,4	24,4	26,3	25,7	24,1	23,4	20,2	21,8	27,8	24,8
Szakkunskáképző, szakiskola	37,4	37,0	39,2	39,4	36,2	34,5	34,5	34,8	33,3	33,1
Érettségít és/vagy képesítést adó középiskola	19,2	19,3	18,3	18,5	19,7	20,1	21,2	21,2	19,0	20,0
Gimnázium	10,9	11,0	10,6	10,1	11,6	12,3	12,7	12,0	10,9	11,8
Főiskola	5,0	6,0	5,7	4,5	5,8	6,7	7,6	6,7	5,7	6,4
Egyetem	2,1	2,3	2,1	1,7	2,6	3,1	3,8	3,6	3,3	3,9
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	119,3	92,5	126,9	200,5	165,8	145,9	53,1	53,0	60,0	50,0
Szociális ellátásban részesülők^e										
Általános iskola 8 osztály és kevesebb	60,3	60,3	-	59,4	56,4	56,1	53,4	52,4	53,5	54,1
Szakkunskáképző, szakiskola	27,1	26,5	-	26,6	27,4	26,1	26,4	26,6	26,1	25,6
Érettségít és/vagy képesítést adó középiskola	6,8	6,8	-	7,5	8,6	9,0	10,3	10,9	10,5	10,4
Gimnázium	4,4	4,7	-	4,8	5,6	6,3	7,1	7,3	7,2	7,3
Főiskola	1,1	1,2	-	1,2	1,5	1,8	2,1	2,0	1,8	1,8
Egyetem	0,3	0,4	-	0,4	0,5	0,6	0,8	0,8	0,8	0,8
Összesen	100,0	100,0	-	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	130,9	145,8	-	144,1	161,7	174,7	193,5	177,4	138,8	130,8

^a 2005. november 1-je után: nyilvántartott álláskereső. Az 1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról 2005. november 1-jei változása a regisztrált munkanélküli fogalmát „nyilvántartott álláskeresőkre” változtatta.

^b 2005. november 1-je után: álláskeresői ellátottak. 2011. szeptember 1-jétől az álláskeresői ellátások rendszere megváltozott.

^c Csak azok az ellátottak, akik az NFSZ regiszterben szerepelnek. 2004-ig jövedelempótló támogatásban részesülők száma, 2005-től 2008-ig a rendszeres szociális segélyben részesülők száma tartalmazza a kifutó jövedelempótló támogatásban részesülők számát is, 2009-től pedig új támogatási formába, a rendelkezésre állási támogatásba kerültek át nagyobb részben a korábbi szociális ellátottak. Ezt az ellátást 2011. január 1-jétől felváltotta a bérpótló jutattás, majd 2011. szeptember 1-jétől az elnevezés foglalkoztatást helyettesítő támogatásra változott.

^d 2005. november 1-je után álláskeresői ellátás. 2004-ben nem tartalmazza a nyugdíj előtti munkanélküli segélyen lévőket. 2011. szeptember 1-jétől az álláskeresői ellátások rendszere megváltozott.

^e Az NFSZ-nél 2008-ban bevezetett új számítástechnikai rendszer módszertani változtatást tett lehetővé:

1) Az álláskeresői ellátás különböző típusaiba be- és kilépők számából a szüneteltetésről visszatérő belépők valamint a szüneteltetésre kilépők számának kiszűrését. A szüneteltetés főbb okai a rövid idejű munkavégzés, a GYES, TGYÁS igénybevétele, képzésben való részvétel.

2) Azon belépő létszám számbavételét a tárgyidőszakot megelőző időszakra, akik részére az álláskeresői ellátás első számfejtése a hiánypótlások miatt húzódtott el.

A 2008-as év jobboldali oszlopa a 2009-es adatokkal összehasonlítható változatban közli a 2008-as adatokat.

Megjegyzés: Minden évben júniusi zárólétszám adatok.

Forrás: NFSZ.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut05_16

5.17. táblázat: Munkanélküli/álláskereső/vállalkozói járadékból kilépők

Év	Az év folyamán kilépők összesen, fő	Ebből:		Év	Az év folyamán kilépők összesen, fő	Ebből:	
		az elhelyezkedettek aránya, %	azok aránya, akiknek a segélyezési ideje lejárt, %			az elhelyezkedettek aránya, %	azok aránya, akiknek a segélyezési ideje lejárt, %
1997	327 486	26,8	58,7	2007	251 889	33,4	46,9
1998	322 496	26,5	64,5	2008	232 151	40,0	48,7
1999	320 132	26,0	67,4	2008 ^a	261 573	43,4	48,9
2000	325 341	28,1	64,6	2009	345 216	37,9	56,0
2001	308 780	27,2	65,1	2010	352 535	38,9	55,8
2002	303 288	27,6	66,7	2011	329 728	39,2	55,7
2003	297 640	26,7	65,2	2012	368 803	21,9	77,8
2004	308 027	27,4	64,6	2013	328 508	21,3	75,6
2005	329 738	27,2	63,0	2014	300 516	27,0	67,4
2006	234 273	33,2	53,7	2015	296 171	32,5	63,4

^a Az NFSZ-nél 2008-ban bevezetett új számítástechnikai rendszer módszertani változtatást tett lehetővé:

- 1) Az álláskeresői ellátás különböző típusaiba be- és kilépők számából a szüneteltetésről viszatérő belépők valamint a szüneteltetésre kilépők számának kiszűrését. A szüneteltetés főbb okai a rövid idejű munkavégzés, a GYES, TGYÁS igénybevétele, képzésben való részvétel.
- 2) Azon belépő létszám számbavételét a tárgyidőszakot megelőző időszakokra, akik részére az álláskeresői ellátás első számfejtése a hiánypótlások miatt hűződött el.

A 2008^a sorban a 2009-hez hasonlítható adatok szerepelnek.

Forrás: NFSZ.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015shut05_17

5.18. táblázat: A munkaerőpiaci képzésben résztvevők érintett létszáma^a

A képzésben résztvevők	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ajánlott képzésben résztvevők	52 198	53 447	46 802	45 261	33 002	29 252	36 212	32 747
Elfogadott képzésben résztvevők	30 949	32 672	31 891	28 599	19 406	9 620	7 327	5 766
Lépj egyet előre! programban résztvevők	-	-	-	-	-	-	-	270
Munkaviszonyban nem állók összesen	83 147	86 211	78 693	73 859	52 407	38 872	43 539	38 783
Ebből: pályakezdők	22 131	20 592	19 466	18 320	12 158	9 313	1 365	1 111
Munkaviszonyban állók	5 026	5 308	4 142	9 036	7 487	4 853	3 602	3 467
Munkapiaci képzés összesen	88 173	91 519	82 835	82 895	59 894	43 725	47 141	42 250
	2008	2009	2010	2011	2012	2013 ^b	2014 ^b	2015 ^b
Ajánlott képzésben résztvevők	48 561	41 373	50 853	32 172	43 438	22 574	10 900	330
Elfogadott képzésben résztvevők	4 939	8 241	6 853	2 495	2 446	22 574	1 275	1 189
Lépj egyet előre! programban résztvevők	59 347	11 169	2 316	-	-	-	-	-
Munkaviszonyban nem állók összesen	112 847	60 783	57 706	34 667	45 884	132 587	200 466	61 127
Ebből: pályakezdők	18 719	21 103	12 030	7 935	9 976	106 333	31 083	3 981
Munkaviszonyban állók	37 466	12 496	336	908	716	631	827	14 389
Munkapiaci képzés összesen	150 313	73 279	60 358	35 575	46 600	133 218	201 293	75 516

^a Az adatok tartalmazzák az MPA decentralizált foglalkoztatási alaprészből finanszírozott, valamint a HEFOP 1.1 és a TÁMOP 1.1.2 programok keretében képzésben résztvevők számát.

^b Az adatok tartalmazzák a közfoglalkoztatás mellett képzésben részesítettek létszámait (2013-ban 88 004 fő, 2014-ben 143 275 fő, 2015-ben 50 124 fő).

Forrás: NFSZ.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015shut05_18

5.19. táblázat: A 2015. évben befejezett programokból kilépők elhelyezkedési arányai nem, kor és iskolai végzettség szerint^a, százalék

	Munkaviszonyban nem állók			Támogatott vállalkozók ^b	Bértámogatással foglalkoztatottak
	ajánlott képzései	elfogadott képzései	összesen		
Nemek szerint					
Férfiak	53,9	66,2	54,1	80,3	69,4
Nők	55,7	59,5	55,7	81,6	72,0
Korcsoportok szerint					
-20	45,3	58,5	45,5	83,3	70,0
20-24	52,2	55,7	52,3	87,0	73,6
25-29	54,3	77,0	54,7	86,8	70,1
-29 együtt	51,9	62,3	65,1	86,8	72,4
30-34	55,6	63,4	55,7	77,7	72,1
35-39	56,0	56,7	56,0	82,8	74,0
40-44	56,7	64,8	56,8	74,4	71,8
45-49	56,9	62,7	57,0	81,3	72,5
50-54	58,3	69,8	58,5	81,4	73,0
55+	56,3	73,7	56,6	70,8	64,2
Iskolai végzettség szerint					
8 általánosnál kevesebb	54,2	64,3	54,3	75,6	63,6
8 általános	52,9	84,2	53,1	100,0	53,0
Szakmunkásképző	57,2	67,6	57,4	80,7	71,0
Szakiskola	56,1	60,0	56,1	89,5	67,4
Szakközépiskola	54,8	60,3	55,0	82,8	74,8
Technikum	56,2	80,0	57,1	83,6	76,0
Gimnázium	54,2	52,4	54,2	80,9	72,2
Főiskola	52,2	47,6	52,0	81,3	79,2
Egyetem	50,2	69,2	51,3	76,6	79,0
Összesen	55,4	63,7	55,5	81,0	70,9

^a Bérjellegű támogatások együtt, a nyári diákmunka támogatások nélkül.

^b Továbbélési arány.

Megjegyzés: 6 hónappal a programok befejezése után.

Forrás: NFSZ.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut05_19

5.20. táblázat: A képzésben résztvevő munkaviszonyban nem állók éves átlagos számának megoszlása a képzés típusa szerint, százalék

A képzés típusa	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
OKJ	78,8	78,7	77,6	78,3	75,1	72,9	71,5	69,0	65,8	63,6	65,2	68,6	71,6	50,2	53,3	59,4
Nem OKJ	14,7	14,0	13,6	12,6	15,0	14,5	16,9	19,9	22,8	26,4	25,4	21,1	19,0	44,2	43,2	37,9
Nyelvi képzés	6,5	7,3	8,8	9,1	9,9	12,6	11,5	11,1	11,4	10,0	9,4	10,3	9,4	5,6	3,5	2,7
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: NFSZ.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut05_20

5.21. táblázat: A munkaerőpiaci képzésbe belépő munkaviszonnyal nem rendelkezők száma és megoszlása korcsoport és iskolai végzettség szerint

	2010	2011	2012	2013		2014		2015				
				képzés	közfoglalkoztatóhoz kapcsolódó képzés	együtt	képzés	közfoglalkoztatóhoz kapcsolódó képzés	együtt	képzés	közfoglalkoztatóhoz kapcsolódó képzés	együtt
Belépők száma, fő	39 780	18 464 ^a	33 540	28 089	78 052	106 141	24 137	68 518	92 655	12 016	28 036	40 052
Korcsoportok szerint, %												
-20	3,8	4,0	3,2	5,6	2,8	3,6	6,3	4,1	4,7	11,5	4,8	6,8
20-24	23,9	27,2	23,4	33,8	12,7	18,3	30,0	15,3	19,1	39,3	15,8	22,8
25-44	52,4	46,5	46,7	43,8	47,3	46,4	43,7	47,8	46,7	35,8	49,5	45,4
45-49	8,8	8,3	10,0	7,1	12,9	11,3	7,6	11,5	10,5	6,0	10,5	9,2
50+	11,0	14,0	16,6	9,7	24,3	20,4	12,4	21,4	19,0	7,4	19,4	15,8
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Iskolai végzettség szerint, %												
8 általánosnál kevesebb	3,0	0,7	2,7	1,0	9,7	7,4	1,2	8,1	6,3	0,8	6,9	5,1
8 általános	24,5	28,2	34,4	24,9	53,3	45,8	28,7	49,8	44,3	35,2	44,6	41,8
Szakképzés	25,5	24,8	26,2	22,3	25,6	24,7	22,7	23,3	23,2	19,7	21,5	21,0
Szakközépiskola, technikum	23,7	24,2	19,0	27,1	6,5	11,9	24,9	9,7	13,6	23,5	14,0	16,8
Gimnázium	15,8	15,7	12,9	19,0	4,2	8,1	17,6	7,0	9,8	17,8	9,4	11,9
Főiskola, egyetem	7,5	6,4	4,8	5,8	0,7	2,0	4,9	2,1	2,8	3,0	3,6	3,4
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

^a A képzések számának drasztikus csökkenése miatt következett be, mert a képzési támogatások döntéseit központosították, párhuzamosan azzal, hogy olyan képzéseket engedélyeztek, amelyeknek igazolható közvetlen foglalkoztatási hatása van. Ezáltal csökkent a preventív és általános képzések száma a támogatott képzések között. A képzésben résztvevők többsége az EU-s programok keretében volt képzésben.

Megjegyzés: a képzések számának jelentős emelkedése 2012-től a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó képzések miatt következett be. 2013-tól a képzések esetén megadjuk a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó és az ahhoz nem kapcsolódó képzések létszámait.

Forrás: NFSZ.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015shut05_21

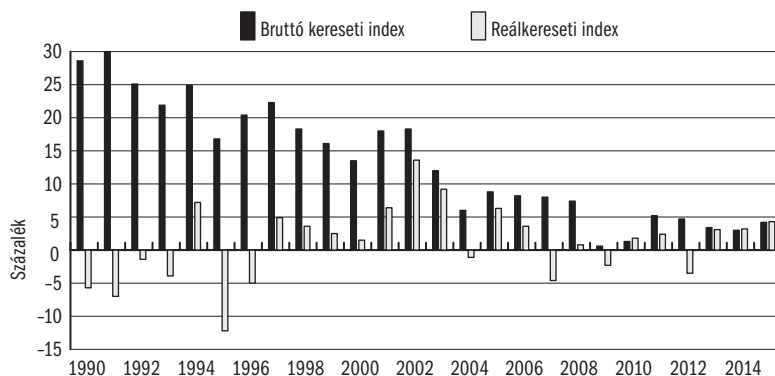
6.1. táblázat: A bruttó kereset és a reálkereset éves változása

Év	Bruttó átlag- kereset	Nettó átlag- kereset	Bruttó kereseti index	Nettó kereseti index	Fogyasztói árindex	Reálkereseti index
	Ft		Előző év = 100			
1990	13 446	10 108	128,6	121,6	128,9	94,3
1995	38 900	25 891	116,8	112,6	128,2	87,8
1996	46 837	30 544	120,4	117,4	123,6	95,0
1997	57 270	38 145	122,3	124,1	118,3	104,9
1998	67 764	45 162	118,3	118,4	114,3	103,6
1999	77 187	50 076	116,1	112,7	110,0	102,5
2000	87 750	55 785	113,5	111,4	109,8	101,5
2001	103 554	64 913	118,0	116,2	109,2	106,4
2002	122 481	77 622	118,3	119,6	105,3	113,6
2003	137 193	88 753	112,0	114,3	104,7	109,2
2004	145 523	93 715	106,1	105,6	106,8	98,9
2005	158 343	103 149	108,8	110,1	103,6	106,3
2006	171 351	110 951	108,2	107,6	103,9	103,6
2007	185 018	114 282	108,0	103,0	108,0	95,4
2008	198 741	121 969	107,4	107,0	106,1	100,8
2009	199 837	124 116	100,6	101,8	104,2	97,7
2010	202 525	132 604	101,3	106,8	104,9	101,8
2011	213 094	141 151	105,2	106,4	103,9	102,4
2012	223 060	144 085	104,7	102,1	105,7	96,6
2013	230 714	151 118	103,4	104,9	101,7	103,1
2014	237 695	155 717	103,0	103,0	99,8	103,2
2015	247 784	162 300	104,2	104,2	99,9	104,3

Forrás: KSH IMS (kereset) és fogyasztói árösszeírás. Bruttó átlagkereset, bruttó kereseti index: 2000–: STADAT (2016.02.19-i frissítés); Nettó átlagkereset, nettó kereseti index: 2008–: STADAT (2016.02.19-i frissítés); Fogyasztói árindex: 1990– : STADAT (2016.02.14-i frissítés); Reálkereseti index 1990–: STADAT (2016.02.19-i frissítés).

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut06_01

6.1. ábra: Bruttó és nettó reálkereset éves változása

Forrás: KSH IMS (kereset) és fogyasztói árösszeírás STADAT (2012.03.26-i frissítés).

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua06_01

6.2.a. táblázat: Bruttó kereseti arányok a nemzetgazdaságban, Ft/fő/hó

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	103 190	112 388	122 231	133 570	137 101	143 861	153 301	164 136	171 921	180 251	189 169
Bányászat, kőfejtés	171 465	190 530	202 985	225 650	244 051	234 243	254 607	271 012	279 577	287 036	290 096
Feldolgozóipar	145 997	158 597	172 277	183 081	190 331	200 692	213 281	230 877	241 170	253 162	263 336
Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	243 039	265 912	294 241	321 569	345 035	363 900	379 606	404 073	410 485	422 444	438 629
Vízellátás, szennyvízgyűjtése, kezelése	140 699	151 912	164 572	178 049	181 818	193 604	207 614	223 206	224 654	224 447	231 073
Építőipar	106 608	117 626	136 301	146 475	152 204	153 130	156 682	163 649	177 790	185 680	196 810
Kereskedelem, gépjárműjavítás	131 068	145 243	158 077	171 780	175 207	185 812	196 942	212 521	218 936	223 882	230 226
Szállítás, raktározás	149 068	162 091	173 776	186 376	196 350	200 129	210 146	217 794	223 410	230 138	239 102
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	95 823	102 908	112 222	120 600	122 561	122 699	125 757	139 731	147 023	152 874	157 234
Információ, kommunikáció	288 876	306 792	328 902	358 217	366 752	368 113	392 963	410 045	426 460	449 412	460 319
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	349 809	401 580	390 511	431 601	427 508	433 458	456 980	459 744	470 966	486 054	494 014
Ingatlanügyletek	134 409	145 550	159 225	169 845	177 747	182 903	184 829	219 287	212 391	214 163	221 378
Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	200 830	212 963	244 998	281 150	292 974	297 489	303 292	330 860	320 422	345 198	367 193
Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	119 555	128 486	139 127	147 125	149 131	145 576	149 675	163 300	169 223	181 338	197 808
Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás	207 356	223 009	253 335	267 657	234 696	242 958	252 848	247 139	258 803	262 055	282 264
Oktatás	181 444	191 211	193 250	204 600	194 958	195 930	192 984	197 344	216 927	245 933	258 391
Humán-egészségügyi, szociális ellátás	144 100	151 889	160 050	169 977	161 265	142 282	153 832	151 446	151 287	143 047	146 842
Művészet, szórakoztatás, szabad idő	154 312	161 416	183 898	183 813	179 199	179 976	192 407	209 930	216 869	226 327	213 265
Egyéb szolgáltatás	133 846	140 893	153 512	157 950	160 375	150 025	162 490	175 872	174 777	181 601	192 884
Nemzetgazdaság összesen	158 343	171 351	185 018	198 741	199 837	202 525	213 094	223 060	230 664	237 695	247 784
Ebből:											
- vállalkozás	148 555	162 531	177 415	192 044	200 304	206 863	217 932	233 829	242 191	252 664	262 456
- költségvetés	182 185	193 949	206 225	219 044	201 632	195 980	203 516	200 027	207 191	209 706	220 315

Megjegyzés: Az adatok a 2008-tól érvényes ágazati rendszer szerint vannak átdolgozva.
 Forrás: KSH évközi IMS.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut06_02a

6.2.b. táblázat: Bruttó kereseti arányok a nemzetgazdaságban, százalék

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	65,2	65,6	66,1	67,2	68,6	71,0	72,0	73,6	74,5	75,8	76,3
Bányászat, kőfejtés	108,3	111,2	109,7	113,5	122,1	115,5	119,5	120,9	121,2	120,7	117,1
Feldolgozóipar	92,2	92,6	93,1	92,1	95,2	99,1	100,0	103,4	104,6	106,4	106,3
Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	153,5	155,2	159,0	161,8	172,7	179,6	178,2	181,1	178,0	177,8	177,0
Vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése	88,9	88,7	88,9	89,6	91,0	95,6	97,4	100,0	97,4	94,7	93,3
Építőipar	67,3	68,6	73,7	73,7	76,2	75,5	73,5	73,4	77,1	78,0	79,4
Kereskedelem, gépjármű-javítás	82,8	84,8	85,4	86,4	87,7	91,7	92,4	95,3	94,9	94,3	92,9
Szállítás, raktározás	94,1	94,6	93,9	93,8	98,3	98,9	98,6	97,8	96,9	96,9	96,5
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	60,5	60,1	60,7	60,7	61,3	60,6	59,0	62,7	63,7	64,4	63,5
Információ, kommunikáció	182,4	179,0	177,8	180,2	183,5	181,7	184,4	183,9	184,9	189,0	185,8
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	220,9	234,4	211,1	217,2	213,9	214,0	214,5	206,2	204,2	204,1	199,4
Ingtatlanügyletek	84,9	84,9	86,1	85,5	88,9	90,2	86,8	98,3	92,1	90,5	89,3
Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	126,8	124,3	132,4	141,5	146,6	146,9	142,4	148,4	138,9	145,1	148,2
Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	75,5	75,0	75,2	74,0	74,6	71,9	70,3	73,3	73,4	77,3	79,8
Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás	131,0	130,1	136,9	134,7	117,4	120,2	118,7	110,8	112,2	110,2	113,9
Oktatás	114,6	111,6	104,4	102,9	97,6	96,7	90,6	88,5	94,0	103,4	104,3
Humán-egészségügyi, szociális ellátás	91,0	88,6	86,5	85,5	80,7	70,3	72,2	67,9	65,6	60,2	59,3
Művészet, szórakoztatás, szabad idő	97,5	94,2	99,4	92,5	89,7	88,8	90,3	94,1	94,0	95,0	86,1
Egyéb szolgáltatás	84,5	82,2	83,0	79,5	80,3	74,1	76,1	78,9	75,8	76,1	77,8
Nemzetgazdaság összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ebből:											
- vállalkozás	93,8	94,9	95,9	96,6	100,2	102,1	102,3	104,8	105,0	106,3	105,9
- költségvetés	115,1	113,2	111,5	110,2	100,9	96,8	95,5	89,7	89,8	88,2	88,9

Megjegyzés: Az adatok a 2008-tól érvényes ágazati rendszer szerint vannak átdolgozva.

Forrás: KSH évközi IMS.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut06_02b

6.3. táblázat: Regresszióval kiigazított kereseti különbségek

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Férfi	0,1490	0,1500	0,1550	0,1790	0,1700	0,1500	0,1550	0,1570	0,1560	0,1330	0,1240
Kevesebb, mint 8 osztály	-0,3900	-0,4800	-0,4010	-0,4390	-0,3970	-0,5750	-0,5110	-0,5360	-0,4860	-0,5240	-0,5430
Általános iskola 8 osztály	-0,3670	-0,3730	-0,3800	-0,4170	-0,4010	-0,4540	-0,4290	-0,4220	-0,4170	-0,4150	-0,3540
Szaktanulmányok, szakiskola	-0,2650	-0,2750	-0,2840	-0,2920	-0,2770	-0,3050	-0,2810	-0,2640	-0,2660	-0,2260	-0,1860
Főiskola, egyetem	0,5870	0,5900	0,5810	0,5620	0,5580	0,6190	0,6220	0,6160	0,5750	0,6000	0,5980
Becsült gyakorlati idő	0,0237	0,0238	0,0252	0,0255	0,0248	0,0259	0,0267	0,0256	0,0238	0,0244	0,0069
Becsült gyakorlati idő négyzete	-0,0004	-0,0004	-0,0004	-0,0004	-0,0004	-0,0004	-0,0004	-0,0004	-0,0004	-0,0004	0,0000
Közszféra	0,1600	0,1130	0,0876	-0,0009	0,0257	-0,1260	-0,1450	-0,1680	-0,2800	-0,2600	-0,0622

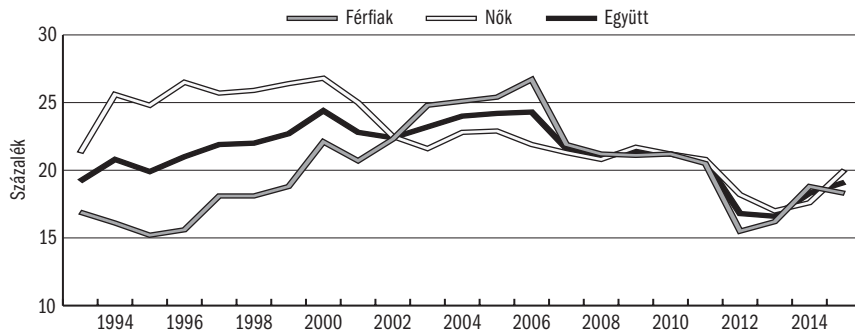
Megjegyzés: Ezek az eredmények a logaritmuspontban (nagyjából százalékos mértékben) mutatják a különböző csoportok kereseti előnyét-hátrányát a referenciacsoporthoz képest. Minden közölt paraméter szignifikáns 0,01 szinten. A régióparaméterek a 9.6. táblában szerepelnek.

Referenciakategóriák: nő, érettségizett, Közép-Dunántúlon, nem közszférában dolgozó alkalmazott.

Forrás: NFSZ BT.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut06_03

6.2. ábra: Az alacsony keresetű dolgozók aránya nemek szerint, százalék

Forrás: NFSZ BT.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua06_02

6.4. táblázat: Az alacsony keresetű dolgozók^a százalékos aránya nemek, korcsoport, iskolai végzettség és ágak szerint

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nemek szerint																
Férfiak	22,1	20,7	22,3	24,8	25,1	25,4	26,7	21,9	21,2	21,1	21,2	20,5	15,5	16,2	18,8	18,3
Nők	26,8	25,0	22,5	21,6	22,8	22,9	21,9	21,3	20,8	21,7	21,2	20,8	18,2	17,0	17,6	20,0
Korcsoportok szerint																
-24	37,0	35,5	37,6	39,9	43,9	44,2	46,3	40,1	34,6	38,9	38,2	36,6	26,4	30,9	29,7	31,2
25-54	22,8	21,9	21,8	22,3	23,6	24,0	24,2	21,4	20,6	21,0	20,9	20,4	16,3	16,3	18,0	18,5
55+	19,8	18,1	16,2	15,3	16,5	16,5	16,4	15,8	15,5	17,6	18,1	17,6	17,0	14,3	16,4	18,5
Iskolai végzettség szerint																
8 általános és kevesebb	43,4	40,4	38,3	37,1	39,6	41,2	40,1	41,4	41,3	47,4	43,4	45,4	38,6	38,7	41,1	42,1
Szakképzést nyújtó iskolák	31,2	29,4	32,1	35,4	35,7	36,8	37,9	32,9	32,1	33,5	33,3	31,3	25,2	24,0	27,5	28,3
Középfiskola	18,8	18,0	16,5	17,7	18,6	18,6	19,7	16,1	15,4	16,4	17,3	17,2	13,7	15,3	17,0	18,4
Felsőfokú végzettség	4,7	4,7	3,6	3,5	3,9	3,8	4,3	2,5	2,4	2,3	2,9	2,7	2,0	2,5	3,0	2,9
Ágak szerint^b																
Mezőgazdaság	38,0	34,3	37,9	37,3	37,1	37,5	41,6	37,9	36,6	36,7	34,6	31,8	21,8	26,3	28,2	25,8
Feldolgozóipar	20,0	19,1	19,4	25,4	24,7	22,1	24,1	20,8	23,5	23,0	20,5	19,4	13,7	14,1	16,7	15,1
Építőipar	42,9	41,7	44,8	49,8	51,2	50,2	55,2	43,1	37,5	38,1	43,0	41,9	31,8	35,9	43,8	41,0
Kereskedelem	42,8	41,3	44,0	49,0	49,3	51,5	49,4	40,9	35,9	35,2	36,4	35,2	24,2	27,3	28,9	31,3
Szállítás és távközlés	11,3	10,6	10,5	13,6	12,6	13,8	15,1	13,2	14,6	11,2	13,3	13,1	10,1	11,6	14,9	13,8
Pénzügyek, gazdasági szolgáltatás	25,3	22,6	20,7	23,1	23,9	24,6	26,2	20,9	20,0	20,5	20,7	19,6	15,0	16,6	19,0	16,5
Közigazgatás	13,7	13,8	9,3	6,6	8,2	6,0	6,3	7,4	6,7	8,7	8,8	9,8	13,4	9,1	11,8	15,3
Oktatás	21,5	22,6	16,0	4,8	6,9	8,8	6,1	9,0	7,2	11,9	10,6	11,2	16,3	14,9	10,2	15,7
Egészségügy	26,7	19,9	16,1	6,3	8,4	10,3	8,6	12,6	11,1	14,5	13,8	14,3	18,2	13,6	9,2	14,6
Együtt	24,4	22,8	22,4	23,2	24,0	24,2	24,3	21,6	21,0	21,4	21,2	20,7	16,8	16,6	18,3	19,1

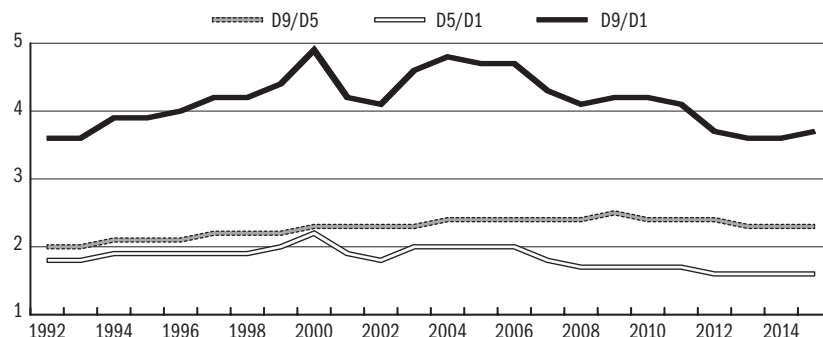
^a Azok aránya, akik kevesebbet keresnek a medián kereset 2/3-ánál.

^b 2000–2008: TEÁOR'03, 2009–: TEÁOR'08 szerint.

Forrás: NFSZ BT.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut06_04

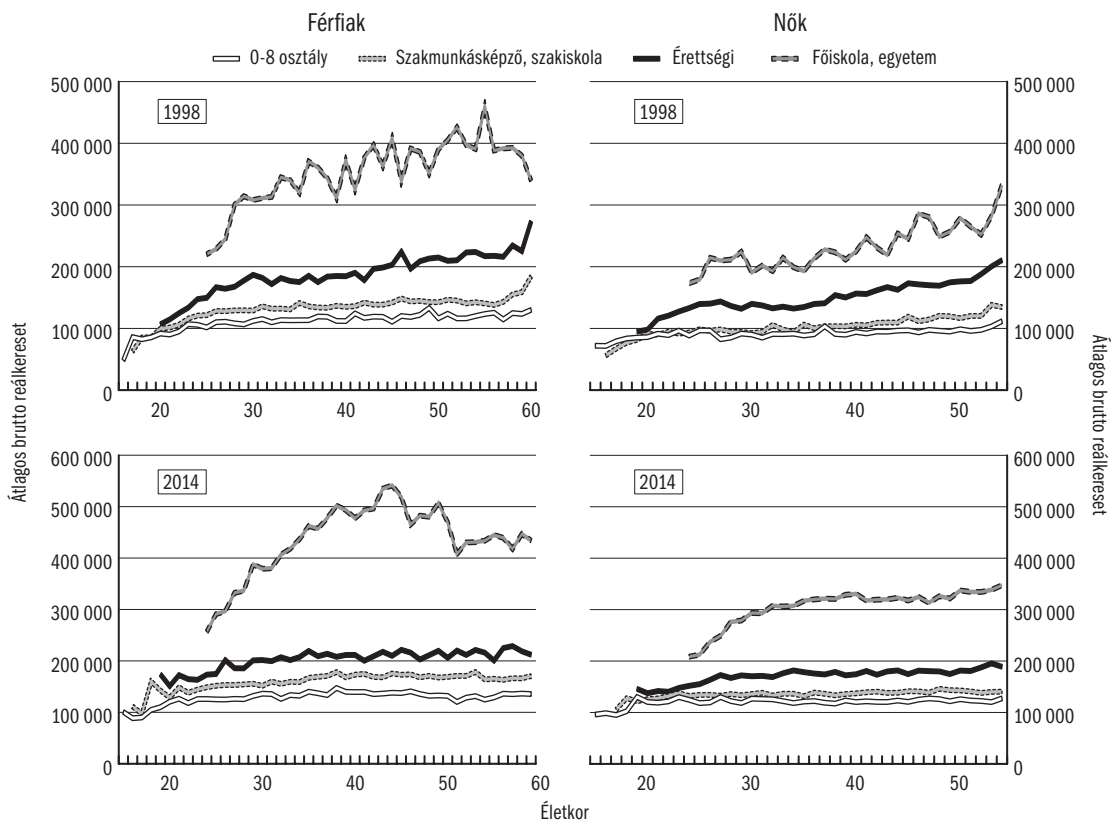
6.3. ábra: A bruttó átlagkeresetek differenciáltsága

Forrás: NFSZ BT.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua06_03

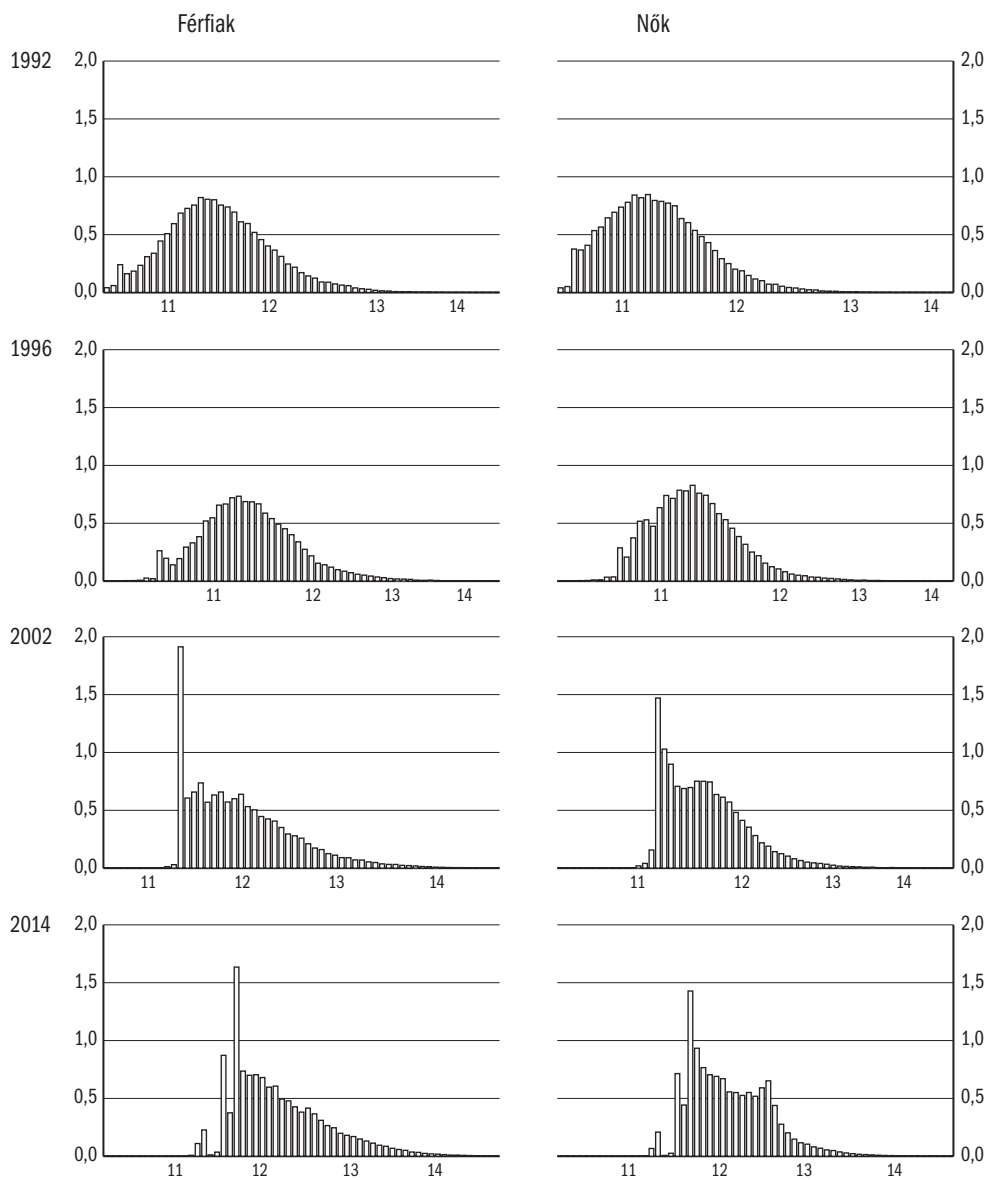
6.4. ábra: Életkor-kereseti profilok iskolai végzettség szerint 1998-ban, 2014-ben, nők, férfiak

Forrás: NFSZ BT.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua06_04

6.5. ábra: A bruttó reálkeresetek logaritmusának eloszlása (2014 = 100%)

Forrás: NFSZ BT.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua06_05

7.1. táblázat: Az egyes oktatási fokozatokból kilépők száma, nappali képzés

Év	Általános iskola	Szaktuningsképző, szakiskola	Középiskola	Főiskola, egyetem
1980	119 809	49 232	43 167	14 859
1990	164 614	54 933	53 039	15 963
1995	122 333	57 057	70 265	20 024
1996	120 529	54 209	73 413	22 128
1997	116 708	46 868	75 564	24 411
1998	113 651	42 866	77 660	25 338
1999	114 302	38 822	73 965	27 049
2000	114 250 ^a	35 500 ^a	72 200 ^a	29 843
2001	114 200 ^a	33 500 ^a	70 372	29 746
2002	113 923	26 941	69 612	30 785
2003	117 747	26 472	71 944	31 911
2004	113 179	26 620	76 669	31 633
2005	115 626	25 519	77 025	32 732
2006	114 240	24 427	76 895	29 871
2007	108 889	17 967	77 527	29 059
2008	106 426	19 289	68 453	28 957
2009	102 798	20 138	78 004	36 064
2010	103 643	20 693	77 930	38 456
2011	96 825	20 720	76 354	35 433
2012	92 254	29 299	73 802	36 262
2013	88 913	21 948	68 407	37 089
2014	87 102	21 684	69 148	39 226
2015 ^b	89 034	21 348	65 326	41 083

^a Becsült adat.

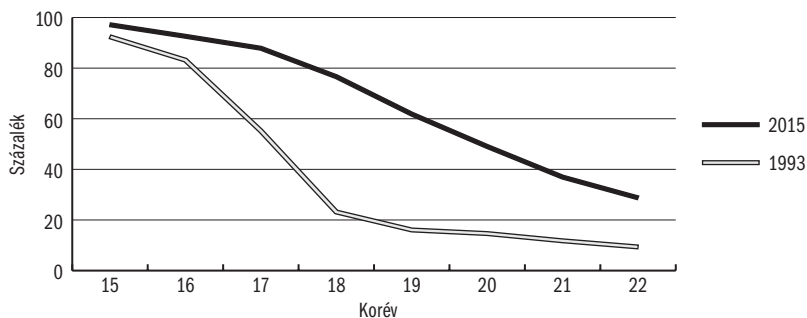
^b Előzetes adat.

Megjegyzés: Általános iskola: 8. osztályt eredményesen végeztek. Többi fokozat: a fokozatnak megfelelő vizsgát tett. Gyógypedagógiai intézmények nélkül, 2000-től gyógypedagógiai oktatás nélkül. Főiskola, egyetem: 2007-től a felsőfokú alapképzésben, az osztatlan és messterképzésben végzettekkel együtt.

Forrás: *EMMI STAT*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut07_01

7.1. ábra: A nappali képzésben tanulók a megfelelő korú népesség arányában

Forrás: *EMMI STAT*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua07_01

7.2. táblázat: Az egyes oktatási fokozatokba belépők száma, nappali képzés

Év	Általános iskola	Szakkunskáképző, szakiskola	Középiskola	Főiskola, egyetem
1990	125 665	87 932	83 939	22 662
2000	117 000 ^a	33 900 ^a	90 800 ^a	54 100 ^a
2001	112 144	34 210	92 322	56 709
2002	112 345	33 363	94 223	57 763
2003	114 020	33 394	92 817	59 699
2004	101 021	32 645	93 469	59 783
2005	97 810	33 114	96 181	61 898
2006	95 954	32 732	95 989	61 231
2007	98 766	31 897	92 957	55 789
2008	97 345	32 774	90 667	52 755
2009	97 083	34 177	87 731	61 948
2010	95 469	35 177	88 644	68 715
2011	96 455	35 420	83 025	70 954
2012	98 013	36 954	78 090	67 014
2013	105 075	34 927	83 198	46 931
2014	99 048	31 976	82 532	44 867
2015 ^b	95 519	30 287	84 143	43 080

^a Becsült adat.^b Előzetes adat.

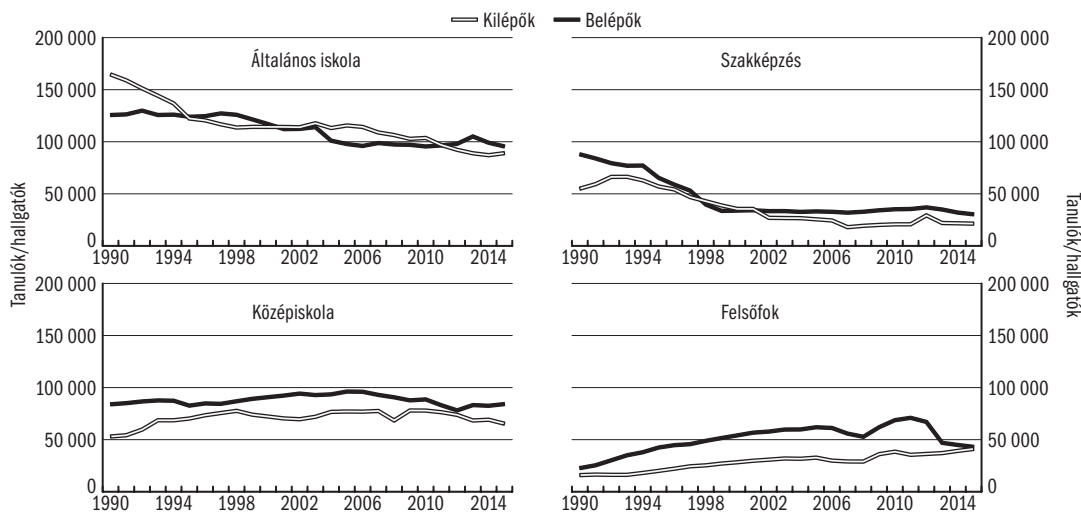
Megjegyzés: Gyógypedagógiai intézmények nélkül, 2000-től gyógypedagógiai oktatás nélkül.

Főiskola, egyetem: A 2005/2006. tanévtől a felsőfokú alapképzés, az osztatlan és mesterképzés első évfolyamos hallgatóival együtt. A 2013/2014. tanévtől a felsőfokú alap- és mesterképzés új belépőinek száma, a korábbi évek adatával nem összehasonlítható.

Forrás: EMMI STAT.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut07_02

7.2. ábra: Belépők és kilépők száma az egyes oktatási fokozatokban, nappali képzés

Forrás: EMMI STAT.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua07_02

7.3. táblázat: Az egyes oktatási fokozatokban tanulók száma, nappali képzés

Év	Általános iskola	Szakmunkásképző, szakiskola	Középiskola	Főiskola, egyetem
2001/02	905 932	124 615	420 889	184 071
2002/03	893 261	123 069	426 384	193 155
2003/04	874 296	123 206	437 909	204 910
2004/05	854 930	123 008	438 496	212 292
2005/06	828 594	121 815	441 002	217 245
2006/07	800 635	119 520	443 166	224 616
2007/08	783 948	122 973	441 886	227 118
2008/09	765 822	123 640	439 957	224 894
2009/10	752 896	128 479	443 078	222 564
2010/11	736 977	129 076	438 892	218 057
2011/12	729 000	129 250	428 122	218 304
2012/13	725 068	117 356	413 531	214 320
2013/14	730 664	104 925	388 717	209 208
2014/15	731 575	92 389	370 764	203 576
2015/16 ^a	728 604	80 346	363 378	195 419

^a Előzetes adat.

Megjegyzés: Gyógypedagógiai intézmények nélkül, a 2000/2001. tanévtől gyógypedagógiai oktatás nélkül. A 2001/2002 tanévtől a 6 illetve 8 évfolyamos gimnáziumok 5–8. évfolyamának tanulói a középiskolások között szerepelnek. Főiskola, egyetem: A 2005/2006. tanévtől a felsőfokú alapképzésben, az osztatlan és mesterképzésben részt vevőkkel együtt.

Forrás: *EMMI STAT*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut07_03

7.4. táblázat: Az egyes oktatási fokozatokban tanulók száma, nem nappali képzés

Év	Általános iskola	Szakmunkásképző, szakiskola	Középiskola	Főiskola, egyetem
2001/02	2 793	2 453	95 231	129 167
2002/03	2 785	3 427	93 172	148 032
2003/04	3 190	3 216	93 322	162 037
2004/05	2 766	3 505	90 321	166 174
2005/06	2 543	4 049	89 950	163 387
2006/07	2 319	4 829	91 035	151 203
2007/08	2 245	5 874	83 008	132 273
2008/09	2 083	4 983	74 008	115 957
2009/10	2 035	6 594	70 124	105 511
2010/11	1 997	8 068	76 404	99 962
2011/12	2 264	10 383	74 204	98 081
2012/13	2 127	12 776	72 808	85 316
2013/14	2 587	12 140	70 588	73 088
2014/15	2 548	9 946	66 522	67 904
2015/16 ^a	2 293	9 685	63 345	64 110

^a Előzetes adat.

Megjegyzés: Főiskola, egyetem: A 2005/2006. tanévtől a felsőfokú alapképzésben, az osztatlan és mesterképzésben részt vevőkkel együtt.

Forrás: *EMMI STAT*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut07_04

7.5. táblázat: Az egyetemi, főiskolai továbbtanulásra jelentkezők számának alakulása, nappali képzés

Év	Jelentkezők száma	Felvettek száma	Felvettek a jelentkezők százalékában	A jelentkezők	A felvettek
				az adott évben érettségizők százalékában	
1980	33 339	14 796	44,4	77,2	34,3
1989	44 138	15 420	34,9	84,0	29,3
1990	46 767	16 818	36,0	88,2	31,7
1991	48 911	20 338	41,6	90,2	37,5
1992	59 119	24 022	40,6	99,1	40,3
1993	71 741	28 217	39,3	104,6	41,1
1994	79 805	29 901	37,5	116,3	43,6
1995	86 548	35 081	40,5	123,2	49,9
1996	79 369	38 382	48,4	108,1	52,3
1997	81 924	40 355	49,3	108,4	53,4
1998	81 065	43 629	53,8	104,4	56,2
1999	82 815	44 538	53,8	112,0	60,2
2000	82 957	45 546	54,9	114,9	63,1
2001	84 380	49 874	59,1	119,8	70,8
2002	88 978	52 552	59,1	127,8	75,5
2003	87 110	52 703	60,5	121,1	73,3
2004	95 871	55 179	57,6	125,0	72,0
2005	91 583	52 863	57,7	118,9	68,6
2006	84 262	53 983	64,1	109,6	70,2
2007	74 849	50 941	68,1	96,5	65,7
2008	66 963	52 081	77,8	97,8	76,1
2009	90 878	61 262	67,4	116,5	78,5
2010	100 777	65 503	65,0	129,3	84,1
2011	101 835	66 810	65,6	133,4	87,5
2012	84 075	61 350	73,0	113,9	83,1
2013	75 392	56 927	75,5	110,2	83,2
2014	79 765	54 688	68,6	115,4	79,1
2015	79 255	53 069	67,0	121,3	81,2

Megjegyzés: A felsőfokú alapképzésre, osztatlan és mesterképzésre első helyre jelentkezettekkel és felvettekkel együtt. 2008-tól a pót- és keresztféléves felvételi eljárás során felvettek létszámával együtt.

Forrás: *EMMI STAT*.

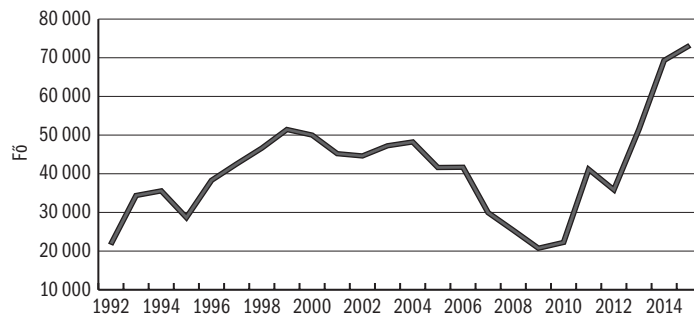
A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut07_05

8.1. táblázat: Az NFSZ kirendeltségein bejelentett betöltetlen álláshelyek száma^a

Év	Bejelentett álláshelyek zárónapi száma	Regisztrált munkanélkü- liek ^b zárónapi létszáma	100 regisztrált munkanél- kültre ^b jutó álláshely
1991	14 343	227 270	6,3
1992	21 793	556 965	3,9
1993	34 375	671 745	5,1
1994	35 569	568 366	6,3
1995	28 680	507 695	5,6
1996	38 297	500 622	7,6
1997	42 544	470 112	9,0
1998	46 624	423 121	11,0
1999	51 438	409 519	12,6
2000	50 000	390 492	12,8
2001	45 194	364 140	12,4
2002	44 603	344 715	12,9
2003	47 239	357 212	13,2
2004	48 223	375 950	12,8
2005	41 615	409 929	10,2
2006	41 677	393 465	10,6
2007	29 933	426 915	7,0
2008	25 386	442 333	5,7
2009	20 739	561 768	3,7
2010	22 241	582 664	3,8
2011	41 123	582 868	7,1
2012	35 850	559 102	6,4
2013	51 524	527 624	9,8
2014	69 316	422 445	16,4
2015	73 122	378 181	19,3

^a Hónap végi záró adatok átlaga.^b 2005. november 1-je után: nyilvántartott álláskereső.

Forrás: NFSZ.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015shut08_01**8.1. ábra: Az NFSZ kirendeltségein bejelentett betöltetlen álláshelyek számának alakulása**

Forrás: NFSZ.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015shua08_01

8.2. táblázat: Létszámnövelést, illetve -csökkenést tervező vállalatok aránya^a, százalék

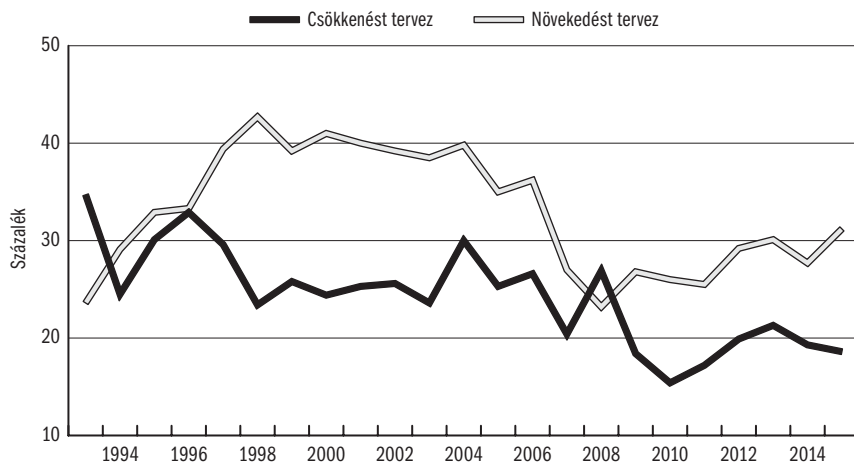
Év	Félév	Csökkenést tervez	Növekedést tervez	Év	Félév	Csökkenést tervez	Növekedést tervez
1994	I.	24,5	29,1	2002	I.	25,6	39,2
	II.	21,0	29,7		II.	27,9	35,4
1995	I.	30,1	32,9	2003	I.	23,6	38,5
	II.	30,9	27,5		II.	32,1	34,3
1996	I.	32,9	33,3	2004	I.	30,0	39,8
	II.	29,4	30,4		II.	25,3	35,0
1997	I.	29,6	39,4	2006	I.	26,6	36,2
	II.	30,7	36,8		II.	20,4	27,0
1998	I.	23,4	42,7	2008	I.	26,9	23,2
	II.	28,9	37,1		II.	18,4	26,8
1999	I.	25,8	39,2	2010	I.	15,4	26,0
	II.	28,8	35,8		II.	17,2	25,5
2000	I.	24,4	41,0	2012	I.	19,9	29,2
	II.	27,2	36,5		II.	21,3	30,1
2001	I.	25,3	40,0	2014	I.	19,3	27,7
	II.	28,6	32,6		II.	18,6	31,2

^a A kérdezést követő fél évben, a *NFSZ PROG* mintában, 2004-től a kérdezést követő egy év múlva.

Forrás: *NFSZ PROG*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut08_02

8.2. ábra: Létszámcsökkentést és létszámnövekedést tervező vállalatok aránya

Forrás: *NFSZ PROG*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua08_02

9.1. táblázat: Regionális különbségek: foglalkoztatási ráta^a

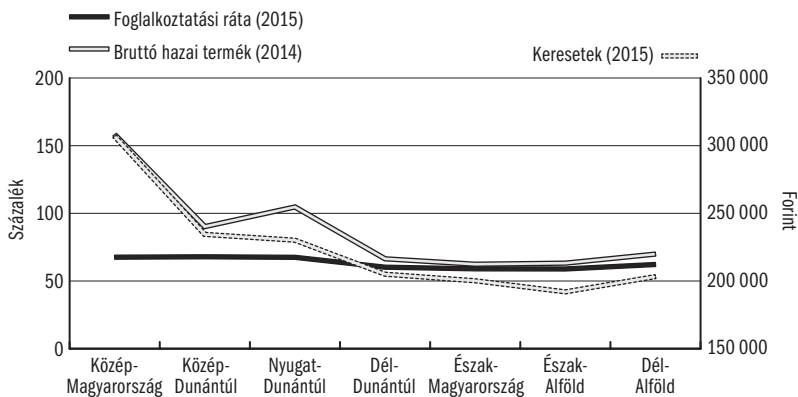
Év	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Összesen
1995	57,1	53,1	58,5	48,8	46,3	46,4	53,0	52,5
1996	56,8	52,7	59,3	50,3	45,7	45,6	52,8	52,4
1997	56,8	53,6	59,8	50,0	45,7	45,2	53,6	52,5
1998	57,7	56,0	61,6	51,5	46,2	46,4	54,2	53,7
1999	59,7	58,5	63,1	52,8	48,1	48,8	55,3	55,6
2000	60,5	59,2	63,4	53,5	49,4	49,0	56,0	56,3
2001	60,6	59,3	63,1	52,3	49,7	49,5	55,8	56,2
2002	60,9	60,0	63,7	51,6	50,3	49,3	54,2	56,2
2003	61,7	62,3	61,9	53,4	51,2	51,6	53,2	57,0
2004	62,9	60,3	61,4	52,3	50,6	50,4	53,6	56,8
2005	63,3	60,2	62,0	53,4	49,5	50,2	53,8	56,9
2006	63,1	61,3	62,5	53,2	50,7	51,1	54,0	57,4
2007	62,9	61,4	62,8	51,0	50,4	50,3	54,5	57,0
2008	62,7	59,9	61,6	50,8	49,4	49,5	54,0	56,4
2009	61,3	57,3	59,2	51,7	48,2	48,0	52,9	55,0
2010	60,0	57,0	58,6	52,4	48,3	49,0	54,1	54,9
2011	60,2	59,1	59,9	51,1	48,4	49,9	54,1	55,4
2012	61,7	59,2	61,0	51,9	49,1	51,8	55,5	56,7
2013	62,7	60,7	61,8	54,8	51,6	53,2	56,3	58,1
2014	66,0	64,3	65,8	58,6	55,7	57,3	59,7	61,8
2015	67,6	67,9	67,5	60,2	59,0	58,9	62,2	63,9

^a 15–64 éves népesség.

Forrás: *KSH MEF*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut09_01

9.1. ábra: Regionális különbségek: foglalkoztatási ráta, keresetek és bruttó hazai termék a tervezési statisztikai régiókban

Forrás: Foglalkoztatási ráta: *KSH MEF*; bruttó hazai termék: *KSH*; keresetek: *NFSZ BT*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua09_01

9.2. táblázat: Regionális különbségek: munkanélküliségi ráta a Munkaerő-felmérés szerint^a

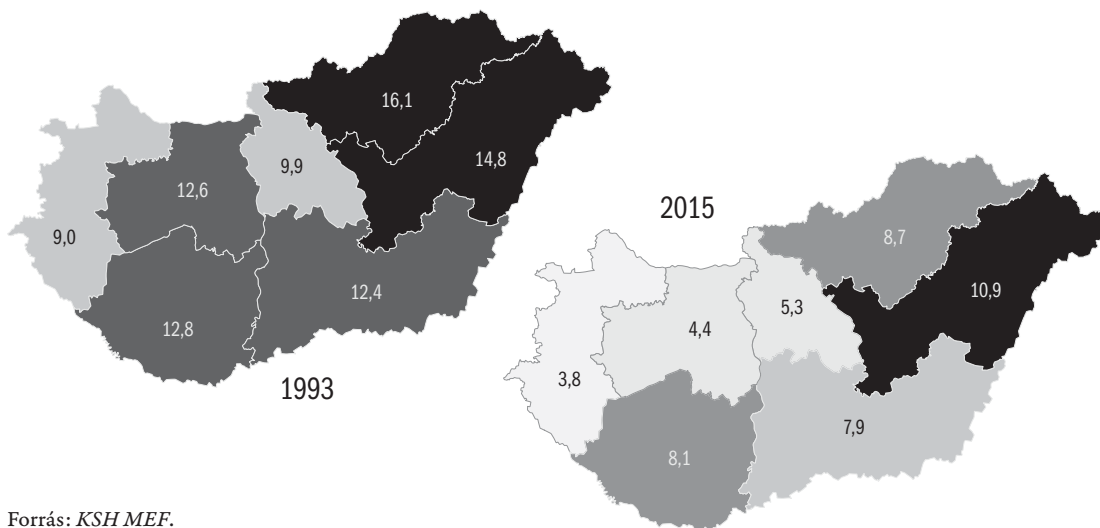
Év	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Összesen
1995	7,4	11,0	6,9	12,1	16,0	13,8	9,3	10,3
1996	8,2	10,4	7,1	9,4	15,5	13,2	8,4	10,0
1997	7,0	8,1	6,0	9,9	14,0	12,0	7,3	8,8
1998	5,7	6,8	6,1	9,4	12,2	11,1	7,1	7,8
1999	5,2	6,1	4,4	8,3	11,6	10,2	5,8	7,0
2000	5,3	4,9	4,2	7,8	10,1	9,3	5,1	6,4
2001	4,3	4,3	4,1	7,7	8,5	7,8	5,4	5,7
2002	3,9	5,0	4,0	7,9	8,8	7,8	6,2	5,8
2003	4,0	4,6	4,6	7,9	9,7	6,8	6,5	5,9
2004	4,5	5,6	4,6	7,3	9,7	7,2	6,3	6,1
2005	5,2	6,3	5,9	8,8	10,6	9,1	8,2	7,2
2006	5,1	6,0	5,8	9,2	10,9	10,9	8,0	7,5
2007	4,8	4,9	5,1	9,9	12,6	10,7	8,0	7,4
2008	4,5	5,8	5,0	10,3	13,3	12,1	8,7	7,8
2009	6,5	9,2	8,7	11,2	15,3	14,1	10,6	10,0
2010	8,9	10,0	9,3	12,4	16,2	14,4	10,4	11,2
2011	9,0	9,5	7,3	12,9	16,4	14,6	10,5	11,0
2012	9,5	9,9	7,5	12,1	16,1	13,9	10,3	11,0
2013	8,7	8,7	7,7	9,3	12,6	14,2	11,0	10,2
2014	6,2	5,6	4,6	7,8	10,4	11,8	9,0	7,7
2015	5,3	4,4	3,8	8,1	8,7	10,9	7,9	6,8

^a 15–74 éves népesség.

Forrás: KSH MEF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut09_02

9.2. ábra: Regionális különbségek: munkanélküliségi ráta a Munkaerő-felmérés szerint a tervezési statisztikai régiókban

Forrás: KSH MEF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua09_02

9.3. táblázat: Regionális különbségek: A regisztrált munkanélküliek^a aránya a gazdaságilag aktív népességhez viszonyítva^b, százalék

Év	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Összesen
1998	4,7	8,6	6,1	11,8	16,0	15,0	10,1	9,5
1999	4,5	8,7	5,9	12,1	17,1	16,1	10,4	9,7
2000	3,8	7,5	5,6	11,8	17,2	16,0	10,4	9,3
2001	3,2	6,7	5,0	11,2	16,0	14,5	9,7	8,5
2002	2,8	6,6	4,9	11,0	15,6	13,3	9,2	8,0
2003	2,8	6,7	5,2	11,7	16,2	14,1	9,7	8,3
2004	3,2	6,9	5,8	12,2	15,7	14,1	10,4	8,7
2005	3,4	7,4	6,9	13,4	16,5	15,1	11,2	9,4
2006	3,1	7,0	6,3	13,0	15,9	15,0	10,7	9,0
2007	3,5	6,9	6,3	13,6	17,6	16,6	11,7	9,7
2008	3,6	7,1	6,3	14,3	17,8	17,5	11,9	10,0
2009	5,4	11,5	9,5	17,8	20,9	20,2	14,4	12,8
2010	6,6	11,8	9,3	17,1	21,5	20,9	15,2	13,3
2011	6,8	10,9	8,0	16,6	21,5	22,0	14,5	13,2
2012	6,6	9,9	7,4	16,4	21,2	21,0	13,6	12,6
2013	6,4	9,5	7,4	15,4	19,5	19,4	19,0	13,0
2014	5,2	7,1	5,4	13,6	17,4	16,7	10,5	9,8
2015	4,6	6,1	4,4	11,8	15,4	14,2	8,9	8,5

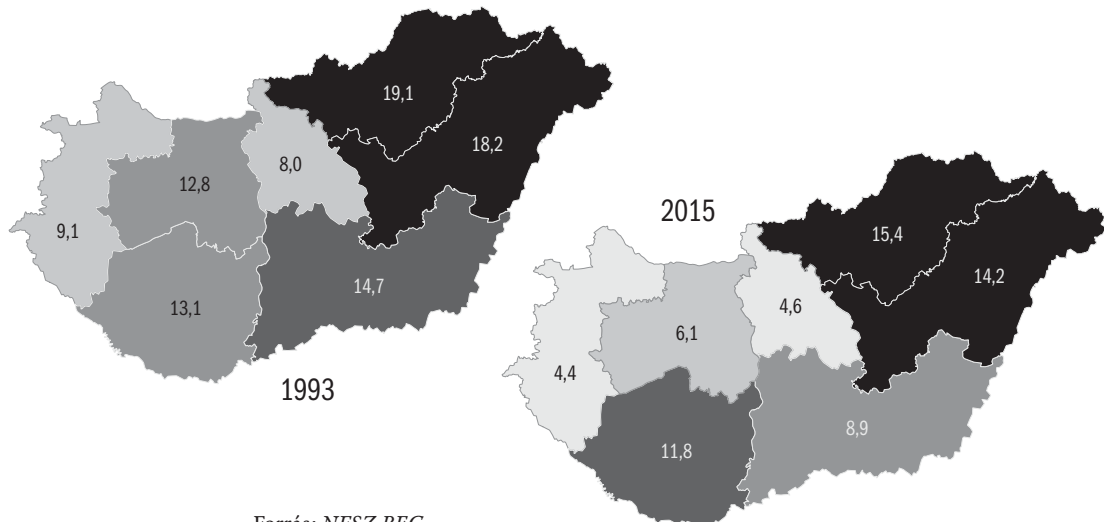
^a 2005. november 1-je után: nyilvántartott álláskereső aránya. Az 1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról 2005. november 1-jei változása a regisztrált munkanélküli fogalmát „nyilvántartott álláskeresőkre” változtatta.

^b Vetítési alap a gazdaságilag aktív népesség előző év január 1-jén.

Forrás: NFSZ REG.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut09_03

9.3. ábra: Regionális különbségek: regisztrált munkanélküliségi ráta a tervezési statisztikai régiókban

Forrás: NFSZ REG.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua09_03

9.4. táblázat: Regisztrált munkanélküliségi ráta^a megyénként, éves átlag, százalék^b

Megye	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Budapest	0,1	5,7	3,0	2,6	2,2	2,4	2,8	2,9	2,6	3,0	3,1	4,6	5,9	6,2	6,1	5,8	4,5	4,0
Baranya	1,1	11,8	11,6	11,1	11,2	11,9	11,6	13,4	13,3	12,9	13,6	14,7	17,1	16,6	16,4	15,0	9,1	11,6
Bács-Kiskun	1,1	11,0	10,0	9,3	8,8	9,4	9,9	10,4	10,2	11,4	12,0	17,9	15,6	14,8	13,7	13,3	15,8	9,7
Békés	1,1	14,0	13,1	11,9	11,2	11,5	12,0	13,0	13,5	15,0	14,8	17,3	18,1	17,8	15,8	14,8	12,0	9,6
Borsod-Abaúj-Zemplén	2,3	16,7	20,3	19,0	19,1	19,6	18,3	18,9	18,0	19,9	20,1	23,1	23,7	23,5	22,9	20,9	19,6	16,6
Csongrád	1,0	9,9	8,6	8,3	8,1	8,5	9,7	10,7	8,8	9,2	9,3	11,6	12,4	11,5	11,5	11,0	8,5	7,2
Fejér	1,0	10,6	7,2	6,4	6,4	7,1	7,3	7,4	7,3	7,1	7,5	11,5	12,4	12,1	10,8	10,1	7,6	6,6
Győr-Moson-Sopron	0,5	6,8	4,6	4,1	4,0	4,1	4,6	5,4	4,6	4,1	4,1	6,9	6,8	5,7	5,0	4,6	2,9	2,4
Hajdú-Bihar	0,9	14,2	14,7	13,6	12,8	13,1	12,9	14,0	13,9	15,6	16,5	19,1	20,3	20,7	19,9	18,6	16,1	14,1
Heves	1,6	12,5	12,0	10,6	9,8	10,0	10,6	11,3	11,1	12,2	12,7	15,8	16,1	16,1	15,7	15,0	11,9	11,5
Jász-Nagykun-Szolnok	1,6	14,6	13,4	11,5	10,2	10,7	11,2	12,0	11,4	11,8	12,2	15,5	16,4	18,1	16,8	15,4	13,4	12,0
Komárom-Esztergom	1,0	11,3	8,3	7,0	6,7	6,0	5,8	6,8	5,8	5,4	5,5	10,2	10,4	9,5	8,9	8,7	6,5	5,7
Nógrád	2,4	16,3	14,9	14,3	13,8	14,6	14,6	16,1	16,1	17,7	17,8	21,2	22,0	22,9	23,9	21,7	19,1	17,4
Pest	0,5	7,6	5,2	4,4	3,7	3,7	3,8	4,2	3,9	4,3	4,4	6,7	7,7	7,6	7,4	7,2	6,2	5,5
Somogy	1,4	11,2	11,9	11,6	11,5	12,2	13,4	14,5	14,6	16,2	16,9	19,4	18,9	18,3	18,2	17,1	16,1	13,8
Szabolcs-Szatmár-Bereg	2,6	19,3	19,5	17,8	16,7	17,7	17,5	18,6	18,8	21,0	22,4	24,7	24,8	26,0	25,0	23,0	19,5	16,0
Tolna	1,6	12,2	11,8	11,0	10,0	10,7	11,6	11,8	10,5	11,5	12,1	15,2	14,7	14,2	13,7	13,7	11,1	9,3
Vas	0,4	7,2	5,2	4,9	4,5	5,0	6,0	6,8	6,1	6,2	6,1	9,8	9,6	7,7	6,7	6,9	5,1	4,3
Veszprém	0,9	10,0	7,2	6,9	6,6	7,0	7,3	8,0	7,7	8,0	8,2	12,6	12,3	10,8	9,6	9,4	6,9	5,9
Zala	0,8	9,2	7,2	6,5	6,4	7,0	7,4	9,3	9,0	9,3	9,4	13,0	12,9	11,7	11,6	12,3	9,6	7,8
Összesen	1,0	10,6	9,3	8,5	8,0	8,3	8,7	9,4	9,0	9,7	10,0	12,8	13,3	13,2	12,6	11,9	9,8	8,5

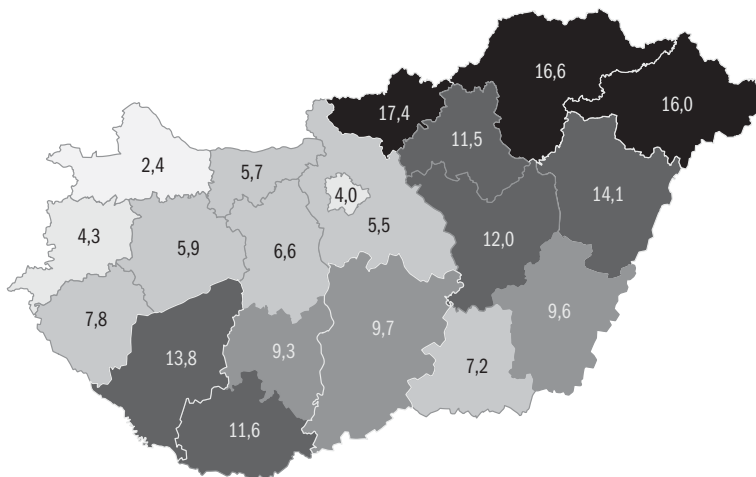
^a 2005. november 1-je után: nyilvántartott álláskereső aránya. Az 1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról 2005. november 1-jei változása a regisztrált munkanélküli fogalmát „nyilvántartott álláskeresőkre” változtatta.

^b Vetítési alap a gazdaságilag aktív népesség előző év január 1-jei száma.

Forrás: NFSZ REG.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut09_04

9.4. ábra: Regisztrált megyei munkanélküliségi ráták átlagai, 2015

Forrás: NFSZ REG.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua09_04

9.5. táblázat: Regionális különbségek: keresetek^a

Év	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Összesen
2001	132 136	100 358	96 216	86 489	88 735	84 930	84 710	103 610
2002	149 119	110 602	106 809	98 662	102 263	98 033	97 432	117 672
2003	170 280	127 819	121 464	117 149	117 847	115 278	113 532	135 472
2004	184 039	137 168	131 943	122 868	128 435	124 075	121 661	147 111
2005	192 962	147 646	145 771	136 276	139 761	131 098	130 406	157 770
2006	212 001	157 824	156 499	144 189	152 521	142 142	143 231	171 794
2007	229 897	173 937	164 378	156 678	159 921	153 241	153 050	186 229
2008	245 931	185 979	174 273	160 624	169 313	160 332	164 430	198 087
2009	254 471	187 352	182 855	169 615	169 333	160 688	164 638	203 859
2010	258 653	194 794	183 454	171 769	173 696	162 455	169 441	207 456
2011	264 495	197 774	184 311	181 500	185 036	173 243	177 021	214 540
2012	279 073	215 434	202 189	208 895	196 566	191 222	187 187	230 073
2013	290 115	220 495	209 418	190 126	188 635	178 499	187 762	230 018
2014	296 089	228 974	219 727	200 359	204 472	194 654	196 667	240 675
2015	306 890	234 443	230 142	205 020	200 174	191 973	203 280	245 210

^a Bruttó havi kereset (Ft/fő), május.

Megjegyzés: Az adatok a költségvetésben dolgozókra, illetve az 5 fős és nagyobb vállalatoknál dolgozókra vonatkoznak. Teljes munkaidős alkalmazottak.

Forrás: NFSZ BT.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut09_05

9.6. táblázat: Regresszióval kiigazított kereseti különbségek

Év	Közép-Magyarország	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld
2001	0,0739	-0,0200	-0,1500	-0,1400	-0,1550	-0,1630
2002	0,0903	-0,0378	-0,1120	-0,0950	-0,1170	-0,1070
2003	0,0493	-0,0542	-0,1220	-0,1220	-0,1400	-0,1410
2004	0,0648	-0,0313	-0,1410	-0,0953	-0,1400	-0,1270
2005	0,0291	-0,0372	-0,1310	-0,1010	-0,1450	-0,1390
2006	0,0660	-0,0214	-0,1400	-0,0874	-0,1380	-0,1100
2007	0,0636	-0,0840	-0,1420	-0,1290	-0,1590	-0,1450
2008	0,0446	-0,0904	-0,1750	-0,1350	-0,1920	-0,1660
2009	0,0791	-0,0464	-0,1270	-0,1210	-0,1420	-0,1490
2010	0,0693	-0,0748	-0,1380	-0,1270	-0,1710	-0,1500
2011	0,1060	-0,0306	-0,0810	-0,0059	-0,0884	-0,0944
2012	0,0676	-0,0443	-0,0791	-0,1020	-0,1320	-0,1240
2013	0,0415	-0,0544	-0,1190	-0,1190	-0,1620	-0,1350
2014	0,0239	-0,0436	-0,1180	-0,1080	-0,1320	-0,1250

Megjegyzés: Ezek az eredmények a logaritmuspontban (nagyjából százalékos mértékben) mutatják a különböző csoportok kereseti előnyét-hátrányát a referenciacsoporthoz képest.

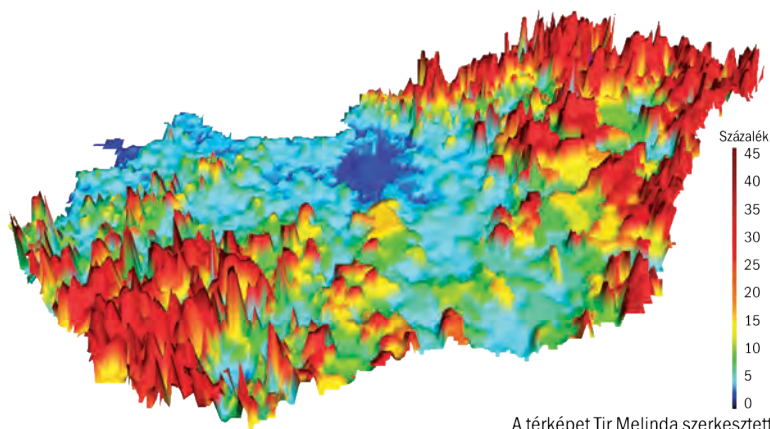
Minden közölt paraméter szignifikáns 0,01 szinten.

Referenciakategóriák: nő, érettségizett, Közép-Dunántúlon, nem közszférában dolgozó alkalmazott.

Forrás: NFSZ BT.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut09_06

9.5. ábra: A regisztrált munkanélküliek aránya a 15–64 éves népességben, 2007. I. negyedév, százalék

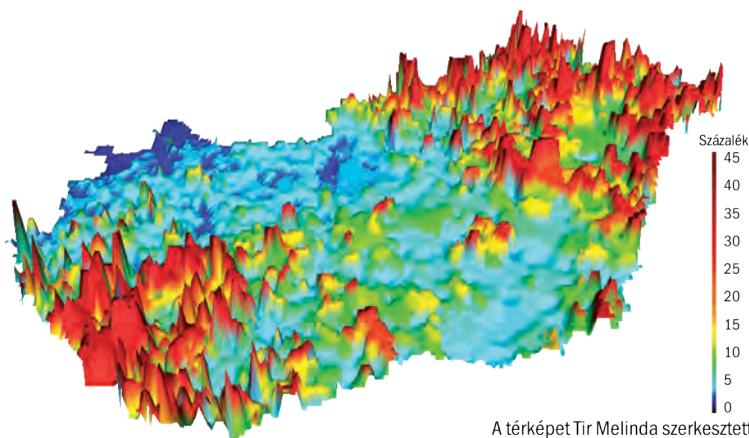
A térképet Tir Melinda szerkesztette.

Megjegyzés: A regisztrált munkanélküliek arányát az alábbi módszerrel becsültük: regisztrált munkanélküliek száma/15–64 éves állandó népesség létszáma. A regisztrált munkanélküliek száma negyedéves átlag. Az állandó népesség éves adat.

Forrás: *Regisztrált munkanélküliek: NFSZ IR. Népesség: KSH T-Star.*

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua09_05

9.6. ábra: A regisztrált munkanélküliek aránya a 15–64 éves népességben, 2015. I. negyedév, százalék

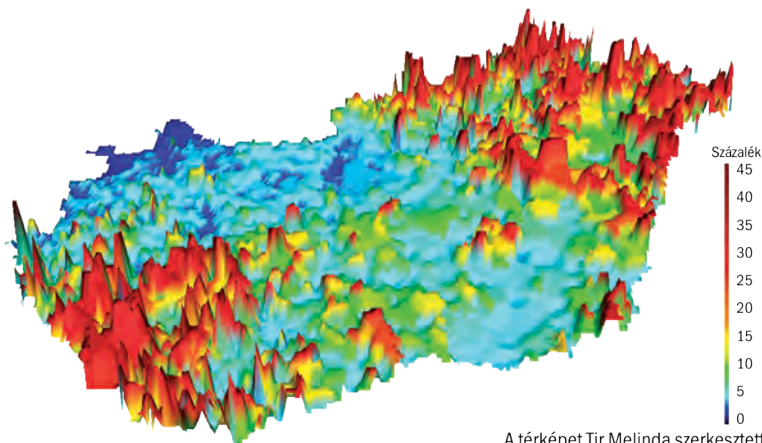
A térképet Tir Melinda szerkesztette.

Megjegyzés: A regisztrált munkanélküliek arányát az alábbi módszerrel becsültük: regisztrált munkanélküliek száma/15–64 éves állandó népesség létszáma. A regisztrált munkanélküliek száma negyedéves átlag. Az állandó népesség 2014-es éves adat (mivel a 2015-ös adatok még nem állnak rendelkezésre).

Forrás: *Regisztrált munkanélküliek: NFSZ IR. Népesség: KSH T-Star.*

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua09_06

9.7. ábra: A regisztrált munkanélküliek aránya a 15–64 éves népességben, 2007. III. negyedév, százalék

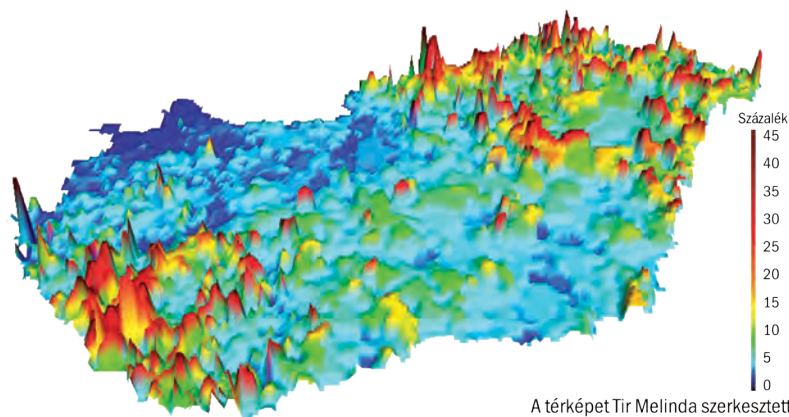
A térképet Tir Melinda szerkesztette.

Megjegyzés: A regisztrált munkanélküliek arányát az alábbi módszerrel becsültük: regisztrált munkanélküliek száma/15–64 éves állandó népesség létszáma. A regisztrált munkanélküliek száma negyedéves átlag. Az állandó népesség éves adat.

Forrás: *Regisztrált munkanélküliek: NFSZ IR. Néesség: KSH T-Star.*

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua09_07

9.8. ábra: A regisztrált munkanélküliek aránya a 15–64 éves népességben, 2015. III. negyedév, százalék

A térképet Tir Melinda szerkesztette.

Megjegyzés: A regisztrált munkanélküliek arányát az alábbi módszerrel becsültük: regisztrált munkanélküliek száma/15–64 éves állandó népesség létszáma. A regisztrált munkanélküliek száma negyedéves átlag. Az állandó népesség 2014-es éves adat (mivel a 2015-ös adatok még nem állnak rendelkezésre).

Forrás: *Regisztrált munkanélküliek: NFSZ IR. Néesség: KSH T-Star.*

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hua09_08

9.7. táblázat: Regionális különbségek: bruttó hazai termék

Év	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Összesen
Ezer Ft/fő/hó								
2001	2 380	1 397	1 547	1 107	991	1 023	1 113	1 509
2002	2 802	1 502	1 757	1 239	1 090	1 126	1 209	1 714
2003	3 005	1 729	2 017	1 348	1 214	1 256	1 307	1 882
2004	3 332	1 958	2 142	1 461	1 358	1 363	1 454	2 079
2005	3 615	2 098	2 206	1 540	1 471	1 426	1 534	2 227
2006	3 949	2 183	2 417	1 614	1 544	1 521	1 609	2 397
2007	4 218	2 348	2 478	1 709	1 618	1 586	1 666	2 540
2008	4 462	2 433	2 612	1 831	1 674	1 685	1 805	2 694
2009	4 396	2 190	2 454	1 802	1 594	1 697	1 732	2 620
2010	4 480	2 350	2 685	1 828	1 626	1 716	1 753	2 705
2011	4 561	2 504	2 862	1 904	1 699	1 830	1 890	2 821
2012	4 687	2 546	2 909	1 959	1 720	1 867	1 966	2 886
2013	4 893	2 721	3 064	2 058	1 856	1 920	2 103	3 039
2014	5 162	2 941	3 414	2 167	2 037	2 062	2 280	3 262
Százalék								
2001	157,5	92,7	102,7	73,5	65,7	67,9	73,9	100,0
2002	163,4	87,7	102,6	72,4	63,6	65,7	70,6	100,0
2003	159,5	91,9	107,3	71,7	64,6	66,8	69,5	100,0
2004	159,9	94,4	103,5	70,3	65,4	65,6	70,0	100,0
2005	162,0	94,5	99,6	69,2	66,2	64,1	69,0	100,0
2006	164,5	91,3	101,3	67,3	64,5	63,4	67,2	100,0
2007	165,8	92,6	98,1	67,2	63,8	62,4	65,6	100,0
2008	165,4	90,5	97,5	67,9	62,2	62,5	67,0	100,0
2009	167,7	83,7	94,1	68,6	60,9	64,7	66,0	100,0
2010	165,1	87,2	100,1	67,6	60,3	63,4	64,8	100,0
2011	161,5	88,7	102,0	67,5	60,2	64,8	66,9	100,0
2012	162,6	88,4	101,4	67,8	59,8	64,0	67,8	100,0
2013	161,0	89,5	100,8	67,7	61,1	63,2	69,2	100,0
2014	158,2	90,2	104,7	66,4	62,4	63,2	69,9	100,0

Megjegyzés: Az ESA2010-re történő átállás miatt a 2001–2012-re közölt adatok kismértékben módosultak.

Forrás: KSH.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut09_07

9.8. táblázat: Ingázás

Év	A lakóhelyükön foglalkoztatottak		Más településen foglalkoztatottak	
	száma, ezer fő	aránya	száma, ezer fő	aránya
1980	3 848,5	76,0	1 217,2	24,0
1990	3 380,2	74,7	1 144,7	25,3
2001	2 588,2	70,1	1 102,1	29,9
2005	2 625,1	68,2	1 221,3	31,8
2011	2 462,8 ^a	62,5	1 479,8	37,2

^a Ideiglenesen külföldön dolgozókkal együtt

Forrás: NSZ, mikrocenzusok.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut09_08

10.1. táblázat: Sztrájkok

Év	A sztrájkok száma	A sztrájkokban résztvevők száma, fő	Kiesett órák száma (ezer)
1995 ^a	7	172 048	1 708
2000	5	26 978	1 192
2001	6	21 128	61
2002	4	4 573	9
2003	7	10 831	19
2004	8	6 276	116
2005	11	1 425	7
2006	16	24 665	52
2007	13	64 612	186
2008	8	8 633	..
2009	9	3 134	8,6
2010	7	3 263	133,1
2011	1	..	..
2012	3	1 885	4,6
2013	1	..	..
2014	0	0	0

^a A pedagógussztrájk adatai részben becsült adatok.

Forrás: *KSH* sztrájkstatisztika.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut10_01

10.2. táblázat: Központi bérmegállapodások^a

Év	OÉT - 2013-tól VKF-ajánlás			Tényleges	
	Minimum	Átlag	Maximum	Költségvetési szektor	Versenyszféra
2000	108,5		111,0	112,3	114,2
2001	..		..	122,9	116,3
2002	108,0		110,5	129,2	113,3
2003	..	4,5% reálbér növekedés	..	117,5	108,9
2004	..	107,0-108,0	..	100,4	109,3
2005	..	106,0	..	112,8	106,9
2006	..	104,0-105,0	..	106,4	109,3
2007	..	105,5-108,0	..	106,4	109,1
2008	..	105,0-107,5	..	106,2	108,4
2009	..	103,0-105,0	..	92,1	104,3
2010	..	reálbér megőrzés	..	100,5 ^b	102,6 ^b
2011	..	104,0-106,0	..	99,3	105,4
2012	-	nem jött létre bérajánlás	-	103,7	107,3
2013	..	reálbér megőrzés	..	110,9	103,4 ^b
2014	..	103,5	..	105,9	104,3
2015	..	103,0-104,0	..	106,3	103,9

^a Az OÉT-megállapodásokban ajánlott és tényleges bruttó keresetnövekedési ütemek. Előző év = 100.

^b Átlagos reálbér index.

Forrás: *KSH, NGM*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut10_02

10.3. táblázat: Egy munkáltatóra kiterjedő hatályú kollektív szerződések állománya a versenyszférában

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Szerződések száma	1 272	1 295	1 025	1 033	1 032	1 027	962	966	959	942	951	951	950
Érintett létszám, fő	649 861	637 508	513 118	489 568	532 065	467 964	432 086	448 138	448 980	442 723	448 087	443 543	458 668

Forrás: NGM, Munkaügyi Kapcsolatok Információs Rendszer.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut10_03

10.4. táblázat: Egy intézményre kiterjedő hatályú kollektív szerződések állománya a költségvetési szektorban

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Szerződések száma	2 026	2 020	1 750	1 435	1 711	1 710	1 737	1 751	1 744	1 735	1 736	1 734	798
Érintett létszám, fő	251 352	250 492	228 080	203 497	224 246	222 547	225 434	224 651	222 136	261 401	260 388	259 797	301 430

Forrás: NGM, Munkaügyi Kapcsolatok Információs Rendszer.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut10_04

10.5. táblázat: Több munkáltatóra kiterjedő hatályú kollektív szerződések állománya a versenyszférában

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Szerződések száma	71	79	71	75	74	78	80	82	81	81	83	83	83
Érintett létszám, fő	261 848	263 752	92 196	86 079	83 117	80 506	222 236	221 627	202 005	204 585	173 614	219 050	299 487

Forrás: NGM, Munkaügyi Kapcsolatok Információs Rendszer.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut10_05

10.6. táblázat: Több intézményre kiterjedő hatályú kollektív szerződések állománya a költségvetési szektorban

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Szerződések száma	9	10	5	4	2	1	1	1	1	0	0	0	0
Érintett létszám, fő	2 042	2 072	403	360	238	..	..	..	320	0	0	0	0

Forrás: NGM, Munkaügyi Kapcsolatok Információs Rendszer.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut10_06

10.7. táblázat: Vállalati bérmegállapodások^a száma, az érintett vállalatok száma és a munkavállalók létszáma

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Szerződések száma	545	515	298	302	214	202	785	905	888	863	874	876	867
Érintett létszám, fő	316 585	347 223	169 639	151 022	171 259	100 206	377 677	414 522	416 562	415 751	422 887	384 182	424 914

^a 2008-ig az adott évre vonatkozó – jellemzően az éves bérnövekményről szóló – „bérmegállapodások”, 2008 után a kollektív szerződésben rögzített, a „munka díjazására” vonatkozó rendelkezések, melyek általában hosszabb időre érvényesek, pl. a különféle bérpótlékok mértéke, jutalmak, béren kívüli juttatások, a bérfizetéssel kapcsolatos jogok és kötelezettségek.

Forrás: NGM, Munkaügyi Kapcsolatok Információs Rendszer.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut10_07

10.8. táblázat: Több munkáltatóra érvényes bérmegállapodások^a száma, az érintett vállalatok száma és a munkavállalók érintett létszáma

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Szerződések száma	22	19	40	44	40	45	62	68	68	73	74	74	74
Vállalatok száma	243	145	145	162	147	150	2 350	2 460	2 199	2 219	1 096	2 886	2 885
Érintett létszám, fő	88 855	25 175	35 039	42 817	33 735	40 046	191 258	211 753	180 131	191 013	160 092	208 128	289 154

^a 2008-ig az adott évre vonatkozó – jellemzően az éves bérnövekményről szóló – „bérmegállapodások”, 2008 után a kollektív szerződésben rögzített, a „munka díjazására” vonatkozó rendelkezések, melyek általában hosszabb időre érvényesek, pl. a különféle bérpótlékok mértéke, jutalmak, béren kívüli juttatások, a bérfizetéssel kapcsolatos jogok és kötelezettségek.

Forrás: NGM, Munkaügyi Kapcsolatok Információs Rendszer.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut10_08

10.9. táblázat: A kollektív szerződésekkel lefedett alkalmazottak aránya^a, százalék

Ágazat	Többmunkáltatós kollektív szerződések a versenyszférában ^b					Egymunkáltatós kollektív szerződések a nemzetgazdaságban				
	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015
Mezőgazdaság	27,80	21,93	23,08	21,12	40,83	12,47	9,81	11,71	9,87	21,81
Bányászat, kőfejtés	6,37	5,27	5,36	5,35	6,87	37,84	57,86	40,51	40,46	58,42
Feldolgozóipar	11,40	12,78	11,95	10,82	10,82	23,36	25,94	25,95	25,86	27,28
Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	69,28	70,27	69,67	78,50	78,50	60,04	59,16	53,09	53,19	58,00
Vízellátás, szennyvízgyűjtés, hulladékgazdálkodás	25,15	24,32	23,87	35,25	35,25	55,95	46,97	46,61	46,57	59,09
Építőipar	98,93	98,27	99,88	98,91	98,91	6,74	5,47	5,84	6,65	6,63
Kereskedelem, gépjárműjavítás	3,41	6,71	6,83	7,56	7,56	11,22	7,74	7,82	7,71	7,34
Szállítás, raktározás	15,27	15,69	14,82	42,22	42,22	56,26	58,68	56,65	54,40	59,69
Szálláshely szolgáltatás, vendéglátás	94,28	93,24	92,42	93,51	93,51	9,94	8,23	6,49	6,24	5,62
Információ és kommunikáció	0,82	0,88	0,88	0,74	0,74	20,25	18,93	20,14	19,19	20,81
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	4,97	5,72	5,24	5,85	5,85	32,36	35,11	33,41	32,89	37,50
Ingyanlányok	39,78	16,37	15,73	16,77	16,77	29,30	25,69	24,61	26,14	26,82
Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	2,32	4,01	4,58	5,39	5,39	8,53	10,97	12,24	12,78	10,37
Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	12,59	6,33	6,22	6,30	6,30	7,78	8,17	8,01	8,17	6,18
Közigazgatás, védelem, kötelező tb.	..	..	..	..	..	6,89	14,48	14,52	15,55	7,27
Oktatás	..	4,79	3,91	5,43	5,43	40,51	44,83	41,94	44,98	70,79
Humán-egészségügyi, szociális ellátás	..	..	..	..	..	35,88	38,24	34,48	36,38	26,50
Művészet, szórakoztatás, szabadidő	1,28	0,14	0,16	0,09	0,09	19,79	23,57	24,01	22,99	21,68
Egyéb szolgáltatás	0,84	0,62	0,63	7,58	7,58	6,78	7,07	8,76	6,88	11,80
Összesen	19,86	19,94	19,34	20,85	20,85	23,52	25,05	24,24	24,59	25,84

^aA kollektív szerződések hatálya alatt alkalmazottak számának az alkalmazásban állók számán belüli arányát mutatja.

^bA közszférában egy darab többmunkáltatós kollektív szerződés volt hatályban a vizsgált időszakban.

Forrás: NGM, Munkaügyi Kapcsolatok Információs Rendszer Kollektív Szerződés Nyilvántartás.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut10_09

10.10. táblázat: Egymunkáltatók kollektív szerződések a nemzetgazdaságban

Ágazat	Kollektív szerződések száma						Kollektív szerződés hatálya alatt alkalmazottak száma, fő					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Mezőgazdaság	65	64	65	66	66	66	9 765	9 310	7 628	8 709	7 680	17 603
Bányászat, kőfejtés	10	10	9	9	9	9	1 474	1 491	2 142	1 475	1 498	2 057
Feldolgozóipar	339	344	344	354	355	353	142 402	144 844	157 710	157 659	157 178	174 379
Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légtudósítás	50	48	47	45	44	43	16 003	14 581	13 807	12 194	12 414	13 450
Vízellátás, szenny- vízgyűjtés, hulla- dékkezelés	70	69	67	68	68	69	24 236	23 737	19 175	19 010	19 010	25 021
Építőipar	49	48	45	45	46	47	7 917	7 800	6 153	6 190	7 488	7 540
Kereskedelem, gépjárműjavítás	126	126	119	118	119	117	38 031	37 973	25 686	25 573	25 565	25 212
Szállítás, raktáro- zás	59	60	57	59	59	50	102 452	102 164	104 150	98 748	96 550	109 336
Szálláshely szolgál- tatás, vendéglátás	38	37	36	35	35	34	8 337	8 342	6 576	4 944	4 986	4 969
Információ és kommunikáció	15	15	14	15	15	15	14 256	14 256	13 540	13 727	13 727	15 514
Pénzügyi, biztosítá- si tevékenység	26	27	27	26	26	26	22 729	20 997	22 300	20 892	20 892	22 476
Ingatlanügyek	33	31	31	32	32	32	8 781	8 522	6 957	7 100	7 079	7 367
Szakmai, tudomá- nyos, műszaki tevékenység	54	55	53	54	54	57	6 822	6 795	8 628	10 047	10 047	9 534
Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevé- kenység	24	25	24	25	24	24	10 507	11 359	11 080	11 206	11 080	10 238
Közigazgatás, védelem, kötele- ző tb.	103	105	102	105	104	104	16 433	17 015	37 643	38 313	40 431	21 224
Oktatás	1 293	1 292	1 295	1 291	1 292	352	106 485	106 233	113 995	102 582	114 377	176 637
Humán-egészség- ügyi, szociális ellátás	241	239	236	226	228	226	77 719	88 141	100 879	92 631	95 961	94 549
Művészet, szóra- koztatás, szabad- idő	92	94	92	91	91	92	7 242	7 109	7 786	7 637	7 592	9 341
Egyéb szolgáltatás	19	18	18	19	18	19	1 422	1 482	1 515	1 514	1 474	2 283
Összesen	2 706	2 707	2 681	2 683	2 685	1 735	623 013	632 151	667 350	640 151	655 029	748 730

Forrás: NGM, Munkaügyi Kapcsolatok Információs Rendszer, Kollektív Szerződés Nyilvántartás.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut10_10

10.11. táblázat: Többszemplicitásos kollektív szerződések a versenyszférában^a

Ágazat	Többszemplicitásos kollektív szerződésben ^b részes munkálátók száma, db						Többszemplicitásos kollektív szerződés hatálya alatt alkalmazottak száma, fő					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Mezőgazdaság	601	601	600	27	41	706	20 724	20 416	16 833	17 098	17 002	32 822
Bányászat, kőfejtés	5	5	5	3	4	4	251	251	195	195	195	242
Feldolgozóipar	604	601	179	155	174	231	69 871	68 953	75 700	70 908	72 623	67 668
Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légtudósítás	36	36	34	35	35	34	18 096	16 818	16 393	15 991	17 142	17 962
Vízellátás, szennyvíz- gyűjtés, hulladék- gazdálkodás	23	23	23	22	28	28	9 769	9 769	9 229	9 229	9 283	11 450
Építőipar	489	491	486	484	510	555	116 745	113 936	110 173	105 521	110 173	112 034
Kereskedelem, gépjárműjavítás	127	125	68	47	192	240	11 538	11 551	22 258	22 316	22 827	25 944
Szállítás, raktározás	197	155	157	155	1 209	1 560	26 780	26 780	26 867	24 972	63 934	73 515
Szálláshely szolgál- tatás, vendéglátás	37	37	31	29	37	35	65 581	65 410	63 526	61 204	63 526	73 759
Információ és kom- munikáció	10	10	12	12	12	11	543	543	597	597	597	550
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	12	12	13	7	9	12	4 082	3 215	3 626	3 269	3 269	3 499
Ingatlanügyek	56	56	47	28	34	40	10 579	10 579	4 048	4 048	4 055	4 030
Szakmai, tudomá- nyos, műszaki tevékenység	43	43	39	33	45	58	1 621	1 621	2 755	3 293	3 326	4 368
Adminisztratív és szolgáltatást támo- gató tevékenység	87	87	84	82	104	111	16 862	16 862	7 855	7 888	10 013	9 310
Közigazgatás, véde- lem, kötelező tb.	0	0	0	0	1	3	0	0	0	0	0	1 540
Oktatás	17	17	17	20	24	26	..	..	171	171	172	189
Humán-egészség- ügyi, szociális ellátás	1	1	1	0	2	0	..	..	..	..	..	..
Művészet, szórakoz- tatás, szabadidő	1	1	1	1	4	2	127	127	13	13	13	10
Egyéb szolgáltatás	8	8	7	2	2	13	133	121	88	83	204	1 125
Összesen	2 354	2 309	1 804	1 142	2 467	3 669	373 302	366 952	360 327	346 796	398 354	440 017

^a A közzsférában egy darab többszemplicitásos kollektív szerződés volt hatályban a vizsgált időszakban.

^b A többszemplicitásos kollektív szerződések: mindhárom munkálátói szint feletti típus (több munkálátó együtt, munkálátói szövetség által kötött és kiterjesztett) együtt.

Forrás: NGM, Munkaügyi Kapcsolatok Információs Rendszer, Kollektív Szerződés Nyilvántartás.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut10_11

11.1. táblázat: Gyermek után járó támogatások

Év	Családi adókedvezmény ^a		Családi pótlék ^b		Rendszeres gyermekvédelmi támogatás ^c		Gyermekgondozási díj ^d		Gyermekgondozási segély és támogatás ^d	
	átlagos havi összeg, Ft	családok átlagos száma	egy családra jutó átlagos havi összeg, Ft	családok átlagos száma	átlagos havi összeg, Ft	családok átlagos száma	átlagos havi összeg, Ft	átlagos fő	átlagos havi összeg, Ft	átlagos fő
2005	6 979	924 263	12 596	1 264 500	5 619	663 000	58 676	87 172	25 706	208 708
2006	9 392	122 883	21 637	1 269 000	-	-	63 221	91 678	27 102	212 741
2007	..	..	23 031	1 224 000	-	-	68 763	93 973	28 496	207 608
2008	..	..	24 521	1 246 600	-	-	74 518	94 514	30 880	208 652
2009	..	..	24 524	1 245 900	-	-	78 725	95 050	30 328	214 416
2010	..	..	24 442	1 224 000	-	-	83 959	94 682	30 041	217 807
2011	..	..	24 528	1 190 707	-	-	84 929	87 717	..	207 550
2012	..	..	24 491	1 167 640	-	-	91 050	81 839	..	206 645
2013	..	..	24 257	1 149 796	-	-	96 661	81 234	..	198 685
2014	..	..	23 674	1 113 581	-	-	104 547	83 701	..	197 327

^a 1999-ben vezették be, 2006-2010 között beépült a családi pótlékba, adócsökkentő családi kedvezményre csak a 3 és több gyerekes szülők jogosultak, melynek összege havonta 4000 Ft gyermekenként, 2011-től a családi adókedvezmény rendszere megváltozott, Adóalap-kedvezmény mértéke 62 500 Ft egy illetve két eltartott esetén, három vagy több eltartott esetén 206 250 Ft levonás lehetséges az adóalapból havonta eltartottanként.

^b Éves átlag. 1999-től 2002. XI. 8.-ig nevelési ellátás: családi pótlék és az iskoláztatási támogatás együttes adatait tartalmazza. 2002-től a 13-dik hónapra kifizetett pótlékkal együtt.

^c Éves átlag. 1998-tól 2005-ig létezett.

^d Éves átlag.

Forrás: NAV, KSH Szociális Statisztikai Évkönyvek.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut11_01

11.2. táblázat: Munkanélküliség esetén járó támogatások és az átlagbér

Év	Munkanélküli járadék és egyéb, nem jövedelemtől függő munkanélküli ellátások ^a		Jövedelempótló támogatás és rendszeres szociális segély		Havi nettó átlagbér ^b , Ft
	átlagos havi összeg, Ft	átlagos létszám, fő	átlagos havi összeg, Ft	átlagos létszám, fő	
2007	46 208	96 463	25 705	194 779	114 282
2008	49 454	97 047	27 347	213 436	121 969
2009	51 831	152 197	23 117	167 287	124 116
2010	50 073	125 651	27 574	174 539	132 604
2011	52 107	110 803	25 139	209 918	141 151
2012	63 428	62 380	21 943	236 609	144 085
2013	68 730	48 019	22 781	212 699	151 118
2014	69 720	42 423	22 800	160 858	155 690
2015	72 562	40 576	..	..	162 300

^a A havi zárónapi létszámok átlaga.

^b A nettó átlagbér a nemzetgazdaság egészére vonatkozik, versenyszférában a 4 fő feletti munkáltatók.

Forrás: KSH: Társadalmi ellátórendszerek 2007, Szociális Statisztikai Évkönyvek, Népjóléti Statisztikai Évkönyv. KSH Szociális Statisztikai Évkönyvek. KSH Stadat.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut11_02

11.3.a. táblázat: Saját jogú nyugellátásban részesülők létszáma és a teljes ellátásuk átlagösszegei az év januárjában

Év	Öregségi nyugdíj			Korhatár alatti és korhatár feletti rokkantsági nyugdíj, baleseti rokkantsági nyugdíj		
	létszám, fő	emelés előtti átlagösszeg, Ft	emelés utáni átlagösszeg, Ft	létszám, fő	emelés előtti átlagösszeg, Ft	emelés utáni átlagösszeg, Ft
2002	1 664 062	43 368	47 561	789 544	37 369	40 972
2003	1 657 271	50 652	54 905	799 966	43 185	46 801
2004	1 637 847	57 326	60 962	806 491	48 180	51 220
2005	1 643 409	63 185	67 182	808 107	52 259	55 563
2006	1 658 387	69 145	72 160	806 147	56 485	58 935
2007	1 676 477	74 326	78 577	802 506	59 978	63 120
2008	1 716 315	81 975	87 481	794 797	65 036	69 160
2009	1 731 213	90 476	93 256	779 130	70 979	73 166
2010	1 719 001	94 080	98 804	750 260	73 687	77 500
2011	1 700 800	99 644	104 014	721 973	77 945	81 367
2012	1 959 202 ^a	99 931	104 610	302 990 ^b	..	..

^a Azok rokkantsági nyugdíját, akik 2012 előtt betöltötték az öregségi nyugdíjkorhatárt, 2012-től öregségi nyugdíjként kell továbbfolyósítani. A korbetöltött rokkantsági nyugdíjból átsoroltakat is tartalmazza.

^b Csak az öregségi nyugdíjkorhatár alattiakat tartalmazza.

Forrás: ONYF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015shut11_03a

11.3.b. táblázat: Saját jogú nyugellátásban részesülők^a létszáma és a teljes ellátásuk átlagösszegei az év januárjában, 2013-tól

Ellátástípus	2013			2014			2015		
	Létszám	A teljes ellátás átlagösszege Ft/hó		Létszám	A teljes ellátás átlagösszege Ft/hó		Létszám	A teljes ellátás átlagösszege Ft/hó	
		emelés előtti	emelés utáni		emelés előtti	emelés utáni		emelés előtti	emelés utáni
Öregségi nyugdíjban részesülők	2 000 128	107 236	112 781	2 037 126	113 063	115 786	2 022 905	n.é.	118 439
Ebből:									
-korbetöltött öregségi nyugdíjas ^b	1 900 661	109 841	115 521	1 925 103	112 700	115 416	1 894 897	n.é.	118 194
-nőknek 40 év jogosultsági idő alapján járó nyugdíj	90 166	109 803	115 474	105 172	114 035	116 753	122 253	n.é.	117 926
-korhatár alatti öregségi nyugdíj	9 301	188 664	198 473	6 851	200 081	204 882	5 755	n.é.	210 014

^a Nyugdíjat – saját jogon – 2012-től csak korbetöltött személyek részére lehet megállapítani és folyósítani. Továbbra is nyugdíjként állapítható meg és folyósítható a nők számára legalább 40 év jogosultsági idő alapján járó nyugdíj.

^b Azok rokkantsági nyugdíját, akik 2012 előtt betöltötték az öregségi nyugdíjkorhatárt, 2012-től öregségi nyugdíjként kell továbbfolyósítani. A korbetöltött rokkantsági nyugdíjból átsoroltakat is tartalmazza.

Forrás: ONYF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015shut11_03b

11.4.a. táblázat: Egészségkárosodott személyek szociális járadékaiban részesülők létszáma és a teljes ellátásuk emelés utáni átlagösszegei az év januárjában

Év	Átmeneti járadék		Rendszeres szociális járadék		Bányászok egészségkárosodási járadéka		Összesen	
	létszám, fő	átlagösszeg, Ft	létszám, fő	átlagösszeg, Ft	létszám, fő	átlagösszeg, Ft	létszám, fő	átlagösszeg, Ft
2002	11 523	26 043	200 980	17 645	3 348	59 558	215 851	18 744
2003	12 230	30 135	203 656	19 907	3 345	65 380	219 231	21 171
2004	11 949	33 798	207 300	21 370	2 950	69 777	222 199	22 681
2005	13 186	36 847	207 091	22 773	2 839	74 161	223 116	24 259
2006	14 945	40 578	195 954	23 911	2 786	77 497	213 685	25 776
2007	19 158	42 642	184 845	25 050	2 693	80 720	206 696	27 406
2008	21 538	46 537	170 838	27 176	2 601	85 805	194 977	30 096
2009	21 854	46 678	159 146	27 708	2 533	86 165	183 533	30 774
2010	20 327	47 060	148 704	27 645	2 448	86 252	171 479	30 783
2011	16 448	47 096	139 277	27 588	2 371	86 411	158 096	30 500

Megjegyzés: a 2012. előtt megállapított ellátások közül az I-II. csoportú rokkantaknak járó rokkantsági nyugdíjat, az átmeneti járadékot, a III. csoportú rokkantak közül, illetve a rendszeres szociális járadékosok közül az 1955. előtt születettek ellátását 2012-től rokkantsági ellátásként kell továbbfolyósítani. A 2012. előtt megállapított III. csoportos rokkantsági nyugdíjat és a rendszeres szociális járadékot 2012-től rehabilitációs ellátásként kell továbbfolyósítani, ha az ellátott 1955-ben, vagy később született. E kör ellátásának végleges feltételei az intézményes komplex felülvizsgálat alapján kerülnek meghatározásra.

Forrás: *ONYF*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut11_04a

11.4.b. táblázat: Egészségkárosodott személyek szociális járadékaiban részesülők létszáma és a teljes ellátásuk emelés utáni átlagösszegei az év januárjában, 2014-től

	2014			2015		
	Létszám	A teljes ellátás		Létszám	A teljes ellátás	
		emelés előtti átlagösszege Ft/hó	emelés utáni átlagösszege Ft/hó		emelés előtti átlagösszege Ft/hó	emelés utáni átlagösszege Ft/hó
Megváltozott munkaképességűek ellátásai						
Rokkantsági és rehabilitációs ellátások	418 617	64 811	66 364	404 880	n.é.	67 759
Ebből:						
-korbetöltötté vált rokkantsági ellátások	52 186	71 362	73 077	44 436	n.é.	74 509
-korhatár alatti rokkantsági ellátások	198 312	71 783	73 503	217 625	n.é.	74 463
-rehabilitációs ellátások	161 761	53 262	54 538	140 658	n.é.	54 810
-rehabilitációs járadékok	4 153	84 886	86 919	n.é.	n.é.	n.é.
-bányászok egészségkárosodási járadéka	2 205	92 174	94 369	2 161	n.é.	96 567

Megjegyzés: a 2012. előtt megállapított ellátások közül az I-II. csoportú rokkantaknak járó rokkantsági nyugdíjat, az átmeneti járadékot, a III. csoportú rokkantak közül, illetve a rendszeres szociális járadékosok közül az 1955. előtt születettek ellátását 2012-től rokkantsági ellátásként kell továbbfolyósítani. A 2012. előtt megállapított III. csoportos rokkantsági nyugdíjat és a rendszeres szociális járadékot 2012-től rehabilitációs ellátásként kell továbbfolyósítani, ha az ellátott 1955-ben, vagy később született. E kör ellátásának végleges feltételei az intézményes komplex felülvizsgálat alapján kerülnek meghatározásra.

Forrás: *ONYF*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut11_04b

11.5. táblázat: A nyugdíjba vonulás korcentruma és a nyugdíjazottak létszáma

Ellátás	2006		2007		2008		2009		2010	
	Átlagkor	Fő	Átlagkor	Fő	Átlagkor	Fő	Átlagkor	Fő	Átlagkor	Fő
Nők										
Öregségi és öregségi jellegű nyugdíjak	57,5	46 093	57,8	62 015	57,3	39 290	59,9	15 243	60,7	13 617
Ebből nőknek 40 év jogosultsági idő alapján járó nyugdíj	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rokkantsági és baleseti rokkantsági nyugdíj	49,3	18 488	49,8	15 837	50,5	8 565	51,1	9 065	50,8	10 478
Rehabilitációs járadék	-	-	-	-	44,1	1 604	44,9	6 574	47,6	6 789
Összesen	55,2	64 581	56,2	77 852	55,7	49 459	54,1	30 882	54,4	30 884
Férfiak										
Öregségi és öregségi jellegű nyugdíjak	59,9	33 134	59,7	50 878	59,8	25 749	59,7	37 116	60,2	37 219
Rokkantsági és baleseti rokkantsági nyugdíj	50,6	23 045	51,1	19 032	51,9	11 069	52,3	11 992	52,1	13 345
Rehabilitációs járadék	-	-	-	-	44,5	1 556	44,8	6 278	47,4	6 123
Összesen	56,1	56 179	57,4	69 910	56,9	38 374	56,4	55 386	56,9	56 687
Együtt										
Öregségi és öregségi jellegű nyugdíjak	58,5	79 227	58,7	112 893	58,3	65 039	59,7	52 359	60,3	50 836
Rokkantsági és baleseti rokkantsági nyugdíj	50,0	41 533	50,5	34 869	51,3	19 634	51,8	21 057	51,5	23 823
Rehabilitációs járadék	-	-	-	-	44,3	3 160	44,9	12 852	47,5	12 912
Összesen	55,6	120 760	56,8	147 762	56,2	87 833	55,6	86 268	56,0	87 571
	2011		2012		2013		2014		2015 ^a	
Nők										
Öregségi és öregségi jellegű nyugdíjak	58,5	84 922	59,2	52 494	59,6	40 283	59,6	38 920	59,9	38 701
Ebből nőknek 40 év jogosultsági idő alapján járó nyugdíj	57,6	54 770	57,8	26 639	58,0	24 143	58,3	27 603	58,7	27 092
Rokkantsági és baleseti rokkantsági nyugdíj	50,7	8 667	-	-	-	-	-	-	-	-
Rehabilitációs járadék	47,2	4 386	..	..	..	..	..	..	..	..
Összesen	57,3	97 975	..	..	..	..	..	..	..	..
Férfiak										
Öregségi és öregségi jellegű nyugdíjak	60,3	43 240	61,8	20 630	62,2	21 628	62,7	18 422	62,6	20 044
Rokkantsági és baleseti rokkantsági nyugdíj	51,9	10 673	-	-	-	-	-	-	-	-
Rehabilitációs járadék	47,0	4 102	..	..	..	..	..	..	..	..
Összesen	57,8	58 015	..	..	..	..	..	..	..	..
Együtt										
Öregségi és öregségi jellegű nyugdíjak	59,1	128 162	59,9	73 124	60,5	61 911	60,6	57 342	60,8	58 745
Rokkantsági és baleseti rokkantsági nyugdíj	51,4	19 340	-	-	-	-	-	-	-	-
Rehabilitációs járadék	47,1	8 488	..	..	..	..	..	..	..	..
Összesen	57,5	155 990	..	..	..	..	..	..	..	..

^a A 2015. évi adatok előzetesek.

Megjegyzés: az adatok az ONYF nyugdíjmegállapító rendszerének (NYUGDMEG) adataiból származnak, így nem tartalmazzák a fegyveres testületek és a rendvédelmi szervek megállapítási adatait. A MÁV adatait 2008-tól már tartalmazzák. Az „öregségi nyugdíjak” megnevezés alatt – a megállapítórendszer sajátossága miatt – néhány korhatár előtti ellátásfajta is szerepel. A 2015. évi módszertani fejlesztés révén a 2012–2014. évi adatok a korábbiaknál pontosabbak, így eltérnek az előző évek kiadványaiban szereplőktől.

Forrás: ONYF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut11_05

11.6. táblázat: Rokkantsági járadékban részesülők létszáma és a teljes ellátásuk emelés utáni átlagösszegei az év januárjában

Év	Rokkantsági járadék		Év	Rokkantsági járadék	
	létszám, fő	átlagösszeg, Ft		létszám, fő	átlagösszeg, Ft
2000	25 267	13 746	2008	30 677	32 709
2001	25 490	18 220	2009	31 263	33 434
2002	26 350	20 931	2010	31 815	33 429
2003	27 058	23 884	2011	32 314	33 429
2004	27 923	25 388	2012	32 560	33 426
2005	28 738	27 257	2013	32 463	33 422
2006	29 443	28 720	2014	32 497	33 422
2007	30 039	30 219	2015	32 528	34 034

Forrás: ONYF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut11_06

11.7. táblázat: Új rokkantsági nyugdíjmegállapítások és az új öregségi nyugdíjmegállapítások részletes létszám adatai

Év	Rokkantsági és baleseti rokkantsági nyugdíjak		Öregségi és öregségi jellegű nyugdíjak ^a		Az összesenből a korhatár évében			Az összesenből korhatár alatt		
	együtt	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt
2000	55 558	18 071	29 526	47 597	613	813	1 426	16 089	26 859	42 948
2001	54 645	28 759	14 267	43 026	2 200	4 882	7 082	25 175	7 396	32 571
2002	52 211	30 209	25 719	55 928	2 593	646	3 239	26 346	23 503	49 849
2003	48 078	32 574	13 574	46 148	3 058	5 098	8 156	28 064	6 537	34 601
2004	44 196	35 940	36 684	72 624	3 842	989	4 831	30 234	33 817	64 051
2005	41 057	33 175	48 771	81 946	4 035	6 721	10 756	27 719	40 142	67 861
2006	36 904	34 207	47 531	81 738	4 013	732	4 745	29 025	45 675	74 700
2007	34 991	51 037	62 168	113 205	3 722	6 660	10 382	45 731	54 177	99 908
2008	19 832	25 912	39 423	65 335	3 154	288	3 442	22 180	38 761	60 941
2009	21 681	37 468	15 468	52 936	4 193	6 692	10 885	32 452	8 289	40 741
2010	24 094	37 394	13 719	51 113	6 350	7 213	13 563	29 990	5 801	35 791
2011	19 340	43 240	84 922	128 162	9 058	7 938	16 996	32 400	76 019	108 419
2012	n.é.	20 630	52 494	73 124	8 208	7 632	15 840	7 621	41 926	49 547
2013	n.é.	21 628	40 283	61 911	16 006	11 333	27 339	531	25 647	26 178
2014	n.é.	18 422	38 920	57 342	10 521	6 966	17 487	1 758	28 737	30 495
2015 ^b	n.é.	20 044	38 701	58 745	11 462	7 558	19 020	2 264	28 118	30 382

^a 2012 előtt az öregségi jellegű nyugdíjak közé tartozik: koreredményes öregségi nyugdíj, művésznegyed, előnyugdíj (1997-ig), és a bányásznegyed is. 2012. évtől egyes korhatár alatt megállapított nyugdíjjellegű ellátások (alapvetően a korhatár előtti ellátás) adatait is tartalmazzák.

^b A 2015. évi adatok előzetesek.

Megjegyzés: Az adott évben folyósítani kezdett (adott évi szabályok szerint megállapított) nyugdíjak. Az adatok az ONYF nyugdíjmegállapító rendszeréből származnak, így nem tartalmazzák a fegyveres testületek és a rendvédelmi szervek megállapítási adatait. A 2015. évi módszertani fejlesztés révén a 2012–2014. évi adatok a korábbiaknál pontosabbak, így eltérnek az előző évek kiadványaiban szereplőktől.

Forrás: ONYF.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut11_07

11.8. táblázat: Öregségi nyugdíjkorhatár

Születési év	Naptári év																					
	20 09	20 10	20 11	20 12	20 13	20 14 I.	20 14 II.	20 15 I.	20 15 II.	20 16	20 17 I.	20 17 II.	20 18 I.	20 18 II.	20 19	20 20 I.	20 20 II.	20 21 I.	20 21 II.	20 22	20 23	20 24
1948	61	62	63	64	65	66	66	67	67	68	69	69	70	70	71	72	72	73	73	74	75	76
1949	60	61	62	63	64	65	65	66	66	67	68	68	69	69	70	71	71	72	72	73	74	75
1950	59	60	61	62	63	64	64	65	65	66	67	67	68	68	69	70	70	71	71	72	73	74
1951	58	59	60	61	62	63	63	64	64	65	66	66	67	67	68	69	69	70	70	71	72	73
1952 I.	57	58	59	60	61	62	62,5	63	63,5	64	65	65,5	66	66,5	67	68	68,5	69	69,5	70	71	72
1952 II.	57	58	59	60	61	61,5	62	62,5	63	64	64,5	65	65,5	66	67	67,5	68	68,5	69	70	71	72
1953	56	57	58	59	60	61	61	62	62	63	64	64	65	65	66	67	67	68	68	69	70	71
1954 I.	55	56	57	58	59	60	60	61	61,5	62	63	63,5	64	64,5	65	66	66,5	67	67,5	68	69	70
1954 II.	55	56	57	58	59	59,5	60	60,5	61	62	62,5	63	63,5	64	65	65,5	66	66,5	67	68	69	70
1955	54	55	56	57	58	59	59	60	60	61	61	62	63	63	64	65	65	66	66	67	68	69
1956 I.	53	54	55	56	57	58	58,5	59	59,5	60	61	61,5	62	62,5	63	64	64,5	65	65,5	66	67	68
1956 II.	53	54	55	56	57	57,5	58	58,5	59	60	60,5	61	61,5	62	63	63,5	64	64,5	65	66	67	68
1957	52	53	54	55	56	57	57	58	58	59	60	60	61	61	62	63	63	64	64	65	66	67
1958	51	52	53	54	55	56	56	57	57	58	59	59	60	60	61	62	62	63	63	64	65	66
1959	50	51	52	53	54	55	55	56	56	57	58	58	59	59	60	61	61	62	62	63	64	65
1960	49	50	51	52	53	54	54	55	55	56	57	57	58	58	59	60	60	61	61	62	63	64

Öregségi nyugellátásra az jogosult, aki betöltötte a jogszabályban rögzített – táblázatban szürkével jelölt –, rá vonatkozó (férfiak és nők esetén egységes) öregségi nyugdíjkorhatárt, rendelkezik az előírt szolgálati idővel, és nem áll biztosítással járó jogviszonyban. Az öregségi nyugdíj megállapításához szükséges szolgálati idő legalább 15 év. A táblázatban az öregségi nyugdíjkorhatárt tüntettük fel az adott évben született személyekre vonatkozóan. A cellák az adott évben született személy naptári év szerint betöltött életkorát mutatják.

Öregségi teljes nyugdíjra – életkorától függetlenül – jogosult az a nő, aki legalább 40 év jogosultsági idővel (mely nem feltétlenül egyezik meg a szolgálati idővel) rendelkezik. E lehetőségen túlmenően a 2011. évi CLXVII. tv. értelmében korhatár előtti nyugdíj 2011. december 31-ét követően már nem állapítható meg. A törvény ugyanakkor biztosítja a korábban már megállapított ilyen ellátások további, más jogcímen (korhatár előtti ellátás, szolgálati járandóság, átmeneti bányászjáradék, vagy balettművészeti életjáradék) történő folyósítását.

2012 előtt korhatár előtti öregségi nyugdíjként folyósították a következő ellátásokat: előrehozott és csökkentett összegű előrehozott öregségi nyugdíj, korkedvezményes nyugdíj, bányásznyugdíj, művésznyugdíj, országgyűlési, európai parlamenti képviselők, polgármesterek korhatár előtti öregségi nyugdíja, korengedményes nyugdíj, fegyveres testületek hivatásos tagjainak szolgálati nyugdíja.

Forrás: 1997. évi LXXXI. tv.; 2011. évi CLXVII. tv., <http://ado.hu/rovatok/tb-nyugdij/nyugdijkorhatar-elotti-ellatasok>.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015shut11_08

**12.1. táblázat: A személyi jövedelemadó kulcs átlaga,
minimális, maximális értéke, százalék**

Év	Átlagos adóterhelés, %	A bruttó bérre vetített személyi jövedelemadó kulcs	
		minimuma	maximuma
1988	..	0	60
1989	..	0	56
1990	..	0	50
1991	..	0	50
1992	..	0	40
1993	..	0	40
1994	..	0	44
1995	..	0	44
1996	..	20	48
1997	..	20	42
1998	..	20	42
1999	..	20	40
2000	..	20	40
2001	..	20	40
2002	..	20	40
2003	..	20	40
2004	..	18	38
2005	18,89	18	38
2006	19,03	18	36
2007	18,63	18	36
2008	18,86	18	36
2009	18,10	18	36
2010 ^a	16,34	21,59	40,64
2011 ^a	13,78	20,32	20,32
2012 ^b	14,90	16	20,32
2013	..	16	16
2014	..	16	16
2015	..	16	16
2016	..	15	15

^a 2010-ben a nominális adókulcs 5 000 000 Ft-ig 17%, 5 000 001 Ft-tól pedig a 850 000 Ft és a 5 000 000 Ft-on felüli rész 32%-a. 2011-ben a nominális adókulcs 16%. Az összevont adóalap a jövedelem adóalap-kiegészítéssel (azaz 27 százalékkal) megnövelt összege.

^b 2012-ben a nominális adókulcs 16%. Az összevont adóalap a jövedelem és az adóalap-kiegészítés összege.

Az adóalap-kiegészítés összegét:

- az összevont adóalapba tartozó jövedelem 2 millió 424 ezer forintot meg nem haladó része után nem kell megállapítani,
- az összevont adóalapba tartozó jövedelem 2 millió 424 ezer forintot meghaladó része után 27 százalékos mértékkel kell megállapítani.

Forrás: Átlagos adóterhelés: http://nav.gov.hu/nav/szolgaltatasok/adostatisztikak/szemelyi_jovedelemado/szemelyijovedelemado_adostatiszika.html. Egyéb adatok: http://nav.gov.hu/nav/szolgaltatasok/adokulcsok_jarulekmertekek/adotablak.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut12_01

12.2. táblázat: Az adóék mértékének változása a minimálbér és alkalmi munkavállalói könyv (AMK) esetén

Év	Minimálbér				Teljes bérköltés minimálbér esetén		Mini- málbér adóéke, %	AMK közteher ^a , Ft/ nap		Teljes bérköltés ^a , Ft/nap		AMK adóék, % ^a	
	bruttó, Ft/hó	bruttó, Ft/nap	nettó, Ft/ hó	nettó, Ft/ nap	Ft/hó	Ft/nap		általános	regisztrált munka- nélküli	általános	regisztrált munka- nélküli	általános	regisztrált munka- nélküli
1997	17 000	783	15 045	693	26 450	1 196	43,1	500	500	1 193	1 193	41,9	41,9
1998	19 500	899	17 258	795	30 297	1 369	43,0	500	500	1 295	1 295	38,6	38,6
1999	22 500	1 037	18 188	838	34 538	1 546	47,3	500	500	1 338	1 338	37,4	37,4
2000	25 500	1 175	20 213	931	38 963	1 746	48,1	800	800	1 731	1 731	46,2	46,2
2001	40 000	1 843	30 000	1 382	58 400	2 638	48,6	1 600	1 600	2 982	2 982	53,6	53,6
2002	50 000	2 304	36 750	1 694	71 250	3 226	48,4	1 000	500	2 694	2 194	37,1	22,8
2003	50 000	2 304	42 750	1 970	70 200	3 191	39,1	1 000	500	2 970	2 470	33,7	20,2
2004	53 000	2 442	45 845	2 113	74 205	3 376	38,2	1 000	500	3 113	2 613	32,1	19,1
2005	57 000	2 627	49 305	2 272	79 295	3 572	37,8	700	500	2 972	2 772	23,6	18,0
2006	62 500	2 880	54 063	2 491	85 388	3 910	36,7	700	700	3 191	3 191	21,9	21,9
2007	65 500	3 018	53 915	2 485	89 393	4 095	39,7	700	700	3 185	3 185	22,0	22,0
2008	69 000	3 180	56 190	2 589	94 065	4 310	40,3	900	900	3 489	3 489	25,8	25,8
2009	71 500	3 295	57 815	2 664	97 403 ^b	4 464	40,6	900	900	3 564	3 564	25,3	25,3
2010	73 500	3 387	60 236	2 776	94 448	4 352	36,2	900	900	3 676	3 676	24,5	24,5

Év	Minimálbér				Teljes bérköltés minimálbér esetén		Mini- málbér adóéke, %	Egyszerűsített foglalkoztatás ^c					
	bruttó, Ft/hó	bruttó, Ft/nap	nettó, Ft/ hó	nettó, Ft/ nap	Ft/hó	Ft/nap		alkalmi munka	mezőgaz- dasági/ turisztikai idény- munka	alkalmi munka	mezőgaz- dasági/ turisztikai idény- munka	alkalmi munka	mezőgaz- dasági/ turisztikai idény- munka
2011	78 000	3 594	60 600	2 793	100 230	4 619	39,5	1 000	500	3 793	3 293	26,4	15,2
2012	93 000	4 280	60 915	2 803	119 505	5 500	49,0	1 000	500	3 383	2 883	29,6	17,3
2013	98 000	4 510	64 190	2 954	125 930	5 795	49,0	1 000	500	3 511	3 011	28,5	16,6
2014	101 500	4 670	66 483	3 059	130 428	6 001	49,0	1 000	500	3 600	3 100	27,8	16,1
2015	105 000	4 830	68 775	3 164	134 925	6 207	49,0	1 000	500	3 689	3 189	27,1	15,7
2016	111 000	5 110	73 815	3 398	142 635	6 566	48,2	1 000	500	3 888	3 388	25,7	14,8

^a A bruttó napi minimálbér oszlopnak megfelelő összegben kifizetett munkadíj és alkalmi munkavállalói könyvvel történő munkavégzés esetén. A minimálbérhez történő hasonlítás alapja az a feltételezés, hogy az alkalmi munkásoknak a lehető legkevesebbet fizetnek a foglalkoztatók.

^b 2009. I. félévére vonatkozó szabályozás szerint.

^c 2010. április 1-jétől az alkalmi munkavállalói könyvek és a közteherjegyek megszűntek, melyeket az egyszerűsített foglalkoztatás váltott fel.

Megjegyzés: Az adóék az összes közteher (adó és járulék) és a teljes bérköltés hányadosa, számítása: adóék=(teljes bérköltés-nettó bér)/teljes bérköltés.

Forrás: Minimálbér: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qli041.html. Közteherjegy: 1997. évi LXXIV. Törvény. Egyszerűsített foglalkoztatás: 2010. évi LXXV. törvény. 2014–2015-ös adatok forrásai: http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=allaskeresoknek_ellatasok_osszegei_es_kozterhei, <http://officina.hu/gazdasag/93-minimalber-2015>, <http://www.nav.gov.hu>. Scharle Ágota számítása alapján.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015shut12_02

12.3. táblázat: Minimálbér, bérminimum és nyugdíjminimum havi összege, folyó évi ezer forint

Dátum	Minimálbér havi összege, Ft	A bruttó átlagkereset százalékában	APW arányában, %	Garantált bérminimum	Nyugdíjminimum
1990. II. 1.	4 800	..	40,9	-	4 300
1991. IV.1.	7 000	..	..	-	5 200
1992. I. 1.	8 000	35,8	41,4	-	5 800
1993. II. 1.	9 000	33,1	39,7	-	6 400
1994. II. 1.	10 500	30,9	37,8	-	7 367
1995. III. 1.	12 200	31,4	37,0	-	8 400
1996. II. 1.	14 500	31,0	35,8	-	9 600
1997. I. 1.	17 000	29,7	35,1	-	11 500
1998. I. 1.	19 500	28,8	34,4	-	13 700
1999. I. 1.	22 500	29,1	34,6	-	15 350
2000. I. 1.	25 500	29,1	35,0	-	16 600
2001. I. 1.	40 000	38,6	48,3	-	18 310
2002. I. 1.	50 000	40,8	54,5	-	20 100
2003. I. 1.	50 000	36,4	51,5	-	21 800
2004. I. 1.	53 000	37,2	50,7	-	23 200
2005. I. 1.	57 000	33,6	49,2	-	24 700
2006. I. 1.	62 500	36,5	52,3	68 000	25 800
2007. I. 1.	65 500	35,4	49,3	75 400	27 130
2008. I. 1.	69 000	34,7	49,5	86 300	28 500
2009. I. 1.	71 500	35,8	50,0	87 500	28 500
2010. I. 1.	73 500	36,3	48,6	89 500	28 500
2011. I. 1.	78 000	36,6	49,8	94 000	28 500
2012. I. I.	93 000	41,7	54,3	108 000	28 500
2013. I. I.	98 000	42,5	55,1	114 000	28 500
2014. I. I.	101 500	42,7	57,7	118 000	28 500
2015. I. I.	105 000	42,4	..	122 000	28 500
2016. I. I.	111 000	..	..	129 000	28 500

Megjegyzés:

1999-ig a képzetlen munkaerőt foglalkoztató ágazatok rendszerint néhány hónapos haladékokat kaptak az új minimálbér bevezetésére.

A garantált bérminimum a szakképzett alkalmazottakra vonatkozik, a minimálbér és a bérminimum is a bruttó összeg.

A minimálbér mentes a személyi jövedelemadótól 2002 szeptemberétől. Ez az intézkedés a nettó minimálbér 15,9%-os emelkedését eredményezte.

APW: feldolgozóipari fizikai munkás átlagbére, *NFSZ BT* alapján. 1990-ben az előző évi adat indexálva (mivel 1990-ben nem volt Bértarifa felvétel).

Forrás: Minimálbér: 1990–91: <http://www.mszosz.hu/files/1/64/345.pdf>; 1992–: *KSH*. Garantált bérminimum: http://www.nav.gov.hu/nav/szolgáltatások/adokulcsok_jarulekmertek/minimalber_garantalt. Nyugdíjminimum: http://www.ksh.hu/docs/hun/xtabla/nyugdij/tablny11_03.html. APW: *NFSZ BT*.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut12_03

12.4. táblázat: Munkát terhelő adók a költségvetési bevétel és a keresetek arányában

Év	Munkát terhelő adók az adóbevétel arányában ^a , %	Implicit adókulcs ^b	Átlagkereset 67%-ának adóéke	Minimálbér adóéke ^c
1990	..	..	..	38,2
1991	52,4	..	..	40,4
1992	54,8	..	..	40,9
1993	54,4	..	..	42,3
1994	53,7	..	..	41,2
1995	52,1	42,3	..	44,2
1996	52,5	42,1	..	41,8
1997	54,2	42,5	..	43,1
1998	53,1	41,8	..	43,0
1999	51,5	41,9	..	47,3
2000	48,7	41,4	51,4	48,1
2001	49,8	40,9	50,9	48,6
2002	50,3	41,2	48,2	48,4
2003	48,8	39,3	44,6	39,1
2004	47,8	38,3	44,8	38,2
2005	48,9	38,4	43,1	37,8
2006	49,1	38,9	43,3	36,7
2007	49,7	41,0	46,1	39,7
2008	51,4	42,3	46,8	40,3
2009	48,2	40,2	46,2	40,6 ^d
2010	47,3	38,4	43,8	36,2
2011	47,3	38,2	45,2	39,5
2012	46,4	39,8	47,9	49,0
2013	..	..	49,0	49,0
2014	..	..	49,0	49,0
2015	..	..	..	49,0
2016	..	..	..	48,2

^a Munkát terhelő adók és járulékok az összes adójellegű bevétel arányában.

^b Az implicit adókulcs a munkát terhelő adókból és járulékokból befolyt bevétel és a munkából származó jövedelem (adóalap) hányadosa.

^c Az adóék az összes közteher (adó és járulék) és a teljes bérköltség hányadosa, számítása: adóék=(teljes bérköltség – nettó bér)/teljes bérköltség.

^d A minimálbér adóéke 2009-ben éves átlag (a járulékok júniusban csökkentek).

Forrás: 1991–1995: Scharle Ágota becslése PM mérlegadatok alapján. 1996–2009: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/index_en.htm. 2010: Eurostat online adatbázis. Implicit adókulcs: Eurostat online adatbázis (gov_a_tax_itr). Adóék az átlagbér 67 százalékán: OECD: Taxing wages 2010, Párizs 2011, adóék a minimálbér szintjén: Scharle Ágota számítása.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut12_04

**13.1. táblázat: A 15–64 éves népesség foglalkoztatási aránya
és a munkanélküliségi ráta nemenként az Unió tagországokban, 2015**

Ország	Foglalkoztatási arány			Munkanélküliségi ráta		
	férfiak	nők	együtt	férfiak	nők	együtt
Ausztria	75,1	67,1	71,1	6,1	5,3	5,7
Belgium	65,5	58,0	61,8	9,1	7,8	8,5
Bulgária	65,9	59,8	62,9	9,8	8,4	9,2
Ciprus	66,2	58,9	62,4	15,2	14,9	15,1
Csehország	77,9	62,4	70,2	4,2	6,1	5,1
Dánia	76,6	70,4	73,5	5,9	6,4	6,2
Egyesült Királyság	77,6	68,0	72,7	5,5	5,1	5,3
Észtország	75,3	68,5	71,9	6,2	6,1	6,2
Finnország	69,3	67,7	68,5	9,9	8,8	9,4
Franciaország	67,1	60,6	63,8	10,8	9,9	10,4
Görögország	59,3	42,5	50,8	21,8	28,9	24,9
Hollandia	79,0	69,2	74,1	6,5	7,3	6,9
Horvátország	60,1	51,5	55,8	15,7	17,0	16,3
Írország	68,7	57,9	63,3	10,9	7,7	9,4
Lengyelország	69,3	56,6	62,9	7,3	7,7	7,5
Lettország	69,9	66,4	68,1	11,1	8,6	9,9
Litvánia	68,0	66,5	67,2	10,1	8,2	9,1
Luxemburg	71,3	60,8	66,1	6,1	7,4	6,7
Magyarország	70,3	57,8	63,9	6,6	7,0	6,8
Málta	76,2	51,0	63,9	5,5	5,2	5,4
Németország	78,0	69,9	74,0	5,0	4,2	4,6
Olaszország	65,5	47,2	56,3	11,4	12,7	11,9
Portugália	66,9	61,1	63,9	12,4	12,8	12,6
Románia	69,5	53,2	61,4	7,5	5,8	6,8
Spanyolország	62,9	52,7	57,8	20,8	23,6	22,1
Svédország	77,0	74,0	75,5	7,6	7,3	7,4
Szlovákia	69,5	55,9	62,7	10,3	12,9	11,5
Szlovénia	69,2	61,0	65,2	8,1	10,1	9,0
EU-28	70,8	60,4	65,6	9,3	9,5	9,4

Forrás: Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut13_01

13.2. táblázat: A foglalkoztatottak összetétele az Unió tagországokban^a, 2015

Ország	Egyéni vállalkozó ^b	Részmun- kaidős	Határozott idejű szer- ződéses	Mezőgaz- daság	Ipar	Piaci szolgáltatás	Nem piaci szolgálta- tás ^c
Ausztria	11,0	27,3	9,1	4,0	26,1	41,0	28,9
Belgium	13,8	24,3	9,0	1,1	21,5	40,2	37,1
Bulgária	11,1	2,2	4,4	6,7	30,1	40,9	22,3
Ciprus	12,9	13,0	18,5	3,5	16,2	48,8	31,5
Csehország	16,3	5,3	10,0	2,9	38,4	35,2	23,5
Dánia	7,8	24,7	8,7	2,4	19,4	40,7	37,6
Egyesült Királyság	13,6	25,2	6,1	1,0	18,8	44,4	35,8
Észtország	9,3	9,5	3,4	3,9	31,2	38,9	26,0
Finnország	12,7	14,1	15,1	3,8	21,9	39,8	34,5
Franciaország	10,8	18,4	16,7	2,7	20,5	39,7	37,1
Görögország	29,9	9,4	11,9	12,3	15,1	45,0	27,6
Hollandia	15,3	50,0	20,0	2,2	16,6	46,1	35,2
Horvátország	12,9	5,9	20,3	8,2	27,2	39,5	25,1
Írország	14,9	22,2	8,7	4,6	19,4	44,8	31,2
Lengyelország	17,9	6,8	28,0	11,4	30,8	34,6	23,2
Lettország	11,6	7,2	3,8	7,7	23,9	42,1	26,3
Litvánia	10,8	7,6	2,1	8,8	25,3	39,4	26,5
Luxemburg	8,6	18,5	10,2	1,0	12,5	44,4	42,1
Magyarország	10,2	5,7	11,4	4,9	30,5	36,2	28,5
Málta	13,3	14,5	7,4	1,5	19,8	46,1	32,6
Németország	9,6	26,8	13,2	1,3	27,9	39,8	31,0
Olaszország	21,9	18,3	14,1	3,6	26,8	41,2	28,4
Portugália	14,5	9,8	22,0	4,8	25,3	38,6	31,3
Románia	17,6	8,8	1,4	23,1	29,4	30,3	17,2
Spanyolország	16,4	15,6	25,2	4,1	20,0	45,9	30,0
Svédország	8,9	24,3	16,6	1,7	18,5	41,3	38,4
Szlovákia	14,9	5,8	10,5	3,2	36,3	34,3	26,3
Szlovénia	12,1	10,1	17,8	5,9	32,5	36,2	25,4
EU-28	14,1	19,6	14,2	4,2	24,3	40,5	30,9

^a Összes foglalkoztatott = 100, kivéve a határozott idejű szerződéssel dolgozókat, ahol a viszonyítási alap az összes alkalmazott.

^b Társasvállalkozás és szövetkezeti tagjaival együtt.

^c O-U nemzetgazdasági ágak.

Forrás: Eurostat (Newcronos) Munkaerő-felmérés.

A forrás adatok xls formátumban letölthetők: http://www.bpdata.eu/mpt/2015hut13_02

A FONTOSABB ADATOK FORRÁSAI

Az adatoknak adatgyűjtők szerinti csoportosításban két fő forrása van, az egyik a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) rendszeres intézményi-, illetve lakossági típusú munkaügyi adatgyűjtése, a másik a Nemzeti Munkaügyi Hivatal (NMH) regisztere és az általa lebonyolított adatgyűjtések.

FŐBB KSH ADATFORRÁSOK

KSH Munkaerő-felmérés – KSH MEF

A Központi Statisztikai Hivatal a lakosság gazdasági aktivitásának – foglalkoztatottságának és munkanélküliségének – vizsgálatára 1992-ben vezette be ezt az adatgyűjtést. A munkaerő-felmérés a magánháztartásokra kiterjedő reprezentatív felvétel, mely a 15–74 éves személyek gazdasági aktivitásáról nyújt információt. Az adatgyűjtés célja, hogy a foglalkoztatottság és a munkanélküliség alakulását a nemzetközi statisztikai ajánlásoknak megfelelően, a mindenkori munkaügyi szabályozástól, illetve annak változásától függetlenül, a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) fogalmait felhasználva figyelje meg.

A lakosság körében végzett munkaerő-felmérés a nemzetközi gyakorlatban a foglalkoztatottság, a munkanélküliség és az alulfoglalkoztatottság egyidejű, átfogó és konzisztens mérésének általánosan elterjedt eszköze. Az adatok feldolgozásának technikája biztosítja az osztályozásból adódó torzítások minimálisra csökkentését (mivel az egyes csoportokba való besorolás szigorú kritériumok szerint történik), ugyanakkor bizonyos fokú szabadságot is enged a nemzeti sajátosságok figyelembevételénél.

A magyar munkaerő-felmérés a vizsgált népességet a felvételt megelőző héten (2003-ig ez mindig a hónap 12 napját tartalmazó héten volt) végzett tevékenységük alapján sorolja a következő két főcsoportba: gazdaságilag aktívak (a rendelkezésre álló munkaerő) és gazdaságilag nem aktívak (inaktívak).

A gazdaságilag aktív kategória (rendelkezésre álló munkaerő) magában foglalja mindazon személyeket, akik a megfigyelés hetében a munkapiacra foglalkoztatottként vagy munkanélküliként jelen voltak.

A felvételben használt fogalmak az ILO ajánlásait követik. Ennek megfelelően tartalmuk a következő:

Foglalkoztatottnak tekintendő mindenki, aki a vizsgált időszakban (a negyedév egyes hónapjainak vonatkozási hetében) legalább 1 óra, jövedelmet biztosító munkát végzett, vagy munkájától csak átmenetileg (szabadság, betegség stb. miatt) volt távol.

Jövedelmet biztosító munkának számít minden olyan tevékenység:

- amely pénzjövedelmet eredményez, vagy
- amely természetbeni juttatást biztosít,
- amelyet egyéb, később realizálható jövedelem érdekében végeztek,
- amelyet, mint segítő családtagok végeztek a háztartáshoz tartozó gazdaság, vállalkozás jövedelmének növelése érdekében.

A felvétel szempontjából nem számít jövedelmet biztosító munkának az önként, ingyenesen, más háztartásnak vagy intézménynek nyújtott bármilyen segítség (társadalmi munka, ún. kalákamunka, stb.), a saját ház vagy lakás építése, felújítása, javítása, a tanulmányhoz kötött szakmai gyakorlat keretében végzett munka (még akkor sem, ha azért valamilyen díjazást kapnak), valamint a háztartásban, a ház körül végzett munka, beleértve a kerti munkákat is. A háztáji gazdaságban végzett munka csak akkor tekinthető jövedelemszerzőnek, ha annak eredménye jellemzően piacra és nem saját fogyasztásra kerül.

A gyermekgondozási díjban (gyed), gyermekgondozási segélyben (gyes) részesülőket – az 1995-ben Prágában az átalakuló országok számára megfogalmazott ILO-ajánlásnak megfelelően – a vonatkozási héten végzett tevékenységük alapján kell osztályozni.

Mivel a nemzeti számlák (SNA) fogalmi rendszerre szerint a védelmi tevékenység hozzájárul a nemzeti össztermék létrehozásához, a sorkatonák általában a foglalkoztatottak között szerepelnek, ha az adattartalom ettől eltérő, akkor lábjegyzetben történik utalás rá. A sorkatonák létszámára vonatkozó adat adminisztratív forrásból származott. (A KSH adatbázisokban szereplő visszatekintő idősorokban jellemzően a sor-

katonák nélküli adat szerepel. A sorkatonákkal kapcsolatos koncepcionális döntés csak 2003-ig befolyásolja a foglalkoztatotti létszámot, illetve ezebből számított mutatókat.)

Munkanélkülinek tekintendő az a személy, aki egyidejűleg:

- az adott héten nem dolgozott (s nincs olyan munkája, amelytől átmenetileg távol volt),
- aktívan keresett munkát a kikérdezést megelőző négy hét folyamán,
- rendelkezésre áll, azaz két héten belül munkába tudna állni, ha találna megfelelő állást.

A munkanélküliek sajátos csoportját alkotják azok, akik ugyan nem dolgoztak a vonatkozó héten, de már találtak munkát, ahol 30 napon belül (2003-tól 90 napon belül) dolgozni kezdenek.

Aktív munkakeresésnek tekintendő, ha valaki állami vagy magán-munkaközvetítőn keresztül érdeklődött állás után, közvetlenül keresett meg munkáltatókat, hirdetést olvasott, adott fel, hirdetésre válaszolt, rokonoknál, ismerősöknél érdeklődött, tesztet írt, vizsgát tett vagy meghallgatáson volt, vállalkozásának elindítását intézte.

Gazdaságilag aktívak azok, akik megjelennek a munkapiacra, azaz a foglalkoztatottak és a munkanélküliek.

Gazdaságilag nem aktívak azok, akik a vonatkozó héten nem dolgoztak, illetve nem volt rendszeres, jövedelmet biztosító munkájuk és nem is kerestek munkát, vagy kerestek, de nem tudtak volna munkába állni. Ide tartoznak – többek között – a passzív munkanélküliek, akik szeretnének ugyan munkát, de kedvezőtlennek ítélve elhelyezkedési esélyeiket, meg sem kísérik az álláskeresést.

A munkaerő-felmérés mintája többlépcsős, rétegzett minta. A 15 000 lakosú vagy ennél népesebb településeken a népszámlálási számlálókörzetek az elsődleges és a lakások a másodlagos mintavételi egységek, míg a kisebb településeken az elsődleges, másodlagos, illetve utolsó mintavételi egységek rendre a települések, a számlálókörzetek, illetve lakások. A munkaerő-felmérés mintájának kialakításánál a rétegzett ismérvek a következők voltak: földrajzi egységek, települések nagysága szerinti kategóriák, lakóövezetek. Ez utóbbiakra példák a (történelmi) városközpontok, külvárosok, lakótelepek, stb.

A mintanagyság lehetővé teszi, hogy a mintarégió (NUTS2) szinten is reprezentatív legyen.

A munkaerő-felmérés negyedéves mintája körzetenként három véletlenszerűen kiválasztott címet tartal-

maz, melyből havonta egyet keresnek fel az összeírók. A munkaerő-felmérés keretében 1998-tól negyedévente mintegy 33 000 háztartás és 66 000 személy kerül összeírára. A mintában alkalmazott egyszerű, rotációs eljárás szerint bármely háztartás, amely valamilyen időpontban belép a mintába, hat egymást követő negyedévben szolgáltat adatokat, majd végleg elhagyja azt. Két egymást követő időszak mintájának a közös része a megíúsulások miatt kisebb, mint 5/6, ami 100 százalékos válaszolás mellett adódna.

2003-tól a munkaerő-felmérés adatainak teljeskörűsítése a 2001. évi népszámláláson alapuló népességszám-továbbvezetés bázisán történt. Ezzel egy időben a 2001–2002. évi adatok is újraszámításra és lecsérésre kerültek. A kiadványban szereplő adatok teljeskörűsítése az 1992–2000 közötti időszakra vonatkozóan az 1990. évi népszámlálás alapján készült súlyrendszerrel történt úgy, hogy a korábbi idősorokban még a régi súlyozású 2001 évi adatok is megadásra kerültek. A KSH adatbázisok visszatekintő idősorai a 2001. évi népszámlálás alapján jellemzően 1998-ig kerültek visszavezetésre. (Azért eddig, mert 1997 és 1998 között a települési minta bővítéstörtést okozott az adatsorokban.) A 2011. októberi népszámlálás alapján a demográfiai adatok nem, viszont a munkaerő-felmérés teljeskörűsítéséhez használt korrigált népességszám visszavezetésre került. Emiatt a MEF adatok 2006-ig visszamenőlegesen változtak.

Intézményi munkaügyi statisztika – KSH IMS

A kereseti adatok legfontosabb forrása a havi (éves) intézményi munkaügyi jelentés. A megfigyelési kört jelenleg a legalább 5 fős létszámú vállalkozások, illetve létszámnagyságtól függetlenül teljes körűen a költségvetési és társadalombiztosítási intézmények, valamint a kijelölt non-profit szervezetek jelentik. Az ettől eltérő vonatkozási kör a forrásnál megjelölésre került.

A keresetek minden esetben a teljes munkaidőben foglalkoztatottakra vonatkoznak. A mindenkori havi átlagkereset részét képezi a kifizetés hónapjában az alapbér, bérpótlékok (ide tartozik a bányászati hűségjutalom és a Széchenyi, illetve a professzori ösztöndíj is), a kiegészítő fizetés, valamint a prémium, a jutalom, a 13. és további havi fizetés.

A nettó kereset a gazdálkodó szervezetenkénti bruttó átlagkeresetből a munkavállalót terhelő járulékok valamint a személyi jövedelemadó levonásával, az adott évre érvényes járulékküszöb és az alkalmazotti kedvezményre jogosító jövedelemhatár figyelembevételével

számított adat. A bruttó keresetből kiinduló nettósítás csak az összes munkavállalót érintő levonásokat kezeli. A személyi jövedelemadó kiszámítása az szja-törvényben szereplő – az adott évre érvényes – adóelőleg-kulcsokkal történik. A nettósítás alapállomány és szervezeti szinten történik.

A bruttó és nettó kereseti indexek közötti különbség nagysága, és iránya minden évben az adótábla, illetve a kedvezmények (pl. alkalmazotti adókedvezmény) változásaitól függ. Az adott gazdasági ágban az eltérések nagyságát tehát az is befolyásolja, hogy az odatarozó vállalkozások között milyen az aránya azoknak az egyéneknek, akik kiesnek az alkalmazotti adókedvezményből.

Az indexek összehasonlító körre vonatkoznak, figyelembe véve a definíció változásokat, illetve az adatgyűjtés körének változásait is. A KSH tradicionálisan a főátlagindexet publikálja keresetnövekedési mutatóként. A keresetváltozás mértéke így a két időszak közötti létszámarányok eltolódását és a tényleges keresetváltozás hatását együttesen tükrözi. A reálkereset változását a nettó kereseti index és az ugyanezen időszaki fogyasztóiár-index hányadosából képzett index 100 százalékos feletti (vagy alatti) értéke adja.

A foglalkozások egységes osztályozási rendszere (FEOR) 1994. január 1-je óta érvényes változata szerint a szellemi állománycsoportba az 1–4. foglalkozási főcsoportba, a fizikaiba pedig az 5–9. foglalkozási főcsoportba tartozókat soroljuk.

KSH Sztrájk statisztika

A megfigelés a legalább 10 főt érintő, illetve figyelemzetető sztrájk esetén a 2 órát meghaladó eseményekre terjed ki.

KSH Munkaerőmérleg – KSH MEM

A munkaerő-felmérés bevezetése előtt a teljes munkaerőpiacról az évenként készülő munkaerőmérleg adott képet a két népszámlálás közötti időszakban.

A munkaerőmérleg, mint neve is mutatja, mérlegszerű elszámolás, amely egy eszmei időpontban (január 1.) állítja szembe a rendelkezésre álló munkaerőt (munkaerőforrás) a munkaerő-felhasználással. A népességet gazdasági aktivitásuk szempontjából veszi számba, megkülönböztetve a munkavállalási korú, illetve munkavállalási koron kívüli népességet. Az adatok forrása az éves és évközi intézményi munkaügyi-statisztikai adatgyűjtés 1992-től, a lakossági munkaerő-felmérés és a népszámlálás adatállományai, a gazdasági szerve-

zetek regisztere, az Országos Egészségbiztosítási Pénztár, az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság, valamint a regisztrációs munkanélküli statisztika. A KSH 2013-tól ilyen elszámolást már nem készít.

Egyéb adatforrások

Az 1980. és 1990. évi foglalkoztatási adatok becsléséhez népszámlálási adatok kerültek felhasználásra. Az összefoglaló gazdasági mutatók a nemzetgazdasági mérlegekből, a fogyasztói árstatisztikából, illetve az ipari beszámoló jelentéséből származnak. Ezen adatforrások részletes leírása a vonatkozó szakstatisztikai publikációkban szerepel.

FŐBB NFSZ ADATFORRÁSOK

NFSZ Nyilvántartott álláskereső regiszter adatbázis – NFSZ-REG

A munkanélküliségi adatok másik fő forrása Magyarországon – és a legtöbb fejlett országban – a nyilvántartásba vett (regisztrált) álláskereső egyénekenkénti adatait tartalmazó havonta összegyűjtött – ún. adminisztratív rekordokat tartalmazó – hatalmas adatbázis.

A nyilvántartás tulajdonképpen minden állást keresőt tartalmaz, de közülük adott időpontban csak azokat tekintik regisztrált álláskeresőnek, aki

- a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat valamelyik kirendeltségén magát álláskeresőként nyilvántartásba vetette (vagyis – az alkalmi foglalkoztatásnak minősülő munkaviszony kivételével – nincs munkája, szeretne dolgozni és ehhez kéri a munkaerőpiaci szervezet segítségét);

- a vizsgált időpontban – az egyes hónapok zárónapján – nem nyugdíjas, nem részesül rehabilitációs járadékban és rehabilitációs ellátásban, nem nappali tagozatos tanuló, és elhelyezkedése érdekében együttműködik a kirendeltséggel (vagyis a felajánlott megfelelő munkát, munkaerőpiaci szolgáltatást illetve a támogatott képzési lehetőséget elfogadja, illetve a közvetítő/tanácsadó által előírt időpontokban jelentkezik a kirendeltségen).

Amennyiben a nyilvántartásban szereplő személy a zárónapon valamely támogatott foglalkoztatási program keretében dolgozik, vagy munkaerőpiaci képzésben vesz részt, a nyilvántartott álláskereső státusa szünetel.

Ha az ügyfél nem működik együtt a kirendeltséggel, az álláskereső nyilvántartásából kikerül.

A nyilvántartás adatai – adminisztratív rekordjai – nem csak az időponti adatok megállapítását teszik lehetővé, hanem az áramlások, a beáramlás és a kiáramlás megfigyelését is.

Az adatbázis tartalmazza az álláskeresői ellátásokat megállapító, törülő valamint szüneteltető határozatok, valamint a számfajti tételek alapján a pénzbeli ellátást kapók létszámát, segélyezési eseményeit, a bekerülésük és kikerülésük pontos időpontját és a kikerülésük módját (pl. elhelyezkedett, jogosultsága lejárt, kizárt, aktív eszközre ment át stb.) valamint az álláskeresői ellátások pénzügyi adatait is (pl. ellátások átlagos havi összege, átlagos kifizetett ellátás zárónapi létszámra, kilépőkre, elhelyezkedettek). Az álláskeresői ellátások regisztere a létszámadatokon kívül lehetővé teszi az ellátások átlagos hosszának megfigyelését is.

Az 1991 és 1996 közötti időszakra a nyilvántartás tartalmazza a pályakezdekők munkanélküli segélyében részesültek időponti (stock) és áramlási (flow) adatait is. 1997 és 2005 között a rendszer tartalmazta a nyugdíj előtti munkanélküli segélyben részesülőket is.

Álláskeresői járadékban részesülők: 2011. szeptember 1-jétől megváltoztak az álláskeresői járadék megállapításának és folyósításának feltételei. Az álláskeresői járadék két szakasza megszűnt, a jogosultsági idő 270 nappól 90 napra csökkent. Az álláskeresővé válást megelőző 5 éven belül 360 nap jogosultsági idővel kell rendelkeznie az álláskeresőnek (2011. szeptember 1-je előtt 4 éven belül 365 nap volt), így 10 nap munkaviszonyban töltött idő 1 nap folyósítási időnek felel meg (2011. szeptember 1-je előtt 5 nap/1 nap volt). Összege a járulékalap 60%-a, de maximum a jogosultság kezdő napján hatályos kötelező legkisebb munkabér összege (járulékalap: a kérelem benyújtását megelőző négy naptári negyedévben az érintett jogviszonyokban elért havi átlagos összeg). (Flt.)

Álláskeresői segélyben részesülők: 2011. szeptember 1-jétől megváltoztak az álláskeresői segély megállapításának és folyósításának feltételei. Az „a” és „b” típusú ellátási forma megszűnt, a „c” ellátási formát nyugdíj előtti álláskeresői segély elnevezésként az álláskeresők továbbra is igényelhetik, de a legalább 140 napos álláskeresői járadékra való jogosultság (és kimerítés) 90 napra lecsökkent. (Flt.)

Rendszeres szociális segélyben részesülők: a nyilvántartott álláskeresők közül azok, akik hátrányos munkaerőpiaci helyzetű aktív korúak és jövedelmük kiegészítésére, pótlására pénzbeli szociális ellátásban

részesülnek. 2009. január 1-jétől a rendszeres szociális segélyben részesülőket két csoportba sorolták: a rendszeres szociális segélyezettek, a rendelkezésre állási támogatottak. 2011. január 1-jétől a rendelkezésre állási támogatás helyébe új ellátási forma a bérpótló juttatás lépett. 2011. szeptember 1-jétől pedig a bérpótló juttatás elnevezés foglalkoztatást helyettesítő támogatásra változott. (A szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. tv).

A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálathoz bejelentett munkaerő-igények rekordjai alapján havonta hasonló statisztikai feldolgozások készülnek az álláshelyek stock- és flow jellegű adatairól is.

A különböző aktív eszközökben való részvételtől, a résztvevők számáról, ki- és beáramlásairól ugyancsak havonta készül részletes statisztika a kifizetett támogatások alapján.

A nyilvántartásokra épülő, havonta készülő, rendkívül részletes – országos, régiónkénti, megyei, kirendeltségi körzetenkénti, sőt településenkénti – statisztika az állami foglalkoztatási szolgálat fő funkciói (közvetítés, járadékfizetés, aktív eszköz támogatást stb.) ellátása közben keletkező adminisztratív rekordok másodlagos feldolgozása alapján készül, tulajdonképpen azoknak igen fontos és hasznos „mellékterméke”.

Az NFSZ, korábban a Nemzeti Munkaügyi Hivatal (és jogelődei, az FSzH, FH, az OMK, OMMK, ill. az OMKMK) 1989-től havonta publikálja ezen statisztikák főbb adatait. A regisztrált (nyilvántartott) álláskeresővel számított relatív mutatók nevezőit a KSH-nak a munkaerő-mérlegben publikált gazdaságilag aktív népesség adata, illetve ennek régiókra és megyékre való lebontása szolgáltatja.

A regisztrált (nyilvántartott) álláskeresők száma és a regisztráltakkal számított ráta értelemszerűen eltér a KSH Munkaerő-felmérés eredményeitől. A különbség fő okai az eltérő fogalomrendszer és az alapvetően különböző megfigyelési/mérési módszer.

NFSZ Rövidtávú Munkaerőpiaci prognózis – NFSZ-PROG

Az NFSZ, korábban a Nemzeti Munkaügyi Hivatal (illetve jogelődei) kezdeményezése alapján és koordinálása mellett a munkaerőpiaci szervezet 1991-től kezdődően évente két alkalommal – márciusban és szeptemberben –, több mint 7500 munkaadó interjú megkérdezésével hajtja végre az ún. rövidtávú prognózis felmérést. 2004-től már csak évente egyszer – szeptember hónapban – kerül sor a felmérésre.

A kérdőív a felkeresett cégek reál- és pénzügyi folyamatai várható alakulását, fejlesztési és munkaerőgazdálkodási terveit és szándékait tudakolja, rákérdez a konkrét létszámcsökkentési és létszám bővítési tervekre és felméri az aktív eszközökkel kapcsolatos várható igényeiket is.

A kérdőívek megyénként és országos szinten is feldolgozásra kerülnek, hasznos információkat szolgáltatva mindegyik szinten a munkaerőpiaci szervezet munkájának tervezéséhez.

A prognózis-felmérés alkalmat és lehetőséget ad arra, hogy – más forrásokból származó információkat is felhasználva – a megyék ill. a főváros részletebben elemezzék a munkapiaci helyzetük alakulását és fő tendenciáit, felkészüljenek a rövid távon várható problémák kezelésére, ügyfeleik változó igényeinek kielégítésére.

A rövidtávú prognózisnak csak egyik eredménye maga az előrejelzés. További nagyon fontos „melléktermékei”: a vállalatokkal való rendszeres, személyes kapcsolattartás, a közvetítő-ügyműködés munkakörben dolgozó kérdezőbiztosok szakismeretének, helyismeretének bővülése, a munkaerőpiaci képzés orientálása a megismert igények alapján.

A prognózis-felmérésekhez esetenként különböző kiegészítő kérdéseket, kérdésblokkokat kapcsolva további fontos információkhoz is juthatunk, amelyeket a kutatók, a foglalkoztatáspolitikai és/vagy az oktatáspolitikai irányítói tudnak a munkájuk során hasznosítani.

2005-től a felmérést az NFSZ a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézettel (MKIK GVI) együttműködésben végzi, ami egyebek között azzal az előnnyel is járt, hogy az MKIK GVI kérdezőbiztosai segítségével a mintanagyságot sikerült közel 8000-re megnövelni.

NFSZ „Bértarifa” felvételek adatbázisai – NFSZ-BT

Az NGM, korábban a Nemzeti Munkaügyi Hivatal (illetve jogelődei) 1992-től évente hajtja végre az egyénekenkénti alpbérek és keresetek megismerését szolgáló, hatalmas mintával dolgozó reprezentatív adatfelvételeket, a Nemzetgazdasági Minisztérium (illetve jogelődei) megbízásából.

Az adatgyűjtés referencia hónapja minden évben a május hónap, de az alpbéren (alapilletményen) felüli nem rendszeres kifizetések egy hónapra jutó átlagának meghatározásához ezen kifizetések előző évi teljes összegének 1/12 részét is figyelembe veszik.

A versenyszférában kezdetben csak a 20 fő fölötti cégekre terjedt ki az adatgyűjtés, úgy, hogy minden vállalkozás köteles volt adatot szolgáltatni, de a mintába csak meghatározott napokon született dolgozók kerültek be.

A 10–19 fő közötti cégekre 1996-tól, az 5–9 fő közötti létszámmal dolgozókra pedig 1999-től terjedt ki az adatgyűjtés, úgy, hogy ebben a körben az összes ilyen létszámú cég közül véletlenszerűen kiválasztott mintába bekerülő vállalkozások (kb. 20 százalékuk) kell csak adatokat szolgáltatassanak, ők viszont minden egyes dolgozójukról.

Az alpbérek és a teljes kereset-szerkezet adatai Magyarországon csak ezekből az adatfelvételekből ismerhetők meg, így célszerűen az ezekből évente kapott hatalmas adatbázisok szolgálhatnak alapul a szociális partnerek által folytatott bér-érdekegyeztető tárgyalásokhoz.

A költségvetési körben létszámnagyságtól függetlenül minden egyes költségvetési intézmény részt vesz az adatszolgáltatásban, mégpedig úgy, hogy a központi bérszámfejtési rendszerhez tartozó intézményeknél az adatszolgáltatás teljes körű, a többi költségvetési intézmény pedig csak a meghatározott napokon született – a mintába bekerült – dolgozókról teljesíti az adatszolgáltatást.

A fegyveres testületek hivatásos (ún. szolgálati jogviszonyos) dolgozóira csak 1999-től kezdődően terjed ki az adatgyűjtés.

1992 előtt 3 évenként került sor hasonló adatgyűjtésekre, így már 1983, 1986 és 1989 évekről is rendelkezünk egy-egy hatalmas adatállománnyal.

A mintába bekerült minden egyes dolgozóról rendelkezésre állnak a következő adatok:

- a munkáltató ágazata, létszámnagysága, a munkavégzés telephelye, a gazdálkodási forma, a tulajdonosi szerkezet;
- a munkavállaló bérbesorolása, foglalkozása, neme, kora, iskolai végzettsége.

Az egyénekenkénti adatokat tartalmazó hatalmas adatbázisok alapján minden évben elkészülnek a következő feldolgozások:

- a szociális partnerek által egyeztetett, a bér-érdekegyeztetéshez alkalmazott ún. standard feldolgozások (amelyeket az érdekegyeztető tárgyalásokban részt vevő valamennyi konföderáció megkap);
- modellszámítások a minimálbér emelés várható hatásainak meghatározása céljából;

- a minisztérium igényei alapján készülő feldolgozások a kereseti arányok elemzéséhez és bemutatásához;
- feldolgozások az évente megjelenő négykötetes adattárhoz (nemzetgazdaság összesen, versenyszféra, költségvetési szféra, területi kötet), illetve ennek CD-s vázatához.

A teljes adatbázist átveszi minden évben a KSH és egyes nemzetközi adatszolgáltatásokat ennek felhasználásával tud teljesíteni (pl. az ILO ill. az OECD felé). Az OECD részére az NGM, korábban a Nemzeti Munkaügyi Hivatal is rendszeresen készít speciális feldolgozásokat.

Az egyénekenkénti adatokat tartalmazó adatbázis lehetővé teszi a benne szereplő ismérvek tetszés szerinti

kombinációjával képzett csoportokra készülő feldolgozásokat és a különböző csoportok összetételének figyelembe vételével történő reális alapbér-, illetve kereset szerinti összehasonlításokat, az alapberek és keresetek szóródásának, differenciáltságának vizsgálatát.

2002-től a felvételeken jelentős módosítások történtek annak érdekében, hogy a felmérés teljes mértékben megfeleljen az EU-ban négyévenként kötelező ún. keresetszerkezet felmérés (Structure of Earnings Survey) előírásainak. A változások egyik lényeges eleme, hogy 2002. óta az adatgyűjtés kiterjed a részmunkaidőben foglalkoztatottakra is.

Az EU rendelkezéseinek megfelelően a 2002-es, a 2006-os és a 2010-es felvételek elemi adatait – anonimizált formában – átadtuk az Eurostat-nak.

MUNKAPIACI KUTATÁSOK VÁLOGATOTT BIBLIOGRÁFIA, 2015

Válogatás magyarországi és külföldi könyvek, folyóiratok, műhelytanulmányok, statisztikai kiadványok, nemzetközi szervezetek munkapiaci témájú szakirodalmából

**Összeállította
BÁLINT ÉVA**

I. Válogatás a hazai szakirodalomból

Könyvek

Könyvfejezetek

Folyóiratcikkek

Műhelytanulmányok, kutatási jelentések

Statisztikai kiadványok

II. Válogatás a külföldi szakirodalomból

Könyvek

Könyvfejezetek

Folyóiratcikkek

Műhelytanulmányok

Nemzetközi szervezetek kiadványai

I. VÁLOGATÁS A HAZAI SZAKIRODALOMBÓL

Könyvek

- ÁBRAHÁM KATALIN: Felnőttként az iskolapadban. A felnőttképzés szerepe az érettségivel nem rendelkező személyek munkaerő-piaci integrációjában. Budapest, L'Harmattan, 2015. 189 p.
- FAZEKAS KÁROLY–VARGA JÚLIA (eds.): [The Hungarian labour market, 2015](#). Budapest, Institute of Economics, Centre for Economic and Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences, 2015. 288 p.
- FAZEKAS KÁROLY–VARGA JÚLIA (szerk.): [Munkaerő-piaci tükrök, 2014](#). Budapest, MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet, 2015. 294 p.
- FORGÁCS IMRE: Az eltűnő munka nyomában. A Big Data és a pénztőke évszázada. Budapest, Gondolat, 2015. 255 p.
- G. FEKETE ÉVA: A vidéki munkanélküliség tömegessé válásától az új foglalkoztatási modellekig. Tizenöt év foglalkoztatási tárgyú kutatásai. Budapest, Herman Ottó Intézet, 2015. 492 p.
- GYULAVÁRI TAMÁS–KÁRTYÁS GÁBOR: The Hungarian flexicurity pathway? New labour code after twenty years in the market economy. Budapest, Pázmány Press, PPCU Faculty of Law and Political Sciences, 2015. 266 p.
- HAJDU GÁBOR–KRISTÓF LUCA: [Társadalmi tükrök](#). Jelentés a magyar társadalom munkaerő-piaci és társas integráltságáról, 2015. Az Integrációs és dezintegrációs folyamatok a magyar társadalomban című kutatás elsődleges jelentése. Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, 2015. 74 p.
- KÁRTYÁS GÁBOR: Munkaerő-kölcsönzés Magyarországon és az Európai Unióban. Budapest, Wolters Kluwer, 2015. 386 p.
- KISS AMBRUS: Munkanélküliségről, foglalkoztatásról. Egy intézményrendszer története. Budapest, L'Harmattan, 2015, 198 p.
- KÓNYA ISTVÁN: [Az RBC-DSGE modelles család és a munkapiac makroökonómiaja](#). Fejezetek a haladó makroökonómiából. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, 2015. 208 p.
- KOVÁCS SZABOLCS–TAKÁCS GÁBOR: Kommentár a foglalkoztatási törvényhez. Kommentár a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvényhez. Budapest, Wolters Kluwer, 2015. 260 p.
- RITECZ GYÖRGY–SALLAI JÁNOS: A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei. Budapest, Hanns Seidel Alapítvány, 2015. 127 p.
- SZABÓ ANDREA: A közfoglalkoztatás a gazdasági ciklusok kontextusában. Budapest, L'Harmattan, 2015. 180 p.
- TARDOS KATALIN: [Halmozódó diszkrimináció](#). Kirekesztés és integráció a munkaerőpiacon. Szeged, Belvedere Meridionale, 270 p.
- VARGA JÚLIA–HAJDU TAMÁS–HERMANN ZOLTÁN–HORN DÁNIEL: [A közoktatás indikátorrendszere, 2015](#). Budapest, MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet, 2015. 331 p.
- VARGA JÚLIA–HAJDU TAMÁS–HERMANN ZOLTÁN–HORN DÁNIEL: [Szemelvények „A közoktatás indikátorrendszere 2015” című kiadványból](#). Budapest, MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet, 2015. 33 p.
- VARGA JÚLIA–HAJDU TAMÁS–HERMANN ZOLTÁN–HORN DÁNIEL: [Technikai útmutató „A közoktatás indikátorrendszere 2015” című kiadványhoz](#). Budapest, MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet, 2015. 106 p.
- ZACCARIA MÁRTON LEÓ: Az egyenlő bánásmód elvének érvényesülése a munkajog területén a magyar joggyakorlatban. Budapest, HVG–Orac, 2015. 382 p.

Könyvfejezetek

- ARTNER ANNAMÁRIA: [The labour market and social situation in Hungary in the last decade](#). In: *Túry Gábor* (ed.): Prospects of the Visegrad cooperation. Identifying converging and diverging factors. Budapest, Institute of World Economics, Centre for Economic and Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences, 2015. pp. 303–328.

- BAKÓ TAMÁS: [Skandináv közmunkaprogramok](#). In: *Fazekas–Varga* (szerk.): *Közelkép*. pp. 63–65. Angolul: [Scandinavian public works programmes](#). In: *Fazekas–Varga* (eds.): *In Focus*. 65–66.
- BAKÓ TAMÁS–LAKATOS JUDIT: [A magyarországi munkapiac 2014-ben](#). In: *Fazekas–Varga* (szerk.): pp. 17–35. Angolul: [The Hungarian labour market in 2014](#). In: *Fazekas–Varga* (eds.) pp. 17–35.
- BÖRDŐS KATALIN: [A közfoglalkoztatás intézményi környezete – történeti áttekintés](#). In: *Fazekas–Varga* (szerk.): *Közelkép*. pp. 66–75. Angolul: [The institutional and legislative context of public works schemes. A historical overview](#). In: *Fazekas–Varga* (eds.): *In Focus*. pp. 67–76.
- BUSCH IRÉN: [A téli közfoglalkoztatás](#). In: *Fazekas–Varga* (szerk.): *Közelkép*. pp. 139–142. Angolul: [Winter public works](#). In: *Fazekas–Varga* (eds.): *In Focus*. pp. 144–147.
- BUSCH IRÉN–BÖRDŐS KATALIN: [Adatgyűjtések a közfoglalkoztatásról](#). In: *Fazekas–Varga* (szerk.): *Közelkép*. pp. 76–84. Angolul: [Survey-based and administrative data on public works](#). In: *Fazekas–Varga* (eds.): *In Focus*. pp. 77–85.
- CZIRFUSZ MÁRTON: [A közfoglalkoztatás térbeli egyenlőtlenségei](#). In: *Fazekas–Varga* (szerk.): *Közelkép*. pp. 126–138. Angolul: [Spatial inequalities of public works employment](#). In: *Fazekas–Varga* (eds.): *In Focus*. pp. 128–143.
- CSANÁDI MÁRIA–SHI, LI–ZIHAN, NIE: [Válság, élénkítő csomag és migráció Kínában](#). In: *Salát Gergely* (szerk.): *Kínai álmom – kínai valóság*. Budapest, Typotex, 2015. pp. 18–41.
- CSERES-GERGELY ZSOMBOR: [A közfoglalkoztatásba belépők összetétele, 2011–2012](#). In: *Fazekas–Varga* (szerk.): *Közelkép*. pp. 118–125. Angolul: [The composition of entrants to public works, 2011–2012](#). In: *Fazekas–Varga* (eds.): *In Focus*. pp. 119–127.
- CSERES-GERGELY ZSOMBOR–FAZEKAS KÁROLY–KÖLLŐ JÁNOS–LAKATOS JUDIT–CZETHOFFER ÉVA (szerk.): [Statistikai adatok 2014](#). In: *Fazekas–Varga* (szerk.) pp. 191–276. Angolul: [Statistical data 2015](#). In: *Fazekas–Varga* (eds.) pp. 199–283.
- CSERES-GERGELY ZSOMBOR–MOLNÁR GYÖRGY: [A közfoglalkoztatás a munkaügyi rendszerben, 2011–2013 – alapvető tények](#). In: *Fazekas–Varga* (szerk.): *Közelkép*. pp. 85–99. Angolul: [Labour market situation following exit from public works](#). In: *Fazekas–Varga* (eds.): *In Focus*. pp. 148–159.
- CSERES-GERGELY ZSOMBOR–MOLNÁR GYÖRGY: [Munkapiaci helyzet a közfoglalkoztatásból való kilépés után](#). In: *Fazekas–Varga* (szerk.): *Közelkép*. pp. 143–153. Angolul: [Public works programmes in the public employment system, 2011–2013 – basic facts](#). In: *Fazekas–Varga* (eds.): *In Focus*. pp. 86–100.
- CSERES-GERGELY ZSOMBOR–VARADOVICS KITTI: [A munkapiaci szakpolitika eszközei \(2014. február – 2015. április\)](#). In: *Fazekas–Varga* (szerk.) pp. 165–189. Angolul: [Labour market policy tools: February 2014–April 2015](#). In: *Fazekas–Varga* (eds.) pp. 173–198.
- FORGÁCS IMRE: [Európa a foglalkoztatási- és menekültválság szorításában](#). In: *Forgács Imre: Az eltűnő munka nyomában. A Big Data és a pénztőke évszázada*. Budapest, Gondolat, 2015. pp. 229–251.
- HORN DÁNIEL: [Az iskolai hozzáadott érték mérése](#). In: *Szell Krisztián* (szerk.): *Mit mér a műszer? A tanulói teljesítménymérések alkalmazhatóságáról. Tények és Érvek*, Budapest, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, 2015. pp. 63–90.
- KÁLMÁN JUDIT: [A közfoglalkoztatási programok háttere és nemzetközi tapasztalatai](#). In: *Fazekas–Varga* (szerk.): *Közelkép*. pp. 42–58. Angolul: [The background and international experiences of public works programmes](#). In: *Fazekas–Varga* (eds.): *In Focus*. pp. 42–58.
- KÁLMÁN JUDIT: [Az argentin átmeneti közfoglalkoztatást nyújtó programok tanulságai](#). In: *Fazekas–Varga* (szerk.): *Közelkép*. pp. 61–63. Angolul: [Temporary public works programmes in Argentina: Lessons learned](#). In: *Fazekas–Varga* (eds.): *In Focus*. pp. 62–64.
- KÖLLŐ JÁNOS: [Hol dolgoznak a közmunkások?](#) In: *Fazekas–Varga* (szerk.): *Közelkép*. pp. 154–159. Angolul: [Where do public workers work?](#) In: *Fazekas–Varga* (eds.): *In Focus*. pp. 160–165.
- KÖLLŐ JÁNOS: [Köz munkások a legális munkaerőpiacon](#). In: *Fazekas–Varga* (szerk.): *Közelkép*. pp. 111–117. Angolul: [Public workers in the legal labour market](#). In: *Fazekas–Varga* (eds.): *In Focus*. pp. 112–118.
- VARGA JÚLIA (szerk.): [Közelkép: Közmunka](#). In: *Fazekas–Varga* (szerk.): pp. 37–164. Angolul: [In focus: Public works](#). In: *Fazekas–Varga* (eds.) pp. 37–171.

Folyóiratcikkek

- ALPEK B. LEVENTE: [A munkaerőpiaci-területi mobilitás vizsgálatának új dimenziói, kutatási módszerei és azok alkalmazása](#). Észak-Magyarországi Stratégiai Füzetek, 12. évf. 1. sz. 2015. pp. 49–58.

- BAGÓ JÓZSEF: *A közfoglalkoztatás intézményi alakulása 2014-ben*. Munkaügyi Szemle, 59. évf. 4. sz. 2015. pp. 30–38.
- BÓDI STEFÁNIA–SZUHAI ILONA: *Szuverenitás és a migráció. A migránsok egyes csoportjainak jogi helyzete*. Polgári Szemle, 11. évf. 4–6. sz. 2015. pp. 154–173.
- BODNÁRNÉ BODA DOROTTYA: *A munkaerőpiacról tartósan kiszoruló munkaerő-piaci integrációjának esélyei*. Munkaügyi Szemle, 59. évf. 4. sz. 2015. p. 45.
- BRANYICZKI RÉKA: *In-work poverty among immigrants in the EU*. Szociológiai Szemle, 25. évf. 4. sz. 2015. pp. 86–106.
- CSERES-GERGELY ZSOMBOR: *A 2000-es évek magyarországi nyugdíjkorhatár-emeléseinek azonnali hatása az érintett nők munkavállalására*. Közgazdasági Szemle, 62. évf. 6. sz. 2015. pp. 652–673.
- DABASI-HALÁSZ ZSUZSANNA–HEGYI-KÉRI ÁGNES: *„Fel/eltörekvő” generáció migrációja Miskolcon*. Észak-Magyarországi Stratégiai Füzetek, 12. évf. 1. sz. 2015. pp. 17–26.
- EGEDY TAMÁS–SZABÓ BALÁZS: *Az ingázás területi jellemzőinek változása Magyarországon a rendszer-változás után*. Területi Statisztika, 18. (55.) évf. 3. sz. 2015. pp. 233–253.
- FAZEKAS KÁROLY–NEUMANN LÁSZLÓ: *Munkaerőpiaci Tükör 2013. A közsféra munkapiaci jellemzői*. Munkaügyi Szemle Online, 2015/1. sz. pp. 61–67.
- GITTINS, TIM–LANG, RICHARD–OROSZ ÁGNES: *A vizsztatér migráció nemzetköziesedésre gyakorolt hatása. Magyar információtechnológiai kisvállalatok összehasonlító elemzése*. Külgazdaság, 59. évf. 3–4. sz. 2015. pp. 96–122.
- GURZÓ KLÁRA–HORN DÁNIEL: *A korai iskolai szelekció hosszú távú hatása: Egy közpolitikai kísérlet tanulmányai*. Közgazdasági Szemle, 62. évf. 10. sz. 2015. pp. 1070–1096.
- HAMAR ANNA: *Külföldi idénymunkások a magyar agrárgazdaságban*. Tér és Társadalom, 29. évf. 3. sz. 2015. pp. 33–48.
- HARDI TAMÁS: *A munkaügyi ingázás területi mintái Észak-Dunántúlon*. Területi Statisztika, 55. évf. 2. sz. 2015. pp. 122–141.
- HÁRS ÁGNES: *Célsország vagy tranzitország? Az ázsiai országokból érkező migránsok Magyarországon*. Külgazdaság, 59. évf. 11–12. sz. 2015. pp. 23–51.
- HEGEDŰS GÁBOR–LADOS GÁBOR: *A remigrációval kapcsolatos európai és magyarországi nemzeti politikák elemzése*. Észak-Magyarországi Stratégiai Füzetek, 12. évf. 1. sz. 2015. pp. 38–48.
- HOSSZÚ EDMOND–ROMHÁNYI BALÁZS: *Statisztika és valóság. A munkaerő-statisztikai módszertanválasztás hatása a gazdaságpolitikai narratívákra*. Statisztikai Szemle, 93. évf. 10. sz. 2015. pp. 959–975.
- KAJDI LÁSZLÓ: *Hazautalt pénzek. Nemzetközi áttekintés és a főbb mérési nehézségek*. Statisztikai Szemle, 93. évf. 4. sz. 2015. pp. 353–375.
- KINCSES ÁRON: *A szomszédos országok migrációs forrásterületeinek a vizsgálata a magyar népszámlálási adatok felhasználásával 2001 és 2011 között*. Területi Statisztika, 55. évf. 5. sz. 2015. pp. 407–431.
- KONCZ KATALIN: *Nők az önkormányzatokban, 2006–2014*. Munkaügyi Szemle, 59. évf. 3. sz. 2015. pp. 67–71.
- KÖLLŐ JÁNOS: *Kísérlet a feketefoglalkoztatás becslésére a be nem jelentett, de a kérdőíves felvételekben megfigyelt munka alapján*. Közgazdasági Szemle, 62. évf. 6. sz. 2015. pp. 638–651.
- LAKATOS JUDIT: *Külföldön dolgozó magyarok, Magyarországon dolgozó külföldiek*. Statisztikai Szemle, 93. évf. 2. sz. 2015. pp. 93–112.
- LAKATOS MIKLÓS–RÉDEI MÁRIA–KAPITÁNY GABRIELLA: *Mobilitás és foglalkoztatás*. Területi Statisztika, 55. évf. 2. sz. 2015. pp. 157–179.
- LÁSZLÓ GYULA: *A foglalkoztatáspolitikai új paradigmáinak működése*. Munkaügyi Szemle, 59. évf. 4. sz. 2015. pp. 19–29.
- MAKÓ ÁGNES: *A szakképzett pályakezdők munkaerő-piaci helyzete és elhelyezkedési esélyei*. Közgazdasági Szemle, 62. évf. 5. sz. 2015. pp. 502–524.
- MARIEN ANITA: *A területi identitás magatartási megnyilvánulásai, különös tekintettel a költözési szándékra és annak magyarázataira*. Észak-Magyarországi Stratégiai Füzetek, 12. évf. 1. sz. 2015. pp. 4–16.
- MICSINAI ISTVÁN–NÉMETH SAROLTA: *Drivers behind the Formation of Cross-border Inter-organisational Cooperation Links: the Case of the Tri-border Region between Hungary, Slovakia and Ukraine*. Szociológiai Szemle, 25. évf. 4. sz. 2015. pp. 126–143.
- MOLNÁR JUDIT–GÁL-SZABÓ LAJOS–SISKÁNÉ SZILASI BEÁTA–MOHOS MÁRIA–DUDÁS GÁBOR–VADNAI PÉTER: *Legújabb trendek a magyarországi kivándorlásban*. Észak-Magyarországi Stratégiai Füzetek, 12. évf. 1. sz. 2015. pp. 27–37.
- OBLATH GÁBOR: *Hungary’s price and wage level in international comparison: Are they really disconnected? Hungarian Statistical Review, Vol. 93. Special, No. 19. 2015. pp. 3–21.*

- PAPP BENCE: [A munkaerő-piaci bizonytalanság hatása a közszféra és a versenyszféra közötti bérkülönbségekre](#). *Közgazdasági Szemle*, 62. évf. 5. sz. 2015. pp. 473–501.
- PITŐ KLÁRA: [„Nálunk \(...\) minden ötödik órában elhagyja az országot egy orvos”](#) *Tér és Társadalom*, 29. évf. 3. sz. 2015. pp. 93–114.
- POÓR JÓZSEF–JUHÁSZ TÍMEA–HORBULÁK ZSOLT–MADARÁSZ IMRE: [Az atipikus foglalkoztatással szembeni attitűdök vizsgálata a szlovák és a magyar állástanak dimenziójában](#). *Munkaügyi Szemle*, 59. évf. 3. sz. 2015. pp. 56–63.
- SALAHODJAEV, RAUFHON: [Is more always good? Over-education, job satisfaction and wages on the Czech labor market](#). *Society and Economy*, Vol. 37. No. 3. 2015. pp. 403–414.
- SERES ANTAL: A hazai alacsony részmunkaidő foglalkoztatáspolitikai oka és a bővülés foglalkoztatáspolitikai feltétele. *Munkaügyi Szemle*, 59. évf. 4. sz. 2015. pp. 31–37.
- SIK ENDRE–SZEITL BLANKA: [Quasi-diaspora and Cross-border Diaspora in the Hungarian-Slovak-Ukrainian Tri-border Region](#). *Szociológiai Szemle*, 25. évf. 4. sz. 2015. pp. 107–125.
- SZALAI PIROSKA: [Család és munka. A női foglalkoztatás összehasonlító elemzése](#). *Polgári Szemle*, 11. évf. 4–6. sz. 2015. pp. 435–444.
- SZÉKÁCS TAMÁS: [Munkaerőpiac és munkaerő-migráció a szlovák-magyar határ mentén a gazdasági válság után](#). *Külgazdaság*, 59. évf. 3–4. sz. 2015. pp. 123–149.
- TURAINÉ VUROM BRIGITTA–DABASI-HALÁSZ ZSUZSANNA: [Migráció gazdasági haszna, a hazautalások kérdései a XXI. század elején](#). *Észak-Magyarországi Stratégiai Füzetek*, 12. évf. 1. sz. 2015. pp. 85–93.
- UDVARI BEÁTA–URBÁNNÉ MEZŐ JÚLIA: [Az ifúsági munkanélküliség és a munkaerő-piaci rugalmasság összefüggései az Európai Unióban](#). *Külgazdaság*, 59. évf. 11–12. sz. 2015. pp. 52–78.
- VINCZE ENIKŐ: [Precarization of working class Roma through spatial deprivation, labor destitution and racialization](#). *Szociológiai Szemle*, 25. évf. 4. sz. 2015. pp. 58–85.
- Műhelytanulmányok, kutatási jelentések**
- [A szlovák-magyar határ menti migráció](#). Budapest, Kopint Konjunktúra Kutatási Alapítvány–Komárno, Kempelen Intézet, 2015. 144 p.
- BLASKÓ ZSUZSA: [Studying emigration by extending a large scale household survey. Methodology, evaluation and descriptive findings](#). Budapest, Hungarian Demographic Research Institute, 2015. Working Papers on Population, Family and Welfare, No. 21. 80 p.
- CSERES-GERGELY ZSOMBOR–SCHARLE ÁGOTA–FÖLDESSY ÁRPÁD: [Evaluating the impact of a well-targeted wage subsidy using administrative data](#). Budapest Working Papers on the Labour Market (BWP) 2015/3. Budapest, Institute of Economics, Centre for Economic and Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences–Department of Human Resources, Corvinus University of Budapest, 2015. 25 p.
- DABUSINSKAS, AURELIJUS–KÓNYA ISTVÁN–MILLARD, STEPHEN: [How does labour market structure affect the response of economies to shocks?](#) Discussion Papers, MT-DP 2015/16. Budapest, Institute of Economics, Centre for Economic and Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences, 2015. 35 p.
- HAJDU TAMÁS–HAJDU GÁBOR: [The association between experiential and material expenditures and subjective well-being: New evidence from Hungarian survey data](#). Discussion Papers, MT-DP 2015/55. Budapest, Institute of Economics, Centre for Economic and Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences, 2015. 33 p.
- HAJDU TAMÁS–HERMANN ZOLTÁN–HORN DÁNIEL–KERTESI GÁBOR–KÉZDI GÁBOR–KÖLLŐ JÁNOS–VARGA JÚLIA: [Az érettségi védelmében](#). Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek (BWP) 2015/1. Budapest, MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet–BCE, Emberi Erőforrások Tanszék, 2015. 27 p.
- HAJDU TAMÁS–KERTESI GÁBOR–KÉZDI GÁBOR: [High-achieving minority students can have more friends and fewer adversaries: Evidence from Hungary](#). Budapest Working Papers on the Labour Market (BWP) 2015/7. Budapest, Institute of Economics, Centre for Economic and Regional Studies of HAS–Department of Human Resources, Corvinus University of Budapest, 2015. 68 p.
- HÁRS ÁGNES–SIMON DÁVID: [A munkaerő-migráció változása a kétezres években Magyarországon. Vizsgálat a munkaerő-felmérés adatai alapján](#). Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek (BWP) 2015/2. Budapest, MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet–BCE, Emberi Erőforrások Tanszék, 2015. 108 p.
- KINCSES ÁRON: [A nemzetközi migráció Magyarországon és a Kárpát-medence magyar migrációs hálózatai a 21. század elején](#). Műhelytanulmányok, 8. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal, 2015. 87 p.

- LACKÓ MÁRIA: [Some explanation of disparities of mortality rates of working age population in Eastern, Central and Western Europe](#). Discussion Papers, MT-DP 2015/35. Budapest, Institute of Economics, Centre for Economic and Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences, 2015. 47 p.
- LAKATOS MIKLÓS: [A képzettség és a foglalkozás megfelelésének \(kongruenciájának\) elemzése a 2011. évi népszámlálás adatainak felhasználásával](#). Műhelytanulmányok 6. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal, 2015. 129 p.
- LENGYEL BALÁZS–ERIKSSON, RIKARD: [Co-worker networks, labour mobility, and productivity growth in regions](#). Discussion Papers, MT-DP 2015/50. Budapest, Institute of Economics, Centre for Economic and Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences, 2015. 40 p.
- SZIVÓS PÉTER–TÓTH ISTVÁN GYÖRGY (szerk.): [Jól nézünk ki \(...?\)! Háztartások helyzete a válság után](#). Társi Monitor Jelentések, 2014. Budapest, Társi, 2015. 231 p.
- VARGA JÚLIA: [Hova lettek az orvosok? Az orvosok külföldre vándorlása és pályaelhagyása Magyarországon 2003–2011](#). Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek, BWP 2015/6. Budapest, MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet–BCE, Emberi Erőforrások Tanszék, 2015. 31 p.
- VARGA JÚLIA: [Synthesis report: WP4. Labour market, skills and social dynamics](#). GRINCOH Working Paper Series, Serie 4, Societies and social change, Paper, No. 4. 2015. 60 p.
- HUSZÁR ÁKOS (szerk.): [A társadalom rétegződése](#). 2011. évi népszámlálás, No. 15. Budapest, 2015. 274. p.
- LAKATOS MIKLÓS (szerk.): [A foglalkoztatottak napi ingázása és közlekedése](#). 2011. évi népszámlálás, No. 18. Budapest, KSH, 2015. 343 p.
- [Munkaerő-piaci folyamatok, 2014. I–IV. negyedév](#). Statisztikai Tükör, 19. sz. Budapest, KSH, 2015.
- [Munkaerő-piaci helyzetkép, 2014](#). Statisztikai Tükör, 45. sz. Budapest, KSH, 2015.

Gyorstájékoztatók:

[Foglalkoztatottság, 2015.](#)

[Keresetek, 2015.](#)

[Munkanélküliség, 2015.](#)

Táblák (STADAT) – Hosszú idősorok – [A munkaerő-piac alakulása Magyarországon, 1998–2015.](#)

Táblák (STADAT) – Hosszú idősorok – [Foglalkoztatottság, munkaerő, keresetek, 1960–2015.](#)

Táblák (STADAT) – Hosszú idősorok – [A munkaerő-piaci tendenciák Magyarországi régióiban, 1992–2015.](#)

Belügyminisztérium

[A közfoglalkoztatás adatai térképen.](#)

[A közfoglalkoztatás főbb statisztikai adatainak idősorai, 2013–2015, havonta.](#)

BELÜGYI TUDOMÁNYOS TANÁCS (szerk.): [A közfoglalkoztatás aktuális kihívásai – javasolt fejlesztési irányok](#). Budapest, Belügyminisztérium, 2015.

[Beszámoló a 2014. évi közfoglalkoztatásról](#). Közfoglalkoztatási Statisztikai, Elemzési és Monitoring Főosztályán. 2015. október, 68 p.

[Közfoglalkoztatás Magyarországon, 2014–2015.](#)

[Közfoglalkoztatási portál, 2015.](#)

VARGA LÍVIA: [Munkaerő-piaci barométer, 2015](#). Közfoglalkoztatási Statisztikai, Elemzési és Monitoring Főosztály, 2015. július, 56 p.

MTA KRTK

[Adatbank.](#)

[Erőforrástérkép.](#)

Statisztikai kiadványok

Központi Statisztikai Hivatal

[Az Európai Unió kívüli országok állampolgárai a magyar munkaerőpiacon](#). Statisztikai Tükör, 85. sz. Budapest, KSH, 2015.

[Első és második generációs migránsok munkaerő-piaci helyzete \(a munkaerő-felmérés 2014. II. negyedévi ad hoc moduljának főbb eredményei\)](#). Statisztikai Tükör, 48. sz. Budapest, KSH, 2015.

II. VÁLOGATÁS A KÜLFÖLDI SZAKIRODALOMBÓL

Könyvek

- BLACKETT, ADELLE–TREBILCOCK, ANNE: Research Handbook on Transnational Labour Law. Cheltenham, Edward Elgar, 2015. 588 p.
- BLOSSFELD, HANS-PETER–SKOPEK, JAN–TRIVENTI, MORIS–BUCHHOLZ, SANDRA (eds.): Gender, Education and Employment. An International Comparison of School-To-Work Transitions. Cheltenham, Edward Elgar Publishing, 2015. 416 p.
- BROCK, GILLIAN–BLAKE, MICHAEL: Debating Brain Drain. May Governments Restrict Emigration? New York, Oxford University Press, 2015. 304 p.
- CARBONNIER, CLÉMENT–MOREL, NATHALIE (eds.): The Political Economy of Household Services in Europe. New York, Palgrave Macmillan, 2015. 288 p.
- CHISWICK, BARRY–MILLER, PAUL W.(eds.): Handbook of the Economics of International Migration. Vol. 1A. The Immigrants, Vol. 1B. The Impact. Amsterdam, North-Holland, 2015. 810 and 888 p.
- CONSTANT, AMELIE F.–ZIMMERMANN, KLAUS F. (eds.): International Handbook on the Economics of Migration. Cheltenham, Edward Elgar, 2015. 584 p.
- DUSTMANN, CHRISTIAN (ed.): Migration. Economic Change, Social Challenge. Oxford, Oxford University Press, 2015. 232 p.
- EHRENBERG, RONALD G.–SMITH, ROBERT S.: Modern labor economics: Theory and public policy. 12. edition. Harlow, Pearson Education, 2015, 683 p.
- GAETANO, ARIANNE M.: Out to Work. Migration, Gender, and the Changing Lives of Rural Women in Contemporary China. University of Hawaii Press, 2015. 170 p.
- GSTÖHL, SIEGLINDE–LANNON, ERWAN (eds.): The European Union's broader neighbourhood. Challenges and opportunities for cooperation beyond the European neighbourhood policy. London, Routledge, 2015. 348 p.
- PANIZZON, MARION–ZÜRCHER, GOTTFRIED–FORNALÉ, ELISA: The Palgrave handbook of international labour migration: law and policy perspectives. New York, Palgrave Macmillan, 2015. 613 p.
- PLENDER, RICHARD (ed.): Issues in international mi-

- gration law. Leiden, Brill, 2015. 303 p.
- POWELL, BENJAMIN (ed.): The Economics of Immigration. Market-Based Approaches, Social Science, and Public Policy. Oxford, Oxford University Press, 2015. 270 p.
- TRIANDAFYLLOIDOU, ANNA–MARCHETTI, SABRINA: Employers, agencies and immigration. Paying for care. Farnham, Ashgate, 2015. 242 p.
- VAUGHAN-WHITEHEAD, DANIEL (ed): The European Social Model in Crisis. Is Europe Losing Its Soul? ILO, Edward Elgar, 2015. 370 p.
- WAITE, LOUISE et al. (eds): Vulnerability, Exploitation and Migrants. Insecure Work in a Globalised Economy. New York, Palgrave Macmillan, 2015. 272 p.

Könyvfejezetek

- BLOSSFELD, HANS-PETER et al.: Gender differences at labor market entry. In: *Blossfeld, H.-P.–Skopek, J.–Triventi, M.–Buchholz, S.* (eds.): Gender, education and employment: An international comparison of school-to-work transitions. Cheltenham–Northampton, Edward Elgar Publishing, 2015. pp. 3–38.
- BROCK, GILLIAN: Whose responsibility is it to remedy losses caused by the departure of skilled migrants? In: *Brock, Gillian–Blake, Michael* (eds.): Debating brain drain. May governments restrict emigration? New York, Oxford University Press, 2015. pp. 60–85.
- DUSTMANN, CHRISTIAN–GÖRLACH, JOSEPH SIMON: Selective outmigration and the estimation of immigrants' earnings profiles. In: *Chiswick, Barry–Miller, Paul W.* (eds). Handbook of the Economics of International Migration. Amsterdam, North Holland, 2015. pp. 489–533.
- HORN DÁNIEL–KELLER TAMÁS: Hungary: The impact of gender culture. In: *Blossfeld, Hans Peter–Skopek, Jan–Triventi, Moris–Buchholz, Sandra* (eds.): Gender, education and employment: An international comparison of school-to-work transitions. Cheltenham–Northampton, Edward Elgar Publishing, 2015. pp. 287–303.
- LEESON, PETER–GOCHENOUR, ZACHARY: The economic effects of international labor mobility. In:

- Powell, Benjamin (ed.): *The Economics of Immigration. Market-Based Approaches, Social Science, and Public Policy*. Oxford, Oxford University Press, 2015. pp. 11–37.
- MCKENZIE, DAVID: Learning about migration through experiments. In: *Dustmann, Christian* (ed.): *Migration. Economic Change, Social Challenge*. Oxford, Oxford University Press, 2015. pp. 68–82.
- WEICHT, BERNHARD: Employment without employers? The public discourse on care during regularisation reform in Austria. In: *Triandafyllidou, Anna–Marchetti, Sabrina* (eds): *Employers, agencies and immigration. Paying for care*. Farnham, Ashgate, 2015. pp. 113–132.
- Folyóiratcikkek**
- BAKÓ TAMÁS: *Determinants of on-the-job search behavior: An empirical analysis*. *Advances in Economics and Business*, Vol. 3. No. 1. 2015. pp. 22–32.
- BEYER, ROBERT C. M.–SMETS, FRANK: *Labour Market Adjustments and Migration in Europe and the United States*. How Different? *Economic Policy*, Vol. 30. No. 84. 2015. pp. 643–670.
- BORJAS, GEORGE J.: *Immigration and Globalization*. A Review Essay. *Journal of Economic Literature*, Vol. 5. No. 4. 2015. pp. 961–974.
- CROUCH, COLIN: *Labour Market Governance and the Creation of Outsiders*. *British Journal of Industrial Relations*, Vol. 53. No. 1. 2015. pp. 27–48.
- CUESTAS, JUAN CARLOS–MONFORT, MERCEDES–ORDÓÑEZ, JAVIER: *Unemployment convergence in central and eastern European countries: Driving forces and cluster behavior*. *Emerging Markets Finance and Trade*, Vol. 51. No. 1. 2015. pp. 259–273.
- CZAFIT BENCE–KÖLLŐ JÁNOS: *Employment and wages before and after incarceration – evidence from Hungary*. *IZA Journal of European Labor Studies*, Vol. 4. 2015. pp. 1–21.
- CSANÁDI MÁRIA–ZIHAN, NIE–SHI, LI: *Crisis, stimulus package and migration in China*. *China & World Economy*, Vol. 23. No. 5. 2015. pp. 43–62.
- FODOR ÉVA–HORN DÁNIEL: „Economic development” and gender equality: Explaining variations in the gender poverty gap after socialism. *Social Problems*, Vol. 62. No. 2. 2015. pp. 286–308.
- KINGSTON, GILLIAN–MCGINNITY, FRANCES–O’CONNELL, PHILIP J.: *Discrimination in the Labour Market: Nationality, Ethnicity and the Recession*. *Work Employment & Society*, Vol. 29. No. 2. 2015. pp. 213–232.
- KÖLLŐ JÁNOS: *Patterns of integration: low-educated people and their jobs in Norway, Italy and Hungary*. *Economics of Transition*, Vol. 23. No. 1. 2015. pp. 105–134.
- MICHAU, JEAN-BAPTISTE: *Optimal labor market policy with search frictions and risk-averse workers*. *Labour Economics*, Vol. 35, August 2015, pp. 93–107.
- PINHEIRO, ROBERTO–VISSCHERS, LUDO: *Unemployment risk and wage differentials*. *Journal of Economic Theory*, Vol. 157. No. May 2015, pp. 397–424.
- SPATARELU, ELIZA MIHAELA: *Youth Insertion on Labor Market*. *Procedia Economics and Finance*, Vol. 32. 2015. pp. 1020–1026.
- TSCHOPP, JEANNE: *The Wage Response to Shocks. The Role of Inter-Occupational Labour Adjustment*. *Labour Economics*, Vol. 37. December, 2015. pp. 28–37.
- VAN HEDEL, KAREN–VAN LENTHE, FRANK J.–AVENDANO, MAURICIO et al.: *Marital status, labour force activity and mortality: A study in the USA and six European countries*. *Scandinavian Journal of Public Health*, Vol. 43. No. 5. 2015. pp. 469–480.
- Műhelytanulmányok**
- AGHION, PHILIPPE–AKCIGIT, UFUK–BERGEAUD, ANTONIN–BLUNDELL, RICHARD–HÉMOUS, DAVID: *Innovation and top income inequality*. London, Centre for Economic Policy Research, CEPR Discussion Paper, No. 10659. 2015.
- ALEXE, AURISA-IRIS: *Immigrants’ Labour Market Integration In Romania*. Bucharest, SEA-Practical Application of Science, Volume III, Issue 1 (7) 2015.
- BELO, FREDERICO–LIN, XIAOJI–LI, JUN–ZHAO, XIAOFEI: *Labor-Force Heterogeneity and Asset Prices: the Importance of Skilled Labor*. NBER Working Papers, No. 21487. 2015.
- BIJWAARD, GOVERT: *Income of immigrants and their return*. *IZA World of Labor*, No. 141. 2015. 10 p.
- BLOOMFIELD, MATTHEW J.–BRÜGGEMANN, ULF–CHRISTENSEN, HANS BONDE–LEUZ, CHRISTIAN: *The Effect of Regulatory Harmonization on Cross-Border Labor Migration*. Evidence from the Accounting Profession. Munich, CESifo Working Paper Series, No. 5661. 2015.
- DÉMURGER, SYLVIE: *Migration and families left behind*. *IZA World of Labor*, No. 144. 2015.
- DEUTSCHMANN, EMANUEL: *Regionalization and Globalization in Networks of Transnational Human Mobility, 2000–2010*. University of Magdeburg, 2015. 31 p.

- GALIANI, SEBASTIAN–TORRENS, GUSTAVO: [The Political Economy of Trade and Labor Mobility in a Ricardian World](#). NBER Working Paper, No. 21274. 2015.
- HAAN, PETER–PROWSE, VICTORIA: [Optimal Social Assistance and Unemployment Insurance in a Life-Cycle Model of Family Labor Supply and Savings](#). Berlin, German Institute for Economic Research, DIW Discussion Papers, No. 1468. 2015. 56 p.
- KUMAR, NIRAJ: [Understanding Migration and Forced Labour](#). Bangalore, India University, 2015. 10 p.
- MOSCAROLA, FLAVIA CODA: [Shifting Taxes from Labour to Property](#). A Simulation under Labour Market Equilibrium. IZA Discussion Paper, No. 8832. 2015.
- PERI, GIOVANNI–YASENOV, VASIL: [The Labor Market Effects of a Refugee Wave. Applying the Synthetic Control Method to the Mariel Boatlift](#). NBER Working Papers, No. 21801. National Bureau of Economic Research, 2015. 65 p.
- PINA, ALVARO–CORLUIY, VINCENT–VERBIST, GERLINDE: [Improving the Labour Market Integration of Immigrants in Belgium](#). OECD Economics Department Working Papers, No. 1195. OECD Publishing, 2015. 31 p.
- RUHS, MARTIN: [Is Unrestricted Immigration Compatible with Inclusive Welfare States? The \(Un\)Sustainability of EU Exceptionalism](#). Working Paper, No. 125. University of Oxford, Centre on Migration, Policy and Society. 2015.

Nemzetközi szervezetek kiadványai

Európai Unió

- [European Economic Forecasts, 2015](#).
- [Eurostat Database](#).
- [Eurostat regional yearbook, 2015](#).
- [Implementing the European Agenda on Migration: Progress on Priority Actions](#).

[Latest European and International developments on migration and asylum including update on refugee crisis](#).

[Migrant integration statistics](#).

[Refugee Crisis: European Commission reports on progress in implementation of priority actions](#).

Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO)

[ILO Global estimates of migrant workers and migrant domestic workers: results and methodology](#). Geneva, International Labour Office, 2015. 100 p.

[Labour migration highlights](#). Geneva, International Labour Office, Labour Migration Branch, 2015.

[Migration, human rights and governance](#). Geneva, International Labour Office, United Nations High Commissioner for Human Rights, 2015. 196 p. n

[World Employment and Social Outlook](#). Trends 2015. Geneva, ILO. 2015. 100p.

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)

[Connecting with emigrants](#). A global profile of diasporas, 2015. Paris, OECD Publishing, 2015. 456 p.

[Employment and Labour Market Statistics](#).

[International Migration Outlook, 2015](#). Paris, OECD Publishing, 2015. 373 p.

[OECD Employment Outlook, 2015](#). OECD Publishing, 2015. 296 p.

[OECD Labour Force Statistics, 2014](#). Paris, OECD Publishing, 2015. 244 p. h

[OECD Skills Outlook, 2015](#). Youth, Skills and Employability. OECD Publishing, 2015. 156 p.

Világbank

[Labor Markets](#).

[Migration and Remittances Data](#).

[Open Knowledge Repository](#).

[World Development Indicators, 2015](#).

FÜGGELÉK. TÁBLÁZATOK ÉS ÁBRÁK JEGYZÉKE

TÁBLÁZATOK

MUNKAPIAC

1. táblázat: A magyar munkaerő-felmérésben külföldi munkahelyet megadók száma 99
2. táblázat: A 15–64 éves inaktívák száma nem és az inaktivitás oka szerint 21
3. táblázat: A családi kedvezmény figyelembevételével számított nettó-és reálkereset alakulása, 2015 31

KÖZELKÉP

- 2.1.1. táblázat: A migrációs potenciál létrejöttének esélyét befolyásoló tényezők a migráció időtávjá szerint .. 55
- 2.1.2. táblázat: A rövid és hosszú távú külföldi munkavállalást, illetve kivándorlást tervezők célországainak megoszlása 56
- 2.1.3. táblázat: Az országválasztás esélyét befolyásoló tényezők a migráció időtávjá szerint Ausztria, Németország és az Egyesült Királyság esetében 57
- 2.2.1. táblázat: A külföldön élés esélyét befolyásoló tényezők a 20–59 évesek körében 65
- K2.2.1.1. táblázat: Gazdasági aktivitás 2008–2015 között, 16–64 éves korúak körében (százalék) 70
- K2.2.1.2. táblázat: Aktív munkavállalók főbb iparágak szerinti eloszlása 2008–2015 között (százalék) 71
- 2.3.1. táblázat: Ingázó és nem ingázó munkaerőmigránsok aránya 75
- 2.3.2. táblázat: A modellek illeszkedésének paraméterei 77
- K2.3.1.1. táblázat: A Magyarországon élő kiskorú gyermeket nevelő családok száma, valamint a bennük élő gyermekek száma a szülők migrációs helyzete szerint 87
- 2.4.1. táblázat: Külföldön dolgozók (versengő kockázati modellek, szubhazard ráták) 94
- 2.5.1. táblázat: A reálbérnyerés meghatározásához használt egyes tényezők átlaga 98
- 2.5.2. táblázat: Egyes kontrolltényezők hatása a külföldi munkavállalás valószínűségére 101
- K2.7.1.1. táblázat: A hazahívó-megtartó (brain re-gain) közpolitikai programok fő típusai és sajátosságai 116

- K2.7.1.2. táblázat: Hazahívó, reintegráló, illetve helyben tartást célzó kezdeményezések Kelet-Európában 117
- 3.1.1. táblázat: A 15–64 éves külföldi állampolgárságú, külföldi születésű és teljes népesség munkaerőpiaci mutatói (százalék) 124
- 3.1.2. táblázat: A külföldi állampolgárság és a külföldi születési hely hatása a 25–64 éves népesség foglalkoztatottsági esélyére (logisztikus regressziós modellek esélyhányadosai) 131
- 3.1.3. táblázat: A külföldi születésű 25–64 éves népesség foglalkoztatottsági esélyét magyarázó tényezők (logisztikus regressziós modellek esélyhányadosai) 132
- K3.1.1.1. táblázat: Foglalkoztatási ráták születési hely szerint 136
- K3.1.1.2. táblázat: Az Oaxaca–Blinder-féle dekompozíció eredményei (százalék) 136
- K3.1.2.1. táblázat: Foglalkoztatás a leggyorsabban növekvő európai munkaerőpiacokon és Magyarországon 138
- K3.1.2.2. táblázat: A bevándorlók foglalkoztatási rátája az őshonos népességhez képest 2008-ban 140
- 3.2.1. táblázat: Összefoglaló az empirikus eredményekről 147
- 3.3.1. táblázat: Alapstatisztikák 153
- F3.3.1. táblázat: A nyelvi asszimiláció meghatározói 157
- F3.3.2. táblázat: A munkapiaci asszimiláció meghatározói 158
- SAKPOLITIKÁK**
- F1. táblázat: A központi költségvetés szűk foglalkoztatáspolitikai részenek kiadásai és bevételei, 2011–2015 (millió forint) 178
- STATISZTIKA**
- 1.1. táblázat: Alapvető gazdasági mutatók 183
- 2.1. táblázat: Népesség 185
- 2.2. táblázat: A népesség száma főbb korcsoportok szerint, ezer fő 185
- 2.3. táblázat: A férfi népességszám alakulása főbb korcsoportok szerint, ezer fő 187
- 2.4. táblázat: A női népességszám alakulása főbb korcsoportok szerint, ezer fő 187

- 3.1. táblázat: A 15 éves és idősebb népesség gazdasági aktivitása, ezer fő 188
- 3.2. táblázat: A 15 éves és idősebb férfiak gazdasági aktivitása, ezer fő 189
- 3.3. táblázat: A 15 éves és idősebb nők gazdasági aktivitása, ezer fő 190
- 3.4. táblázat: A 15 éves és idősebb népesség gazdasági aktivitása, százalékok 191
- 3.5. táblázat: A 15 éves és idősebb férfiak gazdasági aktivitása, százalékok 192
- 3.6. táblázat: A 15 éves és idősebb nők gazdasági aktivitása, százalékok 193
- 3.7. táblázat: A 15–64 éves népesség létszáma munkapiaci kategóriánkénti önbesorolása szerint, ezer fő 194
- 3.8. táblázat: A 15–64 éves népesség létszáma munkapiaci kategóriánkénti önbesorolása szerint, százalékok 195
- 4.1. táblázat: Összes foglalkoztatott 196
- 4.2. táblázat: Összes foglalkoztatott nemek szerint 197
- 4.3. táblázat: A foglalkoztatottak kor szerinti megoszlása, férfiak, százalékok 198
- 4.4. táblázat: A foglalkoztatottak kor szerinti megoszlása, nők, százalékok 198
- 4.5. táblázat: A foglalkoztatottak iskolai végzettség szerinti megoszlása, férfiak, százalékok 199
- 4.6. táblázat: A foglalkoztatottak iskolai végzettség szerinti megoszlása, nők, százalékok 199
- 4.7. táblázat: A foglalkoztatottak száma foglalkozási viszony szerint, ezer fő 200
- 4.8. táblázat: A foglalkoztatottak megoszlása foglalkozási viszony szerint, százalékok 200
- 4.9. táblázat: Az alkalmazásban állók megoszlása ágazat szerint, nemek szerinti bontásban, százalékok 201
- 4.10. táblázat: A munkahelyükön 0–6 hónapja dolgozók aránya, százalékok 201
- 4.11. táblázat: A vállalati szférában

alkalmazottak megoszlása vállalatméret szerint, százalék 202	5.14. táblázat: Segélyezés és munkaerőpiaci programok 217	gein bejelentett betöltetlen álláshe-lyek száma 234
4.12. táblázat: A vállalati szférában alkalmazottak megoszlása a külföldi tulajdonhányad szerint, százalék 202	5.15. táblázat: Az aktív eszközökből kilépők elhelyezkedési arányai, százalék 218	8.2. táblázat: Létszámnövelést illetve -csökkenést tervező vállalatok aránya, százalék 235
4.13. táblázat: 15–74 éves népesség foglalkoztatási rátája, férfiak, százalék 203	5.16. táblázat: A regisztrált munkanélküliek, a munkanélküli ellátásban, és a szociális ellátásban részesülők megoszlása iskolai végzettség szerint 219	9.1. táblázat: Regionális különbségek: foglalkoztatási ráta 236
4.14. táblázat: 15–74 éves népesség foglalkoztatási rátája, nők, százalék 203	5.17. táblázat: Munkanélküli/álláskeresési/vállalkozói járadékból kilépők 220	9.2. táblázat: Regionális különbségek: munkanélküliségi ráta a Munkaerő-felmérés szerint 237
4.15. táblázat: 15–64 évesek foglalkoztatási rátája iskolai végzettség szerint, férfiak, százalék 204	5.18. táblázat: A munkaerőpiaci képzésben résztvevők érintett létszáma 220	9.3. táblázat: Regionális különbségek: A regisztrált munkanélküliek aránya a gazdaságilag aktív népességhez viszonyítva, százalék 238
4.16. táblázat: 15–64 évesek foglalkoztatási rátája iskolai végzettség szerint, nők, százalék 205	5.19. táblázat: A 2015. évben befejezett programokból kilépők elhelyezkedési arányai nem, kor és iskolai végzettség szerint, százalék ... 221	9.4. táblázat: Regisztrált munkanélküliségi ráta megyéenként, éves átlag, százalék 239
5.1. táblázat: A munkanélküliségi ráta alakulása nem szerint, és a tartósan munkanélküliek aránya, százalék 206	5.20. táblázat: A képzésben résztvevő munkaviszonyban nem állók éves átlagos számának megoszlása a képzés típusa szerint, százalék 221	9.5. táblázat: Regionális különbségek: keresetek 240
5.2. táblázat: Munkanélküliségi ráta az iskolai végzettség szerint, férfiak, százalék 207	5.21. táblázat: A munkaerőpiaci képzésbe belépő munkaviszonnyal nem rendelkezők száma és megoszlása korcsoport és iskolai végzettség szerint 222	9.6. táblázat: Regresszióval kiigazított kereseti különbségek 240
5.3. táblázat: A munkanélküliek iskolai végzettség szerinti megoszlása, férfiak, százalék 207	6.1. táblázat: Nominális és reálkereset 223	9.7. táblázat: Regionális különbségek: bruttó hazai termék 243
5.4. táblázat: Munkanélküliségi ráta az iskolai végzettség szerint, nők, százalék 208	6.2.a. táblázat: Bruttó kereseti arányok a nemzetgazdaságban, Ft/fő/hó 224	9.8. táblázat: Ingázás 243
5.5. táblázat: A munkanélküliek iskolai végzettség szerinti megoszlása, nők, százalék 208	6.2.b. táblázat: Bruttó kereseti arányok a nemzetgazdaságban, százalék 225	10.1. táblázat: Sztrájkok 244
5.6. táblázat: A munkanélküliek száma a munkakeresés hossza szerint, ezer fő 210	6.3. táblázat: Regresszióval kiigazított kereseti különbségek 226	10.2. táblázat: Központi bérmegállapodások 244
5.7. táblázat: A regisztrált munkanélküliek és a MEF munkanélküliség alakulása 212	6.4. táblázat: Az alacsony keresetű dolgozók százalékos aránya nemek, korcsoport, iskolai végzettség és ágak szerint 227	10.3. táblázat: Egy munkáltatóra kiterjedő hatályú kollektív szerződések állománya a versenyszférában 245
5.8. táblázat: A regisztrált munkanélküliek megoszlása iskolai végzettség szerint, éves átlag, százalék ... 213	7.1. táblázat: Az egyes oktatási fokokból kilépők száma, nappali képzés 230	10.4. táblázat: Egy intézményre kiterjedő hatályú kollektív szerződések állománya a költségvetési szektorban 245
5.9. táblázat: A regisztrált munkanélküli pályakezdekők megoszlása iskolai végzettség szerint, éves átlag, százalék 213	7.2. táblázat: Az egyes oktatási fokokba belépők száma, nappali képzés 231	10.5. táblázat: Több munkáltatóra kiterjedő hatályú kollektív szerződések állománya a versenyszférában 245
5.10. táblázat: A regisztrált munkanélküliek megoszlása a Munkaerő-felmérésben megfigyelt gazdasági aktivitás szerint, százalék 214	7.3. táblázat: Az egyes oktatási fokokban tanulók száma, nappali képzés 232	10.6. táblázat: Több intézményre kiterjedő hatályú kollektív szerződések állománya a költségvetési szektorban 245
5.11. táblázat: A munkanélküli nyilvántartásba belépők száma, havi átlagok, ezer fő 214	7.4. táblázat: Az egyes oktatási fokokban tanulók száma, nem nappali képzés 232	10.7. táblázat: Vállalati bérmegállapodások száma, az érintett vállalatok száma és a munkavállalók létszáma 245
5.12. táblázat: Az NFSZ-nyilvántartás főbb adatai, havi átlag, ezer fő ill. százalék 215	7.5. táblázat: Az egyetemi, főiskolai továbbtanulásra jelentkezők számának alakulása, nappali képzés 233	10.8. táblázat: Több munkáltatóra érvényes bérmegállapodások száma, az érintett vállalatok száma és a munkavállalók érintett létszáma 246
5.13. táblázat: A regisztrált munkanélküliek közül támogatott és nem támogatott munkahelyeken elhelyezkedők száma 216	8.1. táblázat: Az NFSZ kirendelté-	10.9. táblázat: A kollektív szerződésekkel lefedett alkalmazottak aránya, százalék 246
		10.10. táblázat: Egymunkáltatós kollektív szerződések a nemzetgazdaságban 247
		10.11. táblázat: Többmunkáltatós kollektív szerződések a versenyszférában 248

11.1. táblázat: Gyermek után járó támogatások	249	2. ábra: A közfoglalkoztatottak havonkénti számának alakulása a költségvetési szférában és a vállalkozások, valamint a nonprofit szervezetek szerint, 2011–2015	20	2.2.1. ábra: Az egy évnél rövidebb ideig külföldön lévő és a teljes népesség korcsoportos megoszlása ...	61
11.2. táblázat: Munkanélküliség esetén járó támogatások és az átlagbér	249	3. ábra: Üres álláshelyek a versenyszférában, 2006–2015 (ezer fő)	23	2.2.2. ábra: Az egy évnél rövidebb ideig külföldön lévő 25–64 éves népesség iskolai végzettség és gazdasági aktivitás szerinti megoszlása nemek szerint	62
11.3.a. táblázat: Saját jogú nyugellátásban részesülők létszáma és a teljes ellátásuk átlagösszegei az év januárjában	250	4. ábra: A regisztrált álláskereső, az ILO-definíciónak megfelelő és az önbesorolás szerinti munkanélküliek létszámának változása, 2006–2015	23	2.2.3. ábra: A főbb célországokban élő magyar állampolgárok és a hazai népesség korcsoportos megoszlása (2014. január 1.)	63
11.3.b. táblázat: Saját jogú nyugellátásban részesülők létszáma és a teljes ellátásuk átlagösszegei az év januárjában, 2011-től	250	5. ábra: Munkanélküliségi ráta Magyarország régióiban, 2006–2015	24	K2.2.1.1. ábra: A kelet-közép-európai migráció mintázatai az Egyesült Királyságban	68
11.4.a. táblázat: Egészségkárosodott személyek szociális járadékaiban részesülők létszáma és a teljes ellátásuk emelés utáni átlagösszegei az év januárjában	251	6. ábra: A munkakeresés átlagos hossza és a tartósan (egy éven túl) munkanélküliek aránya, 2006–2015	25	K2.2.1.2. ábra: A magyar bevándorlók számának alakulása az Egyesült Királyságban	69
11.4.b. táblázat: Egészségkárosodott személyek szociális járadékaiban részesülők létszáma és a teljes ellátásuk emelés utáni átlagösszegei az év januárjában, 2013-tól	251	7. ábra: Kereseti index alakulása (2010 = 100)	27	2.3.1. ábra: A munkaerő-migráció alakulása és célországok szerinti aránya	73
11.5. táblázat: A nyugdíjba vonulás korcentruma és a nyugdíjazottak létszáma	252	8. ábra: Bruttó kereset alakulása a versenyszféra jelentősebb nemzetgazdasági ágaiban, 2015	28	2.3.2. ábra: Az iskolai végzettség hatása a munkaerő-migrációra, marginális valószínűségek	79
11.6. táblázat: Rokkantsági járadékban részesülők létszáma és a teljes ellátásuk emelés utáni átlagösszegei az év januárjában	253	KÖZELKÉP		2.3.3. ábra: A lakóhely régiójának hatása a munkaerő-migrációra, marginális valószínűségek	80
11.7. táblázat: Új rokkantsági nyugdíjmegállapítások és az új öregségi nyugdíjmegállapítások részletes létszám adatai	253	1.1. ábra: Az EU-8 + 2-ből az EU-15-be és két EGT-országba 2000 előtt vagy azóta érkezett bevándorló népesség, állampolgárság szerint, 2011	42	2.3.4. ábra: A foglalkozás hatása a munkaerő-migrációra, marginális valószínűségek (százalék)	81
11.8. táblázat: Öregségi nyugdíjkorhatár	254	1.2. ábra: Az EU-15 országokban élő EU-8 + 2 állampolgárok aránya az állampolgárságuknak megfelelő ország népességében	44	2.3.5. ábra: Egy évvel korábbi munkapiaci státusz hatása a munkaerő-migrációra, marginális valószínűség (százalék)	83
12.1. táblázat: A személyi jövedelemadó kulcs átlaga, minimális, maximális értéke, százalék	255	1.3. ábra: Az EU-15-ben élő EU-8 + 2 állampolgárok arányának éves változása az állampolgárságuknak megfelelő ország népességében, január 1-re vonatkozó értékek	45	2.3.6. ábra: A háztartásban élők összetételének a hatása a munkaerő-migrációra, marginális hatásváltozás (százalék)	84
12.2. táblázat: Az adóék mértékének változása a minimálbér és alkalmi munkavállalói könyv (AMK) esetén	256	1.4. ábra: Külföldi állampolgárok aránya a teljes népességben, az összes és a 2000 után érkezettek bevándorlása az EU országaiba, 2011 (százalék)	49	K2.3.1.1. ábra: Különböző típusú kétszülős transznacionális családok száma megyénként, a kétszülős transznacionális családok megyén belüli arányának csökkenő sorrendjében	88
12.3. táblázat: Minimálbér, bérminimum és nyugdíjminimum havi összege, folyó évi ezer forint	257	1.5. ábra: Külföldi állampolgárok 2000 utáni bevándorlása és a hazai népesség elvándorlása az EU-8-ban és 5 befogadóvá váló EU-országban, 2011	50	2.4.1. ábra: Kumulált gyakorisági függvények – külföldre költözik ...	92
12.4. táblázat: Munkát terhelő adók a költségvetési bevétel és a keresetek arányában	258	F1.1. ábra: A migrációs arány, a GDP növekedési ütemének éves változása és a munkanélküli ráta együttes alakulása, százalék	52	2.5.1. ábra: Egyes munkavállalást befolyásoló tényezők megítélése	99
13.1. táblázat: A 15–64 éves népesség foglalkoztatási aránya és a munkanélküliségi ráta nemenként az Unió tagországokban, 2015	259	F1.2. ábra: Az EU 15 országába áramló EU-8 állampolgárok éves létszámváltozása az egyes célországokban, ezer fő, január 1-re vonatkozó értékek	53	2.5.2. ábra: A reálbérnyereség-várakozás és a diplomaszerezés óta eltelt idő hatása a külföldi munkavállalás valószínűségére	100
13.2. táblázat: A foglalkoztatottak összetétele az Unió tagországokban, 2015	260	2.1.1. ábra: A magyar lakosság migrációs potenciálja 1993 és 2016 között (százalék)	54	2.5.3. ábra: A munka- és életkörülmények megítélésének marginális hatása a külföldi munkavállalásra	101
ÁBRÁK				2.5.4. ábra: A régió és a szakvizsga hatása a külföldi munkavállalásra	102
MUNKAPIAC				2.6.1. ábra: A Magyarországra hazautalt pénzek nagysága és a	
1. ábra: A foglalkoztatottak létszáma és a 15–64 évesek foglalkoztatási rátája, 2009–2015	18				

GDP-hez viszonyítva, 2000–2014 (millió dollár)	107	2.1. ábra: Magyarország népességének korösszetétele, 1980, 2015 ...	186	6.4. ábra: Életkor-kereseti profilok iskolai végzettség szerint 1998-ban, 2015-ben, nők, férfiak	228
2.6.2. ábra: A főbb küldő országok által Magyarországra hazautalt pénzek nagysága, 2010–2014	107	3.1. ábra: 15–59 éves férfiak és 15–54 éves nők megoszlása munkapiaci részvétel szerint	191	6.5. ábra: A bruttó reálkeresetek logaritmusának eloszlása	229
2.7.1. ábra: A Németországból emigrálók aránya az EU–8 + 2-tagországokba az onnan Németországba vándorlókhoz képest (százalék) ..	112	3.2. ábra: 15–59 éves férfiak megoszlása munkapiaci részvétel szerint	192	7.1. ábra: A nappali képzésben tanulók a megfelelő korú népesség arányában	230
2.7.2. ábra: Migráns magyarok száma (ezer fő) és a visszatérési százalékaránya Németországban és Ausztriában	113	3.3. ábra: 15–54 éves nők megoszlása munkapiaci részvétel szerint	193	7.2. ábra: Belépők és kilépők száma az egyes oktatási fokozatokban, nappali képzés	231
3.1.1. ábra: A 15–64 éves külföldi állampolgárságú, külföldi születésű és teljes népesség munkaerőpiaci mutatói nemek szerint	125	4.1. ábra: Összes foglalkoztatott ..	196	8.1. ábra: Az NFSZ kirendeltségein bejelentett betöltetlen álláshelyek számának alakulása	234
3.1.2. ábra: A 15–64 éves külföldi állampolgárságú, külföldi születésű és teljes népesség munkaerőpiaci mutatói korcsoportok és nemek szerint	125	4.2. ábra: Összes foglalkoztatott nemek szerint	197	8.2. ábra: Létszámcsökkentést és létszámnövekedést tervező vállalatok aránya	235
3.1.3. ábra: A 25–64 éves külföldi állampolgárságú, külföldi születésű és teljes népesség munkaerőpiaci mutatói iskolai végzettség szerint	126	4.3. ábra: A vállalati szférában alkalmazottak megoszlása vállalatméret és külföldi tulajdonhányad szerint	202	9.1. ábra: Regionális különbségek: foglalkoztatási ráta, keresetek és bruttó hazai termék a tervezési statisztikai régiókban	236
3.1.4. ábra: A 25–64 éves külföldi születésű népesség munkaerőpiaci mutatói születési országok és nemek szerint	128	4.4. ábra: Foglalkoztatási ráta korcsoportok szerint, 15–64 éves férfiak, negyedévenként	204	9.2. ábra: Regionális különbségek: munkanélküliségi ráta a Munkaerő-felmérés szerint a tervezési statisztikai régiókban	237
K3.1.2.1. ábra: A foglalkoztatás változásának komponensei a válságot megelőző évtizedben (fő)	139	4.5. ábra: Foglalkoztatási ráta korcsoportok szerint, 15–64 éves nők, negyedévenként	205	9.3. ábra: Regionális különbségek: regisztrált munkanélküliségi ráta a tervezési statisztikai régiókban ...	238
3.3.1. ábra: Első generációs EU-n belülről illetve EU-n kívülről érkező migránsok aránya az adott országban anyanyelv szerinti bontásban	152	5.1. ábra: A munkanélküliségi ráta nemek szerint	206	9.4. ábra: Regisztrált megyei munkanélküliségi ráták átlagai, 2015 ...	239
STATISZTIKA		5.2. ábra: A különböző munkapiaci állományok közötti negyedéves áramlások intenzitásának alakulása a 15–64 éves népességben	209	9.5. ábra: A regisztrált munkanélküliek aránya a 15–64 éves népességben, 2007. I. negyedév, százalék	241
1.1. ábra: Alapvető gazdasági mutatók éves változása	183	5.3. ábra: Munkanélküliségi ráta korcsoportonként, 15–59 éves férfiak, negyedévenként	211	9.6. ábra: A regisztrált munkanélküliek aránya a 15–64 éves népességben, 2015. I. negyedév, százalék	241
1.2. ábra: GDP éves idősora (2000=100%)	184	5.4. ábra: Munkanélküliségi ráta korcsoportonként, 15–59 éves nők, negyedévenként	211	9.7. ábra: A regisztrált munkanélküliek aránya a 15–64 éves népességben, 2007. III. negyedév, százalék	242
1.3. ábra: Foglalkoztatási ráta, 15–64 évesek	184	5.5. ábra: A regisztráltak és a MEF szerinti munkanélküliségi ráták	212	9.8. ábra: A regisztrált munkanélküliek aránya a 15–64 éves népességben, 2015. III. negyedév, százalék	242
		5.6. ábra: A munkanélküli nyilvántartásba belépők száma, havi átlagok, ezer fő	214		
		6.1. ábra: Bruttó és nettó reálkereset éves változása	223		
		6.2. ábra: Az alacsony keresetű dolgozók aránya nemek szerint	226		
		6.3. ábra: A bruttó átlagkeresetek differenciáltsága	228		

Stand on the right
No smoking